

NORGES KONGESAGAER

Norges
Kongesagaer
Samlet utgave
Oversat ved
Gustav Storm og Alexander Bugge
med dekorativt utstyr av
Gerhard Munthe.
1ste del Heimskringla 2den del Kongesagaerne efter 1177.
J. M. Stenersens Forlag
Kristiania.

Norges Kongesagaer. Samlet utgave i 4 bind. I aarene 1896—99 utkom 1ste del, Snorre Sturlasøns Heimskringla, oversat ved professor dr. Gustav Storm, i ett bind. Denne del utgjør i den samlede utgave bind I--II. I aarene 1913—14 utkom 2den del, Kongesagaerne efter aar 1177, oversat av Gustav Storm og professor dr. Alexander Bugge. Denne del utgjør bind III—IV.

NORGES KONGESAGAER

IV

HAAKONS, GUTTORMS, INGES SAGA
HAAKON HAAKONSSØNS SAGA
MAGNUS HAAKONSSØNS SAGA

NORGES KONGESAGAER

1914-UTGAVEN

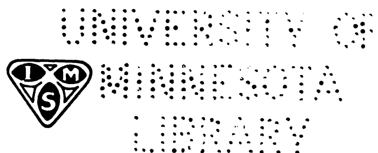
OVERSAT VED

ALEXANDER BUGGE

DEKORATIVT UTSTYR AV

GERHARD MUNTHE

HAAKONS, GUTTORMS, INGES SAGA
HAAKON HAAKONSSØNS SAGA
MAGNUS HAAKONSSØNS SAGA

KRISTIANIA · I. M. STENERSENS FORLAG

I HOVEDKOMMISSION FOR

SVERIGE: NORDISKA BOKHANDELN, STOCKHOLM DANMARK: LEHMANN & STAGE, KJØBENHAVN

MCMXIV

DET MALLINGSKE BOGTRYKKERI

FORTALE

Gustav Storm kom ikke til at føre til ende den oversættelse, som han hadde tænkt paa, av alle kongesagaene, dem han kjendte bedre end nogen anden. Forlagsbokhandler J. M. Stenersen overdrog derfor til undertegnede at fortsætte Storms verk. Jeg har vaaget at paata mig dette arbeide, endda jeg ikke kjender kongesagaene paa langt nær saa godt som Gustav Storm gjorde. Men Munchs og O. Ryghs ypperlige omsætning er ikke længer i bokhandelen [1]. Og baade «Haakons, Guttorms og Inges saga» og «Haakon Haakonssøns saga» fortjener at være folkelæsning likesaa vel som Snorres Heimskringla og Sverres saga.

Det, som jeg har oversat, er «Haakons, Guttorms og Inges saga», «Haakon Haakonssøns saga» og «Magnus Haakonssøns saga». Jeg har om den første av disse sagaer brukt det samme navn, som bl. a. brukes av Rygh i hans oversættelse og av Unger i hans utgave av kongesagaene efter Eirspennil [2]. Sagaen kaldes ogsaa *Bǫglungasǫgur* («Baglersagaer»). Dette navn findes i et haandskrift av Haakon Haakonssøns saga [3] og er tat op igjen av Finnur Jónsson i hans store verk «Den oldnorske og oldislandske literaturs historie» (II₂,

---

[1] Norges Konge-Sagaer fra de ældste Tider indtil anden Halvdel af det 13de Aarhundrede efter Christi Fødsel, forfattede af Snorre Sturlassøn, Sturla Thordssøn og flere, og oversatte af P. A. Munch. Andet Bind, indeholdende Kongesagaerne efter 1177. Udgivet og fortsat af O. Rygh. Christiania. Trykt paa Feilberg & Landmarks Forlag hos Carl C. Werner & Co. 1871.

[2] Konungasögur. Sagaer om Sverre og hans Efterfølgere. Udgivne af C. R. Unger. Christiania 1873. «Saga Hákonar Sverrissonar, Guthorms Sigurðarsonar ok Inga Bárðarson» er trykt s. 203—238.

[3] Fornmanna sögur IX s. 231.

s. 640) og av A. Kjær i hans utgave av Skálholtsbok [1]. Navnet «Baglersagaene» er kort og rammende; men det passer ikke paa de deler av sagaen, som handler om Haakon Sverressøn og Guttorm Sigurdssøn og om Inge Baardssøns død. Jeg har derfor brukt navnet «Haakons, Guttorms og Inges saga».

Denne saga er daarligere bevart end nogen andre av kongesagaene (undtagen Magnus Haakonssøns saga), og hvorledes den fra først av har set ut, er det ikke let at sige fuldt visst. Det findes to redaktioner av sagaen, den ene kortere, den anden længere. Den kortere tekst slutter med freden mellem birkebeinerne og baglerne i 1208. Den er bedst bevart i Skálholtsbók, hvorefter den, som nævnt, er trykt i Kjærs utgave. I Skálholtsbók bryter dog sagaen av ufuldstændig litt før slutningen. Desuten findes den kortere tekst i Eirspennil, hvorefter den er trykt i bind IX av Fornmanna sögur og i Ungers Konungasögur. Den længere tekst findes ikke længer fuldstændig i originalen. Av denne har vi nu bare 3 gamle skindblad i den Arnamagnæanske samling (paa Universitetsbiblioteket i Kjøbenhavn) 325, VIII 4 b. Undalspresten Peder Claussøn Friis har derimot kjendt hele den længere redaktion av «Haakons, Guttorms og Inges saga» og brukt den i sin omsætning av kongesagaene [2]. Sammenholder vi Peder Claussøns omsætning med de blad, som vi har av den længere tekst, vil vi se, at den i regelen er en tro oversættelse. Dog er et stykke om Inga av Varteig, mor til kong Haakon den gamle, tat fra Haakon Haakonssøns saga (kap. 1.). Mulig er ogsaa etpar andre stykker tat fra denne saga.

Konrad Maurer [3] og Finnur Jónsson [4] er enige i, at sagaverket utgjør et sammenhængende hele, endda det skiller sig i sagaene om Haakon Sverressøn, Guttorm Sigurdssøn og Inge Baardssøn. Efter Finnur Jónssons mening er den

---

[1] Det Arnamagnæanske haandskrift 81 a. Fol. (Skálholtsbók yngsta), Sverres saga, Bǫglunga sǫgur, Hákonar saga Hákonarsonar, udg. af Den Norske Historiske Kildeskriftkommission ved A. Kjær. Hefte 1—2. Kristiania 1910—11.

[2] Peder Claussøns oversættelse blev utgit av Ole Worm vaaren 1633 under titelen: «Snorre Sturlessøns Norske Kongers Chronica. Udsat paa Danske, aff H. Peder Claussøn, fordum i Vndal. Nu nyligen menige mand til gaffn, igiennemseet, *continuerit* oc til Trycken forferdiget. *Cum Priv. Reg. M.* Prentet i Kjøbenhafn, ved Melckior Martzau, Paa Joachim Moltken Bogførers Bekostning *M. DC. XXXIII.* Peder Claussøns oversættelse og en islandsk tilbakeoversættelse av denne er sammen med den kortere tekst i Eirspennil trykt i «Fornmanna sögur. Eptir gömlum handritum útgefnar að tilhlutun hins konúngliga norrœna fornfræða félags. Níunde bindi. Kaupmannahöfn, 1835».

[3] Ueber die Ausdrücke altnordische, altnorwegische & isländische Sprache (Abh. der k. bayer. Akademie der Wissenschaften I. Cl. XI. Bd. II. Abth., München 1867), Anm. 30 (S. 174 f.).

[4] Den oldnorske og oldislandske literaturs historie II $_2$, s. 641.

korteste sagatekst den oprindelige. Han siger om dette[1]: «Forholdet mellem de to bearbejdelser, der kunde kaldes A og B, er temmelig klart, nemlig det, at den korteste A er den oprindelige saga, den længste B en omarbejdelse og udvidelse af den. Forskjellen bestaar for det første i, at A.s tekst i B er noget udvidet ved tillæg. Den første dvæler saa at sige helt igennem ved Baglerne og fortæller meget nøiagtig om al deres gøren og laden, derimod omtales Birkebeinerne kun for saa vidt, som de har med Baglerne at gøre. Der er én, der har fundet, at forholdet mellem Birkebeiner og Bagler i A var ulige fremstillet, og det er dette forhold, han har villet bøde paa. Saaledes findes der tilføjet stykker om bisp Nikolaus's færd (f. eks. s. 80 ff.), erkebispen Tore og hans mæglingsvirksomhed (s. 156 ff.). Ved denne sammenligning maa man i regelen holde sig til Skálholtsbók, der aabenbart har en bedre tekst i det hele end Eirspennill, der desværre er lagt til grund i udgaven. Naturligvis er det meget muligt, at enkelte plus-sætninger hos P. Claussøn er ægte, men udfaldne i A-haandskrifterne. I A fortælles alt ganske jevnt og uden afbrydelser, uden indskud af nogensomhelst art. I B derimod gøres der f. eks. (s. 92—94) rede for Hakon galins æt, m. m., uagtet han ofte er bleven omtalt i det foregaaende; dette er altsaa tillæg. Ligeledes findes her rygter f. eks. om fru Kristin opførte som kendsgerninger (s. 92), hvad de først senere og efterhaanden er blevne — i folkemunde.»

Jeg har gjengit den ansete forskers ord saa utførlig, fordi jeg er uenig med ham. Efter min mening er teksten i B for størstedelen den oprindelige. Det ser vi bedst, naar vi sammenholder de blad, som vi har igjen av den islandske tekst av den længere tekst B, med teksten i A. Det viser sig da, at A paa mange punkter ikke bare er forkortet, men tilmed forvansket og urigtig. La os ta kap. 1 i A, som fortæller om baglerkongen Inges død høsten 1202. I A heter det: «Inge flygtet øst til Viken og derfra til Oplandene og laa om sommeren i Mjøsen; da blev han sveket av sine egne mænd. Gunnar Lest het en mand; ham hadde Inge sat næst sig selv og i mange deler gjort vel mot. Inge blev dræpt av bønderne paa Helgeøen i Mjøsen. Da spredtes hele flokken, og mange støkk ut av landet, somme syd til Danmark og somme længer bort.» Det er litet tænkelig, at denne korte og usammenhængende fortælling kan være den oprindelige tekst, naar vi sammenholder den med den sammenhængende og godt fortalte tekst i det gamle kalveskindsblad av B. Slutningen av kap. 1 i A, hvor birke-

[1] Den oldnorske og oldislandske literaturs historie II 2, s. 641.

beinernes høvdinger regnes op, hører rimeligvis heller ikke oprindelig hjemme i «Haakons, Guttorms og Inges saga», men er tat fra Haakon Haakonssøns saga, kap. 1. Endda mere bevisende er dog fortællingen om Erling Steinvegg (kap. 5). I A staar det bare, at «han var i fængsel i Vendland og blev holdt i et taarn.» B fortæller derimot om, at han sat i taarnet paa Visingsøy i Vetteren i Sverige, og at det var der, han brøt laarbenet. At dette er det rigtige, fremgaar ogsaa av Haakon Haakonssøns saga (kap. 139). Fortællingen om baglernes overfald paa Nidaros i 1206 og om striden mellem Haakon Galin og baglerne i Bergen samme aar (kap. 23) er ogsaa bedre fortalt i B end i A. Naar Finnur Jónsson mener, at B har flere senere tillæg, da skyldes disse visst for største delen Peder Claussøn; ialfald er det saa, tror jeg, med fortællingen om Haakon Galins æt. Derimot tør det være rimelig, at sagaen fra først av har endt med forliket mellem birkebeiner og bagler i 1208. Peder Claussøn har et længere tillæg, som handler om Inge Baardssøns senere aar. Dette tillæg maa være tat fra Inges saga. Denne saga kjender vi ikke nu længer; men det henvises til den i Haakon Haakonssøns saga (kap. 10). Det heter der: «Kongen sloges med dem (ɔ: trønderne) paa Runating, som det fortælles i hans saga.» Men en slik kamp nævnes ikke i det, vi nu har av Inges saga. Denne maa derfor engang ha været større og fuldstændigere end i Peder Claussøns overlevering. I det hele er «Haakons, Guttorms og Inges saga» kommet til os i en saa daarlig og ufuldstændig form, at det er uraad at vite, hvorledes den i alle deler fra først av har set ut.

Navnet paa den mand, som har skrevet sagaen, kjender vi heller ikke. Men jeg tror, at den er en fortsættelse av Sverres saga, og at den er sat sammen av samme mand, som har skrevet den senere del av denne saga. Peder Claussøns oversættelse av B begynder (kap. 1) med at fortælle, at baglernes høvdinger fór fra Bergen til Nidaros for at melde Sverres død og siger: «De havde med sig de Brefve, som K. Sverre hafde tilforn ladet skrifve til sin søn Hagen, som før er omtalit.» Dette brev nævnes ogsaa i det første av de bevarte kalvskindsblad av B («De flyttet frem det brev, som kong Sverre hadde latt gjøre»); dette henviser til Sverres saga kap. 180. I begyndelsen av A henvises likeledes et par ganger til Sverres saga. Der er ogsaa i stilen, som Finnur Jónsson likeledes indrømmer, adskillig likhet mellem Haakons, Guttorms og Inges saga og Sverres saga [1]. Sagaen er rimeligvis skrevet før midten av 13. aarh.; ialfald maa den være blit til før Haakon Haakonssøns saga, som

[1] Den oldnorske og islandske literaturs historie, II_2, s. 642.

baade citerer den første del av den («Baglersagaene») og Inge Baardssøns saga. Rimeligvis er den blit til endda tidligere. Ti i fortællingen om Odin og smeden (s. 47 f.), som er et senere tillæg, heter det: «Dette frasagn sa smeden selv til Philippus jarl den samme vinter i Oslo; men han, som da hørte paa, fortalte det til os.» Møtet mellem smeden og Odin er henlagt til januar 1208. En mand, som i 1208 levde og var voksen, maa ha skrevet før 1250. Og hvis et tillæg er føiet til sagaen i 1230- eller 1240-aarene, maa den selv være ældre. Jeg tror, at sagaen er skrevet, efterat det var blit forlik mellem birkebeiner og bagler i 1208, og før 1218, da ufreden begyndte paa, og at dette er grunden til, at det tales saa meget og saa upartisk baade om birkebeiner og om bagler. Sagaen om Inge Baardssøn maa være skrevet noget senere, og det hele er saa siden smeltet sammen til ett sagaverk. Forfatteren har rimeligvis været en islænding, det viser omtalen av den islandske biskop Gudmund (s. 4) og av islændingen Kolskegg, som faldt i Nidaros 1206 (s. 26).

De kalvskindsblad, som vi har av den længere tekst (B), viser, at sagaen fra først av har været livlig og godt fortalt og eid litt av den samme friskhet som Sverres saga. Men nu er den saa lemlæstet, at det ikke er stort igjen av dette. Des større er derimot sagaens historiske værd. Netop fordi den taler saa meget baade om birkebeiner og bagler, gir den os et ypperlig indblik i borgerkrigene og lærer os at kjende høvdingene paa begge sider, det Sverres og Haakon Haakonssøns saga kun litet gjør.

Oluf Rygh har i sin fortsættelse av P. A. Munchs oversættelse git os baade den kortere tekst A (efter Eirspennil) og den længere B (i fri gjengivelse av Peder Claussøns omsætning). De tre blad av den længere saga har han derimot ikke brukt. Efter min mening volder dette unødige gjentagelser og gjør, at vi faar et endda daarligere indtryk av sagaen, end det skulde være nødvendig. Jeg har derfor prøvd at samle de forskjellige tekster til et samlet hele, slik at jeg, saa langt jeg har kunnet, har fulgt den gammelnorske tekst, særlig i de bevarte kalvskindsblad, og ellers brukt Peder Claussøn, som jeg efter Ryghs forbillede har modernisert. Hvor der er forskjel mellem A og B, har jeg gjort opmerksom paa dette i anmerkninger. For de første kapitlers vedkommende har jeg saaledes oversat hovedteksten efter B og A i noter. Jeg haaber, at sagaen paa den vis er blit litt mere læselig. Men at jeg i alle deler har fundet det rette, vaager jeg ikke at sige.

Ved Haakon Haakonssøns saga er det ikke saa mange tvilsmaal som ved Sverres og Haakons, Guttorms og Inges saga. Vi vet baade, hvem det er,

som har skrevet sagaen, og naar den er sat sammen. Den er skrevet av en mand, som hele sit liv hadde staat kong Haakon imot, av islændingen Sturla Tordssøn. Sturla var brorsøn til Snorre Sturlassøn og likesom denne en navngjeten sagamand og skald. Hans far Tord Sturlassøn hadde med sin frille Tora fem barn. Ældst var Olav Hvitaskald, hvis draapa om kong Haakon det ofte gives vers av i sagaen. Sturla var født 29 juli 1214. Fordi han hørte til den mægtige og navngjetne Sturlungaæt, blev han tidlig drat ind i de sterke strider, som i denne tid («Sturlungatiden», som den blev kaldt) næsten la Island øde. Sturla var likevel ikke, som de fleste i sin samtid, troløs og grum eller fus efter gods og magt (som Snorre Sturlassøn hadde været). Han var tvertimot like fra sin tidligste ungdom spak og fredsommelig. Alt i 1224 blev han sammen med sin far tat til opmand i en strid. Sturla kom efter hele sit lynne aldrig til at bli en rik eller mægtig mand, og hans liv fløt roligere end for de fleste av hans æt. I sin ungdom sluttet Sturla sig nær til sin farbror Snorre. I 1250 blev han valgt til lovsigemand. I de følgende aars saga, som sluttet med, at islændingene i 1262 svor kong Haakon troskap, søkte Sturla, saa godt han kunde, at holde sig utenfor alle strider. Det var likevel med tungt hjerte, at han i 1262 avla eden til kong Haakon. Aaret efter blev Sturla av Ravn Oddssøn og andre av sine uvenner tvunget til at fare til Norge og formilde kong Haakon. Han hadde ikke stor hug paa denne færd; ti kong Haakon var ham gram, fordi han altid hadde staat paa Snorres og uavhængighetspartiets side. Det var derfor ikke med sorg, at Sturla alt paa Ørebakke, hvor han indskibet sig, hørte, at kong Haakon var drat paa sin Vesterhavsfærd, og at kong Magnus sammen med dronningen og Gaut paa Mel stod for styret. Gaut paa Mel hadde altid været en ven av Sturlungene, og han hjalp ogsaa Sturla. Om dronning Margret Skulesdatter siger Sturla selv, at hun var «Sturlungenes ven, som hendes far hadde været», saa hos hende turde han vel ogsaa vente hjælp.

Fortællingen i Sturlungasaga om Sturlas utenlandsfærd, og hvorledes han blev kong Magnus's ven og kom til at skrive hans og kong Haakons saga, er merkelig og lærerik, saa jeg gjengir den her fuldstændig. Den lyder:

«Efter dette fór Sturla ved Eyrar fra Island og hadde næsten ikke noget gods. Færden gik godt, de tok land ved Bergen, og der var kong Magnus. Da var ogsaa Gaut av Mel der. Sturla gik straks til Gaut. Han hilste ham venlig og sa: «Er du den islandske Sturla?» «Ja,» siger han. Gaut sa: «Du som de andre Sturlungene er velkommen til kost hos mig.» Sturla fór da til Gaut og sa ham alt om sit komme dit. Men Gaut sa ham til gjengjæld, hvor

meget han var blit baktalt hos kong Magnus, og endda mer hos kong Haakon. Litt efter gik Gaut og Sturla til kong Magnus. Gaut hilste paa kongen, og han tok det vel op. Sturla hilste og paa kongen, men han svarte ikke paa det. Kongen sa: «Sig mig, Gaut, hvem er denne manden, som farer med dig?» «Det er Sturla skald Tordssøn, som nu er kommet til eders miskund; jeg tror, herre, at han er en klok mand.» Kongen sa: «Jeg tror ikke, han vilde være kommet hit, om han hadde raadd sig selv; men nu faar han friste, hvorledes det gaar, naar han finder far min.» Gaut sa saa: «Efter det jeg vet, har han nok et kvæde at føre frem for eder og eders far.» «Det skjønner sig selv,» siger kongen, «at jeg ikke lar ham dræpe; men ikke kommer han i min tjeneste.» Gaut og Sturla gik da bort. Men da de kom til herberget, sa Gaut til Sturla: «Kongen tyktes mig at være meget vred paa dig; dog har du faat grid; jeg tror, at du er blit meget baktalt.» Sturla sa: «Det tviler jeg ikke om, men jeg tror at vite, at Ravn (Oddssøn) har baktalt mig meget her; han sa, tyktes det mig, paa Island smaat og stort, sandt og løiet om mig.» Dagen efter gik Gaut ned i kongsgaarden. Da han kom att, og han og Sturla taltes ved, sa han: «Nu er det blit anderledes med din sak, for kongen vil, at du skal fare med ham sydover langs landet.» Sturla sa: «Kongen faar raa, men ikke er jeg fus efter at fare bort herfra.» Han gjorde sig da færdig til færden og blev skrevet op paa mandskapslisten. Han gik da til skibet; det var kommet faa mænd der; han hadde en skindfeld og en liten dragkiste og satte sig fremme paa tiljerne. Litt efter kom kongen med sit følge. Sturla stod da op og bøide sig og hilste ham; men kongen svarte ikke og gik agterut til løftingen. De seilte om dagen sydover. Om kvelden, da folk tok matskræpperne frem, sat Sturla stilt, og det var ingen, som bød ham til at spise med sig. Da gik en av tjenestemændene til kongen rundt paa skibet og spurte Sturla, om han hadde noget mat og drikke med sig. Sturla svarte nei. Siden gik tjenestemanden tilbake til kongen og hvisket til ham. Derefter gik han frem i skibet til Sturla og sa: «Du skal være matfælle med Tore Mund og Erlend Mage.» De tok ikke videre venlig mot ham. Da folk la sig til at sove, spurte kongens stavnbo om, hvem som kunde fortælle noget morsomt. De fleste taug. Da sa han: «Men du, Sturla islænding, vil du ikke fortælle noget?» «Raa du,» sa Sturla, og saa fortalte han «Huldarsaga» bedre og fuldstændigere end nogen av dem, som var der, før hadde hørt den. Mange trængte sig da frem paa tiljerne og vilde høre, hvad som var paa færde, og det blev stor trængsel.

Dronningen spurte: «Hvad er det for trængsel der fremme paa tiljerne?»

En mand siger: «Folk vil høre paa den sagaen, som han islændingen fortæller.» Hun sa: «Hvad er det for en saga?» Han svarte: «Det er om en stor troll-kone, og sagaen er god og vel fremsagt.» Kongen bad hende ikke ænse dette, men sove. Hun sa: «Jeg tror, at denne islændingen er en bra mand, og at han er mindre skyldig, end folk siger.» Kongen taug. Folk sov da om natten. Men morgenen efter var det ingen bør, og kongen laa i det samme havneleiet. Men da kongen sat ved drikken om dagen, sendte han sendinger til Sturla fra sit bord. Sturlas matfæller blev glade ved dette og sa: «Vi faar nok bedre nytte av dig, end vi tænkte, om slikt hænder oftere.» Da folk var mætte, sendte dronningen bud efter Sturla og bad ham komme til sig og ha med sig trollkonesagaen. Sturla gik da agterut i løftingen og hilste kongen og dronningen. Kongen tok ikke særs vel mot hans hilsen, men dronningen hilste ham vel og venlig. Dronningen bad ham fortælle den samme sagaen, som han hadde sagt op om kvelden. Han gjorde saa og fortalte den en stor del av dagen. Da han var færdig, takket dronningen og mange andre ham og tyktes skjønne, at han var en klok mand. Kongen sa ikke noget, men smilte litt. Da tyktes Sturla se, at kongen var lettere i hugen end forrige dagen. Han sa da til kongen, at han hadde gjort et kvæde om ham og et om far hans; «jeg vilde gjerne, at I skulde høre paa det.» Dronningen sa: «La ham kvæde; ti det er sagt mig, at han er den største skald, og dette kvæde er visst framifraa godt.» Kongen bad ham, om han vilde sige frem det kvæde, som han hadde gjort om ham. Sturla kvad da, til han var færdig. Dronningen sa: «Jeg tror, at dette kvæde er vel gjort.» Kongen sa: «Kan du følge det saa nøie?» Hun sa: «Jeg vilde gjerne, at det tyktes eder saa, herre.» Kongen sa: «Jeg har spurt før, at Sturla kan digte.» Sturla hilste kongen og dronningen og gik til sit rum. Kongen fik ikke seilt videre den dagen. Om kvelden, før han la sig til at sove, lot han kalde paa Sturla. Da han kom, hilste han kongen og sa: «Hvad vil I mig, herre?» Kongen tok et sølvkar fuldt med vin, drak litt av det og gav det siden til Sturla og sa: «Vin skal en til ven drikke.» Sturla sa: «Gud være lovet, at det er saa.» «Saa skal det være,» sa kongen; «men nu vil jeg, at du kvæder det kvæde, som du har gjort om far min [1].» Sturla sa da kvædet frem. Da det var endt, lovet folk det meget, og mest dronningen. Kongen sa: «Jeg tror, du kvæder bedre end paven.» Kongen spurte Sturla om, hvorfor han var kommet dit. Sturla fortalte vel og nøie om det som var mellem ham og Ravn. «Jeg vet, herre,» sa han, «at jeg har været baktalt

[1] Det saakaldte Rynhenda, som var digtet i «rynhendt» versemaal.

hos eders far og eder selv av mine uvenner, men det, de har sagt, er ikke sandt. Nu trænger jeg som alle andre til Guds hjælp og eders miskund, herre, og nu er hele min sak i eders vold.» Kongen svarte venlig og sa: «Nu har jeg hørt dine kvæder, Sturla, og jeg tror, at du er den bedste skald; det vil jeg nu lønne, og du skal være hos mig i naade og god fred. Men naar min far kommer hjem, faar du gjøre op dit utestaaende med ham; men jeg skal lægge et godt ord ind for dig.» Dronningen takket kongen og sa, at hun trodde, at Sturla var den bedste dreng. Kongen tok da vel mot Sturla og lot ham faa gode og sømmelige tærepenger. Dronningen var overlag venlig mot ham, og andre gjorde efter det. Ikke længe efter kom Sturla i den største kjærlighet hos kongen, og kongen tok ham meget paa raad med sig og gav ham det vanskelige opdrag at sætte sammen hans far kong Haakons saga efter hans eget raad og de klokeste mænds frasagn. — Men før kongen lot sætte sagaen sammen, var kong Haakon død paa Orknøene; dette tyktes folk i hele Norderlandene store tidender og den største skade. Paa sin anden utenlandsfærd var Sturla paany hos kong Magnus og blev vel holdt og meget hædret. Da satte han sammen kong Magnus's saga efter brev og hans eget raad. Han blev da kong Magnus's hirdmand og dernæst skutilsvein. Han digtet mange kvæder om kong Magnus og fik mangfoldig hæder derfor. Siden kom Helga Tordsdatter, Sturlas kone, og hendes sønner til Norge fra Island. Hun blev da for Sturlas skyld tat i den største hæder av dronningen.»

Sturla var under sit første ophold i Norge helt til 1271; da blev han sendt ut til Island med en ny lovbok, den saakaldte «Haakonsbok» eller «Jarnsida», som Sturla uten tvil selv hadde været med at skrive. Aaret efter blev lovboken vedtat av islændingene og lagmandsembedet oprettet. Sturla blev den første lagmand. Han var først lagmand for hele landet til 1276 og siden, da embedet blev delt, over den nordvestre del av øen. Men han tok til at bli gammel og var for spakfærdig, saa folk var noget misnøide med ham. Derfor fór han i 1277 paany til Norge for at tale sin sak hos kongen. Kong Magnus viste ham venskap som før, gjorde ham til skutilsvein og overdrog ham, som nævnt, at skrive sin saga. Sturla fór siden hjem til Island og stod som lagmand til 1282. To aar efter døde han, 70 aar gammel, den 30. juli 1284 paa Fagerey i Breidefjorden paa vestsiden av Island. Sturla Tordssøn var en flittig forfatter. Han er hovedforfatteren til Sturlungasaga, som utgjør hovedkilden til Islands historie i 12. og 13. aarhundrede; Sturlas del av denne store sagasamling kaldtes fra først av *Íslendingasaga* («Islændingenes saga»). Sturla

har ogsaa stor del i den saakaldte Landnaamabok, som fortæller om, hvorledes Island blev fundet og bygget, og om de vigtigste landnaamsmænd og deres æt. Sturla var desuten en navngjeten skald. Han har digtet flere kvad, som vi endda eier, til ære for Haakon Haakonssøn, og likeledes om Magnus Lagabøter og om Birge jarl i Sverige; men disse sidste digt er nu tapt.

Det, som her vedkommer os, er Sturlas forfatterskap til Haakon Haakonssøns og Magnus Haakonssøns saga. Sturlungasaga fortæller, som ovenfor nævnt, at kong Magnus gav Sturla «det vanskelige opdrag at sætte sammen hans far kong Haakons saga efter hans eget raad og de klokeste mænds frasagn». Haakon Haakonssøns saga er skrevet i løpet av to aar (1264—65). Sturla taler selv mot slutningen av sagaen (kap. 275) om keiser Fredrik II og hans venskap med kong Haakon og siger: «Han var keiser i 39 vintrer; men efter hans død faldt keiserdømmet ned, saa det ikke har været nogen keiser siden og til denne bok blev sat sammen; da hadde Magnus været konge i to aar i Norge, siden kong Haakon fór vester over havet,» (det er i 1265). Sagaen er da rimeligvis blit færdig i dette aar. Sturla kalder det «et vanskelig opdrag,» da kong Magnus bad ham skrive Haakon Haakonssøns saga. Han hadde jo ikke selv kjendt kong Haakon og hadde levd sin meste tid paa Island. Likevel er denne saga vel den paalitligste og nøiagtigste av alle vore kongesagaer. Enkelte avsnit, f. eks. færden til Vermeland i 1225 og Skules opstand 1239—40, er fortalt saa utførlig, at vi maa tro, at skriftlige optegnelser har ligget til grund for dem. Ogsaa om kong Haakons barndom og ungdom fortælles indgaaende, men tydelig efter mundtlige fortællinger. Mange av de gamle birkebeiner, som hadde kjendt Haakon Haakonssøn fra han var barn, levde sikkerlig endda i 1265. Mellem Sturlas hjemmelsmænd maa ogsaa kong Magnus og rimeligvis dronning Margret Skulesdatter ha været. Fortællingen om møtet om natten mellem kong Haakon og Margret, da Haakon meldte sin hustru, at hendes far hadde gjort opstand (kap. 207), maa saaledes stamme fra dronning Margret, som vel har fortalt om det til sin søn. Sturla har ogsaa hat fri tilgang til det kongelige arkiv og andre brevsaker; han nævner dels i utdrag og dels i forbigaaende en hel del breve, som nu er tapt, og gjør derved sagaen endda værdifuldere. Av skrevne verker har Sturla brukt og citerer under navnet Bǫglungasǫgur begyndelsen av sagaen om Haakon, Guttorm og Inge, desuten henviser han til Inge Baardssøns saga. Haakon Haakonssøns saga var uten tvil planlagt som en fortsættelse av disse sagaer, likesom de igjen var en fortsættelse av Sverres saga. Sverre og hans æt, som alle hadde

stor kjærlighet til skaldskap og sagaskrivning, vilde ha sig sit sammenhængende sagaverk.

Foruten disse sagaer og brevskaper, som Sturla henviser til, gjengir han ogsaa i sin saga en mængde vers, dels av andre skalder, Snorre Sturlassøn, Olav Hvitaskald, Gissur Torvaldssøn o. fl., og dels av sig selv. Sturla digtet nemlig foruten det ovenfor nævnte kvad Rynhenda tre andre kvad om kong Haakon. «Men man kan ikke,» siger Finnur Jónsson, «betragte disse vers som kilde; de er kun formel sagaprydelse[1].» Jeg har derfor ikke oversat alle disse vers, som ikke har nogen historisk interesse og i oversættelse helt vilde miste sit særpræg. Jeg har bare omsat dem, som fortæller noget, som ikke staar i prosaen, eller som paa anden vis trænges for sammenhængens skyld, f. eks. et vers av Jatgeir skald (kap. 83), Snorre Sturlassøns vers om Gaut paa Mel og Odin eller Gaut (kap. 194), et vers om kong Haakons kroning i 1247 (kap. 255) o. fl. Hvor versene ikke er oversat, er dette ikke anmerket. I disse tilfælde har jeg da heller ikke oversat de ord, som gaar nærmest forut for verset: «Som det her siges», «Som Sturla siger», «Saaledes kvad Snorre Sturlassøn», o. l.

Haakon Haakonssøns saga er ikke overalt like utførlig og nøiagtig. Sturla gaar saaledes let over aarene efter Skules død og den splid, selv inden kong Haakons nærmeste kreds, som Skules opstand og fald uten tvil vakte. Men hans saga er mere upartisk end Sverres saga. Sturla hadde selv staat hertug Skule nærmere end kong Haakon, og hans skildring baade av Skule og av erkebiskop Einar Smørbak, som heller ikke var kongens ven, synes sand og paalitlig. Haakon Haakonssøns saga gir os ogsaa mere av Norges historie end de tidligere kongers sagaer. Den fortæller ikke bare om kamp og strid indenlands, men ogsaa om, hvorledes Haakon fæstner sin kongemagt, om hans forhold til kirken, om hvorledes han utvider sin magt over skatlandene, særlig over Island, om forholdet til nabolandene, Sverige og Danmark, og til Suderøene og Skotland, om sendefærder til fremmede konger og fyrster og om handel og skibsfart. Til slutning fortæller Sturla om kong Haakons lynne, og om hvorledes han saa ut, og regner op det vigtigste av det, han har gjort for landets opkomst (kirkebygninger, byanlæg, havnebygninger o. l.). Haakon Haakonssøns saga er ikke saa frisk og umiddelbar som Sverres saga og ikke slikt et fuldendt kunstverk som Snorres Olav den helliges saga. Men for den,

[1] Literaturhistorie II_2 s. 741.

som vil lære Norges historie at kjende, er det ingen av vore kongesagaer, som gir saa meget.

Sturla har ogsaa skrevet Magnus Lagabøters saga. I Sturlungasaga heter det, at Sturla «i sin anden (og sidste) utenlandsfærd» (1278) «satte sammen kong Magnus's saga efter breve og hans eget raad.» En skulde efter dette tro, at kong Magnus har diktert sagaen, likesom Sverre gjorde til abbed Karl. Men dette er visst ikke saa. Sagaen er sikkert skrevet paa Island og først blit færdig efter kongens død i 1280. Men Sturla har uten tvil for en stor del skrevet efter meddelelser fra kong Magnus og gjort utdrag fra kongens utsendte og indkomne breve. Desværre eier vi nu bare en liten del av Magnus Haakonssøns saga, ikke mere end to blad, som findes i den Arnamagnæanske samling, 325, 4°. Vigfusson har i sin utgave av Magnus's saga[1] ogsaa trykt et brudstykke av de saakaldte Gotskalks annaler, et islandsk haandskrift fra 1570 i det kongelige bibliotek i Stockholm. Jeg har i min oversættelse tat dette stykke med, endda jeg er i tvil, om det i sin nuværende form virkelig stammer fra Magnus Haakonssøns saga; de senere ændringer gjælder dog visst bare ordvalget, idet nyere ord som parlament (palliment) er sat istedenfor ældre.

Haakon Haakonssøns saga findes derimot fuldstændig og i flere, delvis ypperlige haandskrifter, bl. a. Flatøyboken, Frisbók, hvor teksten dog ikke er saa god, Eirspennil, hvis tekst er forkortet og defekt, og Skálholtsbók. Der er flere avvikelser mellem de forskjellige haandskrifter, og intet av dem gir sagaen nøiagtig i den form, som den er skrevet i av Sturla. I det hele er dog Skálholtsbókens tekst den bedste. Den ligger til grund for Vigfussons utgave av Hákonar saga til side 306, for slutningen av sagaen (s. 306—360) er andre haandskrifter brukt. Jeg har i min oversættelse holdt mig til Skálholtsbokens tekst i Vigfussons og Kjærs utgaver[2], idet jeg dog stadig har sammenholdt den med de andre tekster. Korrekturen er i hele verket besørget og retskrivningen gjennemset av hr. stortingsbibliotekar K. Fischer. Jeg har under mit arbeide ofte faat hjælp av professor Halvdan Koht og av hans ypperlige omsætning paa nynorsk av «Sverre-soga», og bringer derfor min bedste tak.

Fyrisdal, mai 1913.

Alexander Bugge.

---

[1] Icelandic Sagas and Other Historical Documents Relating to the Settlements and Descents of the Northmen on the British Isles, Vol. II Hákonar Saga and a Fragment of Magnus Saga, ed. by Gudbrand Vigfusson. London 1887 (Rerum Britannicarum medii aevi scriptores).

[2] Det Arnamagnæanske Haandskrift 81 A. Fol.

Straks efter kong Sverres død sendte birkebeinerne et skib [1202]
nordover med sine høvdinger, Haakon Galen, som var søn av Cecilia, kong Sverres søster, og Peter Støyper, en anden søstersøn til kong Sverre. De hadde med sig et brev, som kong Sverre, før han døde, hadde latt skrive til sin søn Haakon, som før nævnt[1]; de seilte nordover langsmed landet og hadde et vel utrustet skib. Da de kom forbi Stad, seilte de utenskjærs nord til Trondheimsmynne; ti baglerne hadde hele landet langs sjøen i Sogn og fjordene, begge Mører og Raumsdal, og laa der i store flokker. De kom til Nidaros ved den tid, da formesserne var sunget, og rodde ind til kongsgaarden. Da de gik iland fra skibet, kom nogen av birkebeinerne ned mot dem og spurte dem om tidender og mest om, hvorledes det gik med kongen; for de hadde spurt, at han var syk. Haakon Galen og de andre svarte, at det var meget bedre med kongen, men de kunde ikke sige flere tidender. De spurte, hvor Haakon kongssøn var. Det blev sagt dem, at han var hjemme i herberget. Siden gik de op til Kristkirken og derfra til gaarden, hvor kongssønnen var. De sendte en mand ind til ham og bad ham komme ut og tale med dem; for de vilde

---

Det, som er trykt i klammer [ ], er efter Peder Claussøns danske omsætning; Peder Claussøn har nemlig brukt en længere tekst, som nu ikke længer kjendes. — [1] Sverres saga, kap. 180.

sige tidender til ham alene. Siden gik kongssønnen frem i herberget og lot Peter Støyper og Haakon Galen kalde til sig. Det gik nogen mænd dit, og de hilste hverandre venlig. Siden sa de Haakon kongssøn sine tidender og alt om kongens død og bar frem det brev, som kong Sverre hadde latt skrive. De talte da sammen en stund. Derefter lot kongssønnen blaase til hirdstevne, og der lot han sige disse tidender til hele hirden. Paa dette samme stevne blev Haakon kongssøn tat til høvding over flokken.

2. Om vaaren lot Haakon kongssøn stevne Øreting og sendte bud til bønderne i herredene. Men da Øretinget var sat, blev Haakon Sverressøn tat til konge der over hele landet. Den bonde, som gav ham kongsnavn, het Skervard. Siden tok kong Haakon sig hird. Hele den gamle hird, som hadde været med kong Sverre, gik ham til haande. Han satte da sine mænd i sysler. Det kom da ogsaa folk til ham sønden fra landet. Kongen lot da og ruste skibe ut og stevnte leding til sig. Da han var færdig, fór han nordenfra; det var ved «vaknaskeid» [1]; han fik noget sent bør og seilte syd til Bergen. Baglerne var oppe i landet, og det fór ymse frasagn om, hvad de tænkte at gjøre. Somme sa, at de vilde snu nord til Trondheim, somme, at de var kommet ned syd paa Rogaland. Kong Haakon sendte da mænd syd imot dem; med denne flok var Peter Støyper, Torgrim av Ljaanes, Einar kongsmaag og end flere sveitehøvdinger. De hadde meget folk. De laa i Rott [2] og kom dit sent om kvelden, da det blev sagt dem, at baglerne var i Stavanger. Morgenen efter saa birkebeinerne, at baglerne kom roende nordenfra og stevnte til øen. Baglerne hadde ingen nys om birkebeinernes færd; men da de var kommet langt ut, rodde birkebeinerne mot dem. Da baglerne saa det, snudde de unda; men birkebeinerne efter dem. De tok ett skib; baglerne verget sig vel, men næsten alle paa dette skibet faldt. Siden jaget birkebeinerne dem. Baglerne stevnte ind i fjordene og gik fra borde her og der og fór siden op i landet. Birkebeinerne fór tilbake til Bergen. Kong Haakon fór nordover og laa længe om sommeren i Fjordene.

3. Dronning Magret Eiriksdatter. som kong Sverre hadde hat, fór straks om vaaren efter hans død øst i Viken og hadde med sig jomfru Kristin, sin og kong Sverres datter, og Kristin Nikolasdatter [3], sin søsterdatter, de vilde fare

---

[1] D. e. den tid, da vokerne (aftenen før en kirkelig festdag) falder ind. Hvilken høitid her menes, siges ikke. — [2] Ø utenfor Tananger paa Jæderen. — [3] Fru Kristin var datter av den svenske (?) herr Nikolas Blake.

op i Gautland. Det tyktes ikke birkebeinerne[1] [raadelig, at kongens datter skulde fare ut av landet. Derfor drog Peter Støyper øst til Oslo og fandt dronningen der. Da han hadde dvælt der nogen dage, hændte det sig, at dronningen var og lauget sig. Da gik Peter ind i herberget til dronningen og sa til Kristin, kongens datter, at baglerne var over dem. Jomfruen blev ræd og spurte, om han visste noget raad. Peter tok hende i sine armer, bar hende til skibet og lot tjeldene slaa ned, og hans mænd tok til aarerne. Da de la ut med skibene, kom dronningen løpende ned paa bryggen og ropte, at de skulde gi hende hendes datter tilbake. Peter Støyper svarte, at hun først skulde fare til sin bror kongen. Da bar dronningen sig ilde og sa: «Gud gi, at jeg maatte leve den dag, da jeg kunde volde eder saa stor sorg og harm, som I nu gjør mig! Jeg er kongsdatter og var gift med en konge her i riket og har med ham bare dette ene barn, som I nu røver fra mig, som var det et trælle- eller et frille-barn.» Slike ord ropte hun efter dem, saa længe de kunde høre hende. Siden fór hun til Svitjod med sin frændkone, fru Kristin. Men Peter fór med kongsdatteren til hendes bror, kong Haakon. Der blev hun tat vel mot og sømmelig holdt.

Denne sommer kom erkebiskop Eirik i Nidaros, biskop Martein i Bergen, biskop Njaal i Stavanger, biskop Ivar i Hamar og biskop Nikolas i Oslo hjem til Norge. De hadde fulgt baglernes hær og været stundom i Danmark og stundom i Svitjod. De forlikte sig med kong Haakon og drog hver til sin stol, og erkebiskopen tok hele landet i forlik igjen[2]. Da kom ogsaa utenfra

---

[1] Hele dette stykke, fra slutten av kap. 1, er tat fra et gammelt kalvskindsblad, som har været en del av den nu tapte længere saga. — [2] Om forliket mellem kongemagten og biskopene findes følgende brev (fra 1202), som utfylder sagaens fortælling: «Kong Haakon sender erkebiskop Eirik og alle andre biskoper, lærde mænd, bønder og butegner, Guds og sine venner, som ser eller hører dette brev, Guds og sin hilsen. Gud gi mig at tale til eder biskoper det, som kan være til gagn og held for mig selv, til fred og lykke og til forløsning for hele landet og hele landsfolket og os alle til glæde og nytte, nu og i fremtiden. Større plage, nød og harmelig strid, end vi trængte, om lykken fulgte os, har tynget paa os og vort land nu i lange stunder, ja desværre, vi kan næsten sige, at dette land snart er bragt til det ytterste, hvis ikke Gud i sin hellige miskund snart bringer hjælp; ti næsten alle de er faldt fra, som vil verne landet og landets love med retfærdighet, og som vil elske Gud og den hellige kirke, — men de lever efter, som bare tænker paa overgrep og uret, avind og ondskap. Hverken lærde eller ulærde ræddes nu mere for Gud eller gode mænd; men hver lever som han selv lyster i lovløshet. Ti loven ringeagtes, men ran og useder vokser, gode seder hører op, kvinder vanæres, kirker brytes op, hele kristendommen staar nær ved fald, hvis ikke Gud og gode mænd snart lægger raad til, saa det blir bedre. Men for nu at vende min tale til eder biskoper om vor sak, saa kjender I vel den strid, som i saa lang tid har raadd mellem kongedømmet og eder biskoper og desværre voldt

Island biskop Gudmund den gode, som var valgt til biskop paa Island[1]; han var om vinteren med erkebiskopen. Baglerne holdt om sommeren og høsten til paa Oplandene; Inge, deres konge, satte sig med mange folk paa Storøen[2] i Mjøsen, og hadde sine mænd i sysler paa Oplandene. Men deres flok minket for hver dag; ti alt landsfolket gav sig under kong Haakon, han blev meget vennesæl og kjær for almuen; ti han var blid og venlig mot bønderne, men mot sine egne mænd var han haard og streng og revset dem haardt, baade med ord og anden straf, naar de gjorde bønderne nogen uret.

Bønderne paa Oplandene og somme av kongens haandgangne mænd slog sig sammen og fór ut paa øen i Mjøsen[2] med smaabaater og flaater; ti alle rorskibe og færger hadde kongen tat og latt flytte ut til øen.] Da de kom til øen, søkte de straks til gaarden. Ingen blev dem var, før de kom ind paa gaarden. Kongen og hans sveit sat i stuen og drak. Da kom en vagtmand ind og sa: «I sitter med daarskap, herre. Det er kommet ufred til gaarden.» Kongen løp op, grep sine vaaben og ropte: «Skynd dere op og ta eders vaaben og la os søke ut mot dem og la dem ikke veide os inde!» Faa mænd gik ut før kongen. De verget sig vel; men dog blev deres motstand kort. Der faldt kong Inge og næsten hele hans sveit. Da de bagler, som holdt sveiter paa andre steder, spurte dette, flygtet de bort, somme til Sviavælde, somme til Danmark og somme til sine frænder; men somme søkte grid hos kong Haakon. Hele denne flok blev da spredt, og det var god fred.

---

mangen mand den største ulempe og skade, og efter hvad næsten alle siger, har alle de ulykker, som saa længe har tynget dette land, kommet av denne strid, som har været med eder. Men fordi nu disse trætter og tvistemaal længe har staat mellem os, til stor plage og besvær for os selv og næsten allermest for den, som har hat mindst del deri, nemlig bonden, som bygger landet, saa vil vi for Guds og den hellige kirkes skyld forlike dem mellem os og ikke længer fremme strid eller avind mellem den hellige kirke og kongedømmet. Jeg vil derfor, at alle mænd skal vite, at jeg gir op hele denne strid og trætte, som har været mellem kongedømmet og biskopene, og indrømmer den hellige kirke og de lærde mænd al den frelse, som tilkommer hver især, efter hvad de hellige skrifter vidner mellem mig og dem, og efter hvad den hellige kirke har hat fra gammel og ny tid, dog uten skade for mit kongedømme og min kongelige værdighet, overensstemmende med det, som kardinal Nikolas bestemte, og som kongerne Øystein, Sigurd og Inge samtykket i og svor paa, saaledes som kong Øysteins brev vidner, og kong Magnus stadfæstet saavel som min far med sit brev, og som de eder vidner, som blev svoret for legaten, da jarlen hadde begyndt tvist med erkebiskop Øystein om den hellige kirkes friheter. Men den og alle lærde mænd lover derimot, at de skal vise mig al den hæder og ære, som de skylder den lovlige konge, og saavel de hellige skrifter som landets lov vidner om, at jeg har ret til. Nu har jeg git dette jaord til Gud og den hellige kirke mig til fred og lykke, gagn og held og hele landets folk til glæde, nu og altid.»

[1] Gudmund Aressøn var 1ste september 1201 valgt til biskop i Holar; han drog til Norge 14de juli 1202 og blev indviet av erkebiskop Eirik i Nidaros 13de april 1203. — [2] Helgøen i Mjøsen.

4. Kong Haakon fór om høsten nord til Trondheim og sat om vinteren i Nidaros. Efter jul sendte han mænd med brev til Oplandene og helt øst til [1203] Viken og sa, paa hvad vis han vilde ha det greiet med veitsler og sysler, og hvem som skulde ha dem, og likeledes, at kongen vilde komme til Viken om sommeren. Brevmændene fór helt øst til Sviavælde til dronning Margret og fru Kristin. I brevene stod det med mange fagre ord, at kong Haakon bød dem til sig og lovte, at de skulde ha den største hæder hos ham. De skrev ogsaa brev tilbake og svarte venlig paa alle de saker, som kongen hadde sendt ord om. Siden kom de, som fór med brevene, tilbake til kong Haakon.

Om vaaren efter paaske[1] gjorde kong Haakon sig rede og hadde meget folk; han fór siden, da han var færdig, sydover langs landet og kom ved Kristi himmelfartsdags tid syd til Bergen og var der en stund. Derefter fór han helt øst til Viken og dvælte i kjøpstæderne der. Han fór like øst til Elven, og alt landsfolket gik under ham. Siden fór han nord i Viken igjen og ind til Oslo og dvælte der en stund. Dronning Margret og fru Kristin kom da til ham. Kongen tok overmaade venlig mot dem; og de fulgte ham med nogen av sine tjenestemænd. Kongen fór om høsten nord til Bergen og lot stelle istand til vintersæte for sig der[2].

---

[1] Paaskedag var 6te april. — [2] Hele dette stykke fra kap. 1 av lyder i den kortere sagatekst: Om sommeren samme aar, som kong Sverre døde om vaaren, blev Haakon, søn av kong Sverre, tat til konge paa Øreting. Til det raad kom med ham alle de høvdinger, som før hadde tjent kong Sverre. De hadde en stor styrke. Nogen tid iforveien var Sigurd Lavard, kong Sverres søn, død. (Sverres ældste søn Sigurd Lavard var død 1200). Han hadde en søn efter, som het Guttorm. Da kong Sverre sat om Berget, som før er skrevet, blev Inge tat til konge og var paa Oplandene. (Dette er galt. Ti beleiringen av Slotsberget ved Tunsberg begyndte i september 1201; men baglernes flok blev stiftet sommeren 1196.) Men da Inge spurte, at kong Sverre var faret bort fra Viken, fór han ut i Viken og dvælte der, til han fik nys om Sverres død. Derefter fik baglerne tak i skibe der i Viken og fik da paany meget folk. De agtet sig nord til Bergen; men de fik sent bør. Da det kom nys til Bergen om baglernes færd, var Sigurd kongsfrænde der. Han var søn av kong Sverres søster, Helga het hans mor, datter av kong Sigurd. (I sagaen staar det feilagtig: «Han hadde kong Sverres søster; Helga het hans mor, datter av kong Sigurd.» — Helga var, som Sigurd Munds datter, Sverres søster. Mulig skal det staa: «Han hadde en datter av kong Sverre. Helga het hans mor, datter av kong Sigurd.») Da han spurte til baglerne, fór han mot dem med meget folk og store og mange skibe. Han fandt baglerne syd paa Jæderen og jaget dem iland og tok alle deres skibe og alt det gods, som var paa dem. Inge flygtet øster til Viken og derfra til Oplandene og laa om sommeren oppe i Mjøsen. Der blev han sveket av sine egne mænd. Gunnar Lest het en mand. Ham hadde kong Inge forut sat næst sig selv og paa mange maater gjort vel mot. Inge blev dræpt av bønderne paa Helgøen i Mjøsen. Efter dette opløstes hele flokken. De, som var mest sakskyldige, rømte fra landet, somme syd til Danmark, og somme længere bort.

5. I kong Sverres dage var det i Danmark en mand, som het Erling og kaldte sig søn av Magnus Erlingssøn. Men da kong Sverre spurte dette, sendte han mænd til Danmark for at lete efter ham. Da Erling fik nys om det, flygtet han unda op i Gautland. Da kong Sverre blev var ved det, sendte han brev til sin maag kong Knut i Sviarike og sa, at det var en mand i hans rike, som kaldte sig søn til kong Magnus, og som vilde vække ufred i Norge. Straks kong Knut spurte dette, sendte han mænd efter ham og lot ham ta og sætte i stenvæggen[1] øst i Visingsøy[2]. Der sat han en tid og blev godvenner med den konen, som bar mat til ham, og fik hende til at hjælpe sig bort. De gjorde nu det raad, at hun bar til ham mange lakener og skar dem i remser og knyttet enderne sammen. Da han trodde, at strengen var lang nok, knyttet han den om sig, og konen lot ham sige nedover borgvæggen; men tauget naadde ikke paa langt nær til jorden. Han løste sig da fra strengen og lot sig falde ned. Dette faldet blev saa stort, at det kostet laarbenet hans, og han var siden altid halt. Paa denne maaten kom han sig bort og øst til Jarnberaland. Dette spurte kong Sverre, og straks sendte han mænd øst dit; de tok ham i Jarnberaland og dræpte ham der og hadde med til kongen halsboken hans, som han hadde hat, og som navnet hans stod i, og denne samme halsboken blev siden kjendt igjen av mange.

[1203] Samme sommer kom det en mand til Skaanøyre[3] paa den tid, da det var marked der; han kaldte sig Erling og sa, at han var søn av kong Magnus Erlingssøn. Han sa, at han hadde været en stund i Vendland, og at det var den samme Erling, som hadde sittet i stenvæggen i Visingsøy. Der paa

Dronning Margret, som kong Sverre hadde hat, fór efter hans død øster paa Gautland og hadde med sig deres datter Kristin og mange klenodier, som kong Sverre hadde eid. Den samme sommer fór kong Haakon nordenfra helt øster i Viken og sat der længe om sommeren. Han sendte bud til alle de biskoper, som hadde ligget i strid med kong Sverre, at de skulde komme til ham, og at han vilde gjøre forlik med dem, som kong Sverre hadde raadet til. Han sendte ogsaa bud efter Kristin, sin søster, og tok hende fra dronningen mot dennes vilje og gjorde sig til verge for hende. Biskopene fór hjem til sine stoler og blev kongens kjære venner. Kong Haakon fór om høsten til Bergen og sat der om vinteren [1202—1203]. Han blev snart en vennesæl høvding. Den høst kom Gudmund Aressøn til Norge fra Island; han var valgt til biskop over Nordlændingfjerdingen. Kongen tok venlig imot ham; biskopsemnet var hos ham en tid og var siden kongens bedste ven. Einar prest var gift med kong Haakons søster, en anden datter av kong Sverre. Han hadde syssel paa Rogaland og var den største høvding. Han nøt stor hæder av kongen. Mange andre høvdinger var det ogsaa av birkebeinerne: Haakon Galen, Peter Støyper, Sigurd kongsfrænde, Roar kongsfrænde, Øyvind prestmaag og mange andre gjæve mænd.

[1] D. e. stentaarn. — [2] Ø sydligst i Vetteren i Sverige. — [3] Skanør ved kysten av Skaane, hvor det var et stort marked paa den tid, da sildefisket stod paa.

Skaanøyre var det mange nordmænd. Da de fik nys om, at det var en søn av kong Magnus der, søkte de, som før hadde været med baglerne, til ham. Da de møttes, bød de sig til at reise en flok og ta ham til høvding. «Det vil ikke skorte os paa folk,» sa de, «saasnart det rygtes, at vi har en søn av kong Magnus til høvding.» Erling svarer: «Det er blit mig sagt, at de fleste høvdinger, som har været med baglerne, nu er med birkebeinerne; men alt landsfolket i Norge er nu i venskap med kong Haakon; derfor trøster jeg mig ikke til at reise denne flok med ikke større styrke, end jeg nu vet von til.» Slik endte deres tale. Erling fór til Kaupmannahavn [1].

6. Kong Haakon var i Bergen, som før er skrevet. Da var ogsaa dronning Margret der. Kongen lot hende holde bord for sig og sine mænd, og dronningen spiste sjelden med kongen. Jomfru Kristin var med dronningen, sin mor. Dronningen var faamælt og uvenlig mot kongen, men kongen var venlig mot hende. Fru Kristin bar ord mellem dem og søkte at gjøre det godt mellem dem. Kong Haakon lot stelle istand til juleveitsle med alle gode saker. Dronning Margret bar det største fiendskap til Peter Støyper og alle dem, som hadde faret østerut efter møen [2], men hun gjorde sig godvenner med Haakon Galen og hadde sin trøst hos ham i alle saker, som tyktes hende at gjælde noget. Da det led mot jul, kom en mængde folk til kongen, baade lendermænd, sysselmænd og haandgangne mænd. Juleaften, da folk kom i hallen, blev de bænket efter gammel sed. Da sendte kongen bud efter dronningen og jomfru Kristin og sa, at de skulde sitte i høisætet hos ham. Dronningen svarte: «Længe vil jeg mindes dengang, jeg sat i høisætet juleaften med min herre, kong Sverre. Sig kong Haakon, at ikke kommer jeg denne kveld i hans høisæte.» Hun sa dette i den største vrede. Da dette blev sagt til kongen, tyktes det ham ilde, at dronningen ikke vilde ta imot hæder av ham [3].

[1] Slutningen av kapitel 3 og kapitel 4 og 5 er efter et stykke av en gammel kalvskindsbok, som har indeholdt hele den længere sagatekst, som Peder Claussøn har kjendt. I den kortere saga lyder stykket om Erling Steinvæg: Erling het en mand, som blev kaldt Steinvæg. Han blev regnet for søn av kong Magnus Erlingssøn. Han var i fængsel i Vendland og holdtes i forvaring i et taarn. Margret het en vendisk kvinde; hun fik ham ut derfra paa den vis, at de skar sine klær isund og snodde til en streng. Han fór ut gjennem en glugge og ned over stenvæggen. Men repet rak ikke ned til jorden, saa han faldt ned og skadet sig i hoften. Men fordi det var mørk nat, kom han sig bort og til Danmark. Siden blev han kaldt Erling Steinvæg. Den sommer, da kong Haakon var i Viken, kom Erling Steinvæg til Skaanøyre og aabenbarte sin æt for nordmændene. Mange mænd bød sig straks til at følge ham. Men han sa, at han ikke vilde reise flok mot kong Haakon, saa længe han var konge over Norge. Erling fór da til Kaupmannahavn og var der om vinteren. — [2] D. e. kongsdatteren, jomfru Kristin. — [3] Denne del av kap. 5 er tat fra samme brudstykke av en gammel kalvskindsbok som kap. 3 og 4.

[«Er end dronning Margret saa stor paa det,» sa han, «at hun ikke vil finde sig i at sitte hos mig, saa skal dog min søster Kristin komme hit.» Det blev sagt til dronningen, at kongen var vred. Hun svarte: «Tror han ikke, jeg mindes, at han tok min datter fra mig i Oslo, uten at han nu paa ny minder mig om det?» Datteren klappet hende og sa: «Mor, gi eder tilfreds! Jeg vil være hos eder.» Hun svarte: «Saa skal det være, min datter. Ikke skal du komme i uvenners hænder, saa længe jeg er saa nær. Gud kan endda gi os, at vi ikke blir længe under denne tvang.» Dermed stod hun op og gik med sin datter til kongens hal og satte sig i høisætet. Kongen og hans mænd var da meget glade.

Anden dag jul lot kongen synge messe for sig og gik siden med faa mænd til sit herberge og lot sig aarelate. Han spiste og drak ikke stort og ventet siden, til høimessen var til ende i Kristkirken, før han gik tilbords. Han holdt sig stille efter blodtaket og vilde ikke ha lys hos sig, spiste og drak litet og talte heller ikke stort. Tredje dag jul lot han synge messe for sig i sit herberge og gik siden tilbords. Han var da meget kraftesløs. Straks efter maaltidet gik han til sit herberge og la sig tilsengs. Natten efter tok hans kræfter mer og mer av. Femte dag jul trutnet hele kroppen hans; faa mænd fik da lov at komme til ham, og sykdommen økte hver dag indtil 8de dag jul[1], da han døde. Da var hele hans legeme blaat og trutnet, saa det næsten ikke liknet et menneske. Han blev jordet i Kristkirken paa den nordre side bent imot kong Sverres grav. Alt landsfolket sørget over ham og sa, at det ved hans frafald hadde hat det største tap.

Kong Haakon var en ven mand at se til og vel vokset; han hadde fager let paa andlit og haar; han var middels høi, dog meget høiere, end hans far hadde været; han var klarmælt og veltalende. Han hadde i meget skiftet seder, siden han blev konge, og alt til det bedste. Han var sagtmodig og anselig og saa ut som en høvding, naar han sat i høisætet sit[2].

---

[1] 1ste januar 1204. — [2] I den kortere saga lyder det tilsvarende stykke: Kong Haakon fór om høsten til Bergen og sat der om vinteren. Sommeren efter fór han øst til Viken, men fór om høsten tilbake til Bergen og gjorde der istand til vintersæte for sig. Da kom dronning Margret østenfra Gautland til Bergen og sat der om vinteren. Det var litet venskap mellem hende og kong Haakon. Om vinteren i julen fik Haakon saa haard sott, at han ikke kunde raade med sig. Han lot sig da føre op til borgen og laa der en liten stund, før han døde. Det var ottende dag jul. Han blev jordet i Kristkirken. Der stod mange mænd sorgfulde over hans grav; ti han var meget vennesæl. Venlig var han mot almuen, høvisk, kjæk i strid og seiersæl, som før er sagt, at kong Sverre var. Birke-

7. Tiende dag jul[1] holdt [erke-]biskopen stevne med hirden og de bedste mænd om, hvem de skulde ta til konge. De blev da alle enige om at ta Guttorm, søn av Sigurd Laavard, søn av kong Sverre, til konge; han var da fire aar gammel. Haakon Galen skulde styre riket og hirden paa hans vegne, og Peter Støyper og Einar kongsmaag skulde ta vare paa kongen og fostre ham. Dette samtykket alle i og stadfæstet det med vaabentak. Da de gik tilbords, ledet høvdingene kongen ind og satte ham i høisætet og viste ham kongelig hæder. Da tok kongen et sverd og fæstet ved Haakon Galens side, hængte et skjold paa hans aksel og gav ham jarlsnavn med samtykke av alle høvdingene og satte ham i høisætet hos sig. Paa denne vis holdt de flokken sammen. Derefter sendte kongen og jarlen brev nord til Trondheim, at Inge, søn av Baard Guttormssøn, skulde ha styret over hele Trøndelagen[2]. [1204]

8. Da de, som før hadde været med baglerne, spurte dette høvdingeskifte, tykte de sig ikke at ha meget fred ivente av birkebeinerne og fór fra landet syd til Danmark. Somme av dem, Torleiv Skaalp og Anund Lunns sønner, Odd Runn[3] og Arnbjørn Trold, kom til Erling Steinvæg i Kaupmannahavn; da blev flokken reist. Da dette spurtes, drev det mange mænd, som før hadde fulgt baglerne, til dem. De sendte bud nord i Viken til sine venner og stevnte dem til Aalborg i fasten. Dit kom da fra Norge Reidar sendemand, Jon Drotning[4], Salve Disessøn og Philippus av Veigin[5]. De drog ut derfra med skutehæren. Men da de kom til Viken, gik alt folket under dem, og saaledes fór de øst til Oslo. Der var da biskop Nikolas tilstede. Erling bad biskopen om at faa bære jern for at sande sin fædreneæt; men biskopen vilde ikke, at

---

beinerne satte altid sin lit til dér, hvor han var, saasnart han ikke selv var tilstede. Dronning Margret blev beskyldt for, at hun hadde faat en mand til at gi kongen svik i drikken. Denne mand grep birkebeinerne og anklaget ham; men han tilbød at rense sig. Det blev til, at han fastet til at bære jern og bar det som en mand; men da haanden blev løst, var den meget brændt. Derefter blev han tat og flyttet ut til Bergen og druknet paa Vaagen dér. (Stykket om dronning Margret og hendes giftblanding staar i den længere saga kap. 10).

[1] 3dje januar 1204. — [2] Dette avsnit lyder i den kortere tekst: «Samme vaar tok birkebeinerne Sigurd Laavards søn, som het Guttorm, til konge der i Bergen. Han var et barn av alder. Men disse mænd var høvdinger for flokken: Haakon Galen, kong Sverres søstersøn, Peter Støyper, hans anden søstersøn, han var gift med Ingebjørg, datter av kong Magnus (Erlingssøn). Disse var ogsaa høvdinger hos flokken: Sigurd kongsfrænde, Øyvind prestmaag, Einar kongsmaag, Roar kongsfrænde og mange andre mægtige mænd.» — [3] Peder Claussøn kalder ham Odd Tand. — [4] Haandskriftet har feilagtig: Jon Drotningssøn. — [5] Veien i Norderhov paa Ringerike. Veien var, som vi kan se av gravfund, alt paa folkevandringstiden et høvdingesæte. Philippus av Veigin, Reidar sendemand og birkebeinerhøvdingen Peter Støyper var gift med hver sin datter av kong Magnus Erlingssøn.

skirslen skulde gjøres der i Oslo. Sveitehøvdingene gik da til ham og talte Erlings sak, og det blev da til, at biskopen bad ham bære jern i Borg, om han vilde. Erling fór da til Borg og fastet der til jernet. Biskop Nikolas kom dit, da han skulde ta ved jernet, og sa, at han ikke skulde bære jernet. «Far nu til Tunsberg og bær jern der,» sa han; «ti dit vil danekongen komme; han skal se jernbyrden.» Erling fór da til Tunsberg og bidde der paa danekongen[1].

[9. Straks biskop Nikolas hadde spurt, at Erling drog folk sammen i Danmark, fór han til danekongen og spurte, om han vilde yde denne Erling nogen hjælp. Kongen svarte, at han hadde lovet ham det for deres frændskaps skyld. Biskopen sa da: «Underlig tykkes det mig, herre, av saa klok en høvding, som I er, at la en flok reise sig i eders land og gi dem hjælp til at herje paa en anden konges rike, naar ingen vet, av hvilke ætter deres høvding er kommet. Jeg tænker, han er en søn til en torpkarl paa Oplandene, og at han for sine løgners skyld er drevet fra landet og længe har været jaget væk og hatet av alle gode mænd. Men vil I sende eders hær til Norge for at gi landet fred og fri det fra den store uro, Guds vrede og plage, som birkebeinerne nu i lang tid har gjort og vakt der, da er det et bedre raad at sætte over det en av eders egne frænder, som I vet vil være eder tro og lydig. Ti Gud har nu gjort ende paa alle de av birkebeinernes høvdinger, som hadde noget vet til at raa over dem, fordi de brukte sit vet mere til det onde end til det gode, og nu har de tat et uvittig barn til konge over sig, og selv vet de ingen raad, som duger.» Kongen svarte: «Mine frænder har saa gode kaar her i Danmark, at de ikke har hug paa at fare til Norge med denne flok.» Da sa biskopen: «Jeg vet en mand, som er vel falden til at ta dette hverv paa sig. Og det er eders frænde Philippus, søstersøn til kong Inge i Norge. Han har alt det ved sig, som kan pryde en konge eller høvding.» Biskopen talte ofte og snildt om dette for kongen, og tilsidst blev det til, at kongen gav ham sit samtykke og lovte selv at komme til Norge næste sommer.

[1204] Sommeren efter fór kong Valdemar nord til Norge med 300 skibe og kom til Tunsberg ved Botolvsmesse-tid[2]. Med ham var Philippus, søn av Simon, søn av Alna-Kaare. Philippus's mor var Margret, datter av Arne paa Stovreim[3] og dronning Ingerid, Ragnvald Ingessøns datter[4]. Margret var sammødre søster til kong Inge Haraldssøn og til Orm kongsbror, Ivar Sneis's søn. Kong Valde-

[1] Dette stykke findes omtrent likelydende hos Peder Claussøn. — [2] 17de juni. — [3] Storeim i Eids prestegjeld i Nordfjord. — [4] Ingerid hadde været gift med Harald Gille og var datter av en svensk kongssøn.

mar hadde lovet biskop Nikolas, at Philippus skulde bli høvding over baglernes flok, om de selv vilde samtykke deri. Men da denne sak blev baaret frem for baglerne, ropte alle høvdingene i flokken imot og sa, at de til konge vilde ha kong Magnus's søn, som hadde byrd til det, men paa ingen vis vilde de tjene eller ha til konge en mand, som ikke var mere storættet end en av dem; heller vilde de løse flokken og søke hver til sit. Bønderne svarte ogsaa, at hvis det fandtes nogen kongssøn, vilde de gi ham kongsnavn og være ham tro og lydige. Men hvis det ingen var, vilde de ikke gjøre nogen reisning indenlands. Da biskop Nikolas skjønte, at flokken ikke vilde faa nogen fremgang, hvis ikke Erling blev tat til konge, sa han til ham: «Det synes mig, som om bønderne er meget træge til at gjøre nogen reisning, og du har liten hjælp at vente av dem, hvis jeg ikke støtter dig og fremmer din sak. Ti jeg vet for sandt, at hvis jernbyrden mislykkes for dig, saa lar danekongen dig dræpe, og skjønt jeg vel kan tænke mig, hvem har været din far, saa kan jeg dog vende det den veien, jeg vil. Men hvis du vil øke min frænde Philippus's hæder og navnbøter og gjøre ham til din jarl, saa vil jeg slaa mig til dig og styrke dig at reise denne flok og følge dig av al min magt med mine frænder og venner. Dette blev samtykket og avtalt mellem dem, at Philippus skulde bli jarl, om Erling blev konge.

Erling Steinvæg fór da til Tunsberg og fastet til jernbyrd for anden gang. Biskop Nikolas vidde jernet, og kong Valdemar foresa ham eden og raadde for jernbyrden. Da den tid kom, da Erling skulde løse sin haand, satte kong Valdemar væbnede mænd rundt kirken, saa det var let at se, hvad Erlings lod vilde bli, hvis han ikke stod sig i prøven. Biskop Nikolas ledet Erling til frem i kordøren, da han løste sin haand, og holdt den op, la sine fingre i den og sa med høi røst: «Han har renset sig vel; aldrig saa jeg en haand komme saa uskadt fra jernet som denne.» Kongen stod bent fremfor kordøren og alle hans mænd nedenfor i kirken. De tok da alle til at love Gud og at synge: *Te deum laudamus*[1]. Erling var den dag i gjestebud hos kongen, og kongen gav ham 35 hærskibe med fuld utrustning. Dagen efter blev Erling tat til konge paa Haugating[2], og paa dette ting gav Erling Philippus jarlsnavn. En stund efter fór kong Valdemar tilbake til Danmark med hele sin hær. Han fór fredelig fra Norge og voldte ingen mand mén[3].]

[1] «Vi priser dig, Gud.» — [2] Haugating var fylkesting for Vestfold; det holdtes paa Haugar (nu Møllebakken) ved Tønsberg. — [3] Dette stykke lyder i den kortere tekst: «Kongen og biskopen hadde avtalt mellem sig, at kongen skulde fare til Viken og ha med sig Philippus, søn av Simon

Mange folk søkte da til Erling og gik ham til haande. Mellem dem var: Arnbjørn, søn av Jon Gautssøn, Helge Birgessøn, Asbjørn Kopp, Gyrd Beinteinssøn, Guttorm Tvare, Orm Lange, Tord Dokka, Simon Kyr, Benedikt av Gumanes [1], Kolbein Raude, Jon Skjaalge. De hadde meget og vakkert folk [2]. Efter Jonsok fór de over til Borg og holdt Borgarting; der blev Erling tat til konge og Philippus til jarl. Siden fór de tilbake til Tunsberg. Da birkebeinerne spurte dette, strøk de alle bort fra Viken og nord til Trondheim, men somme til Bergen. Men da de birkebeiner, som sat i Bergen, fik høre, at det laa en danehær i Viken, drog de nord til Trondheim og dvælte der om sommeren.

[10. Dronning Margret var i Bergen efter kongens død, og alle hadde stor mistanke til hende og hendes mænd for kongens død. Tilslut kom det saa langt, at det blev talt høit om det, og at hun og hendes mænd blev aabenbart skyldt for at ha git kongen banedrik. Men hun negtet og sa, at hun og hendes mænd ikke hadde voldt dette. Haakon Galen svarte for hende og støttet hende meget i denne sak. Men høvdingene og kongens bedste venner drev saa haardt paa med denne sak, at dronningen maatte faa en mand til at bære jern for hende og alle hendes mænd, for at rense dem. Peter het den mand, som bar jernet. Hans haand blev ilde brændt, og derfor blev han straks ført bort og druknet. Kongsmændene og hæren tok til at knurre og sa, at dronningen fortjente den samme straf. Hun blev forskræmt og søkte hjælp hos sine venner.

Haakon Galen støttet hende trolig og lot hende faa ledsagere og skyss ind i Sogn og derfra op paa Valdres til Erling paa Kvidin [3]. Han hjalp hende siden paa vei, til hun kom øst til Vermeland og siden til Svitjod. Men fru Kristin var efter hos Haakon Galen, og det var det største venskap mellem dem.

Kaaressøn, søstersøn til kong Inge Haraldssøn og biskop Nikolas's frænde, og at de skulde faa ham gjort til konge. Om vaaren før Botolvsvoka kom Valdemar danekonge til Tunsberg; han hadde mer end 300 skibe og fór meget fredelig. Da fastet Erling til jernbyrd for anden gang og bar jernet vel og mandig. Kongen og biskopen var tilstede ved renselsen; men da han skulde løse haanden, satte kongen en væbnet hær rundt kirken, saa det var let at se, hvad Erlings lod vilde bli, hvis han ikke stod sig i renselsen. Men han bestod prøven meget vel og var den dag i gjestebud hos kongen; ved dette veitsle gav danekongen ham 35 skibe med fuld utrustning.

Morgenen efter blev det blaast til Haugating. Men før tinget holdtes, hadde biskop Nikolas faat sat igjennnem, at hans frænde Philippus skulde bli tat til jarl. Biskopen lovte, at han skulde hjælpe dem med al sin styrke. Erling blev da tat til konge, og han gav Philippus jarlsnavn paa det samme ting. Derefter fór danekongen tilbake til Danmark.»

[1] Gomnes i Hole paa Ringerike. — [2] Peder Claussøn har: «Ok havde de megit Folk med sig og skøne Skib.» — [3] Kvien i Vang i Valdres.

Om sommeren spurte birkebeinerne, at baglerne hadde en stor flok og hærsamling øst i Viken. De fór da nord til Trondheim, og Haakon Galen hadde fru Kristin med sig, men lot en stor styrke bli efter i Bergen med disse høvdinger: Dagfinn bonde, Torgrim av Ljaanes[1] og Tord Brase. Da Haakon jarl kom nord til Trondheim, lot kongen og han stevne Øreting[2] og bød ut leding.

Straks efter fik kong Guttorm sott; det tyktes ham, at han blev stukket med hvasse nagler gjennem hele kroppen. Da han blev spurt, naar han først kjendte mén av dette, svarte han, at den svenske konen (det var fru Kristin) satte ham paa sit knæ og fór med hænderne over hele kroppen paa ham, og straks fik han denne sykdom. Nogen dage efter døde kongen av denne samme sykdom[3] og blev jordet i Kristkirken. Haakon jarl raadde da for krigsfolket og hadde en stor hær.

11. Kong Sigurd Haraldssøn hadde en datter, som het Cecilia. Hun blev hæderlig opfostret i Trøndelagen, som det høvet et kongsbarn; og ved den tid, da kong Sverre tok paa at stride paa Norge, som før er sagt, fandt han hende i Vermeland, kjendte hende for sin søster og talte ofte med hende[4]. Hun var gift der; ti paa den tid, da Erling Skakke søkte at øde hele Harald Gilles æt og avkom, blev Cecilia giftet bort til Folkvid lagmand i Vermeland. Deres søn var Haakon jarl Galen. Da Cecilia spurte, at hendes bror var blit konge i Norge, fór hun fra sin mand; ti hun elsket ham litet. Kongen gav hende da til bolig gaarden Gelmin[5], hvor hun før var blit opfostret.

Baard paa Rein var søn av Guttorm, søn av Aasulv Skulessøn; men Skule var søn av Toste jarl, som før er nævnt i Harald Haardraades saga[6]. Aasulvs mor var Gudrun Nevsteinsdatter; hendes mor var Ingerid, datter av kong Sigurd Syr. Guttorms mor Tora Skoftesdatter. Skofte var søn av Agmund, søn av Torberg Arnessøn og av Ragnhild, datter til Erling Skjalgssøn. Toras mor var Sigrid, datter til Tord Folessøn, kong Olav den helliges merkesmand. Sigrids mor var Aalov, datter til Einar Tambarskjelve og av Bergljot, Haakon jarls datter. Baard Guttormssøn var lendermand, som hans forfædre hadde været før ham. Han var meget rik, vakker at se til, sagtmodig og stille og

---

[1] Gaard i Strandebarm i Søndhordland. — [2] Peder Claussøn maa her ha uteglemt, at Guttorm Sigurdssøn blev tat til konge paa Øreting, hvilket vi vet av Haakon Haakonssøns saga, kap. 2. — [3] Guttorm døde onsdag 11te august 1204. — [4] Sverres saga kap. 7. — [5] Gaarden Gjølme i Orkedalen. — [6] Heimskringla, Harald Haardraades saga kap. 98. Skule kongsfostre kom til Norge sammen med Olav Kyrre efter slaget ved Stamford Bridge.

holdt sig vel. Han bodde paa Rein den tid, da kong Sverre kom til riket. Han kom sig snart i stort venskap med kongen og bad omsider om at faa hans søster til egte. Kongen gav samtykke i det; men erkebiskop Øystein vilde ikke gi sit minde til det, saa længe hendes mand Folkvid levde. Da fór Cecilia til erkebiskopen og talte med ham i nærvær av kong Sverre og mange andre høvdinger og spurte, om han forbød hende at gifte sig med sine frænders raad. Han sa, at det var sandt, og bad hende fare til Vermeland til sin husbond. Da svarte hun: «Jeg kan med sandhet sige, at jeg ingen husbond har; ti den tid, da Erling Skakke og kong Magnus hadde dræpt alle de av mine frænder, som de kunde naa og ventet sig nogen fare av, da tok de mig og sendte mig ut av landet og gav mig til Folkvid lagmand til hans frille, uten min vilje og mit samtykke. Dog visste jeg mig ingen raad til at komme der fra, før min bror her kom til riket, og nu trodde jeg, at jeg hos ham var fri for denne sak.» Dette sit utsagn sandet hun straks med troværdige vidnesbyrd. Derfor gav erkebiskopen hende lov til at gifte sig, og kongen holdt hendes og Baard Guttormssøns bryllup med sømmelig hæder. De fik en søn sammen, som blev kaldt Inge. Nogen tid efter døde Cecilia kongsdatter og blev jordet i Kristkirken paa nordsiden ved koret, og hendes grav blev sømmelig prydet. Baard Guttormssøn fik siden Ragnfrid, datter av Erling paa Kvidin, lendermand i Valdres. Deres barn var Sigurd, Aasulv, Guttorm og Skule, og en datter, som het Ingebjørg, hun blev gift med Alv paa Tornberg[1]; deres søn var Erling unge. Baard døde i Bergen, sommeren efterat kong Sverre hadde holdt slag med Øyskjeggene i Florevaag[2]; han blev jordet i Kristkirken paa den nordre side i koret og hans grav sømmelig prydet. Hans søn Inge fór da til kong Sverres hird og blev opfostret der.

12. Efter kong Guttorms død hadde høvdingene raadslagninger om, hvem de skulde ta til konge i hans sted. De fleste samtykket i at ta Haakon jarl Galen til konge. Men erkebiskopen talte imot og sa, at det var nogen ugreier mellem ham og jarlen. Han fandt ogsaa det til grund, at det var venskap mellem jarlen og den svenske fru Kristin. Samstundes kom det fra alle her reder i Trøndelagen bønder, som var stevnet til Øreting for at kaare en konge Disse nævntes da dertil: Haakon Galen, Inge Baardssøn og Sigurd kongs frænde, som alle var kong Sverres søstersønner, Roar kongsfrænde og Peter Støyper, kong Sverres søstersøn; han hadde Ingebjørg, kong Magnus Erlingssøns datter. Høvdingene talte længe om disse kongsemner; men det var litet

[1] Tanberg i Norderhov paa Ringerike. — [2] 3dje april 1194.

samtykke mellem dem. Tilslut blev Øreting sat, og den hellige kong Olavs skrin blev baaret ut, fulgt av erkebiskop Eirik og prestene. Da de hadde samtalt om kongevalget, blev det skutt ind under loven, som sa, at bønderne skulde kaare kongen, og deri samtykket alle. Bønderne gik da paa raad, om hvem de skulde ta til konge av disse tre dattersønner av kong Sigurd: Haakon, Inge Baardssøn og Sigurd kongsfrænde[1]. De flestes hug stod til Sigurd; ti han var stilfærdig, retvis, omgjængelig og vennesæl. Men det var andre, som talte derimot og sa, at han ikke var kar for at styre land og rike. Det var kommet en stor krigshær og fiender i landet, og Haakon jarl var bedst falden til at føre krigsfolket. Det kom til det, at lendermændene ikke vilde andet end, at Haakon skulde bli konge. Men bønderne sa: «Det er vores alles vilje, at vi ikke til konge vil ha en mand, som er av gautsk æt paa fædrene side; da vil vi heller ha den, som er kongeætten likesaa nær som han, og som paa fædrene side er kommet av de bedste ætter i Trøndelagen, og det er Inge Baardssøn.» Inge blev da med erkebiskopens raad og alle høvdingenes og hele almuens vilje og samtykke tat til konge, og land og tegner blev svoret til ham. Han svor ogsaa at ville holde dem alle ved landets lov. Derefter gik alle de gamle hirdmænd og haandgangne mænd, som hadde tjent de fremfarne konger, ham til haande. Men da blev det paany knur av Haakon jarls venner og dem, som fulgte ham; de sa, at han skjønte sig bedre paa at styre hæren end Inge Baardssøn; i dette samtykket ogsaa flokken selv. Tilsidst blev det dog avtalt og samtykket av begges venner, at Haakon skulde være jarl og høvding for flokken og ha de kongelige indtægter halvt med kong Inge. Inge gjorde ham da til sin jarl, og han svor kongen huldskap og tro tjeneste. Siden tildømte og samtykket bønderne kongen halv leding og utbud av riket. Kongen og jarlen skyndte sig at gjøre sig færdige med meget folk og mange store skibe][2].

---

[1] Peder Claussøn kalder ham Sigurd Baardssøn og sammenblander ham med Baard Guttormssøns søn i sidste egteskap, Sigurd, som ikke var dattersøn av kong Sigurd. — [2] Istedenfor dette har den kortere saga: «Den samme sommer døde kong Guttorm der i Trondheim. Birkebeinerne stevnte straks Øreting. Der var Tore erkebiskop og hele mængden av de klokeste bønder i Trøndelagen. Der blev da talt om kongevalget. Haakon Galen hadde egtet fru Kristin, uagtet erkebiskopen hadde sat sig mot det. (Fru Kristin var datter av Nikolas Blake, som hadde været gift med den svenske konge Eirik den helliges datter Katharina; hun var saaledes søsterdatter av Sverres enke, dronning Margret. Der maa ha været slegtskap mellem hende og Haakon Galen, som gjorde, at erkebiskopen satte sig mot egteskapet.) De fleste hærmænd vilde vælge Haakon til konge. Men erkebiskopen talte imot. Da blev Sigurd kongsfrænde, dattersøn av kong Sigurd Haraldssøn, og Peter Støyper, kong Sverres søstersøn, nævnt som kongsemner. Inge het en søn av Cecilia kongsdatter;

13. Efter olsok drog kong Erling, Philippus jarl, biskop Nikolas og hele deres hær fra Tunsberg med 35 skibe. De fór i ro og mak nordover langsmed landet og tok leding og alle kongelige indtægter. Men da de kom til Bergen, var birkebeinerne Dagfinn bonde, Torgrim av Ljaanes og Tord Brase i borgen med nær to hundrede mand. Baglerne gik op i byen og søkte op til borgen; der skjøt de paa hverandre en stund. Da sa Erling Steinvæg til baglerne: «Skyt ikke paa dem! ti de er vore mænd.» Baglerne brukte at sove paa skibene om natten, somme laa for anker, somme ved Munkebryggen[1]. Men om dagen var de i byen, og ofte fór de op til borgen og skjøt paa hverandre. Mange blev saaret, men nogen faldt. En dag rodde Erling med nogen skuter ind til Holmen og landet ved kongsbryggerne[2] og gik op til Kristkirken. Det saa birkebeinerne og gik imot dem, og de skjøt paa hverandre; men da birkebeinerne fik se, at baglerne hadde litet folk, løp de mot dem og gik saa haardt paa, at baglerne vek unda. Erling og nogen av hans mænd løp paa sjøen, men nogen faldt; somme naadde skibene og blev trukket op i dem. De spurte da Erling, om de endda var hans mænd, som sat i borgen. Han svarte, at saa var det. Litt efter fór baglerne nordover langs landet og satte sysselmænd i herredene. De fór helt nord i Rugsund[3] og laa der tre nætter[4]. Der tok biskop Nikolas sine landskylder[5], og meget ledingsfolk kom til dem. Der kom Lodin bonde av Løykin[6], Nikolas Botolvssøn og hans bror Karlung, Eindride Hegre[7] og Kalv av Hornin[8]. De spurte da, at birkebeinerne hadde tat sig en konge og en jarl. Det var da Nikolas's og kongens raad, at de skulde fare tilbake til Bergen og vinde borgen. De seilte nu syd til Bergen og la ind i Laksevaag. Biskopen hadde en sudermand[9], som kunde gjøre manger[10]. Han sa, at han hadde brutt mange borger. «Bryter jeg ikke denne,» sa han, «kan dere lægge

---

han var bror til Haakon Galen og søn av Baard Guttormssøn. Han var da i Nidaros. Men fordi han var trøndsk av æt, vilde bønderne helst ta ham til konge. Det var ogsaa erkebiskopens vilje; ti Inge hadde før været hos ham. Inge blev da tat til konge. Men fordi han var meget ung og litet prøvd i hærstyrelse, og det paa den anden side var meget vanskelig at være høvding for flokken, da det var stor ufred, da var det hærens raad, at kong Inge skulde gi sin bror Haakon jarlsnavn, og saa blev gjort.»

[1] Munkebryggen laa over paa Nordnes. — [2] Ytterst paa østsiden av Vaagen i Bergen. — [3] Ved indløpet til Nordfjord i Davikens prestegjeld. — [4] Andre haandskrifter har: «tre uker». — [5] Biskop Nikolas's fædrenegaard Stodreim var ikke langt borte. — [6] Løken i Eid prestegjeld i Nordfjord. — [7] D. e. fra Hegranes i Jølster, hvor Audun Hugleikssøn siden bodde? — [8] Horne i Hornindals prestegjeld i Nordfjord. — [9] D. e. tysker (egt. «sydmand»). Peder Claussøn kalder ham: «en østerlænding». — [10] En slags svære krigsmaskiner til at slynge kastevaaben mot den beleirede borg (ordet kommer av lat. *machina*).

mig i slyngen og slynge mig mot borgen.» Der blev da flyttet store trær op til borgen, og de tok til at gjøre istand slyngen. Dette blev kaldt «mange-høsten». Da kom det nys til byen om, at folk hadde set birkebeinerne seile syd for Stavefjorden[1]. Biskopen lot da blaase til styremandsstevne og spurte, hvad der tyktes dem raadeligst. Kongen sa, at det var hans raad, at de skulde bie der og holde kamp med birkebeinerne. Dette raad sluttet de andre sig til. Biskopen svarte: «Vil du strides her mot birkebeinernes sjøborger, da vil du ikke trænge oftere at gjøre raad for disse mænd, som nu følger dig. La os heller skynde os at ta et andet raad. La os sætte op vore seil og seile øst i Viken; der kan vi kjæmpe med birkebeinerne, om de søker efter os dit.» Før stevnet var sluttet, blev dette avtalt. Straks lot biskopen ta tjeldene ned paa sit skib og styrte ut efter Vaagen, og de andre fulgte efter. De fór i nætter og dage, til de kom til Tunsberg. Biskopen fór ind til Oslo. Birkebeinerne kom til Bergen litt efter, at baglerne var faret bort. De hadde meget folk og store skibe. Men de tyktes ikke, de kunde ræke efter dem vinterdag. De dvælte da i Bergen en tid, men vendte dog nordover igjen og sat i Trondheim den vinter; men baglerne sat i Viken, og paa Oplandene sat baade birkebeiner [1204—1205]
og bagler.

14. Paa Oplandene var disse av birkebeinerne: Ulv Hane, Harald Kesja, Gudleik Flotbytta og end flere sveitehøvdinger. Av baglerne var der: Toralde Augessøn og Gudleik Skreidung; paa Ringerike var Benedikt av Gumanes[2] og paa Valdres Jon Gridmand. De fældte om vinteren Narve Spjot og mange mænd med ham. Men nogen kom sig unda og flygtet ned i Sogn. Ofte fór de mot hverandre og jaget hverandre om vinteren, og begge tok de mænd for hverandre.

[Samme vinter sendte biskop Nikolas en flok mænd til Oplandene for at ta sønnene til Baard Guttormssøn, Guttorm og Skule. Erling bonde[3] fik nys om det og sendte guttene bort til en skogbygd, og der var de, mens baglerne var i Valdres. Men da baglerne var borte, sendte Erling dem nord til kaupangen[4] til kong Inge, og de var siden hos ham. Denne samme vinter var Eirik, som siden blev konge i Svitjod, hos kong Inge, og om vinteren efter jul gjorde Haakon jarl sit bryllup; han fik da fru Kristin. Kong Inge og Haakon jarl fór nordenfra om vaaren og hadde en overmaade stor hær og store [1205]

[1] Stavangfjorden søndenfor Stavenes i Askvold prestegjeld i Søndfjord. — [2] Gomnes i Hole paa Ringerike. — [3] D. e. Erling paa Kvidin, hvis datter hadde været gift med Baard Guttormssøn. — [4] D. e. Nidaros.

skibe. Mange mægtige mænd var da i sine sysler syd i landet. Einar kongsmaag var i Stavanger og hadde syssel der[1].

[1205] 15. Kong Erling sat om vinteren i Tunsberg. Om vaaren efter paaske[2] sendte han ut skuter og letteskibe. For dem raadde Arnbjørn Jonssøn, Nikolas Botolvssøn, Lodin stallare, Gyrd Beinteinssøn og Atle Gridkona. De hadde 18 skibe og agtet sig til Bergen og fór hurtig. Men da de kom til Fjølbyr a[3], spurte de, at Einar kongsmaag var med en sveit i Stavanger og ikke hadde spurt til deres færd. De tok da det raad, at de om dagen seilte forbi Jæderen, og ved middagstid kom til staden. Da Einar fik nys om baglerne, var han paa et forliksstevne og tænkte, at det vel ikke vilde bære sammen saa fort med dem. Da de fik se skibene, løp de ind i Svithunskirken[4] og op i taarnet. Men baglerne brøt kirken op og bød Einar grid. Tilslut gik de fra taarnet og ind i sanghuset[5]. Einar svor da ed paa Svithuns skrin, at han aldrig skulde strides mot kong Erling. Siden førte de ham ut av kirken. Høvdingene vilde holde griden til ham, men hærmændene fik raade, at han blev dræpt. 40 mand av hans sveit, som alt var tat ut av kirken, blev ogsaa dræpt; men nær 50 mand fik grid. Baglerne tok der en mængde ledingskost, som Einar hadde drat sammen over hele Rogaland, og meget andet gods, som birkebeinerne og bymændene eide. [Siden fór de tilbake til Tunsberg].

16. Haakon jarl kom med hæren syd til Bergen og dvælte bare en liten stund der og fór saa øst til Viken. Peter Støyper tok den syssel, som Einar hadde hat, og satte sin søstersøn Aane og Torkel Dreke[6] over den. Selv fór han østerover med kongen. Baglerne var i Tunsberg og hadde rustet sine skibe og agtet sig nordover. Da de spurte til baglerne, holdt de raadslagning. Biskop Nikolas sa, at det ikke var andet raad end at fare syd til Danmark og ikke kjæmpe mot overmagt. Det blev da besluttet, at de skulde seile syd til Halland. Det gjorde de og laa en stund i Visk[7]. Birkebeinerne kom til Tunsberg og holdt der Haugating. Paa dette ting blev Inge tat til konge og Haakon til jarl. De la da hele Viken under sig og satte mænd i sysler. Derefter fór de over til Borg og holdt Borgarting; der blev Inge like ens tat til konge og Haakon til jarl. Siden vendte de tilbake til Tunsberg. Da baglerne spurte dette, fór Philippus jarl

---

[1] Fra [er av et blad av den tapte længere saga. — [2] Paaskedag faldt i 1205 paa 10de april. — [3] Maaske Fjeldøen i Rennesøy prestegjeld i Ryfylke. — [4] D. e. domkirken, som var viet til den hellige Svithun. — [5] D. e. koret i kirken. — [6] Disse to navne er efter Peder Claussøn. Skaalholtsbok har: «sin søstersøn Lem og Torkel Prefisdreka». — Dreke bet. drake ell. drakeskib. — [7] Viskaaen i det nordlige Halland.

nord i Viken og med ham Arnbjørn Jonssøn, Philippus av Veigen, Reidar sendemand, Nikolas Botolvssøn, Atle Gridkona og Helge Birgessøn; de hadde 20 skibe. Kongen med endel av hæren var efter. Biskop Nikolas var faret syd til Kaupmannahavn. Baglerne fór som skyndsomst nordover og tænkte at komme uforvarende over dem. Men da de kom til Havsteinssund[1], spurte de, at birkebeinerne ikke var østenfor fjorden. De bidde da til om natten med at seile over fjorden. Imens kom en kugg seilende søndenfra frem i sundet. Baglerne vaaknet og bad dem lægge til. Men kuggen seilte ut av sundet og over fjorden. Da skjønte baglerne, at det vilde komme nys om dem i forveien til Tunsberg; de løste straks skibene og seilte efter kuggen. Men da var den alt utenfor Brimstein[2], og da baglerne saa, at det ikke nyttet at sætte efter den, snudde de tilbake til Havsteinssund og siden syd i Viken og kom til kongen.

Litt efter fór de med hele hæren over til Limfjorden og var længe om sommeren i Aalborg. Der kom ogsaa biskop Nikolas. Hæren blev tilslut lei av at ligge der og fór tilbake til Viken. De seilte nord til Haugasund[3] og gik iland der, men sendte skibene syd til Halland og med dem Lodin stallare og Arnbjørn Trold med to hundrede mand. De seilte syd til Nisaa og satte skibene op der. Der kom ogsaa biskop Nikolas og gik av i Bokaskreppen[4]. Han fór landeveien nord til Viken. Mange bagler fulgte ham, men somme fór sjøveien med smaaskuter; de møttes om høsten i Borg. De flyttet sine skibe op i aaen[5] og videre i Øyjavatn[6] og derfra op i Mjøsen og nord paa Hedemarken. Da de kom til Litle-Hamar, blev Odd Tann, Torgeir og Gudleik Flotbytta dræpt. Det løp fire mænd ut av skogen og straks ind i skogen igjen[7]. Men baglerne fór nordover fjeldet ned i Opdal. Derfra tok de veien gjennem Orkedalen ind til kaupangen[8]. Nogen sveiter av baglerne fór fra Oplandene ned i Hardanger; med dem var disse sveitehøvdinger: Sørkve Snaap, Simon Ukse, Erling Skammhals[9], Agmund Eikeland; de hadde 30 mand og dræpte Erling birkebein og hans søn[10]. Da fik de spurlag om Torkell[11] og hans

[1] Havstein, nu Hafsten, er en ø ved indløpet til Seimsfjorden nordligst i Bohuslen. — [2] Rimeligvis Tristein, nogen smaaøer syd sydøst for Akerøen, vestlig i Hvalergruppen. — [3] Sund ved indløpet til Götaelvens vestre arm. — [4] D. e «bokskreppen» eller «boktasken», vel fordi den brukte at ha bøker i en skreppe ombord. — [5] D. e. Glommen. — [6] Øyeren. — [7] Det maa oprindelig her ha staat noget mere, som nu er tapt. I det andet haandskrift staar det: «Men da de kom nord til Litle-Hamar, blev Odd Tann dræpt; det gjorde Gudleik Flotbytta.» Peder Claussøn har: «oc der de komme til lille Hammer, kom Gudleg Fladbons (ɔ: Gudleik Flotbytta) udaff Skoufven med 4 Mand, oc dræbte Odd Tand Amund Lynsson, oc løb siden i Skoufven igjen.» — [8] D. e. Nidaros. — [9] D. e. korthals. — [10] Peder Claussøn tilføier: «han var Torgrims lensmand (ɔ: aarmand?) av Lydanæs (ɔ: Ljaanes)». — [11] D. e. Torkell Dreke.

fæller og fór for at lete efter dem. Men Torkell laa ved Agvaldsnes[1] med et rorskib og 25 mand og hadde reist tjeld oppe paa land. Baglerne la til ved gaarden, gik rundt viken og tok først vagten; siden rev de teltet ned over dem. Der faldt Torkell og hele hans følge. Men baglerne fór tilbake til Oplandene. De baglere, som var faret nordpaa, kom til kaupangen, fik ingen motstand og var der en stund. De stevnte Øreting; det kom bare faa folk. Der blev Erling tat til konge og Philippus til jarl. De sendte ogsaa mænd i sysler, men de fik litet gods fra herredene. Da birkebeinerne spurte, at baglerne var faret nord over fjeldet, delte de sin hær.

Kong Inge fór nordover; men Haakon jarl med en del av hæren fór syd til Halland og kom over dem, som vogtet skibene i Nisaa. Der faldt 30 mand av baglerne, men de andre flygtet op paa land. Der faldt Arnbjørn Trold. Jarlen tok alle baglernes skibe og likesaa Bokaskreppen til biskopen; de brændte nogen av dem; nogen tok de med sig. Derefter fór de tilbake til Viken. Der tok jarlen landskylder. Siden fór han om høsten nord til Bergen. Kong Inge drog nord til Trondheim. Baglerne hadde sendt Asbjørn Kopp og Tordalde Skinring med fem skuter[2] nord paa Møre for at speide. Da de saa, at birkebeinerne seilte forbi Stim[3], rodde de nordover. Men da birkebeinerne saa det, rodde de efter dem og jaget dem hele dagen. Nogen rodde ind til Tingvold[4]. Der var Guttorm Tvare, som hadde hat syssel der. Birkebeinerne jaget dem op paa land. Der faldt Guttorm og en del av hans sveit. Sent paa kvelden la Asbjørn Kopp og hans mænd til ved Solskel[5]. Men om natten kom birkebeinerne over dem, jaget dem paa land og holdt vagt rundt øen. Om morgenen ransakte de den og dræpte de aller fleste mænd; men Asbjørn og nogen andre kom sig unda. Derefter fór birkebeinerne nordover og tok én eller to av baglernes skuter ved Agdanes og fór saa ind til byen. Men da baglerne saa det, forlot de byen og tok veien op over broen og videre over Selabu og derfra øst over Skaanøy-fjeld[6] til Østerdalene. Derfra fór de over fjeldet og Hedemarken og til Oslo; flere sat dog paa Stor-øen[7] næsten til jul. I julen var de alle i Oslo. Den vinter var kong Inge i Nidaros og Haakon jarl i Bergen. De bagler, som om høsten blev jaget paa land ved Nisaa, fik en

---

[1] Avalsnes paa Karmøen. — [2] Peder Claussøn har: to skuter. — [3] Fjeldet Stemshesten, grænsen mellem Nordmøre og Romsdalen. — [4] Tingvold i Nordmøre. — [5] Ø paa nordsiden av Stabben i Edø prestegjeld i Nordmøre. — [6] Mellem Selbu (Selabu) og Guldalen i Søndre Trondhjems amt. — [7] Helgeøen i Mjøsen.

møisommelig færd. De kom frem til Ljodhus [1] en kveld. Der laa birkebeinerne med to skuter. Hallvard Lidarfakse var høvedsmand for dem. De visste ikke ord av det, før baglerne kom over dem og dræpte de aller fleste av dem, undtagen dem, som løp paa sjøen, og dem, som var oppe i byen. Baglerne tok skibene og rodde op i aaen helt til Naustdalsfos [2]. Der satte de skuterne op og brændte dem. Selv fór de op paa Marker og nord over Eidskogen til Oplandene og traf kongen i Mjøsen. Hallvard Lidarfakse undkom, ti han hadde været oppe i byen.

17. Straks over jul fór sysselmændene i sine sysler. Philippus av Veigen hadde Borgesyssel. Han lot gjøre to skuter, Arnbjørn Kopp [paa Follo] én [1206]
skute, Toralde Augessøn én skute [i Oslo], Orm Lange én paa Odinsøy [3], Torstein Tjov én [paa Sotanes] [4], Jon Drotning to skuter ved elven, Gudolv paa Blakkastader [5] og Gunnar Aasassøn [i Lider] [6] to, Reidar sendemand to [i Dravn] [7], Philippus jarl to, Tord Dokka én, Hundolv Hetta og Gunne Lange to skuter i Skidan [8], Gyrd Beinteinssøn én [i Visedal [9], Simon Kyr og Ragnar Gumalssøn to i Bevja [10] og Arntor Foka én i Bergheimsherad [11]]. Ialt blev det gjort 22 skuter; men kongen fik næsten alt mandskapet til dem. Jon Drotning hadde syssel øst ved elven [12]. Han fór om vinteren med en sveit av mænd og kom til en bonde, som het Traand; han hadde en fager kone. Jon kaldte dem til samtale oppe i et loft. Hustruen gik først ind og derefter Jon; derefter snudde han sig mot bonden, støtte ham ut og laaste døren. Men da bonden paatalte det, reiste Jon usand sak mot ham, lot ham gripe og binde til halen av en hest og lot ham saaledes dra ned til skibet sit. Han løste sig med en halv mark guld og maatte være glad til. Syv nætter efter tok Jon veitsle paa Forsøla [13] og gik tidlig en morgen op til kirken selvanden. Men Traand laa med syv andre mænd kort derfra og saa, hvor han fór. De løp da til kirken og ind i den. Men Jon løp ind i sanghuset. Traand skjøt et spyd efter ham og saaret ham. Jon løp da ut gjennem sanghusdøren og Traand efter; de fældte ham ute paa en aker, og Traand hug hodet av ham. Jon blev ført til Konungahella og jordet i klosteret der [14]; men Traand fór til birkebeinerne. Gunn-

[1] Lödöse ved Götaelven i Vestergötland (nu Gamla Lödöse). — [2] Kaldes i det andet haandskrift Dalforsnaust. Det er rimeligvis Trollhättan, som menes. — [3] Onsø i Smaalenene. — [4] Halvøen Sotenes i Bohuslen. — [5] Blakstad i Asker. — [6] Lier nær Drammen. — [7] Det inderste av Drammensfjorden og mundingen av Drammenselven. — [8] Kjøpstaden Skien. — [9] Gjerstads og Søndeleds sogner østligst i Nedenes. — [10] Bäfveråen ved Udevalla i Bohuslen. — [11] Bærum ved Oslo. — [12] Götaelven. — [13] Forshella kirke i Bohuslen, litt syd for Udevalla. — [14] Augustinerklosteret (Kastelle kloster) i Konungahella.

bjørn, Jons bror, og Salve Disessøn hevnet ham siden og dræpte elleve mænd og hug foten av syv [1].

18. Baglerne fór syd gjennem Viken helt til Konungahella og kom dit nær midfaste [2]. Der kom alle skuterne. Siden fór de med skibene nord i Viken og kom til Tunsberg tirsdagen i sidste uke i fasten [3]. Birkebeinerne hadde da faat nys om skibsbygningen deres. De tænkte, at baglerne var faret ut av landet, siden de hadde tat veien østover. Men baglerne fór langfredag [4] fra byen over til Odinsøy og kom anden dag paaske til Grindholmesund [5]. Derfra seilte de fredagen vest til Torsøy [6], lørdag til Portyrja [7] og søndag til Esjunesøene [8]. Da var hele hæren kommet sammen. De hadde 22 skibe. Kongen sa, at han vilde nord i landet. De hadde sendt skuter i forveien, mellem dem Simon Kyr Ragnarssøn og Arntor Foke i Bjargheimsherad [9] paa én skute. Men det var ymse meninger, om denne plan var raadelig. Tirsdagen efter fór kongen til Randarsund [10]; men Orm Lange, Ragnar Gumalssøn, Gunnar Aasassøn og Benedikt av Gumanes laa efter ved Esjunesøene med fire skuter og vilde ikke fare. Da spurte de, at Torgils Fudhund [11] var faret nordover og hadde drat meget leding sammen inde i Hvinesdal [12]. De seilte da videre før dag og kom tidlig paa dagen nord til Hitr [13]; da spurte de, at Torgils alt var drat nordover med ledingen. De rodde straks efter dem; da de kom til Fokstein [14], saa de, hvor byrdingene fór. Da byrdingsmændene saa skuterne, stevnte de ind i Rekuvaag [15] og løp op der; men baglerne tok ledingen og fór om kvelden til Eikundasund [16].

19. Da baglerne hadde ligget i Eikundasund, seilte de derfra om torsdagen [17] nord forbi Jæderen til Hvitingsøene [18] og kom om kvelden nord i Karmsund. Det var da saa mørkt, at bare faa skuter fandt leden ind i sundet; en del av hæren hadde seilet ind i Fylingsfjord [19] og kom ikke ind i Karmsund, før det

---

[1] Avsnittet om Jon Drotnings død følger i den kortere tekst efter kap. 17; men hos Peder Claussøn like efter avsnittet om skibsbygningen. — [2] 11te mars 1206. — [3] 28de mars. — [4] 31te mars. — [5] Vrængen mellem Nøterø og Tjømø syd for Tunsberg. — [6] Halvøen paa sydsiden av Viksfjorden i Tjølling prestegjeld ved Larvik. — [7] Portør havn søndenfor Kragerø. — [8] Hesnesøene i Fjære prestegjeld i Nedenes. — [9] Bærum ved Oslo. — [10] Randøsund i Oddernes prestegjeld ved Kristianssand. — [11] D. e. tævehund. — [12] Kvinesdal i Lister og Mandals amt. — [13] Hiterøen ved Flekkefjord. — [14] Holmer utenfor Sokndal, sydligst i Stavanger amt. — [15] Rækefjord ved Sokndal ladested i Stavanger amt. — [16] D. e. Ekersund i Stavanger amt. Hos Peder Claussøn heter det saa: «Siden seilede han (d. e. Erling Steinvæg) nord til Moster; der holt han Ting eller Gemein med sit Folk, og spurde dennem tilraads, om han skulde først drage til Bergen, eller straks nord til Trondheim». — [17] 13de april 1206. — [18] Utenfor Buknfjorden i Stavanger amt. — [19] Førestjord ved østsiden av Karmsund.

led paa kvelden. Derfra rodde de nord i Siggjarvaag[1] og holdt der styremandsstevne og talte, om de skulde ta veien til Bergen eller længer nord. De spurte, at Haakon jarl var i byen og ikke hadde nys om dem; de fleste var derfor mest fuse paa at fare dit. Reidar sendemand talte imot og sa, at det var raadeligere at stevne dit, hvor kongen var. Dette raad blev da tat, og de laa der den dag og natten med. Søndagskveld fór de nord til Skaalavik[2]; derfra sendte de to skuter ind til Gravdal[3]. De tok der nogen møllere og førte ut til hæren. De fortalte, at jarlen nu hadde faat nys om dem, og at alle bymændene var samlet paa Kristkirkegaarden. Det blev da stor raadslagning. Kongen var fus paa at fare til byen. Men Reidar raadet fra, og hans raad blev fulgt. De satte da seil og styrte utenom Valanes[4] og forbi utsiden av Fenring ut paa leden. I Vikingavaag[5] fandt de tre av birkebeinernes byrdinger og dræpte nogen mænd paa dem; men somme løp op paa øen. Mandagskvelden la baglerne til i Skutusund[6] og laa der om natten. Nogen av dem gik op til gaarden og sa, de var birkebeiner, og spurte om tidender. Bonden svarte, at han hadde færget brevmænd til kong Inge til Vaagsøy[7], og sa, hvor de vel var om natten. Baglerne fór straks og dræpte dem og bragte brevene til kong Erling. I dem stod det, at Haakon jarl sendte sin bror Inge sin hilsen og bad ham ta sig ivare, ti baglerne for søndenfra, og han visste ikke, hvor de vilde stevne. Men de hadde litet folk og faa skibe, saa han trængte ikke at være ræd for dem. Tirsdagen[8] rodde baglerne nord til Anger[9]. Da kom det saa sterk motbør, at de byrdinger, som seilte mot dem, hadde to rev. Da fik de spurt nyt fra Borgund, at det var drat sammen meget leding der, og at det blev bygget en tyve-sesse. Onsdagen gav de sig paa vei dit, men det blaaste en saa hvas nordenvind, at alle skibene blev drevet tilbake, saa nær som Philippus Jarl med fire skuter, og de kom ikke til Borgund før om natten og dræpte 18 mænd der; de tok ledingen og brændte langskibet. Torsdag rodde kongen nord til Yksnøy[10] og laa der om natten. De spurte da nord fra kaupangen[11], at kongen skulde gifte sin søster Sigrid med Torgrim av Ljaanes, og at det bryllup skulde holdes om fredagen; likesaa hørte de, at birkebeinerne

---

[1] Siggevaag paa østsiden av Bømmeløen. — [2] Skaalevik straks søndenfor Kvarven ved Bergen. — [3] Straks søndenfor Bergen. — [4] Sydspidsen av Askøen (Fenring) ved Bergen. — [5] Vikingevaag paa sydøstsiden av Børtnesøen i Evindvik prestegjeld søndenfor utløpet av Sognefjorden. — [6] Muligens Skatesund mellem Rugsundø og den østlige del av Bremangerland (skjønt den nuværende uttale av navnet taler derimot). — [7] Vaagsøy sydligst i Selje prestegjeld i Nordfjord. — [8] 18de april. — [9] Havn paa østsiden av Sandø i Sunnmøre. — [10] Øksnø vestenfor Harø i Harams prestegjeld paa Sunnmøre. — [11] D. e. Nidaros.

hadde bygget et langskib i Veøy[1]. Dit sendte de Philippus av Veigin og Tord Dokka med to skuter; men selv rodde de nord til Lyngvær[2]. Philippus kom til Veøy om kvelden og la til i den ytre vaagen; birkebeinerne hadde en skute i den indre vaagen. Baglerne fik tak i faa mænd der, men de tok ledingen og brændte skibene. De var der om natten. Fredagen om kvelden blaaste det op en kuling; baglerne heiste da seil og seilte nordover om natten[3]. Da de kom til Sveggjadarsund[4], blev veiret hvassere, saa de tok et rev i seilene. De laa om dagen ved Veøy, fik sig mat og holdt raad. Da sa Arnbjørn Jons søn og Reidar, at det bedste raad var at bie paa de andre; ti to skuter var efter syd i Fjordene, og Philippus og hans mænd var heller ikke kommet efter. «Bedre tykkes det mig,» sa kongen, «at komme med 14 skuter til byen i nat end med dobbelt saa mange imorgen.» Da de hadde rustet sig, gik de til sine skibe, heiste seil og kom indenfor Agdenes om kvelden. Der blev det avtalt, hvorledes de skulde lægge til byen. Lodin stallare talte da og sa, at det bedste raad var at fare ind til byen og lægge til ute ved Ørene like overfor Gildeskaalen[5] og gaa op, hvad motstand de end møtte. «Det er bedre at falde med drengskap end at ræke her langsmed landet længer; og hvis vi flygter, er det dog at vente, at baade birkebeiner og bønder vil jage os. Men det kan være, at de ikke har nys om os og ligger der døddrukne; ti det er rimelig, at mange ikke har sparet paa at gjøre sig drukne av mjød og vin, nu da det er nok av begge deler. Kongens sveit og hans merke skal fare op gjennem det vestre stræte, og jarlen og Arnbjørn gjennem det nordre stræte; men Arntor Foka og Simon Kyr[6] (de hadde ett skib) skal ro til aaen og ta imot, om folk vil svømme over.» Det var om kvelden, da det tok til at mørkne. De seilte da ind efter fjorden.

20. Haakon jarl hadde i Bergen latt skrive tre breve til kongen; det stod
[1206] det samme i dem alle. Det ene brev tok baglerne, som før er nævnt. Det andet var kommet til kongen, men det tredje kom for sent. Lørdag[7] om kvelden kom brevet til kong Inge. Han læste det op og synte det til høvdingene. De blev enige om at blaase hele hæren ut til Gildeskaalen om kvelden;

---

[1] Veø i Romsdalen, i middelalderen en liten kjøpstad. — [2] I Akerø prestegjeld i Romsdal. — [3] I det ene haandskrift følger to sætninger, som i sin nuværende sammenhæng ikke gir mening: «De kunde ikke ransaket byen, før det var blit lyst. Jon Angrad hadde været i hans sveit.» — [4] Ved øen Sveggen paa utsiden av Averøy i Nordmøre. — [5] Miklegildets eller Korsgildets hus, hvor ogsaa bytinget holdtes. — [6] Peder Claussøn har rigtig: Simon Kýr. De andre haandskrifter har: Simon Ukse (Okse). — [7] 22de april 1206.

men da Torgrim fik vite det, bad han kongen, at han ikke skulde spilde gjestebudsglæden. Han sa, at han selv skulde greie det slik, at det var paalitlige vagter, og at hans egen sveit skulde vaake under vaaben; baglerne turde ikke, sa han, fare til kaupangen, saa mange folk som der var samlet. Kongen og alle hans mænd var meget drukne og lot sig avtale fra at blaase hæren til samling. De sat længe og drak. Men de, som holdt vagt, Sigvalde Karls sveit, sa, at de ikke hadde mere pligt til at vaake end de andre, og drak sig uføre. Det blev da ikke holdt nogen ordentlig vagt eller ransakning. Kongen sov i Sigurd Sværdages gaard. [Sigvalde Karl hadde vagt foran dørene med sin sveit; men de var drukne som de andre. Torgrim av Ljaanes sov i samme gaard, som kongen var.]

21. Baglerne seilte ind efter fjorden forbi Fladka[1] og langs Gaularaasen[2] næsten til Ilen. De la da seilene ned og rustet sig. Da kom det mot enden av natten en stor iling med sne og tykt mørke. De greide da med roningen og rodde, som avtalt var. Arnbjørn og hans mænd rodde til aaen; men da de kom til osen, vilde Arnbjørn ikke lægge op, men Simon og nogen av sveiten vilde; de var nær kommet i slagsmaal; men dog fik Arnbjørn raa, saa de ikke la opi elven. [De andre skibene la til ute ved Ørene; og da de kom nær land, la de aarene op og lydde; men alt var stilt i byen. Derefter satte de nogen av sine mænd i land og lot dem gaa frem til Gildeskaalene; men de merket ikke til folk der. De fór da tilbake til skibene og sa, at det ingen folk var i bodene. Saa rodde de til land] og løp overbord, saasnart skibene kjendte grund, hver fra sit rum, og fór op i byen, slik som det var avtalt. Men alt var stilt og rolig. [Baglerne samlet sig i kongsgaarden; der begyndte de at blaase og rope hær-rop og fór saa med rop og stort gny ned gjennem byen. De ringet med stormklokken og dræpte vagtmændene, som sov i taarnet[3].] Derefter fór de igjen utefter over akrene ovenfor byen. Der faldt nogen mænd, som hadde tat flugten fra byen. Kong Inge sov hos frillen sin og hadde bare faa folk hos sig. Da det første hærrop kom, vækket kvindfolkene ham, men kongen vaaknet sent og sa næsten i ørsken: «Hvad? hvad?» «Herre,» sa de,

[1] Gaarden Flak i Byneset ved Trondhjem. — [2] Nu Byaasen ved Trondhjem. — [3] I den kortere saga lyder slutningen av dette avsnit: «Den anden avdeling av hæren landet ute ved Ørene og løp overbord, saasnart skibene kjendte grund, hver fra sit rum, saaledes som det var avtalt. Det blev da blaast hærblaast. Men alt var stilt og rolig. De fór med skrik og rop op gjennem stræetet, brøt husene ned og kom helt op i Kristkirkegaarden. Endnu var det ikke faldt nogen.» — I det følgende er teksten ordnet væsentlig som hos Peder Claussøn. I den kortere saga fortælles først om Tord Finngeirsbrors og Torgrim av Ljaanes's fald og saa om kongen.

«det er kommet ufred i byen.» Da løp han op og til døren og hørte braket. Han løp da dit, hvor husene møttes, og op paa taket og laa der, mens hæren fór ut om gaarden. Men da det blev stilt paa strætet, løp han ned paa bryggerne og ut i aaen. Der laa nogen skibe for anker, og strømmen drev ham til dem. Da løsnet linbroken hans og kom rundt strengen. En mand paa skibet ropte til ham: «Hold ikke strengen, mand! Far heller din vei!» Kongen taug stille; men kjøbmanden stak efter ham med baatshaken, saa han kom løs fra tauget. Da tok kongen paa svøm. Ved denne tid kastet en mængde mænd sig i aaen, nogen før kongen, nogen efter.

Baglerne fór da anden gang indover gjennem stræterne, og da faldt mange mænd. Tord Finngeirsbror faldt først utenfor sin gaard i nedre stræte. Derefter fandt baglerne paa øvre stræte Torgrim av Ljaanes selv fjerde og dræpte tre av dem. Men da baglerne løp over dem, kom Torgrim sig bort og var meget saaret. Sigvalde Karl verget sig selv niende i Sigurd Eikerunns loft, og der faldt de alle. Bergsvein Lange, kong Inges merkesmand, faldt ogsaa. Men da baglerne gik fra ham, tok nogen koner merket fra beltet hans og gjemte det. Kolbein Bekk og to andre blev overfaldt paa strætet ved Gregoriuskirken og faldt der. Kolbein faldt i kirkegaarden. Øyvind Føyke faldt selv ottende paa Akeren [1] og Kolbein Strinev selv femte paa nordre stræte. Hallvard Lidarfakse og to andre faldt paa strætet ved Korskirken og Jon Skekke alene i et loft nedenfor torvet. Birkebeinerne hadde samlet sig, ute paa Akeren var nær firti mand. Der var Sigurd Skjaalge, Torgils Skokk og Torfinn Lursvein. De løp ind i byen og fældte i geilerne [2] en av baglerne, som het Styr, og paa strætet en anden, en islænding, som het Kolskjegg. Birkebeinerne løp da til gaardsledet i den gaard, hvor Sigvalde Karl blev angrepet; men hele gaarden var fuld av bagler. Gudolv av Blakkastader [3] snudde ut i gaardsledet, skjøt skjoldet foran sig og stak med sverdet; det kom i panden paa Ørnulv nedenfor staalhuen. Da flygtet birkebeinerne sin vei. De allerfleste kom sig ind i Kristkirken. Men Ørnulv hadde løpet i aaen og blev fundet paa den anden side. Nogen koner sa baglerne, at kong Inge var i Mariakirken. De løp da dit og hug sanghussvillerne over. Kirken blev da lukket op. Derinde var to sysselmænd, Olav av Ljaarander [4] og Ivar Dynelaus og syv andre. Olav blev

---

[1] D. e. Kalvskindet. — [2] Ved siden av Akeren (eller Kalvskindsakeren) gik en indhegnet vei, som kaldtes Geilar, nu Geilann (mellem det nuværende torv og Hospitalet). Oldn. geil «kløft, vei mellem høider», brukes i det hele i flertal om en smal vei mellem gjærder o. l. — [3] Gaarden Blakstad i Asker. — [4] Gaarden Leraanden i Buvikens sogn ved Trondhjem.

skutt utenfra med en pil i øiet; og alle blev dræpt. I Olavskirken var Bjaalve Skinnstak selv trettende; de blev alle dræpt. I Andreaskirken var Baard Staalpe og tre andre; han blev hugget og verget sig paa det mandigste; tre av dem blev dræpt; haanden blev hugget av den fjerde.

Kong Inge svømmet over aaen og gik op i bakken. Der faldt han og magtet ikke at gaa længer for kulde og mødighet. Da saa han Ivar Fljodakoll fare opover. Kongen sa til ham: «Ivar, hjælp mig!» Han svarte: «Jeg faar nok hjælpe mig selv først, om jeg kan,» og gik bort. Litt efter kom det igjen mænd fra aaen; foran dem gik Reidulv Baardsbror. Han gik op til kongen og sa: «Er du der, herre?» «Saa kaldte I mig igaar,» svarte kongen. «Det er I endnu, og det skal I være, saalænge vi to lever,» sa Reidulv. Han tok ytterkappen av sig og svøpte den om kongen; saa tok han skjøterne og kastet over akslerne og bar kongen paa ryggen sin. Saaledes kom de sig op paa Skysaas [1]. Der fik kongen hest, slæde og klær, som de trængte; ti Reidulv hadde ikke mere end skjorte og hoser. Reidulv fór med kongen ind paa Strind.

[Skule kongsbror vaaknet ved at høre gny og larm ute, og da han saa ut av vinduet, saa han baglernes merke fare forbi, og en kvinde sa høit: «Baglerne vilde ikke skynde sig saa med at dra forbi denne gaard, om de visste, at kongens bror var derinde.» Da baglerne var kommet forbi, løp Skule ut paa strætet og kom sig ned til aaen ved at gaa snart gjennem gaardene, snart under husene. Der fandt han Jon Usle med firti birkebeiner, som hadde faat tak i nogen færger og baater. De fór over aaen og op i Kleppabu; der fandt de kongen med hundrede mand, birkebeiner og bønder, som hadde søkt til ham. Kongen og hans bror blev meget glade, da de møttes. Guttorm kongsbror løp under et hus og gjemte sig, og da baglerne holdt op med at ransake, kom han ind i Mariakirken og holdt sig skjult der søndagen over. Om mandagen gav korsbrødrene ham en korkaape, fulgte ham op over broen og gav ham hester, vaaben og folk. Ialt blev nær 90 birkebeiner dræpt.

En bagling jaget paa strætet en birkebein; han søkte til kirken, og baglingen dræpte ham ved kirkehjørnet; men da han var faldt, saa han, at det var hans egen bror; han kastet da sverdet fra sig og bar sig ilde.]

Om søndagen, da det var blit lyst, skiftet baglerne byen mellem sig i fire deler og like ens hæren for at ransake den. Kongen hadde en sveit og fik den øvre del av byen, Philippus jarl den anden, Arnbjørn og Gudolv den tredje, og Reidar og Philippus av Veigin den fjerde sveit. Philippus og Tord var da

[1] Navnet skrives ogsaa Skusaas og var en nu forsvundet gaard i St[r]inden (Strind) ved Nidaros.

kommet søndenfra samme morgen til byen. Da blev husene brutt op. Der andtes da mange mænd; de fleste blev tat og dræpt. De tok ogsaa meget gods der. Mange gik da til skibene. Da blev de skibe, som de vilde ha med sig, sat frem. Kongen tok Guldbringen, jarlen Gjesteskaalpen[1], Arnbjørn Darrhetten[2], Reidar Lyrten[3], Philippus av Veigin Ognarbranden[4] og Gudolv og hans mænd et skib. Klaadan[5], Elften[6], et tredje skib og nogen skuter brændte de. Baglerne laa hver nat ute ved borgen, men om dagen arbeidet de med at faa skibene færdige. Onsdag blev byttet baaret ut i Gildeskaalen; torsdag, fredag og lørdag blev det delt. Der var tre hundrede ringbrynjer foruten brynhoser. Alt ialt var det overmaade meget gods, saa at ingen fik mindre end tre eller fire mark.

22. Kong Inge fór fra Strinden den øvre vei til Gauldalen. Det drev da meget folk til ham, baade av dem, som var kommet unda, og av bondehæren, saa at han hadde mer end tyve hundrede mand. Han fór da ind til byen. Mandagen[7] la baglerne ut til Holm og tirsdagen til Agdanes. De hadde tat med sig fra byen alle de folk, de kunde faa, og fór sydover langs landet. Det blev da budt ut leding, og de tok hver mand, som de fik. Derefter rodde de til Stim. Da Haakon jarl spurte disse tidender, rustet han sig straks og fór nordover. Da han kom forbi Stad, rodde han paa et skjær og brøt skibet, saa 15 mand druknet. De andre skibene kom til og berget folk og gods; men skibet blev latt efter. Jarlen fór videre nordover, men da han kom nordenom Stim, seilte han nordenfor den vanlige seilled. Baglerne laa ved Markarholm[8]; men da de saa jarlen komme seilende, rodde de nordover og stevnte iveien for dem indenfor Langøysund[9]. Jarlen la til i Sveggjadarsund[10]. Da de saa baglernes skibe, tyktes de ikke at ha folk nok til at strides med dem og rodde nord paa fjorden helt til Hamrasund[11], men baglerne rodde efter dem. Da stevnte birkebeinerne ut til Ædøy[12]. Vinden gik da om til vest, saa de kunde bruke seil, og baglerne snudde om. Jarlen fór nordover, men baglerne syd til Bergen. I borgen sat da Sverting, Tord Brase, Ivar Guse og Eirik Makse[13]. Baglerne var i byen om dagen, men sov paa skibene om natten og hadde

[1] D. e. gjestenes «skalp» eller «sverdskede». — [2] D. e. «spydhætten»? — [3] Betydningen av dette navn er uviss. — [4] D. e. rædselsskibet. — [5] Navnet hænger, synes det, sammen med kláði «kløe», en slags sygdom. — [6] D. e. «svanen». — [7] 1ste mai 1206. — [8] Sandsynligvis Marholmen, nær fastlandet, omtrent ret i syd for Kvitholmens fyr, litt østenfor Stemshesten. — [9] Ved Langøen, omtrent midt paa Averøens ytre kyst. — [10] Indenfor øen Sveggen, nær nordspidsen av Averøen. — [11] Nu Hammersund, indenskjærsleden langs den søndre del av utsiden av Tusteren. — [12] Edøy, i prestegjeldet av samme navn paa Nordmøre. — [13] Han kaldes ogsaa Eirik i Nisse.

meget folk. Orm Lange kom østenfra til Bergen med Margreta kongsdatter, Philippus av Veigins kone. Litt efter holdt han og hans sveit vagt sammen med Benedikt av Gumanes, som ogsaa var kommet østenfra. De kom op paa bakkerne med sveitene og holdt vagt der. Da borgmændene saa det, løp de ned mot dem; men baglerne vek unda. Der faldt Orm Lange. Ofte hændte det sent om kvelden, naar baglerne blev drukne, at de løp op til borgen. Da blev somme saaret, somme dræpt.

23. Haakon jarl rustet sig til at fare nordenfra omkring gangdagsuken[1]. Det blev da reist skibe i kaupangen. Jarlen fór sydover, da han var færdig, og hadde 5 langskibe og 13 skuter. Men da han kom syd om Stad til Hindøene[2], lot han alle de større skibene bli efter og tok med sig de av mandskapet, som var kjækkest. Han sendte Andres Dritljod og Benedikt Tjov tilbake og bad dem skynde sig nord til Trondheim, men selv fór han sydover med skuterne. Baglerne hadde to skuter i Mjadmarsund[3]; dem styrte Martein Sodde og Kolbein Smjørred. Jarlen rodde nordfra over Sognsjøen. Da rodde ogsaa baglerne sydover. Men jarlen satte efter dem i Keilustraum[4]. Der rodde Kolbein op paa et skjær; jarlen og hans mænd tok skuten og dræpte de fleste av mandskapet. Martein bar bud om dette til byen om kvelden. Jarlen la til ved Haaøy[5], og om natten rodde de ind til Arnarfjord[6]. Der ryddet de skibene, men gjemte skibsredskapen og satte folk efter til at passe paa den. Selv gik de syd over fjeldet og kom den anden nat til [borgen med 600 mand[7]].

Baglerne hadde stillet op alle sine mænd for at ta imot dem. Kongen var oppe i Mariakirkegaarden. Oppe i Kopren[8] var det sat gjærder der, hvor husene holdt op; og indenfor var det meget folk. Jarlen og Philippus av Veigin var ovenfor Nikolaskirken og hadde der en anden fylking. Om morgenen taltes de ved. [Baglerne sa til birkebeinerne i borgen: «Er nu den biske hunden deres[9] kommet til dere?» De svarte: «Vor jarl er kommet. Ta eder nu vel

[1] I haandskriftet staar ved «femukers-tiden». Da paaske alt var forbi 2den april, maa femukerstiden betegne den 5te uke efter paaske, eller gangdagsuken, d. e. den uke, hvor Kristi Himmelfartsdag er torsdag; gangdagene var særlig navn paa mandag, tirsdag og onsdag i denne uke. — [2] Ved Atleøen i Askevold prestegjeld i Søndfjord. — [3] Mjømensund mellem Mjømen og Sandø i Gulen. — [4] Kilstrømmen i Lindaas i Nordhordland, mellem Fosen-øen og fastlandet. — [5] Haaø, søndenfor Alverstrømmen i Hammer prestegjeld nord for Bergen. — [6] Arnefjord i Haus prestegjeld, Nordhordland. — [7] Haandskriftet har Bergen, hvilket synes at være galt; Peder Claussøn har her vistnok det rette. — [8] Kópr var navn paa den del av Bergen, som strakte sig oppe under bakkerne ved Fløifjeldet, bak Sverresborg og henover mot Sandviken. — [9] «Eders biske hund,» som Peder Claussøn har, har rimeligvis i originalen været et ordspil med galinn, som kan betyde «rasende, voldsom», men ogsaa var jarlens tilnavn.

i vare, bagler!» Baglerne sa: «Kanske skorter det paa mat deroppe paa borgen. Kom ut til os, birkebeiner! Her i byen er mat nok.» «Vi vil saa gjøre,» svarte birkebeinerne, «idag har vi tænkt at spise dugurd med eder i byen.» [1]. Baglerne hadde mere end tyve hundrede mand og alle vel rustet. Birkebeinerne hadde seks hundrede. [Da formesserne var sunget, gik Haakon jarl ut fra borgen med hele sit mandskap og Peter Støyper med ham]. De hadde to merker. Peter Støyper fór med det ene; han tok den øvre vei mot jarlen. Haakon jarl gik med det andet ned mot Kopren. Saasnart hærene kom sammen, flygtet Philippus ned i byen med sine mænd, nogen ut efter strætet og nogen ind efter. Haakon jarl gik til og lot plankegjærdet bryte ned. Da vek baglerne ogsaa der. Baglerne hadde i Nidaros tat Torfinn lursvein og luren Andvaka, som kong Sverre hadde hat. Kong Erling bad ham blaase, straks jarlen gik ned. Men han fik ikke lyd i luren, og det kom ingen hærblaast op. Birkebeinerne søkte nedover gjennem gaardene og møtte ingen motstand; hele mængden flygtet. Da de fór ned forbi Mariakirken, sa Torfinn lursvein: «La os løpe ind i kirken, herre!» Kongen løp dog længer end Torfinn. Men Torfinn og mange birkebeiner løp ind i kirken. Men da jarlen kom ned paa kirkegaarden, løp birkebeinerne ut fra kirken mot ham. Da blaaste Torfinn i Andvaka, saa det gjaldet i alle steinvæggene. Paa Lavranskirkegaarden faldt Tord Dokka, Benedikt av Gumanes og Gunne Lange. De flygtende fór da ned gjennem Miklegaarden. Men da de kom ned til gaardsledet, blev det stor trængsel; der faldt mange, og den ene laa ovenpaa den anden, saa det blev en stor haug. Jarlen kom løpende til, kløv over haugen op paa husene og gjennem loftene ned paa bryggerne, men hadde faat store saar. Birkebeinerne gav sig da til at hugge i haugen. Da sa en mand: «Hug ikke! Det er vore mænd.» Da lot de være at hugge, og baglerne tok tilbens, det bedste de kunde. Mange kom sig da unda, men mange faldt. Baglerne løp ut paa skibene, men birkebeinerne ned paa bryggerne og tok landtaugene og drog skibene til sig. Men baglerne verget sig, og begge brukte alt, hvad de hadde, til vaaben Baglerne hug landtaugene over og kom sig paa den maate ut og berget mange av sine mænd, som hadde løpet paa sjøen. Baglerne la da ut paa Vaagen; men somme satte over til Munkebryggen og tok ombord dem av sine mænd, som hadde løpet ut av byen.

---

[1] Den kortere sagatekst har bare: Baglerne bad birkebeinerne gaa ned. Birkebeinerne svarte, at deres dugurd var nede i byen, og at de visst skulde komme.

Derefter rodde baglerne ut av Vaagen og nordover langs landet og ind i Arnarfjord. Men de mænd, som jarlen hadde sat til at vogte skibene, hug dem isund, da de saa baglerne komme, og løp tilskogs og gjemte sig. Da baglerne kom, tok de skibene, drog dem op og bøtet paa dem, men nogen løp op i skogen for at lete efter skibsredskapen og fandt det meste av den.

De rodde nordover om kvelden med skuterne, ført av Philippus av Veigin. Men storskibene blev efter i Vikingavaag. De birkebeiner, som fór nordover med storskibene, hadde ikke giddet ro forbi Stad, men laa ved Sild[1] og bidde paa bør og hadde sendt en seksæring syd til Ulvesund[2] for at holde utkik. Da speiderne saa flaaten komme, rodde de nordover og fortalte sine mænd, at tretten skuter kom roende søndenfra, og at det var de samme, som jarlen hadde hat sydover. De kastet da tjeldene av sig og rodde ind paa fjorden; men de saa snart, at de andre stevnte efter dem, og at det ikke var skjolder ved stavnene. De tyktes da vite, at det var ufred, og rodde ind til Moldefjorden[3]. Men skuterne søkte fast efter dem. Da birkebeinerne kom til land, løp de op, men nogen stupte i sjøen. Skuterne kom snart mot dem. Baglerne løp i land og satte efter dem. Der faldt Andres Dritljod og nær to hundrede birkebeiner. Baglerne tok da skibene og det, som var paa dem; de fik der meget bytte. Derefter fór baglerne sydover igjen og traf kongen i Vikingavaag.

24. Haakon jarl fór fra Bergen, straks han spurte, at baglerne var faret nordover; han var ræd for, at baglerne skulde støte uventet paa dem. Jarlen fór op gjennem Borgarskar[4] ned til Osterfjorden og derfra op paa Voss, og videre over Raudafjall[5] ned i Lærdal i Sogn; derfra fór han op paa Valdres og til Gudbrandsdalene og videre over Dovrefjeld til Trondheim; der fandt han kong Inge.

Erkebiskop Eirik kom tilbake til Norge, som før er skrevet, og hadde mistet sit syn. Han sat paa stolen i Nidaros to hele vintrer. Men paa den tredje vinter bar han den sak frem for korsbrødrene, at han vilde gi op stolen og la en anden vælge til erkebiskop. Der blev da holdt mange stevner om, hvem de skulde ta til erkebiskop. Da sendte erkebiskopen mænd øst i Viken til Oslo. Tore, søn av Gudmund Flate, var da korsbror i Oslo. Erkebiskopen sendte bud til ham, at han skulde komme til ham. Tore nølte ikke med færden, men fór nord til Trondheim, da det blev vaar. Da han kom til erke-

[1] Øen Silden paa vestsiden av Vaagsø. — [2] Mellem Vaagsøen og fastlandet, Selje prestegjeld i Nordfjord. — [3] Moldefjorden, syd for Selje kirke. — [4] Borgeskar nær Bergen. — [5] Raudaasen mellem Voss og Aurland i Sogn.

biskopen, sa denne, at de vilde vælge ham til erkebiskop der. Han undslog sig og sa, at han ikke vilde ha faret østenfra, hvis han hadde visst dette erend før; men efter erkebiskopens og andre presters bøn indvilget Tore tilsidst i sit valg. Sommeren efter fór han til Rom og var borte en vinter og fik vigsel. Han kom tilbake næste sommer. Han kom til landet samme sommer som Haakon jarl holdt slag i Bergen, som ovenfor er nævnt[1]. Erkebiskop Tore var en klok mand og vennesæl[2].

25. Kong Inge og Haakon jarl [og Peter Støyper sat om vinteren i Trondheim]. De lot da bygge skibe. Kongen lot gjøre et skib paa 36 rum og Haakon jarl et paa 32 rum, og dog stort i forhold dertil; Peter Støyper lot gjøre et tredje [likeens paa 32 rum. Da blev ogsaa mange andre skibe bygget]. Baglerne fór efter slaget i Moldefjord syd til Bergen og dvælte der en tid. Derefter delte de hæren. Philippus jarl fór østover med storskibene. Kongen hadde en tyvesesse og mange mindre skibe. Han fór nord til Stim og laa i Frekøysund[3]; derfra sendte han skuter nord paa Møre og bød ut leding, baade folk og kost. Derefter fór han sydover igjen og tok alle kongelige indtægter langs hele landet. Han seilte da gjennem Sandungssund[4], hvor det ord gik, at ingen konge maatte fare. Han kom til Tunsberg litt før jul og holdt juleveitsle der. Philippus jarl fór efter jul med smaaskibene nord i landet og kom til Bergen. [Baglerne spurte, at birkebeinerne lot bygge mange storskibe; derved lot de ogsaa reise tre store skibe ved Tunsberg]. Kong Erling lot reise et langskib, Reidar et andet og Philippus et tredje. De var meget større end nogen, som før hadde været bygget i Norge. De hadde to rader aarehuller mellem øserummene[5]; de øvre aarer var 20 alen lange. Til tjeldet bruktes 25 alen tversover; i hvert halvrum skulde det være 8 mand. Naar en stod oppe paa innviderne, naadde bare de største mænd med en bredøks op til dækket.

[1207] 26. En stund efter jul blev kong Erling syk og laa nær en uke, før han døde[6]. Hans død blev først holdt hemmelig en tid. Liket blev tat vare paa syv nætter i et herberge og derefter ført til Olavskirken. Det blev da sendt en skute

[1] Erkebiskop Eirik resignerte vaaren 1205 og døde 3dje mai 1213. Tore, som tidligere — likesom Eirik — hadde studert i Paris, blev valgt vaaren 1205 og indviet i Rom før 11te februar 1206; han kom tilbake om sommeren 1206 og døde 8de august 1214. — [2] Kap. 24 er oversat efter et skindblad, som er bevart av den længere saga. — [3] Sundet mellem Frekøy (Frøk) og fastlandet i Bud i Romsdalen. — [4] Sandesund ved sydøstkanten av Atleøen i Søndfjord. — [5] Peder Claussøn tilføier: «og imellem øserummene var 24 aarer, og ovenpaa var 48 aarer». — [6] Erling Steinvæg maa være død i slutten av februar 1207.

nord til jarlen; den styrtes av Olav Torassøn. Han fandt jarlen i Bergen og fortalte ham disse tidender, men til almuen blev det sagt, at danekongen vilde møte ham. Jarlen kom til Tunsberg i fasten[1]. Da blev kongens død lyst, og liket jordet i Olavskirken. Kongen blev lagt i stenvæggen paa den nordre side ut fra alteret. Philippus jarl tok da styrelsen over flokken og holdt hæren samlet. De var i Tunsberg i fasten. Kong Erling lot efter to sønner, Magnus og Sigurd. Sigurd var fire aar gammel, og Erling hadde gaat ved, at han var far til ham. Magnus var otte aar; Erling vilde ha jernbyrd for at sande hans fædreneæt. Han blev da ogsaa kaldt kongssøn. Jarlen sa, at de hadde gode kongsemner i kong Erlings sønner. Dette likte hæren vel. Det fór da brev mellem jarlen og biskop Nikolas, og biskopen hadde lønlige stevner med de mægtigste bønder. En halv maaned før paaske[2] fór baglerne med hele sin hær over til Borg og hadde med sig kong Erlings sønner. Det blev da stevnet Borgarting. Der kom ogsaa biskop Nikolas. Tinget holdtes i Mariakirkegaarden. Biskopen og de bønder, som var de mægtigste og hadde mest at sige, var i kirken. Der talte biskopen til dem og fik dem alle til at samtykke med ham om kongevalget. Paa tinget talte Reidar sendemand om den skade, de hadde faat ved kongens frafald. «Men ikke desmindre,» sa han, «er det nødvendig at ta en høvding over flokken. Vi har god raad paa kongsemner; ti her er kong Erlings to sønner. Vi kan ta dem, som bønderne eller hæren bedst liker.» Det kom ikke noget svar fra bønderne; ti de, som skulde raa mest for dem, var i kirken. Da blev kirken lukket op, og bønderne gik ut paa tinget. Da stod en bonde op og talte saaledes: «Det er nødvendig nok at ta en høvding over flokken; ti her er en stor styrke baade av folk og skibe; men det vil trænges meget, skal det lykkes at staa imot birkebeinerne. Nu har vi bønder gjort vort raad. Det synes os, som det ikke er barnsverk at ta sig paa en saa vanskelig sak, og at vi trænger en mand, som har godt vet og skjønner sig vel paa baade at styre en hær og skifte ret mellem bønderne. Vi vil derfor ha den til konge, som det kan være noget vern i for os. Nu er her en, som er vel skikket til høvding, og det er jarlen, søstersøn til kong Inge Haraldssøn, den bedste konge, som har været i Norge i mands minde. Hans vet og gode seder er prøvd. Vi vil gi ham kongsnavn, om I vil.» Da svarte Lodin stallare: «I bønder har at raa for kongevalget. Men dog tror jeg, at hæren er enig om, at den helst vil tjene kong Erlings sønner.» Det stemte alle

[1] Omkring 6te mars 1207. — [2] I et andet haandskrift staar: «efter paaske» (6te mai); det maa være galt.

de andre i med og sa, at det var sandt, og derav blev det stor larm. Den ene stod op efter den anden og talte. «Vil I ikke,» sa bønderne, «ta den konge, som vi vil, saa vil vi ikke vise eder nogen lydighet.» Da saa mange, som hadde bundet sig til flokken, at de ikke hadde nogen skaansel at vente av birkebeinerne, hvis flokken søndredes. Det blev da avtalt, at bønderne skulde raa. Erlend av Husabø[1] fra Heggen gav Philippus kongsnavn. Bønderne stod da op og tildømte ham leding. Derefter fór de til skibene og morgenen efter tilbake til Tunsberg og var der en tid. De sendte 16 skuter nordover. For dem raadde Arnbjørn Jonssøn, Eindride Hegre, Nikolas Botolfssøn, Arntor Foka og Gyrd Beinteinssøn. Da fik Philippus av Veigin drepsott[2]. Han laa en liten stund, før han døde, og blev jordet i Olavskirken.

27. Samme sommer[3] rustet birkebeinerne sig til at fare nordfra. De hadde meget store skibe, som de hadde latt gjøre i Nidaros. Tre av dem var paa mere end 30 rum, somme paa 25, og dertil mange skuter og tyvesesser. De hadde en overlag stor hær og fór sydover til Bergen. I forveien sendte de 14 skuter for at holde utkik; for dem raadde Torstein Gemse[4] og Svein Næpa. Kongen og jarlen fór litt efter sydover med storskibene helt til Hvitingsøene. Baglerne kom paa sin færd østenfra til Seløyerne[5]. Da spurte de, at Torgils Fudhund var i Sokn nord paa Vegger[6] og hadde drat sammen leding der. Det blaaste en svak nordenvind. De rodde straks nordover før solopgang; det var avtalt, at alle skibene skulde møtes ved Hitr[7]. Dit kom de ved midmorgens-tid. Men Arntor rodde videre, og da han kom utenfor elve-osen[8], rodde birkebeinerne ut mot ham med to skuter. Arntor snudde da unda og fik seilet op; de brukte baade aarer og seil. Birkebeinerne satte efter dem, men da de fik se skuterne, som rodde søndenfra, snudde de om og stevnte nordover forbi Haadyr[9]. Baglerne rodde ind til Sokn[6] og la ind i aaen med hele flaaten. De sendte tre skuter nordover for at speide; da disse kom til Selvaag[10], spurte de, at birkebeinerne laa med tolv skuter i Eikundasund. Baglerne rodde da nord forbi Haadyr. Da saa de birkebeinerne komme roende

[1] Huseby i Heggin (nu Eidsberg) i Smaalenene. — [2] Drepsott forklares almindelig som en slags pest, av andre som slag. I et haandskrift staar, at han fik drepsott (koldbrand?) i armen. Peder Claussøn siger: «I denne tid bleff Philippus af Vegene kranck oc døde, oc var han rørd af Popelsie (slag).» — [3] Det andet haandskrift har: «samme vaar». — [4] D. e. Torstein Heimnes, som han ellers nævnes? — [5] Like vest for Lindesnes. — [6] Sokn er Sokndals prestegjeld sydligst i Stavanger amt. Vegger maa være et nu forsvundet bygdenavn der. — [7] Hitterøen ved Flekkefjord. — [8] D. e. Soknedalselven. — [9] Haadyret, et bekjendt fjeld og sjømerke ved kysten vestenfor Soknedalselven. — [10] Havnen Vaagene litt østenfor Haadyret.

mot sig nordenfra med 14 skuter. De vendte da om, og birkebeinerne jaget dem. Men da de, som holdt vagt (ved Sokn), saa baglerne komme roende tilbake, stevnte Arnbjørn og hans mænd ut av aaen og satte sit merke op. Da birkebeinerne saa det, trodde de, at det var baglernes hovedhær, snudde unda og rodde nordover; men baglerne jaget efter dem. Birkebeinerne løp da paa land i Svaavavik[1], men baglerne efter og fulgte længe efter dem. Med birkebeinerne var meget ledingsfolk, og det faldt mange av dem. Der faldt ogsaa Svein Næpa og Erlend Tjovakappe. Somme fik grid. Baglerne tok skibene og fór tilbake østover. Det var blit dem sagt, at birkebeinernes hær laa ute i Hvitingsøene. Baglerne fór nat og dag til Tunsberg; men birkebeinerne fór nordover og fandt kongen i Hvitingsøene.

28. Litt efter gjorde baglerne sig færdige til at dra østenfra med skutehæren og hadde 25[2] skuter; for dem raadde Nikolas av Lister, Erling Vik, Orm skutilsveinn og Knarr Hattspjor. Da de kom nord til Helgesund[3], fik de høre, at birkebeinerne var seilet forbi Jæderen og Lister. Nikolas vilde seile østover, men Orm satte sig imot. De bidde da hele dagen til om kvelden. Om natten seilte de østover og la om morgenen til i Portyrja. Det var tyk skodde, saa de ikke saa det, før birkebeinerne seilte forbi havnen. Baglerne skyndte sig da, kastet tjeldene av, la ut av havnen og satte østover; siden drog de seilene og stevnte indenfor Aur[4] ut paa fjorden. Birkebeinerne var da kommet øst over fjorden. Baglerne la til i Staverne[5], mens birkebeinerne seilte ut til sundene. Men tre skuter, som baglerne hadde, seilte fra dem og bragte disse tidender til kongen; Bjargulv Baat, Eirik Badkall, Berg og Skæring het de, som bragte dem. Kongen lot straks hele hæren blaase op paa haugene og spurte, om mændene vilde gaa ombord i skibe og strides med birkebeinerne, eller om de vilde bie der i byen. Han sa, at de vilde komme til at strides mot overmagt. «Det er ogsaa det raad,» sa han, «at snu op i landet og holde hæren sammen; og det tænker jeg er det bedste.» Da svarte Arnbjørn Jonssøn: «La os gaa ombord paa de store skibene og ta imot dem som mænd; da vil vi sent bli overmandet, selv om vi har mindre styrke.» Dette raad likte de vel. De gik da til skibene; paa det største skibet, som Philippus av Veigin hadde latt gjøre, var Arnbjørn og hans sveit i forstavnen og kongens

[1] Svaavik (ved utløpet av Svaelven) litt østenfor Ekersund. — [2] Det andet haandskrift har: 35. — [3] Ny Hellesund, Søgne prestegjeld, vest for Kristianssand, eller Gamle-Hellesund østenfor, i Høivaag. — [4] Rimeligvis øen Jomfruland ved Kragerø. — [5] Stavern ladested, paa vestsiden av Larviksfjorden.

sveit agter. Birkebeinerne la til ved Rossanes[1], hærklædde sig og gjorde sig færdige til at gaa mot dem. Da de hadde rustet sig, rodde de til byen. Saasnart de kom i skudmaal, løp baglerne op paa landgangsbroen og frem paa bryggerne. [Da sa Arnbjørn Jonssøn: «Nu vil jeg aldrig trives mer, om jeg skal fly; dog maa jeg ta det raad, som er for haanden.» Dermed sprang han ned paa bryggen]. Landgangen gik ikke fort for birkebeinerne; ti skibene laa overalt i veien foran bryggerne. Baglerne søkte ut av byen og opover Frodeaasen[2] og mistet bare en eneste mand; han het Torbjørn Skeiv og var ledingsmand. Birkebeinerne tok alle skibene, baade dem, som kongen[3] hadde bygget i Nidaros, og dem, som baglerne hadde latt gjøre, og meget andet gods. De dvælte der en tid.

29. Før birkebeinerne fór fra Bergen, hadde det været meningen, at Dagfinn sysselmand skulde sitte i borgen. Han vilde ha to hundrede mand. Men folk sa, at han ikke trængte at sitte der med en hel hær av mænd. Da bød Sverting sig til at holde borgen med hundrede mand. Det blev da avtalt, at Ivar Bodde og Erlend Slidre skulde sitte der med ham. Imens fór baglerne med skutehæren nordover langs landet. De spurte, at birkebeinerne fór der med to skuter; med dem var Olav Jørundsbror og Olav Smørmage, som hadde syssel paa Vester-Agder. Baglerne traf dem og jaget den ene skuten op paa Trymlingene[4] og den anden ved Fløstergavl[5] og dræpte de fleste av mændene ombord. Nikolas av Lister gav grid til begge Olaverne, men da hærmændene blev det var, gik de imot dem og dræpte dem. Derefter fór baglerne nordover, og da de kom nordenom Jæderen, møtte de en Englandsfarer; den rante de og fik meget gods. Et andet skib tok de ved Karmøen; det var ogsaa en Englandsfarer. Derefter fór de nord til Bergen; det var blit dem sagt, at det var litet folk i borgen. Da de rodde sydfra mot byen, delte de hæren. Somme rodde ind i Toluvik[6], men somme la til under borgen. Begge flokker gik derefter op mot borgen. Birkebeinerne gik imot dem ut paa borgvæggene. Baglerne søkte straks ind paa dem. Men det var tyndt med folk i borgen, saa birkebeinerne støkk fra borgvæggene og ind i hovedborgen. Baglerne kom sig da op paa utmurene og vandt snart baade dem og kastellet. Men da de saa, at de ikke kunde faa raad med hovedborgen, brændte de den

[1] Nordpynten av Nøterø. — [2] Høide straks nord for Tunsberg. — [3] D. e. Inge Baardssøn. — [4] Tromlingene, smaaøer ved Tromøen utenfor Arendal. — [5] Nes paa Flagstadøen i Dybvaag prestegjeld i Nedenes. — [6] Skuteviken ved Bergen eller snarere Sandviken østenfor Bergen (den vik, som omgir Taleholmen eller Kristiansholm).

ytre borg og satte sine mænd i kastellet. De visste, at birkebeinerne hadde faa folk, og at drikken næsten var sluppet op for dem, derfor passet de paa, at de ikke skulde komme unda. Saaledes sat de en stund.

[Erkebiskop Tore var da kommet til byen; birkebeinerne sendte bud til ham og lot spørge ham, om de skulde holde borgen, saa længe de kunde, eller gi den op paa de vilkaar, som baglerne vilde unde dem. Han svarte: «Det er mit raad, at I holder borgen, om I magter det; men dersom I for en eller anden aarsaks skyld ikke kan holde den, da vil det være godt, om I søker grid itide, mens baglerne vet, at I endda kan holde den en stund.» De lot ham bede, at han vilde komme op til borgen og se, hvorledes det stod til der, og hvad forraad de hadde. Han gjorde, som de bad, og saa, at det snart vilde skorte dem paa drikke. Det blev da avtalt, at han skulde faa grid av baglerne, om det var raad for det. Han gik ned i byen til baglernes høvdinger og sa, at om de vilde tilstaa ham en bøn, skulde han gjøre det, han kunde, til at birkebeinerne gav op borgen. De spurte, hvad det var for en bøn. Han svarte: «Denne borg har staat her i lang tid til mén for mange mænd og til stor skade for denne by. Derfor er det mange mænds ønske, at den maa bli lagt øde; ti om I end kan vinde den, saa kan I dog ikke holde den længe, og jeg kan vel tænke, at I ikke nu mer end før har hug paa at strides med birkebeinerne her i byen. Vil I nu la birkebeinerne gaa ut av byen frit og frelst med liv og gods og ikke gjøre dem skade eller mén i nogen maate, saa skal jeg faa dem til at gi op borgen.» Baglerne svarte ulike til dette; nogen likte det vel, men andre sa, at det i borgen var meget av bymændenes gods, som de ventet at skulle gjøre til bytte; de haabet ogsaa snart at vinde den, om den ikke blev git op av birkebeinerne; ti de hadde spurt, at der var litet av drikke i borgen. Erkebiskopen svarte: «Det er ikke saa; de har nok at drikke, til de faar regn, og de har kost nok for to aar; kommer Haakon jarl østenfra, før I faar vundet borgen, da faar I siden intet derav.» Han fik dem tilslut ved sine fortaler, baade birkebeinerne og baglerne, til at samtykke i dette forlik, dog med det forord, om kong Philippus vilde godta det; ti han var ventendes hver dag. De gav hinanden gissler paa dette].

30. Kong Philippus og den hær, som var jaget paa land i Tunsberg, fór den øvre vei om Oplandene og kom ind i Sogn. De spurte der, at deres mænd var i Bergen, og hvad de tok sig for der, og fik sig da skibe og fór syd til Bergen. [Erkebiskopen bar da det forlik frem, som han hadde gjort mellem birkebeinerne og baglerne, og kongen gav sit samtykke. Tirsdagen efter gik

baglerne op til borgen, og borgmændene lukket portene op for dem og gik ut, hver med sit gods og sine penger. Baglerne hadde stillet sig op paa begge sider av den vei, som birkebeinerne skulde gaa. Kong Philippus stod ved kasteldøren. Han tok jomfru Kristin, kong Sverres datter, ved haanden og ledet hende ut av porten. Efter hende gik fru Kristin, Haakon jarls kone, og saa Sigrid, kong Inges søster, Gyrid Jonsdatter, Øyvind prestmaags kone, og andre høiættede kvinder; det var nær 40 kvinder i borgen. De gik ut paa Kristkirkegaarden. I borgen var ogsaa Haakon, kong Haakon Sverressøns søn, og Skule, kong Inges bror. Ham (d. e. Haakon) tok erkebiskopen til sig; han hadde og alle kvinderne hos sig, saalænge baglerne var i byen. Baglerne knurret mot kong Philippus og sa, at han tok fra dem det bytte, de skulde hat; ti de hadde nok vundet borgen, sa de, om han ikke var kommet. De sa, at birkebeinerne hadde baaret ut av borgen store byrder av guld og sølv og andre dyrebare saker, som kong Inge og Haakon jarl eide. Kong Philippus gik da ut paa Kristkirkegaarden og tok ed av alle, som hadde været i borgen, at ingen hadde baaret ut av borgen mere gods og penger, end han selv eide; men de høiættede kvinder slap fri for denne ed. Sverting drog til baglerne og svor dem troskapsed. Han fik stor mistanke og paatale paa sig, fordi han hadde git borgen op; ti han hadde hat tid nok, da han spurte, at baglerne var ventendes, til at faa alle de forraad, som borgen trængte. Det var og somme mænds tale, at øllet i borgen i løndom var tappet ut og spildt.

Onsdagen efter gik baglerne op til borgen og ransakte den. De fandt nok av matvarer; men litet av penger og andet gods. Siden bar de ut mange dyrebare saker, som kong Inge eide, og den stol, som kong Sverre hadde latt gjøre; den gav kong Philippus til erkebiskopen, og den var længe siden i Kristkirken i Nidaros. Siden la de ild paa kastellet; de fandt da, at de ikke hadde ransaket vel; ti smeltet smør randt i stride strømmer ut gjennem væggene. Da brændte alt, som kunde brænde paa borgen, og om lørdagen revnet muren. Siden brøt de den ned. Om kvelden fik de de tidender, at Haakon jarl var ventendes til byen; de gjorde sig da straks rede til at fare fra byen. Tirsdagen la de ut i Sundsvaag[1]; de hadde da brutt ned hele borgvæggen].[2]

[1] Ved Sund kirke søndenfor Bergen. — [2] I den kortere tekst heter det: Men da drikken var sluppet op for birkebeinerne, bad de om grid og bød sig til at gi op borgen. Kong Philippus gav dem grid, slik at hver skulde beholde det gods, som han hadde hat i borgen; men det gods, som kongen eide, skulde deles. Borgen blev da git op; mændene gik ut og svor, at ingen bar mere med sig end det, han eide. Der i borgen var Kristin, kong Sverres datter, Skule, kong Inges bror,

31. Birkebeinerne brændte i Tunsberg først alle de største skibene, som baglerne hadde latt gjøre, og desuten Gjestestaalpen og Lyrten; men de hadde med sig Gullbringen og de andre storskibene. Da de spurte, at baglerne hadde faret nordover, delte de sin hær. Kongen blev igjen med storskibene; men jarlen fór nordover med tyvesesserne og de mindre skibe[1]. Vinden var da nordlig, og baglerne tyktes vite, at for jarlen var det motbør. Mandag fór baglerne ind til borgen og lot blaase hele byalmuen sammen for at bryte den ned. Derefter la de tirsdagen ut fra byen og syd i Sundsvaag[2]. Onsdagen var vinden sydlig og imot dem. Da seilte jarlen og hans mænd sydfra. Men da de kom paa Hardsjø[3], saa baglerne dem og rodde sydover imot dem. Jarlen tænkte, at de vilde slaas med ham, og lot seilene falde. Men da baglerne kom i skudmaal, vek de ut efter fjorden. Da rodde birkebeinerne efter dem og kom i skudmaal med skuterne. Men langskibene var senere. Baglerne snudde da om og vilde ta skuterne; men birkebeinerne kom sig tilbake til langskibene. Baglerne rodde da unda sydover til Salbjarnarsund[4] om kvelden. Da birkebeinerne saa, at de ikke fik tak i dem, drog de seilene og seilte nord til Bergen. Da de kom dit, gav de dem, som hadde git op borgen, store paataler og sa, at de hadde kunnet holde den, om de selv hadde villet det. Dagfinn egget meget til, at de skulde bygge borgen op igjen. Bymændene blev da blaast sammen for at reise borgvæggene. Jarlen kom nu i hug, at kongen vel tyktes, han hadde faa folk øst i Viken; han gjorde sig da rede til at fare sydover og satte Peter Støyper og Dagfinn sysselmand efter til at vogte borgen.

32. Kong Inge fór fra Tunsberg ind til Oslo med fire skibe, Ognarbranden, Gullbringen og to andre storskibe. Han dvælte der en stund. Baglerne fik god bør nordenfra. Da de kom til Trymlingene, spurte de, at kong Inge var i Oslo. De seilte da videre og kom ikke indom Tunsberg, men la til ved Ormøen indenfor Jarlsøy[5]. Det blev da besluttet at angripe kongen. Derefter seilte de ind over fjorden og kom til Hovedøen paa den tid, da folk kom i skytninger[6].

Margret, Dagfinns kone, og Gudrid Jonsdatter, Torstein Heimnes's kone. Ialt var det 40 kvinder. Baglerne tok da borgen og fik en mængde mat der, men litet av andet gods. Mandagen kom kongen til byen, tirsdagen gik folket ut av borgen, onsdagen blev det ransaket i den, torsdagen blev borgen brændt, fredags kveld tok de til at bryte den ned og holdt paa med det hele lørdagen Da kom det bud om, at Haakon jarl var paa vei østenfra. De la da om søndagen ut i Florevaag.

[1] Peder Claussøn har: «met lang Skib oc Jacter». — [2] Ved Sunds kirke søndenfor Bergen. — [3] Korsfjorden ved søndre indløp til Bergen. — [4] Nu Bekkerviksund mellem Selbø (Salbirni) og Hofteren i Søndhordland. — [5] Ved Jersø (Jarlsøy) i Oslofjorden, nær Tønsberg. — [6] Oldn. skytningr, bet. 1) sammenskudslag, 2) stuer, hvor slike lag holdes.

Det blev da blaast i byen, birkebeinerne løp paa skibene og varpet sig ut for ankrene. Da la baglerne mot dem og saa nær, at de fik hugget ankertaugene over. Veiret stod paa og var hvast, saa storskibene blev drevet ind til Frysja[1], like til de alle stod paa Leiran[2]; kongsskibet var for sig. Da baglerne saa det, rodde de djervt efter. Paa begge sider brukte de alt det, de hadde av vaaben. Kong Philippus la sig nærmest med sin skute, saa at birkebeinerne fik haket stavnljaaer i den og drat den til sig. Da sprang kongen og alle hans mænd overbord. Der faldt 7 eller 8 mand, men kongen og de andre blev tat op av vandet. Derefter rodde baglerne ind til byen, tok fem byrdinger, bar tømmer, næver og halm ut paa dem, la ild i dem og lot dem drive mot skibene og rodde selv efter. Men birkebeinerne kom til med baadshaker mot de skibene, som ilden drev mot dem, og støtte dem fra sig. De drev da ind paa Leiran. Da baglerne saa, at det ikke hjalp noget, rodde de ind til byen og siden om kvelden ut til Hovedøen. Da minket vinden, og da det blev flo, kom skibene til birkebeinerne av grunden; de rodde da ind til byen og la sig for anker til næste dag. Om morgenen tok baglerne det raad at fare ut til Tunsberg; der vilde de ta kjøpskibe og stevne med dem mot birkebeinerne; for da vilde de ha likesaa bordhøie skibe som de. Der tok de to kugger og 7 av østerfarerskibe[3], tok skanseklædningene av, gjorde huller til aarer, la tiljer over tverbjelkerne, bar siden sten ut paa dem og stevnte saa ut paa fjorden. Birkebeinerne seilte syd efter fjorden, da baglerne fór ut imot dem. Da birkebeinerne fik øie paa dem, stevnte de bent imot dem. Men da de kom i skudmaal, snudde de tvert av ut paa fjorden og kom braat bort fra dem. Baglerne løp av storskibene og ut paa skuterne og satte efter dem. Birkebeinerne stevnte ut forbi Tunnustagerne[4] og seilte derfra almannaleden ut forbi Nesjar[5] og la til ut i Marfjord[6]. Der la birkebeinerne sig for anker, men baglerne laa i bryggeleiet. Birkebeinerne hadde knapt om vand. Om morgenen lot de skibene sige indover, de ropte og bad Smør-Kaares frænde[7] rydde havnen for kongen. Baglerne la da ut av havnen og la til ved nesset. Birkebeinerne rodde da østover igjen og la til ved Staverne og laa der den anden nat og la sig paany for anker. Baglerne fulgte efter dem, og det gik nu paa samme vis som før, at birkebeinerne la sig i leiet, men baglerne rodde ut og laa ved

[1] Akerselven. — [2] Leret, vest for det gamle Oslo mellem Klosterbækken og Tøienbækken, ved den tid endda ikke rigtig fast land. — [3] D. e. skibe, som farer paa Østersjøen. — [4] Tønsberg tønde i Sandeherred. — [5] Brunlanes ved Larvik. — [6] Rimeligvis Langesundsfjorden. — [7] D. e. baglerkongen Philippus, som var sønnesøn av Smør-Kaare eller Alna-Kaare.

nesset. Om morgenen var de begge iland. Da saa de, at der kom skibe seilende vestenfra over Grenmar[1], og talte ikke mindre end 30. Da blev baglerne rædde, ti de ventet jarlen nordenfra. Birkebeinerne ropte da til dem: «Hvad er det, bagler? Hvorfor later dere saa urolige? La os bli liggende her sammen, da falder ikke tiden saa lang.» Baglerne ænste ikke talen deres, men heiste seil og seilte øst over Folden og laa nogen nætter ved Astisholmerne[2]. Men de seil, de hadde set, var byrdinger nordenfra Bergen, som vilde til Tunsberg. Faa dage efter kom jarlen nordenfra og fandt kongen. De fór nu med hele hæren til Tunsberg og dvælte der om høsten.

33. Baglerne tok nu det raad at fare nord paa Agder. De seilte om kvelden til Trymlingene[3]; der møtte de mange byrdinger, som var kommet nordenfra, og spurte, at jarlen hadde seilet østover, og likesaa, at Peter Støyper og Dagfinn var i Bergen og holdt paa at bygge op borgen, og at Dagfinn la al hug paa dette verk; ti han hadde sysselen i Hordaland, og den kunde han bare holde, saalænge borgen stod. Peter Støyper brydde sig derimot ikke om det, men var jevnlig over ved Jonskirken; ti der var Ingebjørg kongsdatter, hans kone. For Haakon jarl var heller ikke borgbygningen meget om at gjøre. Baglerne skyndte sig nordover, og de laa i Eldøysund[4], rodde derfra om kvelden og hele natten og kom før dag til byen; der løp de av skibene og opefter strætet, men nogen av dem gik ovenom byen. Dagfinn var med sin sveit i borgen og blev dem var, da de løp paa land. De blaaste straks hærblaast. De birkebeiner, som var i byen, vilde ut til borgen. Men de var for sene. Baglerne kom i veien for dem og dræpte elleve av dem. Da Peter og hans sveit hørte hærblaasten, løp de ut fra byen. Baglerne satte sig om borgen og bidde, til det var lyst. Da gik de mot borgen og bød Dagfinn grid. Men han sa, at han trængte ingen. Da gik baglerne mot borgen. Birkebeinerne verget sig drengelig; men de samme var altid fremme; baglerne derimot skiftedes ved; saasnart nogen blev mødige, gik andre frem. Tilslut tok de ild og bar mot borgen. Birkebeinerne tok da til at plages meget av mødighet og hete; de var og meget saaret og hadde bare 25 mand. Dagfinn bad da om grid for dem. Baglerne svarte, at de trængte vel ikke grid nu mer end om morgenen. Derefter tok de kirkestiger nede fra byen og satte mot

---

[1] Havbugten utenfor Langesundsfjorden. — [2] Nogen ukjendte holmer paa østsiden av Oslofjorden; Peder Claussøn kalder dem «Østvigs holme» (Austviksholmerne). — [3] Tromlingene, smaaøer ved Tromøen utenfor Arendal. — [4] Sund ved den sydøstlige side av Stordøen, mellem denne og Eldøen i Søndhordland.

borgen og gik paa den vis op. Dagfinn heiste da Haakon, kong Haakon Sverressøns søn, ned i et taug og bad dem gi ham grid; med det samme lot han ogsaa et prægtig sverd fare ned, som han sendte til sin maag Gyrd skjaalge. Gyrd tok imot begge deler, baade gutten og sverdet. «Gaa til kongen,» sa Dagfinn, «og frist, om du faar grid for os!» Gyrd gjorde saa og bad kongen gi Dagfinn grid; han bød sig til at sætte alt det, han eide, i pant paa, at han aldrig skulde være mot ham siden. Arnbjørn Jonssøn kom ogsaa til og bad med ham. Kongen lot da blaase til husting og sa, at hæren skulde raa for griden. Men de talte alle imot. Gyrd bad like fuldt om grid. «Gaa du,» sa kongen, «til Dagfinn og bed ham gaa hit alene og ha grid.» Gyrd gik da og sa dette til Dagfinn. «Ikke vil jeg ha grid, uten vi faar det alle,» svarte Dagfinn. Gyrd fór da tilbake og sa dette til kongen. Kongen bad da hæren om at gi dem grid; han sa, at det var ingen hæder i at dræpe saa faa mænd. Det blev da git dem grid. De gik ut vaabenløse og uten ytterplag. Dagfinn hadde en staalhue paa. De gik ned i biskopsgaarden og svor troskapsed til kongen. Anden dag efter lot baglerne blaase hele hæren sammen til at bryte ned borgen. Hver sten blev da brutt ut fra der, den stod.

Baglerne var en halv maaned i byen; derfra fór de nord til Trondheim. Philippus blev da tat til konge paa Øreting. Det var saa stort uaar i Trondheim, at de ikke kunde føde saa meget folk der. De fór da efter vinternat[1] syd til Bergen og sendte skuter sydover for at holde utkik; for dem raadde Bjargulv Baat, Birge av Stange, Brynjolv Nev og Skæring. De spurte, at Peter Støyper og hans sveit var i Stavanger. Baglerne la da til ved Moster[2] og spurte, at Peter ikke var i byen om nætterne, men sat der om dagen, og at han ikke hadde nys om, at de var kommet nordenfra. De rodde da ut til Herfili, men der fik de motvind og blev liggende der i fire nætter. Saa rodde de over fjorden ind til Vadøy indenfor Bokn og utenfor Utstein og derpaa syd i Fjadbyrjasund[3] og ind paa vaagen. Peter Støyper var gaat til ottesang med sin sveit og hørte formesserne. Det var snedrev og saa mørkt, at de ikke blev var ved det, før baglerne gik fra skibene. Da saa birkebeinerne dem og sa det til Peter. Han satte paa sprang ut fra byen med alle sine mænd. Peter var den fotrappeste av alle mænd. Baglerne løp efter dem og dræpte elleve mand. De kom saa nær ind paa Peter, at han kastet kjortelen og beltet. Baglerne fandt kjortelen, men ikke beltet, og hadde den med til byen. Men kongs-

[1] 14de oktober. — [2] Øen Moster i Søndhordland. — [3] Hverken Herfili, Vadøy eller Fjadbyrjasund er sikkert bestemt.

datteren trodde, at Peter var falden, før det blev sagt hende, at han hadde kommet unda. Baglerne dvælte der om natten og fór derfra nord til Bergen.

34. Kong Inge og Haakon jarl og hele deres hær fór østenfra Viken og kom litt før jul til Bergen; de laa længe om høsten i Seløene. [Derfor blev denne høst kaldt Seløyhøsten]. Da baglerne spurte, at birkebeinerne var kommet til Karmsund, rodde de sydover fra byen og laa om natten i Baardssund[1] og rodde dagen efter til Hvisvik[2]. Det var da søndenveir. Da birkebeinerne kom seilende til Eldøysund, spurte de, at baglerne var indenfor Stord. Jarlen fór da sydover med alle letteskibene, men kongen var efter. Jarlen la om kvelden til ved Titolvsnes[3]; der spurte han, at baglerne ikke hadde omfaret ham. Baglerne rodde om natten og trodde, at alle birkebeinerne var i Eldøysund. Men da de kom forbi Lavungsnes[4], snudde de ut paa fjorden til Titolvsnes; det var da fralandsveir. Arnbjørn laa forrest med fire skibe nær land; han fik øie paa birkebeinernes vagtmænd og ropte høit: «Av med tjeldene! Her kommer ufred!» Baglerne syntes, dette var underlig; ti de tænkte, at birkebeinerne ikke var saa nær. Men da skibene løp frem for havnen, saa de ild paa land og skibe mot ildslyset. Da ropte Bjargulv: «Hvad er dette for en flok?» Birkebeinerne hadde det strævsomt med at ta tjeldene ned og lægge mastene og svarte ikke. Bjargulv ropte anden og tredje gang. Da svarte en mand: «Rop ikke slik, mand! Du faar nok vite det.» Da tyktes baglerne vite, at det var birkebeiner, og tok til aarerne og rodde utover. Hele birkebeinernes hær var da kommet ned til havnen; de rodde efter dem og blaaste i lurene. Baglerne rodde des mere. Det var saa mørkt, at de ikke kunde kjende hverandre. Skibene fór næsten sammen og var nær ved at rende paa hverandre. Baglerne holdt sammen og fór sydover langs landet. Men birkebeinernes skibe satte ut paa fjorden; da skiltes de. Birkebeinerne visste ikke, hvad det blev av baglerne, og vendte tilbake. Peter Støyper kom da til med en skute i Eikundasund; han styrte ret paa Reidars skib. Da ropte en mand paa Peters skib: «Hvorfor ror dere djævler iveien for os inat?» Han kastet en sten, og den kom paa en mand i forrummet paa skibet til Reidar. Da sa en mand paa dette: «La os ro saa fort vi kan[5]!» Peter og hans mænd kjendte dem ikke. Reidar og Helgi Birgessøn rodde indenfor Moster. Men Arntor Toka

---

[1] Mellem Reksteren og Tysnesøen i Søndhordland. — [2] Hvisvik (ogsaa skrevet Hvistvik). Rimeligvis en vik ved gaarden Hystad paa indsiden av øen Stord. — [3] Titelsnes paa fastlandet indenfor Stord. — [4] Nes sydligst paa Stord eller der i nærheten. — [5] Her ender Skaalholtsbok. Resten er oversat efter Eirspennil.

snudde nordover igjen og styrte ind i Teknafjord[1] og løp paa land der. Birkebeinerne la ind i havnen og bidde der, til det blev dag. Om morgenen jaget birkebeinerne Arnbjørn, Sørkve Snaaps bror, iland paa Vadilsøy[2]; der faldt Arnbjørn selv femte. Birkebeinerne fór sin vei nord til Bergen. Baglerne kom om morgenen med sin hær til Haugasund. Der kom brevmænd fra biskop Nikolas til kongen; han lot brevet læse op. Det stod deri, at birkebeinerne og baglerne skulde forlikes og ikke gjøre hinanden mén. Det var da kort før jul. Baglerne la sine mænd rundt om paa gaardene i Agder i julen; derefter
[1208] fór de øst til Tunsberg og sat der om vinteren.

35. Biskop Nikolas hadde om sommeren faret nord til Trondheim til Tore erkebiskop. De avtalte mellem sig, at de skulde lægge al hug paa at faa forlik mellem birkebeinerne og baglerne. Derefter fór biskop Nikolas tilbake til Viken, og det begyndte brevsendinger mellem [birkebeinerne og baglerne].
[1208] Om vaaren [saa isene gik op] fór biskop Nikolas til Tunsberg til møte med kong Philippus og holdt stevner med ham. Da sa kongen: «Herre biskop, hvad er meningen med denne forliksmæglingen, som I farer med?» Biskopen svarte: «Herre, det er det første, at saasom I er tre høvdinger, skal hver av eder ha en tredjedel av landet. I skal ha Viken og Oplandene, og denne lod er meget bedre end Trondheim. Der er nu sult og nød, men her er godt aar. Erkebiskopen og jeg har tænkt paa, at I skulde faa Kristin, kong Sverres datter, som er kommet av den bedste æt i Norge. Det kunde da være, at I fik sønner sammen, og da vilde folk bry sig litet om Baard Guttormssøns eller Folkvid lagmands æt. Det har længe været tungt for os at strides med birkebeinerne; men hvis I først vil gaa med paa dette, da kan det vel være, at de vil tilstaa mere en anden gang.» Kongen tyktes, at dette var hørendes. Biskopen fór nu med godt følge nord til Bergen, fik kong Inge og Haakon jarl i tale, bar dette frem for dem og sa: «Min frænde Philippus vil nu efter mit raad gi op al motstand mot eder; han har god hug paa at binde sig i maagskap med eder, om I vil gifte ham med Kristin, kong Sverres datter. Nu kan han, herre, bli til stor styrke for eder, hvad I saa kan komme til at kræve.» Kongen og jarlen svarte ikke stort paa dette; men de sa dog, at det ikke kunde være tale om forlik uten paa de vilkaar, at Inge blev enekonge over landet. Biskopen tok saken med lempe og satte smaat om senn sine grunder frem for dem. Det blev da avtalen mellem dem, at Philippus skulde faa møen, om hun var

[1] Maaske Stoksund mellem Bømmelen og Stord. — [2] Maaske Vedsø mellem Bømmelen og Stord i Søndhordland.

villig, og at han skulde faa en slik del av landet, som Eirik, kong Sverres bror, [eller Philippus jarl, Birge Brosas søn] hadde hat, og med slik navnbot, som kong Inge vilde gi ham. Men det tyktes birkebeinerne, at biskopen tok alt op i videre mening, end de selv hadde ment og samtykket i.

[Biskopen talte denne sak for Kristin kongsdatter paa sin frænde kong Philippus' vegne. Hun lot ikke til at ha stor hug paa det og sa: «Jeg kan vel synes født til at gis til en konge, som raader for land og rike; men ikke tror jeg, at birkebeinerne under Philippus større magt og hæder, fordi om jeg blir hans kone.» Biskopen svarte: «I kan vel se, at eders frænder har liten vilje til at la eder faa et hæderlig gifte; ti de gir eder hverken til danekongen eller sveakongen, men enten gifter de eder saa langt bort utenlands, at eders avkom aldrig kommer her til riket, eller ogsaa gir de eder til en bondesøn her i landet. Og om det end ikke tykkes eder, at Philippus er av kongsæt, saa at han med rette kan være konge, saa har han dog git birkebeinerne arbeide nok, siden han blev konge, og det vet jeg for visst, at han aldrig avstaar fra sit rike eller gjør forlik med birkebeinerne, uten det er for eders skyld.» Jomfruen svarte som før: «Jeg vil ikke ha en mand, som har mindre hædersnavn end far og morfar min; ti jeg har hørt, at Philippus skal nedlægge sit kongsnavn, om han skal bli forlikt med birkebeinerne.» «Kjære jomfru,» sa biskopen, «æns ikke det, som de siger; ti vi skal nok faa laget det slik, at Philippus ikke skal gi op kongsnavnet sit, og vi vil nu heller ha ham til konge, om han faar slik en dronning.» Dermed endte deres samtale. Da biskopen fandt kong Inge og Haakon jarl, kom han frem med det, som kongsdatteren hadde svart]. Erkebiskopen var da kommet nordenfra og la stor hug paa at faa gjort forlik. Det blev da til, at denne sak blev forhandlet paa ting, og biskop Nikolas førte ordet. Birkebeinerne avbrøt ham med mange ukvemsord og bad nidingen tie; han var ikke mer at tro nu end før, sa de, [hvor søtt han end talte. Biskopen svarte: «Lat ikke saa ilde. Nikolas kan nok føie sine ord slik, at det tykkes alle kloke mænd vel talt. Har jeg hittil holdt mig til baglernes flok og fremmet deres sak, saa skal jeg nu lægge des større hug paa at faa fred og forlik, saa det kan bli ro og enighet her i landet. Han talte længe og snildt om dette[1]]. Det blev da avtalt, at det skulde holdes forliksmøte paa Hvitingsøene[2]; der skulde baade birkebeiner og bagler komme og likeens erkebiskopen og biskop Nikolas. [Siden fór biskop Nikolas øst til Viken igjen og sa kong Philippus disse tidender.

[1] Den korte tekst har bare: «Men biskopen ænste ikke, hvad de sa.» — [2] Øer utenfor Buknfjorden.

[Kong Philippus gjorde sig færdig til at fare til dette forliksstevne med saa mange og store skibe som avtalt var; de skuter og lette skibe, som han hadde omframt disse, lot han bli tilbake her og der paa Agder]. De møttes om høsten. [Birkebeinerne kom med flere folk til møtet end det var avtalt, og hver dag kom det mere folk til dem]. Birkebeinerne laa ved Hvitingsøy og baglerne ved Nautøy [1]. Det fór da mænd mellem dem, og tilslut møttes kongerne selv. Birkebeinerne var da langt flere end baglerne. [Da kong Inge hadde sat sig, satte erkebiskopen og biskop Nikolas sig likeoverfor ham. Philippus gik da til høisætet og vilde sætte sig ved siden av kong Inge; men Haakon jarl skjøv ham væk og satte sig mellem dem. Siden talte erkebiskopen paa kong Inges vegne og biskop Nikolas paa kong Philippus' vegne om det forlik, som var avtalt mellem dem]. Det gik da, som ofte kan hænde, at begge parter syntes, det blev lempet litt paa deres ord. [Efter lang tale om dette] gjorde birkebeinerne den orskurd, at Philippus skulde ha [Oplandene og dertil Viken] fra Svinesund vest til Rygjarbit [2] [som hjemmefølge med Kristin Sverresdatter]; han skulde ogsaa lægge ned kongsnavnet [og gi fra sig sit kongssegl] og ha slik navnbot, som kong Inge vilde unde ham, [dertil skulde han sverge kong Inge lydighet og følge ham utenlands og indenlands, naar det trængtes. Kong Philippus saa, at birkebeinerne hadde en stor hær, og at det ikke kunde nytte ham stort at sige imot. Derfor sa han: «Jeg vil lægge ned den uro og ufred, som længe har været her i landet, og ta imot de vilkaar, som jeg før har samtykket i, med den del av riket, som undes mig; og med min navnbot faar kong Inge raa; jeg blir saa likevel den jeg er. Men mit segl er ikke her, men hos min kansler i Oslo; der kan I hente det.» Kong Inge sa da: «Dette er dit første navn, at du skal hete Philippus»]. Dette forlik blev bundet med eder, og det blev avtalt, at ingen av dem skulde kræve bøter eller vederlag for den skade, deres undersaatter hadde lidt paa folk eller gods i denne ufred. De svor nu forliksedene, først høvdingene, kong Inge, Haakon jarl og Philippus, siden lendermændene og sysselmændene, to tylvter fra hver side. Gunnar Grjonbak [3] sa eden fore. Tinget sluttet med, at grid blev sat og trygd tilsagt, [og baglerne gik tilbake til sine skibe. Arnbjørn Jonssøn gik ved Philippus's side og pleide at lede ham. Philippus rakte ham sin haand; men Arnbjørn sa: «Led dig nu selv!»]. Dagen efter fæstet Philippus Kristin kongsdatter.

I begge flokker knurret de mænd, som var pengeløse og dog hadde navn-

[1] Nøtø utenfor lille Bukn i Buknfjorden. — [2] Jærnestangen, den gamle grænse mellem Grenland og Agder, nu mellem Bratsberg og Nedenes amter. — [3] Lagmand i Trøndelagen.

bøter. Det blev da avtalt, at næste vaar skulde de herje paa Suderøene for at vinde sig gods. I den færd vilde mænd av begge flokker være med. Peter Støyper og Reidar sendemand, som var gift med Margret, kong Magnus Erlingssøns datter, avtalte ogsaa, at de [næste sommer] vilde fare ut til Jorsalaheim sammen. Efter disse avtaler skiltes de. Baglerne fór østover, og birkebeinerne til Bergen. Men baglerne kaldte Philippus konge likesom før.

36. Den vinter, da Erling Steinvæg døde, fór baglerne litt før jul øst til Viken. [1207]
Men de mænd, som tyktes ha nødvendig erend, blev efter. Sørkve Snaap hadde faret ind til Hardanger. Han fór syd derfra paa en liten skute, selv trettende. Da hadde Styrkaar Stagnaal syssel paa Rogaland. Han spurte til Sørkves færd og fór for at lete efter ham. De saa hverandre ved Bardholmene[1]. Styrkar rodde efter og jaget dem syd til Karmsund. Da det begyndte at bli nat, la Styrkar til ved Bø[2], satte skibet op og gik til huset; de laa i stuen. Sørkve og hans mænd vendte om og lette efter dem; de la til ved Bø og kjendte Styrkars skib. Derefter gik de frem til gaarden. Sørkve gik først ind i stuen; tok to kesjer ned fra væggen, løp ut med dem og bad sine mænd søke mot dem; de hadde nok folk, sa han. Styrkar og hans mænd løp op og tok sine vaaben; de trodde, at det var en stor styrke utenfor, og derfor gik de ikke ut. De satte et bord ved stuegluggen, og der kom nogen ut. Baglerne brøt hul i stuen og kastet sten ind. Siden tok de næver, tændte ild paa og bar ind i gluggen, saa det blev lyst i stuen. Der blev da somme saaret, men mange dræpt. Der faldt Styrkar selv syttende. Sørkve blev saaret; ni mænd gav de grid.

37. Den samme vinter efter jul, før forlikssommeren, bodde det en smed [1208]
paa Nesjar. En kveld kom en mand ridende og bad bonden om nattely og om at gjøre sig en gang hesteskor. Bonden svarte, at det skulde det vel bli raad for. De stod op længe før dag og tok til at smie. Bonden spurte: «Hvor var du sidst nat?» «I Medaldal[3],» sa gjesten. — Det er langt nord i Telemarken. [Smeden sa: «End natten før? Hvor var du da?» «I Aardal nord i Ryfylke,» svarte gjesten. «Du maa være den største løgnmand,» sa smeden; «ti det kan ingen gjøre.» Saa tok han til at smie, men det blev ikke, som han vilde. Da sa han «Aldrig har smiearbeidet gaat slik for mig før.» Gjesten svarte: «La du det bli, som det selv vil!» Hesteskoene blev da større end nogen, han hadde set før; men da de la dem paa, var de som støpt til hesten. De skodde den da. Da sa gjesten: «Du vet ikke noget og bryr dig ikke om

[1] Ukjendt sted nord for Karmsund. — [2] I Torvestad prestegjeld paa Karmøen. — [3] Medaldal er snarest Vestfjorddalen. Her ligger grænden Miland (opr. Miðland) i Mæls sogn.

at vite noget. Hvorfor spør du ikke om noget?» «Hvad slags mand er du?» sa smeden. «Hvorfra er du kommet, og hvor skal du fare hen?» Han svarte: «Jeg er kommet hit nordenfra landet, og nu har jeg dvælt længe i Norge, men nu er jeg ment paa at fare øst til Sveavælde; jeg har været længe paa skibe, men faar jeg nok vænne mig til hesteryggen en tid.» «Hvor vil du hen i kveld?» spurte smeden. «Øst til Sparmark[1],» svarte han. «Det er ikke sandt,» sa bonden; «ti dit rider en knapt paa syv dage.» Han steg da paa hesten. Bonden sa: «Hvem er du?» «Har du hørt tale om Odin?» sa han. «Hørt nævne ham har jeg,» svarte bonden. «Her kan du se ham,» sa gjesten. «Men tror du ikke det, jeg har sagt dig, saa se nu, naar jeg sætter over skigaren.» Hesten gjorde tilsprang; saa kjørte han sporene i den og drev den frem; hesten sprang over skigaren og rørte den ikke; men garstaurene var syv alen høie. Aldrig saa han ham siden. Fjorten nætter efter stod slaget paa Lena[2] mellem kong Sørkve og kong Eirik. Dette frasagn fortalte smeden selv til Philippus jarl den samme vinter i Tunsberg. Men den, som fortalte os det, hørte selv derpaa. Gaarden heter Pislar[3], og bonden, som gjorde hesteskoene, Tord Vette.

[38. Kong Inge sendte Dagfinn bonde øst til Tunsberg med 5 skuter, vel
[1208] rustet og med godt mandskap ombord. Han hadde brev og bud fra kongen, at han skulde hente Philippus's kongssegl. Han bar frem sit erend for Philippus; denne svarte, at han ikke vilde gi sit segl fra sig, før hans raadgivere og bedste mænd var hørt, og bad Dagfinn bie der saa længe. Nogen dage efter lot han holde Hougating; der lyste han for sine egne mænd, bymændene og bønderne det forlik, han hadde gjort med kong Inge. Han hadde lovet, sa han, at lægge ned kongsnavnet og gi sit segl fra sig, og kong Inges mænd var der for at ta imot det; men dette vilde han aldrig ha samtykket i, hvis birkebeinerne hadde holdt sit ord og ikke var kommet med flere mænd til møtet, end det var avtalt. Da svarte baglerne, at birkebeinerne ikke hadde holdt sit ord, og bad, at de aldrig skulde trives, som vilde føre kongens indsegl bort, og den, som samtykket i det, vilde de hugge haanden av.

Dagfinn tyktes vite, at han ikke vilde faa seglet. Han gik da til kong

---

[1] Et ukjendt sted, rimeligvis i Bohuslen. — [2] Nu Kungs-Lena i Vartofte herad i Vestergötland. Slaget stod 31te januar 1208. Eirik Knutssøn seiret og kom i besiddelse av kongedømmet. Kong Sverke (Sørkve) Karlssøn flygtet til Danmark. — [3] Nu Pinsle (opr. Pinslar, av pinsl «pinsel»). Gaarden ligger ikke i Nesjar, men i Sandeherred. Gaardens navn, som maatte lede tanken hen paa djævelen og helvede, har vel gjort, at dette gamle eventyrmotiv er blit stedfæstet her.

Philippus og bad om orlov til at fare hjem og sige sin herre svar. Philippus sa: «Far hjem i fred og sig din herre, at mit raad og mine tjenere ikke vil gi lov til, at mit segl føres bort; men jeg er tilfreds, om de kalder mig, som de vil, baade her og nord i landet, og jeg kræver ikke større del av riket end den, som vi er forlikt om med birkebeinerne. Derfor gir jeg dig orlov til at fare nord igjen og bringe dette svar til kongen og jarlen. Da Dagfinn kom hjem og bragte dette bud til kongen og jarlen, sa kongen ikke meget dertil, men Haakon jarl var vred, bandte og lot ilde, og birkebeinerne likte det storlig ilde, at Philippus endda lot sig kalde konge som før; ti baglerne og vikværingene kaldte ham konge; men nord i landet gjorde de det ikke].

[39. Da det var gaat en stund efter forliket, tok mange av begge flokker [1209]
orlov; nogen fór hjem til hus og gaard, nogen i kjøpfærd. Den samme sommer[1] fór disse mænd i viking til Suderøene. Tormod Tarsram, Tormod Fylbein og Uspak den syderøyske av birkebeinerne, og Eirik Tovessøn, Erlend Vik, Berg Møl og Nikolas Gille av baglerne. De hadde 12 skibe. [De herjet paa Suderøene og øene rundt der; ti kongerne der paa øene hadde ufred sig imellem. De herjet da ogsaa øen den helge[2], som nordmændene altid før hadde agtet for fredhellig. Siden blev de usams og skiltes, og de blev da slaat for forskjellige steder. De, som kom tilbake til Norge, fik haard tiltale av biskopene for sine ran og sin herjing]. Vaaren efter[3] sendte Philippus to [1209]
skuter nord til Bergen for at hente Kristin kongsdatter. Formænd for denne færd var Øystein Roessøn, Aamunde Burst og Grunde fehirde. Kongsdatteren fór da øst til Viken. Philippus gjorde sit bryllup i Oslo. Der kom da østenfra Gautland dronning Margret, som hadde været gift med kong Sverre. Hun var datter av kong Eirik den hellige og mor til Kristin; [hun blev syk og døde faa dage efter bryllupet. Hun hadde meget gods og eiendom, penger og klenodier i Vermeland og Vestre Gautland. Kong Philippus sendte en stor flok av sine mænd dit for at ta imot og forvare dronningens gods. Da de kom øst paa Eidskogen, slog det sig i følge med dem en mand, som kaldte sig Hallvard hvite; han var den raskeste dreng av dem. Da de kom øster i Vermeland, holdt han sig stilt og rolig og lot sig ikke merke med noget; men i alt, som blev gjort og handlet om dronningens gods, raadde han mest, og det blev som

[1] Peder Claussøn har: «Vaaren efter». — [2] Den hellige ø (Eyin helga), d. e. Columbas hellige ø Icolmkill eller Iona i Hebriderne, hvor der var et navngjetent kloster, og hvor mange av de norrøne konger over Suderøene hviler. — [3] Peder Claussøn har: den samme sommer.

han sa. Da de kom tilbake til Norge, blev Hallvard borte, og kong Philippus kom tilbake til Oslo i hans klær og fór til Oslo, og hans mænd tok ve mot ham.

[1210] Kong Inge sat i Bergen og lot bygge kongsgaarden op igjen, som baglerne hadde brændt tillikemed borgen; han satte hallen der, hvor kong Øysteins store hal hadde staat. Borgen lot han ikke reise paany.

Samme sommer fór Peter Støyper og Reidar sendemand fra landet med to store skibe og meget folk; deres koner Ingebjørg og Margrete, kong Magnus Erlingssøns døtre, fulgte dem; om deres færd er det mange frasagn. Peter Støyper og hans kone døde paa færden. Men Reidar kom til Jorsaler og fór tilbake til keiseren i Miklagard og tjente ham længe og døde der.

40. I kong Sverres dage hadde jarlen Harald Maddadssøn paa Orknøene og mange andre mænd der paa øene sat sig op imot ham, og de lot kalde sig øyskjegger. Men da jarlen blev forlikt med kong Sverre[1], skulde al landskyld og sakøre av Orknøene og Hjaltland falde til kongen i Norge. Kongen satte sin sysselmand, som het Arne Lyrja, paa øene, og Harald jarl turde ikke gjøre ham noget, saa længe Sverre levde. Men straks efter kong Sverres død lot han sysselmanden slaa ihjel med svik og la paany Orknøene og Hjaltland under sig med alle skatter og skylder, som han før hadde hat. Han døde to
[1206] aar, efterat Inge var blit konge i Norge. Siden blev hans sønner Jon og David jarler i Orknøene, og de holdt landene paa samme maate som sin far, saa længe det var ufred indenlands i Norge. Men da de spurte, at kongerne hadde gjort forlik med hinanden, sendte de biskop Bjarne[2] til Norge. Han fandt kong Inge og Haakon jarl i Bergen og bar frem sit erend fra jarlene, at de vilde forlike sig med dem. Enden blev, at han paa jarlenes vegne tok leide av kongen og jarlen, forat de kunde komme til dem sommeren efter og gjøre
[1209] forlik. Den sommer, da vikingene fór vester over havet, fór kongens syssel-
[1210] mænd med dem over til Orknøene og Hjaltland, og sommeren efter kom jarlene og biskopen med dem til Norge for at faa forlik med kongen og jarlen. De gav hele sin sak over til kongens og jarlens miskund, og disse dømte jarlene til at svare en stor sum penger; omframt maatte de gi pant og gissler og sverge dem troskap og lydighet. Siden satte kong Inge dem til jarler over Orknøene og Hjaltland paa slike vilkaar, som siden blev holdt, mens de levde[3].

---

[1] Se Sverres saga kap. 125. — [2] Skalden Bjarne Kolbeinssøn, blev biskop i 1188, døde 15de september 1223. — [3] David jarl døde i 1214, Jon jarl i 1231.

Ragnvald, konge paa Suderøene og Man, og Gudrød, konge paa Man, hadde i lang tid ikke git kongerne i Norge skat. Da nu de norske vikinger hadde sværmet omkring øene og herjet og brændt, og kongerne spurte, at det var blit fred i Norge, blev de rædde og fór til Norge og forlikte sig med kong Inge og Haakon jarl. De svarte den skat, som stod igjen, svor dem troskap og lydighet, tok sit land til len av Norges konge og fór saa hjem igjen.

Erling het en mand paa Færøene; han kaldte sig søn av kong Sverre; hans mor var Astrid Roesdatter. Han fór om paa øene med en sveit og gjorde megen uro og skade; han hadde syv barn. Han fór siden til Norge paa Einar sysselmands skib og drog til Philippus og fru Kristin. Hun tok venlig mot ham og kjendte ham for sin bror. Nogen aar efter døde han av blodtap, da han hadde latt sig aarelate.

41. Kong Inge hadde en frillesøn, som het Guttorm. Hans mor het [1206]
Gyrid; han var født det andet aar, efterat kong Inge tok ved riket. Haakon jarl og fru Kristin hadde en søn ved navn Knut; han var noget yngre end Guttorm.

Haakon jarl kunde ilde med, at han ikke hadde kongsnavn, siden han hadde alt andet likt med sin bror. Han tok da til i løndom at tale med mange av de ypperste mænd i landet om, at de skulde gi ham kongsnavn, og sa, at hans bror vilde bli vel tilfreds med det og tilstede det. De svarte ham alle vel og sa, at han i alle maater var vel falden til at være konge. Derfor fór han heller ikke mere lønlig med dette, end at det kom for kong Inge, og han fik viss kundskap derom, og om hvem det var, som mest hjalp jarlen til at fremme denne sak. Han stevnte da alle sine mænd til husting[1], og da tinget var sat, sa han: «Jeg er ikke meget vant til at tale paa ting, eller hvor mange mænd er sammen; men det er en ikke ringe sak, som det nu gjælder, og jeg vilde gjerne fremføre den slik, at I alle kan skjønne og skille, hvad jeg siger og mener. Jeg har faat sikker kundskap om, at min bror Haakon har lagt raad op med mange høvdinger og haandgangne mænd her i landet, at de skal gi ham kongsnavn, og at mange har svart ham vel og sagt, som sandt er, at han er ikke mindre skikket og dugelig dertil end jeg. Han lar ogsaa falde ord om, at jeg ikke vilde mislike det, om min bror kaldte sig konge over sit rike likesaa vel som jeg, siden jeg finder mig i, at Philippus kaldes konge. Nu er det kjendt for alle, at jeg og min bror tok kongsnavnet fra Philippus i

[1] D. e. møte, hvortil en høvding sammenkalder sine mænd.

Hvitingsøy, og at han har svoret eder til os paa dette; derfor er det mere til spot end til ære for ham, om han bruker dette navn. Men jeg har tat kongsnavn paa Øreting, og alt landsfolket har svoret mig lydighet, saavel Haakon jarl og Philippus som de andre; men jeg har intet svoret uten at holde landets mænd ved lov og ret. Derfor skal I alle vite, at saa længe jeg lever, vil jeg ikke taale, at nogen anden kalder sig konge i Norge end jeg, om I vil holde eders ed og følge mig.» Alle svarte ham vel og gjorde gode tilrop til hans tale og sa alle med én røst, at de vilde lyde ham alene og ikke kalde nogen for konge uten ham; de takket ham for hans ord og sa, at han var mere veltalende, end de hadde tænkt. Da nu dette blev kjendt, maatte jarlen gi op planene sine om kongsnavnet. Han tok da med sine venner et andet raad, som han fór aapent med, og krævde at gjøre en fast avtale med sin bror om, hvem der skulde ha riket, naar den ene av dem faldt fra. Han fik erkebiskopen og alle biskopene med sig i dette. De forekastet kong Inge, at han ikke var egtefødt, fordi hans mor Cecilia hadde giftet sig med Baard Guttormssøn, mens hendes forrige husbond levde. Men Inge svarte, at hun hadde giftet sig med erkebiskopens lov. Men biskopene blev ved sit og sa, at efter loven skulde den være konge, som var egtefødt og dertil kongebaaren; de drev saa fast paa denne sak, at kong Inge tilslut maatte gaa ind paa den avtale med Haakon jarl, at den av dem, som levde længst, skulde ta riket efter den anden, og efter begges død skulde den av deres sønner arve hele riket, som var egtefødt. Denne avtale blev skraasat, og kongens og jarlens, Tore og Eirik erkebiskopers og Nikolas og Martein lydbiskopers segl blev sat under.

42. Haakon jarl likte storlig ilde, at Philippus kaldte sig konge, og talte ofte om det til kong Inge. Kongen svarte ikke stort derpaa; men paa jarlens bøn sendte de brev til Philippus om denne sak og sa, at han med dette navn brøt det forlik, som var gjort i Hvitingsøy. Philippus spurte sine venner til raads om dette; de raadde ham til, at han skulde beholde sit kongsnavn. Fru Kristin blev vred og lot ilde, fordi han ikke turde hete konge, naar andre vilde kalde ham det. Kong Philippus skrev tilbake til dem, at han ikke vilde bryte forliket, men han kunde ikke forbyde nogen at kalde ham det, de vilde, om han end var glad ved dem, som ikke kaldte ham konge. Da det var gaat nogen brevsendinger mellem dem, blev det avtalt, at de paany skulde møtes i Hvitingsøy, hver med 15 skibe og ingen større end femten-sesser. Skule kongsbror hadde syssel i Sogn; han lot bygge skibe med femten rum, som var like saa store

som andre skibe paa tyve rum. Da baglerne spurte dette, kaldte de disse skibe fredsbrytere eller sættaspillere[1].

Dronning Kristin døde i barselseng; barnet levde en liten stund efter hende [1213] og døde saa. Philippus lot det syne av mange troværdige mænd og lyste paa ting, at barnet hadde levd efter moren; ti han tænkte, at han derved skulde beholde alt hendes gods.

43. I Trøndelagen var det saa dyr tid, at kongen ikke kunde faa sine [1213] skylder av bønderne. Sysselmændene klaget ofte over dette for kongen, og mest Eirik Foss, som var sysselmand paa Strinden. Kongen bad ham tilslut stevne bønderne til ting inde paa Strinden. Han stevnte da bønderne fra alle fylker og drog ut til kongen og meldte ham det. Kongen fór der ind med sin hær tillands og tilvands. Bønderne møtte fuldt væbnet som til strid og satte sig oppe under berget. Kongen sendte sin bror Skule op til dem og bad dem gaa ned og sætte tinget med kongen; men de vilde ikke. Da red Eirik Foss op til dem og bad dem gaa ned og holde ting med kongen. Da de nølte og ikke vilde gaa, slog han en bonde med spydskaftet mellem herderne. Bonden snudde sig og hug med en stor øks laaret av Eirik, saa han faldt til jorden og var næsten død. Siden grep de sine vaaben, økser, spyd og sverd og fór ned over berget mot kongen. Kong Inge bød sine mænd la merket fare bakover; ti han vilde ikke strides med sine egne bønder. Da kongen vek tilbake med sine mænd, fulgte bønderne efter og dræpte nogen av dem. Da ropte Skule kongsbror til kongen, at han skulde snu om; for bønderne satte efter og dræpte hans mænd. Kongen snudde da tilbake og bød, at hans merke skulde bæres frem. Bønderne blev slaat og maatte fly, og birkebeinerne jaget dem baade tillands og tilvands. Haakon jarl og erkebiskop Tore blev meget mistænkt for, at de hadde egget bønderne til denne reisning mot kongen.

44. Fra den tid, da baglerne tok Nidaros og kongen undkom med saa stor nød, var han altid tungfør og ved svak helse. Han tyktes at trives bedst, naar han var tilskibs; naar han var i kaupangen[2], og det var fred, holdt han sig for det meste i sit herberge og hadde kun faa mænd hos sig av dem, som var ham kjærest, og som han trodde bedst; dem holdt han overlag vel i alle maater. Han var rolig og sindig, ikke djerv og stor paa det, men blid og

[1] Peder Claussøn har: forligelsesspillere. I Haakon Haakonssøns saga k. 106 og 119 forekommer det gammelnorske navn paa et av dem: sættaspillir («forliksspilderen»). — [2] D. e. Nidaros.

vennesæl og god mot sine mænd. Han kunde litet med støi og staak; derfor kom han sjelden i drikkelag og gilder, til liten glæde for somme av hans mænd, som heller vilde være der, hvor drik og store ord vanket. Han hadde altid hos sig i sit herberge tre av sine bedste mænd, Paal Drottsete, Arnfinn Tjovssøn og Henrik Skot. Av disse hædret han Paal mest; han var hans drottsete og sov i samme seng som kongen. En kveld, da Paal gik tilsengs, saa kongen, at han i haanden hadde en kniv, som var draget. Kongen grep om haandleddet og ropte paa de andre; de grep Paal og vilde dræpe ham, men kongen sa, at de ikke skulde gjøre ham noget ondt. De skjøv ham da ut av døren. Siden holdt Paal til i byen. Kongen lot Henrik Skot gjemme kniven og bød, at alle de, som var der i herberget, ikke skulde sige det til nogen, før han selv aabenbarte det. En tid efter kom Skule kongsbror og Jon Austraatt, som var gift med kongens søster Sigrid, til ham. Kongen aabenbarte da denne sak for sin bror; men han maatte først love ikke at vredes for det eller gjøre Paal nogen mén; kongen sa, at han vilde sende Paal ut av landet. Slik stod det i nogen aar. Paal fulgte kongen som før, og kongen hadde jevnlig noget paahit, naar bror hans spurte ham, hvorfor Paal ikke blev sendt ut av landet.
[1213] Tilslut dræpte Skule kongsbror og Jon Austraatt Paal i Nidaros. Kongen likte dette verk storlig ilde; for Paal hadde sagt ham, hvem som hadde egget ham til denne ugjerning; dog gjorde kongen ikke noget ved saken for fredens skyld. Jon Austraatt døde straks efter i Bergen.

[1214] 45. Samme vinter blev Haakon jarl syk i Bergen og døde straks efter jul; han blev jordet i Kristkirken. Landets folk sørget meget over ham og tyktes, at de hadde lidt stor skade ved en slik høvdings frafald. Det var alles ord, at ingen dugeligere eller mandigere høvding hadde tat vaaben i hans tid i Norge; han var og en god styresmand og kjær for alle, baade hærmænd og bønder.

[1214] Fru Kristin, som Haakon jarl hadde hat, drog straks efter hans død øster i Gautland med sin søn junker Knut og blev der gift med Askell lagmand[1]. Sommeren efter døde erkebiskop Tore, og Guttorm blev erkebiskop i hans sted[2]. Kong Inge tok hele sin bror Haakon jarls rike med alle hans hirdmænd og sysselmænd under sig. Sommeren efter fór kongen til Bergen og

[1] Om Askell lagmand i Vestergötland og hans æt se Haakon Haakonssøns saga, kap. 29. — [2] Erkebiskop Tore døde 8de august 1214. Guttorm valgtes samme aar og blev indviet i Rom vaaren 1215. Om Guttorms æt vites bare, at hans bror Hallvard Skygna († 1200) var sveitehøvding hos birkebeinerne. Han var mulig i skyld til Reinsætten.

stevnte til sig alle lendermændene og samlet en stor hær fra hele landet, baade østen- og vestenfra. Med denne hær drog han til Trondheim og kuet bønderne til at gi ham leding og andre kongelige rettigheter, som de nu i nogen aar hadde forholdt ham. Derefter satte han sysselmænd i herredene og gjorde ikke bønderne mere mén, men fór til Nidaros igjen og gav ledingsfolket hjemlov [1].

46. Kong Philippus holdt nu sit rike i fred og ro. Hans bror Andres Simonssøn kom til ham fra Danmark, og kongen tok vel mot ham og gav ham store sysler. Andres mindtes, at Tunsbergmændene hadde dræpt hans far, og gav Torlak Ulvgestssøn, Ulv Svarte og alle, som hadde været med i slaget ved Bristein [2], sak derfor. Da de spurte dette, søkte de hjælp og trøst hos kong Philippus. Kongen tok dem i forsvar og sa, at han hadde tilgit dem denne sak og lovet at holde dem fri derfor, dengang de tok ham til konge. Andres holdt paa, at siden de var sambaarne brødre baade paa fædrene og mødrene side, kunde kongen ikke negte ham landets lov og forholde ham hans ret til at ta bøter efter sin far likesaa vel som kong Philippus. Men kongen la slik hug paa bøndernes sak, at han tok fra sin bror de sysler, som han hadde git ham, og lot ham ikke ha mere end to mænd til sin tjeneste. Andres maatte da la det være, som kongen vilde. Kong Philippus blev meget vennesæl hos almuen, fordi han paa denne vis stanset denne store sak, som ellers vilde ha gjældt mange mænds liv og lykke.

47. Den tredje vinter efter kong Haakon jarls frafald blev kong Inge syk i Trondheim og laa længe. Hans bror Skule sat ofte over ham, og da hans kræfter minket mer og mer, bad hans raadgivere og gode mænd og hele hirden ham om at sætte en høvding over dem, som kunde være til støtte for dem. Da kongen hørte deres vilje og bøn, ledet han sin bror Skule i høisætet og gav ham jarls navn. Han tok straks raadighet over hirden og hæren. En stund efter døde kong Inge, og Skule jarl lot ham hæderlig jorde i Kristkirken paa den søndre side i koret og ofret til sjælemesser for ham et guldkar, som kong Jon i England hadde git kong Inge. Han gav ogsaa andre dyrebare gaver til Kristkirken for hans sjæl og lot over hans grav sætte en gjæv prydnad; dette verk var hugget ut, malet og guldlagt; paa det var hans vaaben hugget og malet, og ovenover blev hans sverd, hjelm og skjold fæstet.

---

[1] Den saakaldte «Vaagsbrusommer»; jfr. Haakon Haakonssøns saga, kap. 10. — [2] Se Sverres saga, kap. 114. Simon Kaaressøn faldt i 1189.

Kong Inge var en fager mand, vel vokset, med sterke og fagre lemmer og lyst haar. Han blundet gjerne med det ene øiet, naar han vilde se nøie paa noget. Det siger baade venner og uvenner, at ingen konge i Norge har været lykkeligere eller bedre mot almuen, siden kong Sigurd Jorsalafarer døde. Inge
[1217] var konge i tretten aar og døde den 23de april[1] i det 15de aar efter kong Sverres død[2].]

[1] Hos Peder Claussøn staar efter den romerske dagsberegning, som endnu bruktes i middelalderen: 9 Calendas Maji. — [2] Rigtig regnet blir det det sekstende aar; det femtende aar efter Sverres død endte 9de mars 1217.

pave Innocentius's dage, han som var den tredje med dette navn i det apostoliske sæte[1], hændte disse tidender i Norderlandene, som er sat sammen i denne bok om kong Haakon, søn av Haakon Sverressøn, og hans liv. Da var det ledet 1203 vintrer, fra vor Herre Jesus Kristus kom i kjødet. Da var keisere i Romaborgs rike: Philippus av Svava syd i Pul, men Otto, søn av hertug Heinrik av Brunsvik, nordenfor fjeldet[2]. De stredes sig imellem helt til Philippus blev dræpt av sin tjenestemand. Da var Valde- [1203]
mar Valdemarssøn konge over Danmark[3], Sørkve Karlsson i Svitjod[4] og

---

[1] Innocentius III var pave 1198—1216. Pavestolen kaldes det apostoliske sæte, fordi den første biskop i Rom var apostelen Peter. — [2] Philip av Schwaben, bror til den foregaaende keiser Henrik VI, blev valgt til keiser efter sin brors død i 1197 av det hohenstaufiske parti. Han blev myrdet av en personlig uven, Otto av Wittelsbach, i 1208. Otto IV, en søn av sakserhertugen Henrik Løve, blev valgt til keiser av det welfiske parti. Han mistet sin magt efter det uheldige slag mot franskmændene ved Bouvines i 1214 og døde i 1218. — Pul vil sige Apulien eller Syd-Italien. — Svava vil sige Schwaben. — «Nordenfor fjeldet», d. e. nord for Alperne. — [3] Valdemar Valdemarssøn, d. e. Valdemar II Seier, konge i Danmark 1201—1241. — [4] Sørkve eller Sverke, søn av Karl Sverkessøn, var konge i Sverige 1195—1210.

Jon Heinrekssøn, som kaldtes «sine terra», i England[1] og Haakon Sverressøn i Norge. Det var én vinter efter kong Sverres død. Denne vinter hadde kong Haakon sittet nord i Trondheim, og om vaaren fór han syd til Bergen. Han dvælte der en liten stund og fór siden sydover langsmed landet og helt øst til landsenden. Da var mange gjæve høvdinger med ham: Haakon Galen, kong Sverres søstersøn, Peter Støyper, en anden søstersøn til ham, Sigurd kongsfrænde, Roar kongsfrænde, Øyvind prestmaag, Dagfinn bonde, Einar kongsmaag og mange andre lendermænd og sveitehøvdinger. Da kong Haakon fór østenfra elven, dvælte han meget længe om høsten i Borg. Der var da hos ham en kvinde, som het Inga, en god og trolyndt kone; hun var kommet av godt folk og frændkone til Audun i Borg og hadde mange gode frænder i Borgesyssel, som blev kaldt varteiginger eller varteigsmænd[2]. Inga var i herberget hos kong Haakon, og kongen laa i seng med hende, saa Haakon Galen og flere av hans tro venner visste om det. Kong Haakon fór fra Borg og ind til Oslo og siden nord i landet. Fra Oslo fór med ham dronning Margret, som hadde været gift med kong Sverre, og deres datter fru Kristin. Kong Haakon fór til Bergen før julefasten[3] og gjorde der istand til en stor juleveitsle. Den vinter i julen fik kong Haakon den sott, som ledet til hans bane. Han døde ottende dag jul[4].

2. Niende[5] dag jul tok birkebeinerne Guttorm, søn av Sigurd Lavard, til sin konge. Tiende dag jul gav kongen jarlsnavn til Haakon Galen, sin frænde,
[1204] og han bandt sig da til at styre hirden. Om vaaren fór birkebeinerne nord til Trondheim; der blev Guttorm tat til konge over hele landet paa Øreting, som loven bød. Den samme sommer døde kong Guttorm der i Nidaros[6]. Efter hans død holdt birkebeinerne Øreting. Der blev det da talt om, hvem de skulde ta til konge; krigsfolket vilde ta Haakon jarl til konge; men trønderne talte imot og vilde til konge ta Inge, søn av Baard Guttormssøn og av Cecilia kongsdatter, jarlens sammødrebror. De sa, at han ikke var fjernere fra kongedømmet i sin morsæt end jarlen, hans bror; jarlen var utenlandsk i sin farsæt; men Inge var norsk og odelsbaaren der i Trondheim og av de bedste ætter, som var i Norge[7]. Erkebiskopen støttet trønderne i denne sak,

---

[1] Johannes sine terra, som han kaldes paa latin, er Johan uten land, konge i England 1199—1216. — [2] De førte sit navn efter Varteig, en større, senere opstykket gaard i omegnen av Sarpsborg, hvorefter Varteig herred og prestegjeld i Smaalenene har navn. — [3] D. e. fastetiden før jul, advent. — [4] 1ste januar 1204. — [5] Et andet haandskrift har 10de. — [6] Kong Guttorm døde 11te august. — [7] Nemlig Reinsætten.

og det blev da ikke anden raad end at la dem raa for, hvem de skulde ha til konge. Tinget endte med, at Inge blev tat til konge.

Brødrene gjorde da den avtale mellem sig, at kong Inge gav sin bror Haakon jarlsnavn, og hver av dem skulde ha riket halvt med den anden, men Haakon skulde være formand for hirden; ti han var mere vant med hirdstyrelsen og prøvet i hærfærd.

3. Om sommeren, efterat Inge var tat til konge, reiste danekongen og biskop Nikolas paany baglerflokken i Viken. Da var Inga, som før er nævnt, øst i Viken i en bygd, som heter Heggin[1], paa gaarden Folkisberg[2]. Der bodde en prest, som het Traand. Der blev Inga syk og fødte et guttebarn. Men Traand prest visste, at kong Haakon Sverressøn var far til gutten. Han døpte gutten og lot ham hete Haakon og fór saa lønlig med det, at han ikke tiltrodde nogen at holde barnet over daaben uten sine to sønner og sin kone. Traand prest opfostret gutten i løndom. En mand het Erlend paa Husabø[3]. Han var kong Sverres frænde og av Guttorm Graabardes æt[4]. Traand prest gik til Erlend og holdt raad med ham om gutten; de avtalte, at de skulde fare saa lønlig med det, som de kunde. De næste tolv maaneder var gutten hos Traand prest. Men den anden vinter gjorde Erlend og Traand prest sig rede til at fare østenfra Borgesyssel. De hadde med sig kongssønnen og hans mor og fór i største løndom til Oplandene. De kom juleaften til Hamarkaupang [1205]
paa Hedemarken. Der sat to av birkebeinernes sysselmænd; den ene het Fridrek Slavse, den anden Gjavvald Gaute. De hadde store sveiter og mange mænd og sat med stor skræk; ti det var bagler rundt om paa Oplandene. Ivar biskop[5] var da i Hamar; han var da som altid en stor uven av Sverres æt og av alle birkebeiner. Men hvor lønlig de end fór med gutten, saa fik dog biskopen snart nys om, at det var kommet en kongssøn til byen. Biskopen bød da gutten og mor hans til sig i julen og sa, at han var hans frænde, som sandt var. Men birkebeinerne hadde ikke nogen lit til dette og sa, at gutten skulde fare til ham efter julen; de skyldte paa, at gutten og mor hans var trætte efter færden, saa de ikke kunde være mellem mange folk. Men saasnart juledag var over, tok sysselmændene tre hester og lot gutten og

[1] Heggin, nu Eidsberg prestegjeld i Smaalenene. — [2] Folkisberg, nu Folkensborg i Eidsberg. — [3] Husabø, nu Huseby i Eidsberg, nabogaard til Folkensborg. — [4] Guttorm Graabarde var en høvding paa Oplandene. Han var far til den av Harald Gilles friller, som blev mor til Sigurd Mund, far til kong Sverre. — [5] Ivar Skjaalge, biskop i Hamar 1196/7—1221. Han maa ha været en frænde av Haakons mor Inga.

mor hans flytte bort, og de hvilte ikke førend nord ved Litlehamar. Der var de om julen paa en liten gaard meget lønlig. Men i julen sendte birkebeinerne bud over til Toten og alle bygdene der i nærheten og stevnte til sig alle de birkebeiner, som var nær der. Straks efter jul drog de fra Hamar og fór til Litlehamar og hadde gutten og mor hans bort med sig; de tok veien
[1206] til Østerdalene og vilde derfra nord til Trondheim. I denne færd led de meget ondt av stygveir, frost og sne. De var stundom ute om nætterne i skoger og ubygder. En kveld blev det slikt stygveir, at de ikke visste, hvor de fór. De lot da de to mænd, som var bedst til at løpe paa ski, fare i forveien med gutten; den ene het Torstein Skevla, den anden Skervald Skrukka. De fik to bønder, som var kjendt der, til at vise dem veien. De fór som aakappest, men fandt ikke ned til bygden. De kom til nogen utløer og slog ild der og stelte om gutten. Siden fór veiviserne tilbake for at møte de andre, og de kom ved midnatstid att til løen. Der var det vondt at være. Ti det dryppet av hele løen, straks sneen tok til at bræ av ilden; det tyktes da de fleste bedre ute end inde. Det var ingen anden føde til kongssønnen, end at de smeltet sne i munden paa ham. Det sted, hvor de da var, het Navardal[1]. Der kom de i saa stort uføre, at de ikke fik brutt vei i sneen paa anden vis, end at de stappet den ned med spydskaftene sine. Men hvor de kom i Østerdalene, hjalp bønderne dem paa det bedste, laante dem hester og viste dem vei.

Saa har kloke mænd sagt, at den møie og det stræv, som birkebeinerne hadde paa denne færd, tillikemed den frygt, som de hadde for sine uvenner, før de kom med kongssønnen til Trondheim, mest har været at ligne med det, som Olav Tryggvessøn og hans mor maatte taale paa sine færder, da de flygtet fra Norge øst til Svitjod for Gunhild kongemor og hendes sønner. Saaledes som det heter i «Haakons kvæde», som Sturla Tordssøn digtet:

Dengang ædlingen víste han var
Tryggves navngjetne ætling,
da den framraade fyrstes
barn for ufred flygtet.

Erling Steinvæg og Philippus jarl og de andre baglerhøvdinger, som sat i Tunsberg, fik spurlag av biskop Nikolas om, at Erlend av Husabø og Traand prest hadde faret fra Borgesyssel til Oplandene; det blev ogsaa sagt dem, at en søn av Haakon Sverressøn var med i færden. Da de spurte disse tidender, sendte de otte sveitehøvdinger med mange folk til Oplandene for at lete efter gutten og bad dem lægge al hug paa at faa tak i ham. Men da de kom op paa Hedemarken, var de birkebeiner, som fulgte gutten, alt borte og oppe i

[1] Man har gjettet paa Neversjøen paa fjeldet østenfor Lillehammer; men det er meget tvilsomt.

Østerdalene og stevnte nordover mot fjeldet. Baglerne spurte, at meget folk drev til dem; og fordi veiret var haardt og føret tungt, trøstet baglerne sig ikke til at sætte efter dem og snudde om paa Hedemarken. Som Sturla siger:

Men efter lovdungen[1]
at lete fór
paa Oplandene
otte sveiter
av bagler-flokken
for ry at vinde,
hvis folkestyreren
finde de kunde.

Fremdeles kvad han:

Kristus hadde
om kongens saker
dølgsel lagt
til lykke god,
da fra ufred
i god stund
kongens søn
kom med ry.

Birkebeinerne søkte nord efter dalene med gutten. Men endda det var en [1206]
haard færd, saa kom dog mange folk til dem fra alle bygdene, baade birkebeiner og bondesønner fra Gudbrandsdalene, som vilde følge gutten. To sysselmænd kom til dem i Østerdalene; den ene het Sæming, den anden Torbrand Svarte. De var nu 140 mand omframt tjenestesvendene. De kom ned nordenfor fjeldet i en bygd, som heter Aal[2] øverst i Guldalen. De tyktes da, at de var kommet utenfor al fare denne gang. Ikke kan en nu undres over, at den almægtige Gud saa framifraa har vist disse kongssønner, Olav Tryggvessøn og Haakon sin miskund, som her nu er sagt, og frelst dem fra deres uvenners vold til saa stort navn, som han hadde tiltænkt dem begge, den ene til at reise fra først av kristendommen i Noregsvælde, og den andre til at styrke den mere end nogen konge i Norge næst efter den hellige kong Olav i bygning av kirker, i lovverk og i meget andet, som holder Guds kristendom oppe, som de mænd vel visste, som var samtidige med ham og nøie kjendte hans liv og atfærder.

4. Kong Inge var da i Nidaros med mange folk. Han fik nys om, at det var kommet en flok over fjeldet østenfra. Men dog fik han sent spurt for sandt, hvad slags folk det var; ti birkebeinerne fór i ro og mak ned efter bygden, fordi de var meget mødige efter færden. Det rygte fløi i bygden, at det var en kongssøn i færden; men det kunde ingen sige, hvilken konges søn han var. Mange tænkte, at det vilde bli ufred; ti i denne tid hadde det reist sig mange ugjerningsflokker baade i Danmark og øster paa Marker[3]. Det blev

[1] Lovdung, digterisk uttryk for «fyrste, konge». — [2] Aalen i Guldalen. — [3] Marker var det gamle navn paa Rødenes, Ømark og Aremark i Smaalenene sammen med de tilgrænsende svenske bygder.

ogsaa sagt kong Inge, at en stor flok var kommet østenfra over fjeldet, og at det var vón om, at de hadde en kongssøn med sig. Kongen lot da blaase hele hæren ut til Litleborg og sendte siden to hirdmænd, Gunnar Tind og Øyvind Saamssøn, op paa aasen[1]. De red saa fort de kunde, og da de kom op paa aasen, møtte de de mænd, som sysselmændene hadde sendt i forveien til kongen. De snudde da allesammen tilbake til kongen og fortalte ham alt om sin færd, og at de hadde en kongssøn med sig, søn av kong Haakon, hans frænde. Kongen og alle de, som hørte det, takket Gud. Siden viste han hele folket tilbake til byen. Men han selv og hirden bidde, til de kom med gutten. Kongen tok gutten og kysset ham og bød sin frænde velkommen i sit og hele hirdens navn. Derefter drog de allesammen hjem til byen. Gutten og mor hans var med kongen, og det blev stelt vel med dem. Alle de gamle birkebeinerne blev meget glade i gutten og gik hver dag og saa til ham for den kjærlighets skyld, som de hadde til far hans og ikke mindre til hans farfar.
[1206] Vaaren efter faldt baglerne over kongen i Nidaros[2], og om sommeren var det stor ufred i landet mellem birkebeiner og bagler. Da slog Haakon jarl baglerne i Bergen. Men om høsten fór kong Inge og Haakon jarl nord til Trondheim og sat der om vinteren. Da tok Haakon jarl kongssønnen og mor hans til sig. Jarlen viste gutten saa stor kjærlighet, at han var mot ham i alle maater, som om det var hans egen søn, og han lyste det ofte for sine mænd, at han og kong Inge begge sat i farsarven til denne gutten. Denne vinter døde
[1207] Erling Steinvæg. Baglerne tok da Philippus jarl til konge. Vaaren efter, da kongssønnen var tre vintrer gammel, fór kong Inge og Haakon jarl fra Trondheim med en stor hær syd til Bergen og derfra øst til Viken. Da lot Haakon jarl fru Kristin, sin kone, og kongssønnen og mor hans bli efter i borgen. Der var ogsaa jomfru Kristin, kong Sverres datter. De var i borgen om sommeren, til baglerne kom til Bergen, og birkebeinerne gav op borgen til baglerne efter raad av erkebiskop Tore, som da var i Bergen. Men da borgen var git op, tok Philippus, baglernes høvding, kongssønnen til sig, og han var tre nætter[3] hos baglerne. Det var en dag, at baglerne bar gutten op i en loftsval over bryggerne, hvor langskibene laa. De sa til gutten: «Se langskibene, kongssøn!» «Jeg ser dem,» sa han. «Hvem eier dem?» sa de. «Min herre,» svarte gutten. «Din herre er kong Philippus,» sa de. «Ikke er han min herre,» sa gutten; «Haakon jarl er min herre, og han eier skibene.» De lo av det og sa: «Denne gutten blir nok ikke tryg for os bagler.»

---

[1] Byaasen ved Nidaros. — [2] 22de april 1206. — [3] Flatøyboken har «tre maaneder».

Reidar sendemand var da en av de største høvdinger hos baglerne og hadde mest at sige hos flokken. Han kaldte nogen av baglernes sveitehøvdinger og raadgivere til sig og sa: «Hvis vi vilde ta et stort raad, da var det nu raad til det som aldrig før, og vi kunde snart dra al styrken bort fra birkebeinerne, og hele landet vilde være med os.» De spurte, hvad raad det var til det. Han svarte: «Vi har nu her i vor vold en søn til kong Haakon Sverressøn, den høvding, som hele folket elsket. Jeg vet ogsaa, at alle de gamle birkebeinerne var saa glad i far hans, at de gjerne vil tjene hans avkom og vaage sit liv for ham. Om vi nu tok ham til konge over vor flok, men gav ham jarlsnavn, som hittil er kaldt vor konge! Vi vet saa vidt, vi som her er paa stevne, at vi kjender den hellige Olavs lov, at bare den er ret konge i Norge, som er kongssøn og ikke dattersøn eller søstersøn til konger, som de vi nu begge tjener, birkebeiner og bagler. Og for vor høvding tykkes det mig, at det vilde være den største hæder, om han tok vare baade paa kongen og riket. Det tykkes mig da, som om han vilde bli baade konge og jarl over Norges rike.» Somme av de baglerhøvdinger, som var paa stevnet, sa, at dette var et hoved-raad; men somme sa, at det ikke gik at ta kongsnavnet fra den høvding, som alt hadde faat det med deres styrke og hjælp. Men det var dog mest grunden til, at baglerne ikke turde komme frem med dette, at de tænkte, at kongen vilde bli storlig vred paa dem. Paa denne tid fik bag- [1207]
lerne nys om, at Haakon jarl var paa vei sydfra, og at han snart vilde komme til byen. Men baglerne vilde for ingen del bie paa ham og gjorde sig i al skynding rede til at fare bort. Da gik Tore erkebiskop til herr Philippus og bad ham gi kongssønnen over til ham. Han gjorde, som erkebiskopen bad. Erkebiskopen tok da kongssønnen i sit verge, og han var hos ham, til jarlen kom søndenfra. Haakon jarl tok med glæde mot gutten og takket Gud, fordi han var kommet frelst ut av baglernes vold. Han sa, at han ikke mere vilde skilles fra ham. Gutten og mor hans fór da til jarlen og var med ham siden, hvad enten han var i kjøpstæder eller paa skibe.

Vinteren efter var kongssønnen i sit fjerde aar. Denne vinter kaldte folk den onde vinter, men birkebeinerne kaldte den Seløy-vinteren; for de laa længe ved Seløyerne[1] om høsten. Da var kongssønnen med jarlen. Han hadde da «Olavssuden», som var paa 31 rum. Da var det saa koldt, at al drikken frøs, og smørret blev saa haardt, at de ikke kunde faa klint det paa brødet for kongssønnen. Men han vilde stadig være fremme hos hirden; ti

[1] Straks vestenfor Lindesnes. Den kaldtes ogsaa Seløy-høsten. Det maa ha været senhøstes 1207.

alle var snille mot ham, og mest de, som var ældst. Jarlen gav kongssønnen hvetebrød, som var bakt tykt og bløtt, saa en kunde rulle det sammen. Kongssønnen stod mellem hirdmændene, og det var meget koldt. Han saa, at somme tok en bit av brødet og en anden av smørret. Da tok han smørret, rullet det ind i brødet og sa: «La os binde smørret, birkebeiner!» Men alle, som hørte det, lo av det. Dette ord blev saa kjendt i hæren, at alle hadde det ordtak: «La os binde smørret, birkebeiner! Saa byder kongssønnen.» Gutten var meget spræk, endda han var liten av vekst efter alderen. Han var svært veslevoksen i sin tale, saa at jarlen og alle de, som hørte ham, ofte hadde gammen av guttens ord. Ofte tok to birkebeiner ham mellem sig, den ene i hodet og den andre i føtterne og tøiet i ham for gammens skyld og sa, at de vilde dra ham, saa det monnet. De talte saa, fordi det tyktes dem, at han vokste altfor litet.

[1217] 5. Da Haakon kongssøn var syv aar[1] gammel, satte jarlen ham til boken. Da han hadde været i skole en stund, spurte jarlen: «Hvad lærer du, Haakon?» «Jeg lærer sang, min herre,» sa han. Jarlen svarte: «Ikke skal du lære sang. Du skal hverken bli biskop eller prest.» Jarlen hadde stor kjærlighet til kongssønnen, og likesaa fru Kristin. Men dog var hendes lynne som kvinders flest. Stundom talte hun blidt til ham, men stundom haardt, naar hun var vred, og sa, at hun ikke visste, hvem han var søn til. Naa jarlen hørte det, sa han: «Ikke skal du tale slik. Det vet alle, at jeg og bror min sitter i hans farsarv.» Dette sa han ofte, saa alle hørte det.

[1208] Birkebeinerne og baglerne forliktes i Hvitingsøene[2] sommeren efter Seløyvinteren. Da de var blit forlikte og det var blit fred i landet, prøvde jarlen sig for hos sine venner, hvad de vilde sige til, om han lot sig ta til konge over tredjedelen av landet. Men kong Inge sa tvert nei til det. Siden fandt jarlen paa en anden utvei. Han hadde en egtefødt søn, som het junker Knut; men kongen hadde en frillesøn, som het Guttorm. Jarlen bad da kongen, at de skulde gjøre en slik avtale mellem sig, at den av dem, som levde længst, skulde ta hele riket efter den anden, hvis han ikke hadde nogen egtefødt søn, men den egtefødte arving, som levde efter dem begge, skulde eie hele Norge og al anden arv. Denne avtale blev lyst paa Øreting. Tre biskoper, erkebiskop
[1212] Tore, og lydbiskopene Nikolas og Martein[3] og en mængde andre mænd var tilstede der. Denne avtale blev stadfæstet med kongens, jarlens og biskopenes segl. Haakon kongssøn var da, som han pleide, med jarlen.

[1] I nogen haandskrift staar otte. — [2] Utenfor Buknfjorden i Stavanger amt, jfr. s. 46 ovenfor. — [3] Biskop Nikolas i Oslo og Martein i Bergen.

6. En dag, da det var ting i byen, fik Haakon kongssøn lov til at fare over til Bakke[1] til Astrid[2], sin frændkone. Han kom hjem om kvelden efter mattid. Det var en mand i jarlens hird, som het Helge hvasse, en gammel birkebein. Han hadde været kong Sverres hirdmand. Helge var meget glad i gutten, og denne pleide ofte at være hos ham. Nu gik kongssønnen til Helge for at skjæmte sig. Men Helge skjøv gutten fra sig og bad ham fare bort. «Hvorfor er du vred, Helge min?» sa gutten. Han skjøv ham paany fra sig. Gutten spurte paa samme vis som før. Helge var noget strid i lynne og sa: «Bort med dig; ti idag blev farsarven din dømt fra dig, og derfor bryr jeg mig ikke længer om dig.» Gutten spurte: «Hvor blev det gjort, og hvem gjorde det?» «Det blev gjort paa Øreting,» sa Helge, «men brødrene kong Inge og Haakon jarl gjorde det!» Gutten svarte som en klok og voksen mand: «Vær ikke vred paa mig, Helge, og æns ikke slikt! Ti det er ikke let at se, at den dom kan gjælde, for der var ingen ombudsmand til at svare paa mine vegne.» «Hvem er din ombudsmand?» sa Helge og saa paa gutten. Han svarte: «Gud og den hellige Maria og den hellige kong Olav; dem har jeg git min sak i hænde, og de skal se til, at det ikke blir gjort mig uret ved landeskifte eller andre gode ting.» Dette hørte alle, som var nær, og de tyktes alle, det var merkelige ord. Helge tok gutten og kysset ham og sa: «Gud takke dig for disse ord, kongssøn! Bedre er slikt talt end utalt.» Dette blev snart sagt til jarlen. Han var faamælt om det. Men fru Kristin blev meget vred og talte haardt til gutten. Snart efter tinget fór jarlen syd til Bergen, og kongssønnen med ham. Alle de gamle birkebeiner elsket gutten høiere, des mere de saa, at hans ret og styre vokste. Fru Kristin var noget uvenligere mot gutten end hun tidligere hadde været; men jarlen var, som han var før.

7. En mand het Hide. Han var bror til Sigurd Skjaalge. De hadde begge længe tjent kong Sverre. Da Philippus baglerkonge fik fru Kristin, kong Sverres datter, fór Hide med hende og var hos hende, mens hun levde. Men efter hendes død fór han tilbake til Haakon jarl; han var ved denne tid med jarlen. Hide blev var ved, at fru Kristin hadde noget mot kongssønnen, og tænkte, at jarlen ogsaa hadde slikt sindelag. Han tok da en dag til at tale til jarlen [1213]
med disse ord: «Her er en gut hos eder, som kaldes søn av kong Haakon, og det kan være, hvis han vokser op, at mange vil elske ham baade for hans fars og farfars skyld; og da vil det ikke bli let for eders søn at stige op til

[1] Bakke gaard og nonnekloster ved Nidaros. — [2] Astrid var muligens i slegt med Astrid Roesdatter fra Færøene, som hadde været kong Sverres ungdomselskede.

riket efter eder, hvis han staar imot. Nu vet jeg, at hvis det var paa denne maaten utenlands, da vilde det bli tat et slikt raad, at landets høvding ikke skulde ha nødig at være ræd for, hvorledes det skulde gaa hans eget avkom; men denne gutten vilde bli sendt til andre lande til de høvdinger, som ikke skyldte ham noget venskap; og da vilde han enten bli lemlæstet eller sperret inde, saa det ikke trængtes at være ræd for ham mere. Hvis I er villig, da byr jeg mig til denne færd, og jeg skal faa laget det slik, at I liker det.» Jarlen var først taus. Men fru Kristin svarte nogen ord. Men siden, da han hadde tidd stille en stund, tok han saaledes til orde: «Gud forbyde, at jeg skulde kjøpe riket for min søn ved at omkomme den mands søn og sønnesøn, som jeg skylder mest av alle!» Denne samtale fortalte jarlen bare til fem mand. Men han blev aldrig siden saa venlig mot Hide, som han hadde været før.

8. Haakon kongssøn var ti vintrer gammel, da Haakon jarl fik den sykdom, som blev hans bane. Han lot jevnlig kongssønnen være hos sig, og de ganger, [1214] jarlen sat oppe, lot han gutten spise med sig. Det var faa, som jarlen kjendte længer i sin sykdom end Haakon. Jarlen døde og fik en anselig jordefærd[1]. Om vaaren efter jarlens død kom kong Inge syd til Bergen fra Trondheim. Kongssønnen fór da til ham og var stadig hos ham siden i gode kaar. Haakon kongssøn og Guttorm, kong Inges søn, var begge i skole sammen. Det var mange og ymse hændelser med dem, mens de var barn, som vilde tykkes værd at mindes, hvis de var blit skrevet op. Guttorm var jevnlig mere braa og hastig; men Haakon var stilfærdig og ikke meget uspak og mere kjær for de fleste. Kongen holdt dem likt i klær og alt andet.

9. Det var engang, at kong Inge var syk. Hans bror Skule og mange andre hirdstyresmænd var da hos ham. Folk var meget rædde for, hvad vending det vilde ta med kongens sykdom. Men fordi hele styrelsen over hirden næst hos kongen laa hos hans bror Skule, saa kaldte han de gjæveste mænd, som var der tilstede, Gregorius Jonssøn, Øyvind prestmaag, Ivar bonde og Dagfinn bonde til sig og tok saaledes til orde: «I har hørt om min brors sykdom, at hans kræfter er mindre, end vi gjerne vil det. Men hvis Gud kalder vor kjære ven fra os, da trænger vi gode raad om, hvem vi skal ta til konge efter ham.» Da svarte Dagfinn bonde: «Hvem er kongsemner?» Skule svarte: «I vet selv, at her er først kong Inges søn, som har god ret efter sin far. Saa er det jeg, som er hans samfædre bror, og begge er vi egtefødte, og I vet, hvad loven siger derom. Dernæst er det Haakon, søn av kong Haakon Sverres-

[1] Haakon jarl døde i januar 1214.

søn, men øster i Gautland er Knut, søn av Haakon jarl, og han har lovlig ret til det efter sin far. Dog venter jeg, at de fleste, som har tjent kong Inge, helst vilde tjene hans søn.» De talte en stund om dette, og hver la det til, som han syntes. Men Øyvind sa mindst. De spurte, hvorfor han var saa faamælt. Han svarte: «Jeg taler litet, fordi jeg ikke før var spurt. Men dog synes det mig underlig, at saa kloke mænd kan være saa uvisse i denne sak, som ligger saa klart for øinene paa alle, som vet det rette og vil se det sande, at kong Haakon Sverressøns søn er eneste rette arving til hele Norge efter sin far, men hverken du, Skule, eller din brorsøn eller Haakon jarls søn efter sin far. Og hvis begge brødrene, Haakon jarl og kong Inge, levde den dag, da Haakon, søn av kong Haakon, var fuldmyndig, da kunde han gaa frem og kræve sin arv av dem og kræve dem ut av høisætet og sætte sig selv istedet.» Da Øyvind hadde avgit denne orskurd, vaaget ingen at tale imot, denne tale faldt da ned for denne gang. Kongen kom sig av sin sykdom og blev frisk som før.

10. Kong Inge blev usams med trønderne, fordi de holdt tilbake for ham ledingen og andre utredsler. Kongen slos med dem paa Raumating[1], som [1213]
det fortælles i hans saga. Sommeren efter Haakon jarls død fór kong Inge syd til Bergen og tok under sig hele det rike, som jarlen før hadde raadd over. Kongen stevnte til sig alle lendermænd syd fra landet og fór nord til Trondheim med en stor hær. Alle birkebeinernes sveitehøvdinger var da med ham. Men da kongen kom til Trondheim, styrte han med hele denne hær mot indtrønderne og fandt dem inde ved Vaagsbru[2]. Der blev de forlikt. Dette blev kaldt Vaagsbru-sommeren. Men da de kom ut igjen til Nidaros, gik Haakon kongssøns frænder til kong Inge og bad, at han skulde gi kongssønnen et len, som han kunde underholde sig og sine frænder med[3]. Kongen spurte, hvilket len de bad om. De svarte Jemteland; «for det vandt kong Sverre, hans farfar, med sit sverd under Norges rike.» Kongen saa vredt paa dem og mælte: «Saa storlig synes Norge mig alt i forveien stykket ut i øst av baglerne, at ikke vil vi gi ham saa store len, og ikke kan jeg skifte landet videre, end det nu er delt.» De bad da kongen gi ham en skipreide eller to. Kongen svarte: «Intet len gir jeg ham; ti han holdes saa godt hos os, at det ikke

[1] Andre haandskrifter har Runating. Begge navne er rimeligvis feilskrevet. Stedet har ligget i Indtrøndelagen. Hvis læsemaaten Raunating, som findes i de islandske annaler, er rigtig, kunde det tænkes paa Rognan i Sparbuen, som i gamle dage maa ha hett Raunar. — [2] Vaagsbru maa ha ligget i Indherred, rimeligvis nær Levanger. Av Snorres «Haattatal» (str. 35) ser vi, at det ved Vaagsbru stod en skarp kamp, hvor bønderne tapte. — [3] Rimeligvis bl. a. Haakons mor, som synes at være blit gift med den senere bekjendte Vegard Veradal (fra Værdalen), jfr. kap. 13.

skorter ham paa noget.» Dermed maatte de gaa og likte det ilde. Faa dage efter ledet kongssønnens frænder ham med sig til en samtale søndenfor Korskirken i kaupangen. De begyndte saaledes: «Litet tykkes det os, kongssøn, at kong Inge vil unde eder av Norge; men selv sitter han nu i hele det rike, som farfar din vandt. Mange svømmer nu i alt, som godt er, og i din farsarv, som ingen ret har til det; men dine frænder maa late, som om de var utlæg fra alt det gods, som I skulde eie. Nu er det vort raad, at vi løper bort med eder og samler folk. Ti vi hører nu mange av de gamle birkebeinerne tale om, at de synes de faar mindre løn, end de har tjent til. Det samme spør vi ogsaa østenfra landet fra baglerne, at de snart vilde bli med, om de fik nogen, som vilde være høvding for dem.» Kongssønnen lydde, men svarte ikke. Andres Skjaldarband[1] tok da tilorde og sa: «Nu vil vi, dine frænder, ha dig bort med os, kongssøn, og da vil det ikke vare længe, før de andre kommer til at bede dig om hæder, ikke mindre end du nu maa bede andre.» Det samme sa den ene efter den anden av frænderne hans. Men kongssønnen svarte: «Jeg er meget barnslig til at være med paa slikt storraad; det vilde heller ikke være ret, at jeg stredes mot birkebeinerne. Ti det vet jeg for sandt, at det er en stor mængde av birkebeinerne, som ikke vil skilles fra kong Inge, og det er ikke raadelig at hidse dem mot hverandre, som alle skulde være under ett skjold. Jeg vil heller bie, til Gud gir mig slikt av min farsarv, som han i sin miskund vil, hvad tid det end blir. I maa ikke vente, at jeg skal reise nogen hærflok i Norge, slik som det nu staar.» Dermed endte denne samtale.

[1217] 11. Da det var ledet to vintrer efter Haakon jarls død og den tredje var kommet og det led ut paa den, blev kong Inge syk. I førstningen saa det ikke farlig ut. Kongen lot jevnlig Haakon kongssøn være hos sig; ti han hadde ofte moro av hans tale; for gutten var fuld av gammen og sa mange ting, som en maatte le av. Nikolas het en mand, kongens drotsete, han var en kaat og lystig mand. Kongen hadde dem hos sig om dagene og lot dem tale sammen, kongssønnen og Nikolas, og morte sig ved deres ord; han tyktes, at hans sykdom da blev lettere. Kongen laa længe, og efterhvert som det led med sykdommen, minket hans kræfter storlig. Hans bror Skule sat over ham. Kongens venner og hirden talte sig imellem om, at han skulde gi dem en hirdfører, som kunde være til styrke for dem, og de blev enige om, at Skule kongsbror

[1] Andres, som siden ofte nævnes i sagaen, maa enten selv eller ved sin hustru ha været i slegt med kong Sverres færøiske frænder.

var bedst falden til det. Da kongen tyktes at finde, at hans kræfter blev smaa, og at han ikke kunde faa styrt riket, saa gjorde han efter sine frænders og venners vilje, ledet sin bror Skule i høisætet og gav ham jarlsnavn. Skule tok da ved hele hirdstyrelsen. Litt efter døde kong Inge. Det var den 23 april[1].

12. Da kong Inge døde, var Haakon kongssøn 13 vintrer gammel, men Guttorm, søn til kong Inge, 11 vintrer. Det blev da holdt hirdstevner og talt om, hvem de skulde ta til konge; men folk hadde ymse meninger om det. De mænd, som før hadde tjent kong Sverre, slog sig sammen om, at de til konge vilde ta Haakon, søn av kong Haakon. Men Skule jarl vilde, at hans frænde Guttorm, kong Inges søn, skulde bli tat til konge. Det var og somme venner til jarlen, som holdt paa, at Skule var nærmest til kongedømmet, eftersom han var egtefødt bror til kongen og hadde at ta arv efter ham, baade land og løsøre. Men endda det ikke blev talt høit om dette i førstningen, saa kom det dog mere og mere op, og tilslut kom det paa alle mands munde. Dernæst blev det holdt hirdstevner og gjestestevner[2], og folk drog sig sammen i flokker om denne sak. Men jarlen vilde ikke være med ved stevnerne, ti han visste birkebeinernes vilje. Det kom da bønder, baade uttrønder og indtrønder, og de fleste ældre mænd sa for sig og sine sønner, som sat hjemme, at de vilde ha den til konge, som var av kongsæt paa farssiden helt til hedendommen, uten at noget kvindeknæ var kommet imellem. Det var og mange av bønderne, som fulgte Skule jarl og Guttorm kongssøn. Men Guttorm erkebiskop var faret nord paa Haalogaland. Skule jarl holdt frem, at han vilde bie, til erkebiskopen kom nordenfra; men birkebeinerne trodde for visst, at han vilde, at erkebiskopen aapent skulde ta ordet for det, som jarlen vilde ha frem. Det var og somme av korsbrødrene og nogen lærde mænd, som gjerne vilde lægge Sverres æt øde, om de kunde, og heller tjene andre konger. Men naar jarlen kom paa hirdstevner, sa han, at han gjerne vilde følge hirdens raad; men det drog ut, saa at det ikke blev til noget. Da hirden saa, at saken blev halt ut slik, lot den en dag blaase til hirdstevne i hallen og gik siden til jarlen og bad ham komme paa stevnet. Da jarlen kom, stod Vegard av Veradal op og talte efter det, som hele hirden i forveien hadde gjort raad om: «Herre jarl,» sa han, «vi vil ikke længer ha nogen utflugter med kongevalget. Vi vil denne morgen ha ting i kongsgaarden og at I, jarl, skal ta ved Haakon kongssøn og sætte ham

[1] Sagaen følger, som skik var i middelalderen, den gamle romerske angivelse av datum og siger: «9de kalendae dag i mai»; d. e. 23 april. — [2] D. e. stevner av gjestene, en lavere avdeling av hirden, som mest blev brukt til farefulde sendelser.

i høisætet hos eder, og at han skal kaldes kongsemne, indtil Øreting er holdt. Men hvis I ikke vil dette, saa drar vi vore skibe imorgen ut og farer bort og syd til Bergen til den hird, som er der, og stevner ting over hele Gulatingslagen og tar ham til konge der og lægger hans og vor sak i Guds og den hellige Olavs hænder.» Men da hirden var saa fast paa dette og ikke lot sig rokke, sa jarlen, at det skulde bli, som de vilde. Efter dette hirdstevne kaldte jarlen alle sine venner, lærde og lægmænd til sig, og de samtalte hele dagen og natten med dem om denne sak. Men ingen fik vite, hvad raad de tok. Morgenen efter lot hirdstyrerne blaase hele folket til ting oppe i kongsgaarden, og jarlen lot gjøre et høisæte der søndenfor Nikolaskirken. Vegard fra Veradal stod da op og talte om det samme som paa hirdstevnet forrige dagen. Derefter stod Gregorius Jonssøn [1], som var lendermand, op og sa: «Vi tænkte, at dette ikke skulde gjøres i slik skynding. Det var raadeligere at bie paa biskopen og faa de andre, biskopene og de klokere mænd i landet, stevnt hit for at høre deres raad i en slik storsak.» Da sa Anund merkesmand: «Ikke høver det os birkebeiner at bie paa biskopenes lange taler i denne sak; ti de vil litet ænse den hellige kong Olavs lov eller landets tarv, saasnart nogen av kong Sverres æt har del i saken. Det er og det andet, som alle vet, at baglerne sitter øst i Viken med en stor hær og siger de har en konge over sig. Men hvis de blir var ved, at vi sitter med en hovedløs hær og endda er usams os imellem, saa blir det ikke længe at bie paa dem, og mange vil da styrke leken mot os. Men de lærde mænd er litet vore venner, og alle vi, som vil følge kongsætten, har da ingen andre at holde os til end os selv, saalænge Gud vil følge os.»

13. Derefter blev det nævnt op 12 mænd av tinget til at gaa dit, hvor kongssønnen var. Men han var da i skole oppe ved Kristkirken. De gik ind i skolen. Han, som førte ordet for dem, talte til kongssønnen med disse ord: «Alle gamle birkebeiner og bønder og bymænd, de som her er tilstede, sender eder, kongssøn, Guds og sin hilsen. De sitter nu i kongsgaarden og bier
[1217] paa eder.» De tok kongssønnen ved haanden og hadde ham med sig. Da de kom til tinget, hvor jarlen var og sat paa stol, sa han, at han ikke saa straks kunde sætte ham i høisætet. «Ti det er mange,» sa han, «som ikke tykkes at ha sikker kundskap om, at han er søn av kong Haakon Sverressøn.» Da blev det svart paa kongssønnens vegne: «Den første vinter, da han kom til kong Inge, tok han mot ham som sin sande frænde, og han

[1] Av Blindheimsætten paa Sunnmøre.

tvilte aldrig paa, at han var søn av kong Haakon Sverressøn. Det samme gjorde ogsaa Haakon jarl, og saalænge kongen og jarlen levde, viste de i sin maate at være paa mot ham, at han var deres sande frænde. Dette har nok sin rot i de raad, som nu har været en stund, og i deres gamle fiendskap, som gjerne vilde utrydde kongsætten her i Norge, og dra dem frem, som ikke har ret til det.» Derefter stod kongssønnens frænder og de andre, som hadde mest kjendskap til saken, op og sa, at de gladelig vilde bære jern for gutten heller end, at han skulde miste sin farsarv.

14. De gik nu fra tinget; men Inga kongsmor gik til Peterskirken, og der fastet hun til jernbyrd, som det er sed. Mens dette stod paa, var det nok av nattestevner hos jarlen av korsbrødrene og end flere lærde mænd, som var imot kongssønnen. Men da jernet skulde bæres, var det kastet bort, og ingen visste, hvad det var blit av det. Somme av korsbrødrene sa, at de ikke turde la det bæres jern, før biskopen kom tilbake. Men da hirdstyrerne og birkebeinerne saa, hvorledes det gik, holdt de ikke desmindre frem med sin sak og sendte bud over hele Trøndelagen og stevnte Øreting med en maaneds frist[1]. De satte ogsaa mænd til at følge kongssønnen dag og nat og kaldte ham altid kongsemnet sit og lot ham sitte i høisætet ved siden av jarlen, endda han ikke likte det stort.

15. Paa denne tid kom Dagfinn (bonde) syd fra landet. Han var lagmand og kongens stallare. Han hadde brev fra Haavard biskopsemne i Bergen[2] og fra lendermændene i Gulatingslagen. Da Dagfinn var nykommen til byen, blev det blaast til hirdstevne, og der blev brevet læst op. Deri stod det: «Vi har spurt vor herre, kong Inges, frafald. Det var meget før, end vi hadde villet, om vi kunde raa. Saa har vi og hørt, at det lekes noget med to tunger[3], om hvem der skal komme i kongens sted. Og det er underlig, at saa forstandige mænd, som I er, skal være tvedragne om det, som vi tænkte maatte være let at se for alle. Derfor siger vi, at vi ikke vet nogen, som er falden til at bære kongsnavn uten Haakon Haakonssøn; ti hans æt har altid raadd for Norge, mand efter mand. Nu vil vi, at I skal vite for sandt vor vilje i denne sak, at vi ikke vil tjene nogen konge uten ham og lægge os selv og alt det, som vi eier, frem for hans skyld og verge ham og hans fars arv. Men enhver anden, som I tar til konge, vil vi, baade hærmænd og alle andre, som bor i

[1] Et andet haandskrift har: en halv maaneds frist. — [2] Haavard var korsbror i Bergen og blev valgt til biskop i 1216 efter Martein. Valget blev stadfæstet av pave Honorius III 1 april 1217. — [3] D. e. at der høres forskjellige meninger.

Gulatingslagen, være imot. Men hvis I, trønder, vil dra de mænd frem, som er eders frænder eller fostbrødre, naar de har noget frændskap med kongerne eller kan regne sin æt til dem, og saaledes enhver skal holde paa sine fostbrødre og frænder, da vil det snart bli mange neskonger. Men vi trodde, at var end andre tvedragne om kongevalget, saa skulde vel trønderne være stø i sin vilje, hvad saa folk siger. Dagfinn bonde og Roar kongsfrænde og de andre, som vil følge med vort brev, kan sige eder al vor vilje i denne sak.»

16. Da brevet var læst, stod Dagfinn bonde op og talte mange ord om den samme sak og endte slik: «Hvis ikke Haakon snart blir tat til konge, da vil vi birkebeiner følge ham syd til Bergen, og vi har dette erende paa alle gulatingsmændenes vegne.» Da blev det likesom før store tilrop fra alle birkebeinerne, og de sa, at ikke noget andet skulde ha fremgang end dette, hvad saa de andre sa dertil. Slik endte dette stevnet. Mens dette stod paa, fór tingbudet om i herredene, og det blev laget slik, at saa mange, som kunde, skulde søke til tinget.

17. Den dag, Øreting var sat, kom det en mængde bønder ind fra herredene, som det er sed, naar en konge skal tages. Hele folket blev da efter gammel sedvane blaast ut paa Ørene[1]. Derefter blev det sendt mænd til korsbrødrene, at den hellige Olavs skrin skulde bæres ut. Men da folk kom til kirken, var den laast, og klokkerne sa, at korsbrødrene la ban paa hver mand, som brøt kirken op og bar skrinet ut. Da dette spurtes paa tinget, blev det tat det raad, at det blev git Haakon kongsnavn paa den vis, som loven bød, og den mand, som gjorde det, het Skervald fra Gaulardal[2]. Derefter blev land og tegner tildømt ham, og alle trønder lovte ham ret lydighet og undersaatlige pligter saa fuldstændig, som om han hadde svoret dem ed og de ham, og dermed endte tinget. Næste dag blev det blaast til hirdstevne. Dit kom lendermændene og hele hirden og svor eder til dem begge, kongen og jarlen, og grep om deres sverd og bandt sig til at tjene dem, hver med slike navnbøter[3], som han før hadde hat hos kong Inge.

18. Braat efter dette gjorde kong Haakon og Skule jarl sig rede til at fare syd til Bergen og hadde en tyvesesse sammen. Eiliv kapellan styrte gjesteskuten. Aasulv jarlsfrænde[4] hadde et tredje skib; det var en atten-sesse.

[1] Vestenfor Nidelvens utløp i Nidaros ved Bratøren. — [2] D. e. Guldalen. Rimeligvis den samme som Skervard, som hadde git Haakon Sverressøn kongsnavn (Haakons, Guttorms og Inges saga, k. 1). — [3] Navnbøter, d. e. titel og værdighet. — [4] D. e. lendermanden Aasulv Eirikssøn av Austraat. —

Da de la ut fra byen, blev jarlen efter; men kong Haakon fór med skibet. Det var litet vind, og de la til ved Hattehammeren[1]. Da blev Eiliv og Aasulv usams om havneleiet. Aasulv hadde mange folk med sig; men gjestene vilde trænge ham ut av leiet, endda han var kommet noget før dem. De brukte først aarer og baadshaker. Siden tok begge til sine vaaben, og det blev et haardt basketak en stund; ti skibene laa like langt fremme. Men da kongsskibet kom seilende mot dem, saa de, at sverdene var draget paa de andre skibene. Kongen ropte til den, som styrte, og bad ham stevne bent imellem skibene og ro alt det, de kunde; han sa, at paa den vis kunde de snarest faa skilt dem. Men da kongsskibet rendte mellem skibene, blev de skilt og kunde ikke mere gjøre hverandre mén. Det blev mange saaret paa begge skibene. Derefter kaldte kongen dem op paa land og forlikte dem. Da kom jarlen indenfra byen, og de seilte siden ut efter fjorden. De fik god bør syd til Bergen og la en kveld til ved Hegranes[2]. Om morgenen i dagningen kom Dagfinn bonde til dem ut fra byen og sa, at det var kommet brev fra korsbrødrene i Nidaros til biskopsemnet og korsbrødrene i Bergen, at de ikke skulde vise kong Haakon nogen hæder. Dagfinn sa, at de tyktes være kommet vondt op i det; ti de var rædde for erkebiskopens og korsbrødrenes vrede. Men paa den anden side sa de, at de gjerne vilde gi kongen lydighet og al den hæder, som de kunde. Jarlen svarte ikke stort til dette og sa, at det hadde litet at betyde, hvad de end gjorde. Dagfinn svarte: «Hvis de farer frem her paa samme vis, som de gjorde i Trondheim, saa vilde det ikke vare længe, før al den hæder, som tilkommer kongen, er vasket av.» Da sa kongen: «Far du, Dagfinn bonde, ind til byen og sig korsbrødrene det, at jeg venter mig bedre av dem end av andre mænd her i landet. Men gjør de paa anden vis, saa skal de snart faa merke, om vi liker det vel eller ilde.» Dagfinn rodde da ind til byen og sa korsbrødrene kongens ord og hvad jarlen hadde sagt.

19. Korsbrødrene svarte, at de gjerne vilde vise kongen al hæder. De sa, at de ikke vilde kjøpe sig erkebiskopens og korsbrødrenes venskap i Trondheim, om de derimot spildte kongens venskap. Siden rodde kongen ind til byen, og det blev ringt i kirkerne over hele staden. Men de lærde mænd gik som sømmeligst ut og tok imot ham. Alle lendermænd og hirdstyrere, som var i Gulatingslagen, var stevnt dit; det var ogsaa nævnt op mænd fra

[1] Hattehammeren er et nes paa sydsiden av Trondhjemsfjorden vestenfor Trondhjem. — [2] Hegranes er et nes straks nord for Bergen.

herredene og sat stevnedag paa seljemændenes messedag[1], at alle da skulde komme til Bergen. Mens de bidde paa dette, var kongen og jarlen i byen. Kongen var ung og tænkte, barn som han var, mere paa lek end paa at styre landet. Men jarlen holdt hele denne tid raad med sine venner og sendte brev baade til Sveavælde og syd og nord i landet. De fleste visste ikke, hvad der stod i dem, og faa av dem blev vist kongen. Det blev da ogsaa sendt mænd øst i Viken til Philippus baglerkonge. Jarlen søkte der venskap og forbund. Men naar kongens venner paatalte for ham, hvor mistænkelig det var at søke venskap der, hvor det stadig hadde været fiendskap, saa svarte kongen: «Jarlen er en saa klok mand, at han nok kan vælge sine venner. Jeg tror ikke det er til skade for mig, at han faar sig mange venner; ti han vil dog visst holde vor avtale fra sin side, og jeg tænker heller ikke paa at bryte den.»

20. Skule jarl lot skrive et brev vester over havet til Jon jarl paa Orknøene[2]; kongens segl hang ved; men kongen visste ikke om det og ikke, hvad der stod i brevet. Den mand, som fór med brevet, het Jostein Tamb; han var en av gjestene. Men da brevet kom ut til havs, blev folk opmerksomme paa det ombord paa kongsskibet og sendte bud ind til byen til Ivar Bodde og Dagfinn bonde, som var kongens raadgivere, og sa, at kongens segl var for det brev, som blev sendt med Jostein. Ivar gik da til kongen og spurte, om han kjendte noget til dette brev. Men kongen sa nei. Ivar sa, at det var bedst, at kongen saa det brev, som med kongens segl blev sendt til andre lande. Kongen sendte da mænd ut til Hordluvær[3] efter brevet. Da jarlen fik nys om dette, sendte han straks sine mænd avsted paa et andet skib; de var fortere og fik fat paa brevet, før kongens mænd kom til. Saasnart de kom ind til byen, lot jarlen blaase til hirdstevne og førte store klager over Ivar og de andre av kongens raadgivere. Han sa, at de vilde sætte splid mellem kongen og ham og vække mistro mot ham med sine raad. Da stod Gregorius Jonssøn op. Han var jarlens frænde og dengang kun litet kongens ven. Han talte heftig til Ivar Bodde med disse ord: «Jeg var med i de mænds raad, som først svor troskapsed til kongen og jarlen, og vi tænkte, at alt nu skulde være ett. Men nu vil én prest spilde samdrægtigheten mellem alle os

---

[1] Den kirkelige fest til minde om den hellige Sunniva og hendes ledsagere, som hadde fundet martyrdøden paa øen Selja. Festen var 8 juli. — [2] Efter Harald Maddadssøns død i 1206, var Jon og hans bror David sammen jarler paa Orknøene til 1214, da David døde og Jon blev enejarl. Han døde 1231. — [3] Nu Herlevær i Herlø prestegjeld i Nordhordland.

birkebeiner. Det skal aldrig lykkes! La os ta ham og revse ham først, saa at alle kan se sig for!» Derefter løp en mængde av Skule jarls frænder og venner op og sa, at de skulde rive Ivar levende isønder. Ivar stod op og krævde stilhet, men fik det ikke. Da løp kongens venner frem foran ham og verget ham, saa han ikke kom til noget. Det var da stor ulyd i hirden. Siden stod kongen op og sa: «Jeg kan litet tale; men dog vil jeg bede om, at I hører paa min fosterfar Ivar og siden svarer, som I synes.» Roar kongsfrænde sa, at saa skulde det være.

21. Efter dette stod Ivar op og sa: «De gamle birkebeiner vet, at jeg kom til kong Sverre vaaren før slaget stod paa Strindsjøen[1]. Jeg hadde det godt hos kongen, saalænge han levde, og jeg tjente ham slik, at jeg omsider kjendte næsten alle hans lønlige raad, og selv om han hadde hos sig de høieste raadgiverne sine, saa blev jeg likevel ikke stængt ute. Men slik vilde han ikke ha gjort, om han hadde merket nogen svik eller utroskap hos mig. Det samme gjorde ogsaa hans søn kong Haakon, og likeens kong Guttorm. Og efterat kong Inge og Haakon jarl tok ved riket, var de mot mig paa samme vis; ja de gjorde endda mer, skjønt det var mig meget imot, og let paa mig til at skrive brevene deres; men jeg var stadig ræd for, at mine uvenner deri skulde finde noget, som kunde bringe mig i fare. Ti dengang som nu skortet det ikke paa avindsmænd, som vilde ødelægge mig. Derfor vil jeg kræve alle mænd, som nu er her, til vidne paa, at end er jeg aldrig blit paaført nogen falskhet eller svik mot min høvding. Men jeg vet selv, hvad jeg har forbrutt: at denne unge kongen vor er et barn og først og fremst trænger gode raadgivere og tro mænd, som er om ham; ti de sitter nær nok, som gjerne vilde faa dem væk fra ham, som er ham hulde og raader ham ret, for at de selv frit kan raa og stelle med hans sak, som de vil. Nu siden denne min brøde er saa stor, at jeg fortjente at rives levende isund, som du sa, Gregorius Jonssøn, og du, Paal Flida, fordi jeg bad kongen se de breve, som blev sendt til andre lande med hans indsegl, saa skal det ikke oftere trænges at tale om dette; ti jeg vil skilles fra kongsgaarden og ikke spilde enigheten mellem kongen og jarlen. Gud gi, at de alene blir tilbake, som er tro mot dem begge og raader slik, at enhver faar den hæder, som han er født til.» — Dette stevne endte saa, at kongsmændene var uglade, men avindsmændene kaate.

22. Kong Haakon kom saaledes til riket, at han ikke fik mer av sin farsarv end en sylgje og et fingerguld i løsøre. Men alt det gods, som kong Inge

[1] 18 juni 1199.

hadde eid og som han tok efter kong Haakon og kong Sverre, kom til Skule jarl. Da det led mot det tingstevne, som gulatingsmændene skulde holde og som de hadde sat paa seljemændenes messedag, kom først lendermænd, hirdstyrere og alle de bedste fra landet i hele Gulatingslagen til Bergen. Dagen før tinget møttes kongen og jarlen og deres raadgivere. Kongens raadgivere sa da, at de vilde, at jarlen skulde sverge troskapsed til kongen efter gammel sedvane. Men jarlen sa, at han vilde ikke sverge, før han visste, hvad han skulde faa derimot, og krævde straks halvt av Norge og av alle skatlandene. Men kongens raadgivere bød en tredjedel av Norge og intet av skatlandene. Gregorius Jonssøn og Paal Flida svarte paa jarlens vegne, at han skulde i det mindste ha en tredjedel baade av Norge og skatlandene, ellers vilde han vende sig dit med sin styrke, hvor han kunde faa det han krævde. Nu saa raadgiverne til kongen, at han ikke hadde styrke nok til at staa imot baade Skule jarl og Philippus baglerkonge, som dengang hadde baade Viken og Oplandene med en stor krigsmagt; derfor tok de paa kongens vegne det raad at love jarlen en tredjedel av hele Norge og alle skatlandene. Dermed endte dette stevne.

23. Dagen efter blev det blaast til ting ute paa Kristkirkegaarden, og tinget blev sat nord for kirken. Siden blev den hellige Sunnivas skrin og mange andre helligdommer baaret ut Da stod Sigurd av Onarheim[1] op paa alle Gulatingsmændenes vegne og bød kongen og jarlen velkommen med mange og fagre ord. Derefter talte Dagfinn bonde og sa, at om de end i
[1217] Trondheim hadde laast den hellige kong Olavs skrin inde, saa var det ikke med bøndernes raad eller vilje. Gulatingsmændene, baade lærde og læge, skulde gjerne vise kong Haakon al den hæder, de kunde.

24. Derefter stod en mand op, som het Steingrim Stryl, en veltalende og klok mand. Han gav kong Haakon kongsnavn, og de fleste takket ham for den gjerning. Siden svor kongen at holde landets ret. Men jarlen hadde iforveien laget eden slik, som han vilde, og sat det ind i den, at kongen skulde holde alle avtaler, som var gjort mellem ham og jarlen. Men jarlen svor, at han skulde holde loven mot landets folk og være huld og tro mot kong Haakon, saa længe denne vilde holde de avtaler, som var gjort dem imellem. Siden stod lendermændene Gregorius Jonssøn, Paal Flida[2], Brynjolv Knuts-

---

[1] Onarheim gaard i sognet av samme navn paa Tysnesøen i Søndhordland. Under hyldningsbrevet for kong Magnus Eirikssøn (17 juli 1344) hænger gildebrødrene i Onarheims segl, brukt som Hordalands- og Gulatingsmændenes segl. — [2] Av Giskeætten.

søn[1], Gaut Jonssøn[2], Arne Sturla[3] og de andre hirdstyrere op og svor kongen eder. Derefter svor bønderne. Dermed endte tinget.

25. Da Haakon blev tat til konge, var det kronaar i landet. Sommeren var saa god, at viden om i landet bar frugttrærne to ganger og utefuglene la to kuld unger.

26. Litt efter tinget kom mænd østenfra fra Viken fra Philippus baglerkonge med brev til Skule jarl. Deri stod det, at han krævde Norge skiftet i to mellem ham og Skule jarl og birkebeinerne; ellers vilde han reise en ufredflok mot dem. Kongen var ikke nævnt i dette brev. Men det blev ymtet om, at det hadde faret flere breve og ordsendinger østover. Jarlen svarte med hirdstyrernes raad disse mænd, at Philippus de første 12 maaneder skulde ha den del av landet, som han iforveien hadde. Men de skulde møtes næste sommer, og da skulde det være stevne mellem alle biskopene og de klokeste mænd i landet. Sendemændene fór nu med dette brev tilbake østover.

27. Sigurd kongsfrænde var sat til landevernsmand i Viken for birkebeinerne. Han fór denne sommer til Jorsaler[4]. Disse sveitehøvdinger var da efter i Viken av birkebeinerne: Lodin Paalssøn[5], Hallvard Bratte[6], Baard Bristein[7], Karl Svange. De sat i stor frygt; ti baglerne truet dem hver dag med død og ulykke. Men før baglernes sendemænd kom tilbake med jarlens brev, fik Philippus sott i Tunsberg. Siden blev han flyttet ind til Lauvøyerne[8]. Han laa en liten stund, før han døde. Baglerne holdt hans død lønlig, saa længe de kunde. Men Lodin Paalssøn fik nys om det og sendte skyndsomt en skute nordover; den styrtes av en mand, som het Gunnar Bememand. Han var ikke længer end tre nætter om veien til Bergen. Han hadde brev til kongen og jarlen, som sa Philippus's død[9], og at birkebeinerne i Viken bad kongen og jarlen skynde sig østover; ti baglerne lette overalt efter et kongsemne. «De har ogsaa sendt mænd til Danmark og siger, at de hadde spurt, at det er en mand der, som heter Sigurd, søn av Erling Steinvæg. Hvis I nu snart kommer hit øst, saa vil I faa søndret baglerflokken. Men ellers vil det bli større magt mot eder, hvis I kommer senere.»

---

[1] Rimeligvis av Aurlandsætten i Sogn. — [2] Av ætten paa Mæl. — [3] Sønnesøn av kong Øysteins lendermand Arne Sturla Sæbjørnssøn. — [4] Som siden skal sees, drog flere korsfarere dette aar til det hellige land. Sigurd er rimeligvis drat over land og har sluttet sig til de korsfarere, som drog under anførsel av kong Andreas av Ungarn og kom tilbake vaaren 1218. — [5] Lendermand, søn av Magnus Erlingssøns lendermand Paal Smaatanga i Ranrike. — [6] Tidligere baglerhøvding, senere lendermand. — [7] Han kaldes dels Bristein dels Brimstein, og har rimeligvis navn efter en holme Bristein (eller Brimstein), som oftere nævnes i sagaene, men hvis beliggenhet er uviss. — [8] Løvøene ved Horten. — [9] Kong Philippus maa være død i juli 1217.

28. Saasnart kongen og jarlen hadde læst brevet, gjorde de sig rede, saa fort de kunde, og hadde vel 40 skibe, og de fleste store. Jarlen og kongen hadde et skib sammen, som het «Ognarbranden» og var paa 25 rum. De fór østover efter Mariamesse fyrre[1] og fik god bør. Baglerne var alle østenfor fjorden[2], da birkebeinerne kom til Viken. Disse var baglernes høvdinger: herr Andres, bror til kong Philippus, Ragnvald Hallkelssøn[3], søstersøn av kong Magnus, og Arnbjørn Jonssøn[4]. Mange andre gode mænd var med baglerne. Biskop Nikolas og nogen sveitehøvdinger med ham hadde lagt sig helt nord i Luesund[5]. Da kong Haakon og Skule jarl kom seilende øst i Viken, rodde biskop Nikolas dem imøte, og de traffes inde ved Rossanes[6]. Det blev da sat grid mellem birkebeinerne og baglerne. Siden kom baglerne østenfra over fjorden, herr Andres, Ragnvald, Arnbjørn og mange andre. De la sine skibe ved Gunnarsbø[7] og gik derfra til byen. Møtet mellem dem stod i Mariakirken i Tunsberg. Der blev det nu samtalt om mange saker mellem baglerne og kong Haakon og jarlen. Baglerne bød sig til at gaa Skule jarl til haande, naar de fik ha slik hæder, som de før hadde hat. Baglerne krævde ogsaa den del av landet, som de i forveien hadde, og sa, at de ikke let kunde tro birkebeinerne for det gamle fiendskaps skyld. Men tilslut blev det avgjort, at baglerne den vinter skulde ha halvdelen av de sysler, som Philippus før hadde hat, og at de fra begge sider skulde sende mænd nord til erkebiskopen, og at han skulde stadfæste dette og sætte fred mellem dem næste sommer. Paa birkebeinernes vegne fór Gregorius Jonssøn og Dagfinn bonde, men av baglerne Eindride Bekkill og Grunde fehirde. Kong Haakon og Skule jarl satte mænd i de sysler, som faldt til dem i Viken. Siden blev det stevnt Haugating, og der blev det git Haakon kongsnavn. Derefter sendte kongen og jarlen størstedelen av hæren nordover. Men selv fór de øst over Folden og holdt Borgarting og derfra til Stovn[8] i Vetta herred og holdt ting der, og videre til Hornbore ting[9], og helt øst til Elvebakken[10]. Paa alle disse ting blev det git Haakon kongsnavn, og folk i hele Viken utredet fuld almenning med god vilje og gaver ovenikjøpet. De sat en lang stund i Konungahella om høsten.

[1] Den første Mariamessedag var 15 august, den anden 8 september. — [2] D. e. Folden (fjorden ind til Oslo). — [3] Ragnvald var søn av Hallkell Jonssøn og kong Magnus's søster Ragnhild. — [4] Søn av Jon Gautssøn av Ænes. — [5] P. A. Munch forklarte Luesund som Ekenessund mellem Nøterøy og Føyenland syd for Tunsberg. Men det maa ha ligget paa østsiden av fjorden. Læsemaaten er heller ikke sikker. — [6] Nordspidsen av Nøterøy. — [7] Gunnarsbø ved Tunsberg. — [8] Tingsted nordligst i Bohuslen. — [9] Tingsted ved Hornboresund (nu Homborsund i Kvilde sogn i Bohuslen), for den nordlige del av Bohuslen. — [10] Tingsted ved Götaelven, nær Konungahella.

29. Fru Kristin, som Haakon Galen hadde hat, var blit gift paanyt øst i Gautland med Askell lagmand, søn til Magnus Minneskjold, brorsøn til Birger jarl Brosa[1]. Hos dem fødtes junker Knut, søn av Haakon jarl og fru Kristin, op. Om høsten, mens kong Haakon og Skule jarl sat i Konungahella, sendte de brev op i Gautland til lagmanden og bad ham sende junker Knut til dem, og sa, at de skulde handle sømmelig mot ham. Det blev avtalt møte mellem dem, og jarlen kom paa stevnedagen, men ikke lagmanden; ti han trodde ikke rigtig birkebeinerne. Derefter fór kongen og jarlen nord til Tunsberg og videre nord i landet.

30. Samme sommer som kongen og jarlen var i Viken, fór Roar kongsfrænde ut til Jorsalaheim. Han hadde et stort og fagert skib. Erland Torbergssøn het en mand, som fór sammen med ham. Han styrte det andet skib, som bymændene[2] hadde latt bygge paa sin egen kostnad. Det skib, som Roar hadde, kom til Akre[3]. Men bymændenes skib kom til Damiat[4], og begge syslet vel i denne færd.

31. Før kong Haakon og Skule jarl fór fra Viken, stevnte de til sig alle de lendermænd, som var i Viken, og bad dem at passe godt paa, saa baglerne ikke vakte nogen uro, og at ta sig vel i vare for svik. Derefter seilte kongen og jarlen til Bergen og kom til byen 7 nætter før jul og sat der om vinteren. I julen gjorde de to lendermænd, Jon Staal[5] og Ivar Nev[6]. De fleste tyktes da, at det saa ut til, at det vilde gaa godt mellem kongen og jarlen.

32. Baglerne skiftet mellem sig de sysler, som var faldt paa deres del paa Oplandene og i Viken. Ragnvald fik syslen paa Folden[7] og rundt Oslo; men han hadde før hat syssel oppe paa Raumarike. Raumerne sa, at han var haard i syslen; han trængte ogsaa til meget; ti han hadde en stor sveit. Men da foldungene spurte dette, knurret de stygt og sa, at han visst ikke vilde bli god mot dem, naar han hadde været vond mot hine. Ragnvald fór ut til Haugsvik[8] og stevnte foldungene til ting, som sysselmændene pleier. Men da tingbudet fór i bygden, vendte bønderne det om til hærpil[9] og stevnte sam-

[1] Askell (Æskil) lagmand var bror til Birger jarl til Bjelbo, stamfar til de kongelige folkunger. — [2] Rimeligvis bymændene i Nidaros. — [3] Akre i Palæstina. — [4] Byen Damiette i Ægypten. Korsfarerne maa ha sluttet sig til den flaate, som under anførsel av grev Wilhelm av Holland drog fra Nederlandene vaaren 1217. Roar maa dog være drat senere avsted; ti han fik 10 okt. 1217 leide av den engelske konge. — [5] Fra Hvaal i Sogn? — [6] Fra Haalogaland. — [7] Folden (Fold) vil her sige Follo (i Akershus amt), som fordum ogsaa omfattet Hobbøl i Smaalenene. Indbyggerne der kaldtes foldunger. — [8] Nu Husvik ved Drøbak. — [9] En hærpil (hærrør) hadde et rep eller et vidjebaand hængende i den ene ende av pilen og kaldte alle mænd væbnet til tinget.

men hver mand, som kunde bære vaaben, og møtte paa tinget fuldt væbnet. Ragnvald fór til tinget bare med faa mænd. Han bad bønderne sætte tinget; men straks han vilde sige noget, ropte bønderne mot ham og bad ham tie; nogen drog sverd og gik løs paa ham. Ragnvald vilde da søke unda; men bønderne løp efter og dræpte ham og saaret nogen andre mænd; men alle hans mænd søkte ned til skibene og fór bort. Foldungene fór hjem, og Ragnvalds lik blev flyttet til Oslo og jordet der.

33. Om sommeren, da kong Haakon og Skule jarl var i Viken, var det hos Ragnvald en prest, som het Benedikt. Han blev kaldt Bene og hadde sin æt øst paa Marker[1]. Han fór med leker og var en kaat mand. Han lot fare ord om, at han var søn av kong Magnus Erlingssøn. Ragnvald hadde han hos sig, men vyrdet ham mere som nar end som frænde. Da Ragnvald var falden, fór Bene øster paa Marker og samlet sig der en flok. Han snudde da navnet sit om og lot sig kalde Magnus efter sin far. Det drev da meget folk til ham. Den mand hjalp ham mest i førstningen, som het Hallvard, prest paa Rakkestad; Bene hadde været hans leieprest[2]. De mænd, som fulgte Bene, var meget fattige; de hadde litet klær og usle vaaben; derfor blev de kaldt slittunger. De fór om i skoger og ubygder, men kom litet ned i bygdene, og var uvørne til at rane og stjæle i løndom. Om vinteren slog Torbjørn paa Lumaland[3] og hans bror Helge sig til ham. De var begge ætstore og rike paa gods og selv dugelige mænd. Da slog ogsaa mange bønder og bondesønner sig sammen med flokken. De trodde alle, at Bene var sand søn av kong Magnus, som han selv sa; de fór da vide om i bygdene med ran og tyveri og mange andre voldsgjerninger. Baglerne var i Viken om vinteren og holdt vagt i byen. Herr Andres og Arnbjørn Jonssøn var høvdinger for dem.

[1218] 34. I fasten[4] fik baglerne nys om, at slittungene var kommet paa skibet og vilde til byen. Baglerne rustet sig til at verge byen, og litt efter styrte slittungene med sine skibe østenfra over Folden til Tunsberg; de la ind til Skeljasteinsgrunden[5] og gik op ved Gunnarsbø. Baglerne fik nys om dette og lot om kvelden blaase hele hæren under vaaben oppe paa haugene[6]. Da det tok til at mørkne, fór mange av hæren op paa bakken ovenfor Tomaskirken og sov der om natten. Bene sendte mænd til Arnbjørn Jonssøn og sa,

---

[1] Marker var det gamle navn paa Rødenes, Ømark og Aremark. — [2] Leieprest kaldes en, som i sogneprestens sted utførte hans forretninger, en slags kapellan. — [3] Lomlanda i prestegjeldet av samme navn længst nord i Bohuslen. — [4] Sidst i februar 1218. — [5] Piren ved Tønsberg. — [6] Nu Møllebakken i Tønsberg.

at han ikke ventet, at han vilde kjæmpe imot bror til kong Erling Steinvæg, som han før hadde tjent. Arnbjørn svarte saaledes: «Bene har ret i det, at det sømmer sig ilde for mig at strides mot bror til Erling, og det vil jeg heller ikke gjøre, hvis jeg spør for sandt, at hans bror er til. Men jeg tror, at denne Bene er i en anden ætlegg. I skal sige til slittungene, at hvis de søker hit til byen, da vil vi bagler komme mot dem og holde strid med eder.» Benes sendemænd fór tilbake med dette budskap. Litt før dag blev baglerne var, at slittungene var paa Gunnarsbø og hadde nær fem hundrede (600) mand[1]. De lot da blaase og gik op paa haugene med nær tre hundrede (360) mand. Det blev en haard kamp, det faldt folk paa begge sider, men mange flere av slittungene. Bene var tilhest og var ikke i striden. Arnbjørn blev saaret; han blev stukket i halsen nedenfor øret. Herr Andres blev ogsaa saaret i kindet. Da han fik saaret, kastet han skjoldet. Han var den sterkeste mand. Han tok med venstre haand og drog skjoldene fra dem, som stredes med ham, og hug med høire haand den ene efter den anden til bane med det sverd, som het Skarda, det hvasseste av alle sverd. Arnbjørn gik da ogsaa haardt frem, og de stevnte mot slittungenes merke. Der faldt Torbjørn av Lumaland og Helge, hans bror. Der faldt 140 mand; men alle de, som var efter av slittungene, flygtet. Bene kom sig unda med liten hæder. Torbjørns og Helges lik blev flyttet til kirke. Men alle de andre lik av deres flok blev gravet ned der, hvor de faldt. Efter denne useir snudde Bene øst paa Marter og drog paany folk til sig. Herr Andres og Arnbjørn skrev til Haakon og Skule jarl og bad dem skynde sig til Viken; de sa, at det hver dag drev folk til Bene, og at hans styrke vokste meget.

35. Om vaaren efter paaske[2] kom slittungene fra landet ned til Oslo. Ivar Utvik hadde da Oslosyssel for kong Haakon og Skule jarl. Ivar med birkebeinerne, bymændene og biskopsmændene fór slittungene imøte. De traf dem ved Frysja[3] og skjøt paa hverandre over aaen. Der faldt mester Stevne[4] av biskopsmændene og nogen faa andre; men mange blev saaret. Bymændene flygtet og slittungene løp ind i byen og rante meget. De tok et langskib, som biskopen eide, og nogen andre skibe og fór siden ut efter fjorden og syd i Viken og rante, hvor de fór og kunde. Da de kom syd ved Elvekvislerne[5], la de sig ved den østre arm av elven. Askell lagmand var

[1] Et andet haandskrift har tre hundrede. — [2] Paaskedagen var i dette aar 13 april. — [3] Nu Akerselven ved Kristiania. — [4] Stevne (Stefnir) er gammelnorsk skrivemaate av navnet Stefan: han var rimeligvis engelsk prest i tjeneste hos biskop Nikolas. — [5] Mundingene av Götaelven.

da i Ljodhus[1]. Han hadde faat nys om slittungenes færd, og at de rante viden om, og rustet nogen skuter og rodde ut elven. Han tænkte at hindre dem i at rane; for han visste, at han ikke vilde mangle folk fra herredene, om han skulde trænge det. Junker Knut var med ham paa denne færd. De laa ved land ute i aaen, da det blev sagt dem, at det vilde komme nogen langskibe roende ut efter aaen. Lagmanden sendte da junker Knut i land, og han løp tilskogs. Litt efter rendte slittungenes skibe mot dem. Lagmanden og alle hans mænd skyndte sig da iland. Men slittungene tok hans skibe, et godt landtelt, messeklær og mange andre gode ting og fór siden sin vei. Lagmandens mænd lette længe efter junker Knut, før de fandt ham. Men slittungene satte tilsjøs og drog syd til Halland og fór med vold og ran.

[1218] 36. Da de birkebeiner, som var i Viken, spurte, hvad slittungene tok sig til, steg de straks ombord paa sine skibe og fór sydover for at lete efter dem. Deres sveitehøvding var Guttorm Gunnessøn, Lodin Paalssøn, Lodin Gunnessøn, Hallvard Bratte, Ivar Utvik, Karl Svange; der var ogsaa baglerne Andres og Arnbjørn. Da de kom syd i Viken, fik de høre, at slittungene hadde faret til Halland. De stevnte da sydpaa efter dem og fandt dem et sted, som heter Bardafjord[2]. Slittungene visste ikke av noget, før skibene kom sættende ut for havnen. De løp straks op paa land og flygtet unda. Birkebeinerne og baglerne tok deres skibe og alt, som var ombord paa dem, men ingen folk.

37. Ikke længe efter la herr Andres sig syk. De saar, han hadde faat paa Gunnarsbø, gik op og tok til at svulme op og trutne. Da han kjendte, at det led mot enden, lot han skrive et brev til Skule jarl; i det stod venskapsord som de, de før hadde talt med hverandre. Han sendte ogsaa jarlen sverdet Skarde og et guldlagt skjold. Litt efter døde herr Andres. Hans lik blev flyttet til Oslo og jordet i Hallvardskirkegaarden. Folket sørget meget over hans død.

38. Den vinter, da slittungene var i Viken, sat kong Haakon i Bergen. Det var hans kongedømmes første vinter. Sommeren før var det til tidende
[1217] paa Island, at Sæmund Jonssøn i Odde[3] øvde ufred mot norrøne mænd paa
[1218] Eyrar[4]. Han fór mot dem med fem hundrede mand og tok 300 hundreder

[1] Kjøpstad ved Götaelven i Vestergötland (nu Gamla-Lödöse). — [2] Nord for Varberg i Halland (nu Baadfjord?). — [3] En stor gaard paa sydlandet paa Island. Sæmunds far, Jon Loftssøn, var søn av Tora, en datter av Magnus Barfot. — [4] D. e. havnen og handelsstedet Ørebakke (Eyrarbakke) paa sydsiden av Island, like øst for mundingen av Ölfusá, ved veien op til Tingvollene (Þingvellir), hvor Altinget holdtes, og til Skaalholt. Gaarden Odde laa ikke langt bort, i øst.

vadmel fra dem. Han gav dem skylden for, at hans søn Paal var druknet utfor Stad vinteren iforveien. Da omkom ogsaa Aslak Haukssøn, og 6 eller 7 andre skibe forliste. Sæmund tyktes at ha spurt, at bergensmændene hadde fornærmet hans søn, og at han derfor var faret nordover, men ikke med sin gode vilje. Oddemændene øvde ogsaa megen anden ufred mot kjøbmændene[1].

39. Kong Haakon og Skule jarl rustet sig til at fare nord i Trondheim, da det tok til at vaares, og kom til byen en halv maaned før paaske. Det [1218]
blev ikke ringt, da de kom, og erkebiskopen vilde ikke la gjøre nogen procession for at ta imot kongen. Naar de møttes, viste han ham ingen blidskap. Men jarlen og erkebiskopen møttes næsten hver dag, og mellem dem var alt paa det blideste. Den dag, jarlen var alene i Kristkirken, blev der vist ham fyrstelig hæder. Palmesøndag[2] var baade kongen og jarlen i Kristkirken og sat i høisætet; men da blev der ikke vist hæder mot nogen av dem. Da de blev ledet til alteret for at ofre, vilde erkebiskopen ikke vende sig mot kongen eller ta imot hans offer. Kongen la offeret paa alteret og gik derpaa tilbake til sit sæte. Siden talte birkebeinerne mere end før om, at de paa alle maater tyktes, det var tilføiet dem stor forhaanelse. Ikke længe efter holdt de stevne i erkebiskopsgaarden. Da spurte kongen erkebiskopen, hvad han la ham til last, siden han ikke vilde vise ham kongelig hæder. Erkebiskopen svarte: «Dette er ikke mit raad alene. Alle vi biskoper, somme mænd inden hirden hos eder er

---

[1] I Sturlunga saga fortælles nærmere om dette:

«Paa denne tid drog Paal Sæmundssøn utenlands. Men da han kom til Bergen, drev bergensmændene meget løier med ham, og sa, at han vel tænkte at bli konge eller jarl over Norge. Somme lot, som om de vilde true ham, og sa det var uraad at vente, til han fik samlet en ufredsflok. Men paa grund av den haan, som Paal tyktes blev gjort ham, tok han med en byrding, som agtet sig nord til Trondheim, og vilde dra til kong Inge. De seilte nu 7 byrdinger i følge ut for Stad; Aslak Haukssøn førte den ene. Der forliste alle disse byrdinger, og hver levende sjæl, som var ombord paa dem, omkom. Men da Paals far Sæmund spurte dette, blev han meget vred og mente, at bergensmændene hadde voldt hans død. Han samlet en stor flok og fór ut paa Eyrar og gav bergensmændene skylden for dette. Det var da ingen anden raad, end at austmændene maatte vedta at gi ham en saa stor bot, som han vilde lægge paa dem. Mange prøvde at formilde Sæmund, og hans bror Orm mest; ti han rettet sig mest efter ham av alle oddemændene; men det nyttet ikke noget. Da tok Sæmund 300 hundreder fra kjøbmændene. Til Vestmannaøene kom det en stor knar, som hadde faret til Grønland; styremænd paa den var Grimar og Sorle — han var fra Hardanger. — Sæmund tvang dem til at gi bøter som de andre.» — Austmænd (østmænd) kaldtes nordmændene paa Island. Det fandtes ikke penger paa Island; det almindelige betalingsmiddel var vadmel, som blev beregnet i hundreder (hundrede alen). 300 hundreder vil sige 36000 alen vadmel, eller 900 merker sølv, en overmaade stor sum for den tid. Vestmannaøene er navn paa nogen øer paa sydsiden av Island. De ligger likesom gaarden Odde i Rángárvalla syssel. —

[2] 8 april 1218.

sammen om dette; grunden er, at vi har hørt ymte tvil, om du virkelig er søn av kong Haakon.» Kongen sa: «Ikke er alle biskopene skyld i dette, og bare faa mænd inden hirden. Men dette er kommet fra dem, som vil fornedre mig og dra sig selv frem til min farsarv.» Erkebiskopen svarte: «Saasnart vi har faat sand kundskap om det, som vi nu er i tvil om, skal vi vise dig al den hæder, som det staar i vor magt.» Jarlen stod ved siden av og sa intet. Men dette stevne endte saaledes, at om sommeren efter skulde de komme til Bergen, kong Haakon, Skule jarl, erkebiskopen, alle lydbiskopene, lendermændene, lagmændene og alle de bedste mænd i landet, og da skulde der handles i denne sak, som det tyktes dem bedst. Dagfinn bonde var da kongen nærmest i alle raadslagninger. Erkebiskopen sendte efter stevnet lønlig bud til Dagfinn med disse ord: «Gud vet, at jeg gjerne vilde være kongens ven, og somme av disse ting vilde ikke ha været sagt, hvis jeg hadde raadd. Men dog skal du raa kongen til, at han for Guds skyld optar dette vel og bærer det taalmodig. Ti min hu siger mig, at dette vil bli til den største hæder for ham, men til skam for dem, som vil fornedre ham.»

40. Kong Haakon og Skule jarl dvælte i Trondheim om vaaren. Men da det blev sommer, gjorde de sig rede og fór til Bergen, som det var avtalt. Da de kom til byen, blev det mange saker, som kom mellem dem, og birkebeinerne skilte sig meget i flokker. Men da lendermændene kom, vendte de fleste sig til en av dem, enten til kongen eller til jarlen. Det gik da som før, at den fik flest folk, som hadde mest penger. Birkebeinerne var meget vare med at passe paa kongen og gik hver nat ut til kongsgaarden og sov der med sine sveiter. Andres Skjaldarband og Vegard Veradal lot hver dag 12 væbnede mænd følge kongen omframt dem, som hadde vagt. Da det led ut paa sommeren, kom alle biskopene til byen: Guttorm erkebiskop [1], Nikolas biskop, biskop Heinrek av Stavanger [2], biskop Ivar av Hamar [3], biskop Bjarne av Orknøene [4], og mange andre lærde mænd og lagmændene og de bedste bønder, som var nævnt op til at komme dit. Biskopene var sjelden i samtale med kongen, men ofte med jarlen.

41. En dag, da kongen sat og talte med lendermændene og sine raadgivere, kom biskop Haavard av Bergen og mester Bjarne fra Trondheim som sendemænd fra erkebiskopen og jarlen. Biskopen bar deres erende frem med

---

[1] Guttorm blev valgt til erkebiskop høsten 1214, han døde 6 februar 1224. — [2] Biskop i Stavanger 1204—1224. — [3] Ivar Skjaalge, biskop i Hamar 1196—1221. — [4] Bjarne skald Kolbeinssøn blev biskop paa Orknøene 1188, død 15 september 1223.

disse ord: «Herre, erkebiskopen og jarlen beder eder, herre, om at den jernbyrd, som blev budt paa eders vegne den vaar, I blev kaaret til konge, nu maa ha fremgang, for at de mænds snak kan bli slaat ned, som før har hat nogen tvil om eders farsæt. Vil I nu, at dette skal gjøres, og bærer Gud godt vidnesbyrd for eder i denne sak, da vil de ære eder som sin sande herre og vise eder al kongelig hæder.» Kongen svarte saaledes: «Jeg vet ikke, om eders hæder tykkes mig værd at kjøpe ved at gaa under slike haarde vilkaar.» Lendermændene og kongens raadgivere hadde ymse meninger i denne sak. Men tilslut blev det til, at næste morgen skulde kongen og erkebiskopen og lydbiskopene møtes i skrudhuset[1]. Da de møttes, sa erkebiskopen det samme, som før er sagt. Siden talte Dagfinn saaledes: «Det findes neppe døme til, at bønder og kotkarlers sønner ustraffet tør byde en enevoldskonge og kongssøn slike haarde vilkaar og tvinge ham til jernbyrd, efterat han er blit konge over hele riket, og alle mænd har svoret ham eder. Og jeg tænker, at det vil tykkes os litet værre ikke at bære andet jern end koldt jern mot hans uvenner, og la den almægtige Gud skifte mellem kongen og hans uvenner, som han har skiftet mellem kong Sverre og hans motstandere.»

42. Derefter svarte kongen med disse ord: «Det er visst og sandt, Dagfinn, at dette vilde tykkes mangen konge haardt kaar at ta jernbyrd nu, naar han alt er stadfæstet i riket. Men da jeg bød dette paa mine og min mors vegne, da var jeg ikke tat sikkert og fast til konge; men dengang blev saken slaat ihjel, og det voldte de samme, som nu vil ha den frem. Alle de mænd, som var hos kong Inge, da jeg og min mor først kom til ham nord i Trondheim, og likeens da hun kom til Haakon jarl, vet, at hun da paa sine vegne bød, at den samme renselse skulde ha fremgang, om de hadde nogen mistro til min sak. Men de vilde paa ingen vis høre om det, og Haakon jarl sa, at han kjendte det vel altsammen, og at slikt ikke trængtes. Ofte sa han siden, saa mange hørte paa det, at han og hans bror sat i min farsarv. Nu skal vi likevel ikke regne dette for haarde kaar; ti jeg vil gjerne, at denne jernbyrd skal fare frem til hæder for mine tegner. Det er ogsaa en anden grund til det, og det er, at mange, hvis jeg undslaar mig for dette, vil tro, at jeg selv har nogen tvil om min farsæt. Men den tredje sak, som mest drar mig til det, er, at jeg er uryggelig tryg paa den dommeren, som denne saken nu er skutt ind under, og som aldrig har sveket nogen mand, naar han har en

[1] Sakristiet i Kristkirken.

retfærdig sak, og han ikke er ræd for nogen, men siger sandheten. Derfor gaar jeg nu gladelig under hans retfærdige dom.»

43. Efter dette stevne gik kongens mor til kirken for at faste til jernbyrden. Disse mænd fastet med hende: Sigurd kongsfrænde, Dagfinn bonde, Andres Skjaldarband og endnu flere, baade lærde og ulærde. Men tolv mænd blev sat til at holde vagt utenfor kirken baade nat og dag, for at ingen skulde komme til og spilde jernbyrden. Jarlen var meget blidere mot kongen i denne tid end før; men ingen visste, hvad som voldte det.

44. Med jarlen var en mand, som het Sigar og var fra Brabant. Han var en hændig mand, som skjønte sig paa mange ting og var klok til at gi raad. Han lot, som om han var en stor ven av kongen. Tidlig en morgen — det var onsdagen, før jernet skulde bæres — gik han til Dagfinn bonde, kaldte ham i enrum og sa: «Jeg vet, at dere er rædde for, hvorledes det vil gaa. Men jeg vil kongen vel, derfor skal jeg lære eder en list, saa ikke noget kan volde en mén. Jeg har et græs, og hvis jeg gnider det paa haanden til kongens mor, da kan hun ikke komme tilskade, men kan trygt bære dette jern og staa sig i prøven.» Dagfinn svarer: «Gud lønne dig for sand velvilje! Du er klok og skjønsom. Sig mig, hvor vokser dette græs, som har saa stor kraft i sig?» «Det vokser paa dit og hver anden mands hus her i Bergen,» sa Sigar. Dagfinn svarte: «Vi vil ikke ha nogen andre lægemidler i denne sak end dem, som Jesus Kristus vil gi os i sin miskundhet og med den hellige mø Marias, den hellige kong Olavs, den hellige Sunnivas og alle hellige mænds forbønner. Far du bort med dit snak og vit forvisst, at du skal fare en vond færd, om du siger dette oftere!» Siden gik Dagfinn til kongens mor og de mænd, som var hende nærmest, og sa i løndom til hende: «Hvis Sigar eller nogen anden kommer og byr eder noget lægemiddel eller anden list, saa ta eder i vare som for den værste fiende. Ti jeg vet forvisst, at det er falskhet og aabenbar svik under dette tilbud.»

45. En dag efter primamaal[1] bar kongsmoren jern i den rette stund, og det gik paa det bedste. Kongen, erkebiskopen, jarlen og de andre høvdinger var tilstede; der var ogsaa jarlen av Orknøene. Men den dag, da haanden skulde løses, blev det sagt kongen, at nogen av jarlens mænd tænkte paa lønlig at bære vaaben; derfor bød kongen Jon Staal, Guttorm Gunnessøn, Vegard av Veradal og Baard Bristein at væbne sine sveiter og sende bud til

[1] Tiden ved klokken 6 om morgenen, da en av de kanoniske tider (hora prima, «den første time», oldn. prími) blev sunget.

gjestene, at de skulde væbne sig og være ute ved Kristkirken, mens haanden blev løst. Til den avtalte tid kom kongen, erkebiskopen, jarlen, biskopene og alle de andre høvdinger til Kristkirken. Og da kongsmorens haand blev løst, gjorde Gud der i sin miskundhet det store jertegn, at haanden var hel og uskadt, og alle, som saa den, sa, at den var meget fagrere nu, end før hun bar jernet; dette sandet baade venner og uvenner.

46. Efter dette blev det paany gjort forlik mellem kongen og jarlen. Søndagen efter blev det holdt ting paa Kristkirkegaarden; der var alle høvdingene. Erkebiskopen lyste da kongsmorens renselse og truet enhver med ban, som hadde nogen mistro til det. Han lyste da ogsaa og fornyet forliket mellem kongen og jarlen. Derefter rustet kongen og jarlen sig til at fare til Viken med en stor hær. Ti det var kommet brev østenfra fra birkebeinerne og baglerne om, at Benes og slittungenes styrke vokste meget og at de drog sammen en mængde ildgjerningsmænd og gjorde megen ufred. De fik god bør østover. Da de kom til Tunsberg, blev det sagt dem, at Bene og slittungene var i Oslo og intet nys hadde om kongen. De vilde da straks seile ind til Oslo; ti det var god bør. Det blev da blaast til bortfærd for hele hæren, og nogen skibe la ut. Provsten i Tunsberg het Jofrøy[1]. Han gik straks til kongen og jarlen og hadde med sig en gut, som han sa var meget modig. Gutten fortalte, at biskop Nikolas hadde sendt ham ut til Tunsberg til provsten og bymændene for at advare dem om, at slittungene vilde fare ut til byen. Han skiltes fra dem, sa han, da nogen av dem alt drog fra Oslo. Somme av birkebeinerne sa, at dette visst var et knep av biskop Nikolas for at hefte deres færd. Men provsten og bymændene bad kongen om ikke at fare fra byen, og de blev der den dag. Imens blev det sendt mænd tilhest indover landeveien, og disse møtte mænd, som hadde faret rake veien fra Oslo; og de sa, at dette bare var fjas og et falskt rygte, som biskopen hadde sat ut.

47. Ivar Utvik og Asbjørn Kóp, som hadde Oslosyssel av kongen, laa da ved Hovedøen. De hadde sendt en letteskute ut for at faa vite om kongens og jarlens færd; da de fandt kongen, sa de, at slittungene ikke hadde noget nys om deres færd. Kongen og jarlen skyndte sig da det meste, de kunde; men det var den bedste bør. Da de kom til Hovedøen, kom Ivar Utvik og hans fæller til dem med tre skibe og sa, at slittungene holdt sig i ro i Oslo. Det blev da tat rev i seilet paa kongsskibet og sagt til de andre skibene, at

[1] Navnet Jofrøy er omstøpning av det engelske Geoffrey; Jofrøy var rimeligvis skotlænder eller englænder av fødsel. Han blev i 1224 biskop paa Orknøene.

de alle skulde seile jevnsides og lægge til byen slik. Siden seilte de som mest; men de av skibene, som var tungførere, brukte baade seil og aarer. Slittungene holdt vagt oppe i taarnet i Hallvardskirken og saa skibene, straks de kom frem forbi Nesodden. Bene og hans mænd skyndte sig da ut av byen alt det, de kunde. Men da birkebeinerne kom ind forbi Hovedøen, saa de grant, at nogen av slittungene fór opover veien. De la da som aakappest ind til bryggerne baade paa nord- og sydsiden og løp op i byen; men da var alle slittungene borte. Nogen av birkebeinernes sveiter løp efter dem helt nord til Frysja, men de fik ikke tak i nogen denne gang.

48. Det sat mange bagler i biskopens kastel[1] og verget sig; men var hverken med slittungene eller mot dem, ti de hadde endnu ikke gaat birkebeinerne til haande. Men saasnart kong Haakon kom frem foran kastellet, gik de ned og bød ham sin tjeneste. Biskop Nikolas var i byen. Han sendte straks en baat ut til kongsskibet og lot Inga kongsmor fare til sin gaard og holdt hende sømmelig hos sig; mot birkebeinerne var han paa det blideste. Næste morgen drog han i procession ut mot kongen og tok mot ham med al hæder. Derefter blev det sendt brev til Arnbjørn Jonssøn og alle baglerne. De kom da til Oslo og gik kong Haakon og jarlen til haande og gav op det navn, som deres flok hittil hadde været kaldt med. Disse var de av baglernes sveitehøvdinger, som blev haandgangne: Arnbjørn Jonssøn, Gunnbjørn Jonsbror, Simon Kyr, Øysteinn Roessøn, Gudolv paa Blakkastadir[2], Eindride Bekkil, Finn Kalvssøn, Botolv Havkssøn, Finn Bergtorssøn, Gudleik Skreidung, Sigurd Sevill, Gunnar Aasassøn, Eiliv Kember og Tore Aamundessøn.

49. Kong Haakon spurte nu, at slittungene var oppe i Øyjavatn[3]. Han lot da 14 skibe dra op i vandet og satte dertil en mængde folk og disse sveitehøvdinger: Guttorm Gunnessøn, Olav Mok, Gunnbjørn (Jonsbror), Harald Stangarfylja og nogen andre. Slittungene fik nys om deres færd og flygtet straks op paa Marker saa fort, de kunde. Birkebeinerne satte mænd ombord paa skibene, saasnart de kom til vandet; men nogen fór tilbake til Oslo til kongen.

50. Det var da store drikkelag i byen, og der hændte mange tidender. Kong Haakon hadde en morbror, som het Gunnolv; han mistet vettet, naar han drak. En kveld møtte han en bra mand, som het Sira[4] Eiliv, en høvisk

[1] Kastellet, som vel var bygget av biskop Nikolas, var en del av bispegaarden og laa ved vestre stræte. — [2] Gaarden Blakstad i Asker. — [3] Sjøen Øyeren. — [4] Sira (herre, fransk Sire, engelsk Sir) bruktes som titel for prester.

mand av gode seder; han var jarlens bedste ven og raadgiver. Gunnolv drog sit sverd og hug til Eiliv, saa den høire haanden næsten gik av. Dette blev snart sagt til jarlen; — han og kongen var begge ombord paa samme skib. — Jarlen kaldte straks paa sine mænd og bad dem væbne sig. Men Gunnolv kom sig midtskibs til hirdmændene, og de skjøt skjoldborg om ham og verget ham. Skibet laa ved kongsbryggen og mange skibe rundt omkring; saasnart disse hørte brak ombord paa kongsskibet, grep de til vaaben. Jarlen vilde gaa frem efter Gunnolv, men hirden verget ham, og da han saa, at han ikke kom nogen vei med dette, snudde han tilbake til forrummet med sine mænd. Da hirdmændene saa, at han fór dit saa aakappt med en fuldt væbnet flok, blev de rædde for, at han vilde søke mot kongen; de løp da alle op og gik agterut til kongen. Jarlen gik da iland over bryggen i agterstavnen med de mænd, som fulgte ham. Nærmest der laa skibene til Aasulv jarlsfrænde, Tord Dravle og Torfinn Ilde og endda flere mænd, som alle var venner av jarlen. Da de kom op paa bryggerne med sine mænd, spurte han, hvilket raad de skulde ta. Han sa, han vilde hevne Eiliv. En mand het Reidulv Baardsbror; han hjalp kong Inge, da han svømte over Nidelven, dengang baglerne faldt over ham i Nidaros[1]. Han var ingen ven av kong Haakon. Han sa til jarlen: «Det vil gaa flere av os og tilslut eder selv like ens, herre. Det er mit raad, at vi forekommer dem og drar skibene op under dem og dræper kongen og alle dem, som staar foran ham.» Aasulv jarlsfrænde svarte: «Altfor stor hevn er det for en eneste haand.» Mange sa, at de paa ingen vis vilde øve nidingsverk mot kongen; «ti han er sandelig uten skyld i dette,» sa de.

51. Mens dette stod paa, kom Dagfinn bonde, Guttorm Gunnessøn, Vegard Veradal og Andres Skjaldarband op paa bryggerne med sine mandsterke sveiter og stevnte straks henimot kongsskibet. Da jarlen saa dette, snudde han sig mot Vegard og stak til ham med sverdet. Stikket kom i kindet; Vegard slog det av, saa det skar sig ut gjennem kindet. Derefter gik jarlen op fra bryggerne og dit, hvor Eiliv laa, og var der en stund. Dette fik Arnbjørn Jonssøn, Lodin Paalssøn og størstedelen av hæren vite. De grep da til sine vaaben; ti de hadde alle skjolder ved stavnene for ufredens skyld, — og sendte mænd paa baater til kongen og sa, at de alle vilde følge ham. Dagfinn og Guttorm og de andre høvdinger gik ut paa skibet til kongen, men lot sine sveiter bli under vaaben. Da kom jarlen ogsaa ut paa skibet, meget vred. Kongen stod op og hilste ham og tilbød bøter for sin frænde Gunnolv baade

[1] 22 april 1206.

til jarlen og Eiliv. Men jarlen ænste det litet. Da sa Dagfinn bonde: «Hvis I, herre jarl, ikke vil la alle ha grid inat for denne saks skyld, da kan ikke baade I og kongen være ombord paa dette skib, og kongen skal da følge med os.» Kongen svarte: «For ingen del vil jeg og mit følge fly mit skib inat.» Da sa hirden, at de vilde være der, hvor kongen var. Jarlen svarte da med myke ord og sa, at alt dette skulde staa med grid til om morgenen. Men begge holdt de den sterkeste vagt om natten.

52. Om morgenen, da formesserne var sunget, gik kongen til Eiliv og bød ham bot paa Gunnolvs vegne. Eiliv svarte vel og tilsa grid, til de saa, hvorledes det gik med ham. Kongen lot da blaase til hirdstevne, og bar denne sak frem. Det var ymse meninger om den. Vegard Veradal stod da op og aabenbarte for hirden den vanhæder, han sakløs hadde faat; han la dog til, at han ikke vilde paatale dette, hvis det blev budt ham noget sømmelig forlik. Men lendermændene og hirdmændene sa, at de paa ingen vis vilde det. Det blev da til, at jarlen fæstet saken under gode mænds dom. Vegard blev da tildømt baade bøter og eder paa boken[1]. Men han eftergav begge deler Jarlen likte dog dette endda mindre og la stort fiendskap paa Vegard, som siden skal bli sagt.

53. Kong Haakon og Skule jarl satte derefter mænd i alle sysler paa Oplandene. Men eftersom det saa ut til ufred, var de nøie i valg av mænd til det. Over Hadeland satte de Gunnbjørn Jonsbror[2] og Torgeir biskopsmand, over Raumarike Harald Stangarfylja og Toralde Ogurssøn, over Hedemarken Olav Mok og Fridrek Slavse og i Gudbrandsdalene Eindride Bekkil og Baard Hale. Kong Haakon og Skule jarl fór selv til Tunsberg og sendte bud til Bergen, at de vilde sitte i Tunsberg om vinteren. Kongen satte Dagfinn bonde til at stelle til juleveitslen for sig; men jarlen satte Grunde fehirde til det paa sine vegne. Saa fór de øst i Viken til elven for at ransake efter gamle og nye saker, paa kongedømmets vegne. Siden fór de nord til Tunsberg og sat der i julen. Den samme høst blev Gaut Jonssøn drevet tilbake av uveir fra Jorsalafærden. Kongen tok vel imot ham og gav ham den halve Elvesyssel[3], og han var med kongen om vinteren.

54. Dette var den anden vinter av kong Haakons kongedømme. Da gjorde
[1219] han Guttorm Gunnessøn[4] og Paal Vaagaskalm[5] til lendermænd. Denne vin-

[1] D. e. evangeliet. — [2] Baglerhøvding fra Ranrike, lendermand før 1228, bror av baglerhøvdingen Jon Drotning (død 1206). — [3] Den sydlige halvdel av Bohuslen. — [4] Søn av den nedenfor nævnte Gunne Lodinssøn. — [5] D. e. Paal fra Vaagan (i Lofoten), hvor han eide en gaard; han bodde ogsaa paa Dønnesøy i Haalogaland.

ter stod Gregorius Jonssøn for Trøndelagen paa kongens vegne. Han skrev til kongen og jarlen om vinteren efter julen og sa, at byen i Nidaros var brændt. Disse var dengang kongens raadgivere: Martein kongsfrænde[1], Gunne Lodinssøn, Guttorm hans søn, Dagfinn bonde og Baard Bristein. Kongen var da 15 aar gammel. Disse kongens raadgivere sendte bud til Arnbjørn Jonssøn, hans bror Guttorm og Paal Vaagaskalm med disse ord: «Det tykkes os at staa farlig til med kongens sak, ti jarlen raar baade for ham selv og for riket. Men der er mange, som gaar mellem dem og sætter mere ondt end det skulde være, og stundom er ikke de tilstede, som kongen trygt kan lite paa. Derfor vilde vi gjerne faa venskapet mellem dem bundet saa fast, at de ikke skulde trænge at ha nogen mistro mot hverandre. Det synes os den bedste utvei til det, at kongen beiler til jomfru Margret, datter til jarlen.» De sa, at da vilde alt være trygt og at jarlen vilde elske kongen som sin egen søn. De talte om dette for kongen. Han sa ikke stort til det i førstningen, men siden sa han, at han var villig til det, om alt da kunde bli trygt og traust. «Dog er jeg ræd for,» sa han, «at det alt kommer ut paa ett. Men jeg liker godt, at dere har omsut.» Siden gik de til jarlen og bragte dette frem for ham. Han tok det vel op, men skjøt dog saken under hendes mor, hende selv og deres andre frænder. Enden blev, at kongen fæstet sig jomfru Margret. Da sa baade venner og andre, at intet vilde kunne skille deres venskap, om dette giftermaal kom istand.

55. Høsten iforveien kom Snorre Sturlassøn fra Island. Da kom ogsaa
Sorle og Grimar med den storre knarren, som de hadde hat i Vestmannaøene, [1218]
og fortalte den tidende, at de hadde dræpt en gjæv mand, Orm Jonssøn, bror til Sæmund i Odde, foruten hans søn Jon og Skjegge prest, og mest for den urets skyld, som Sæmund hadde øvd mot austmændene; dog var Orm sakesløs; ti han hadde stadig søkt at gjøre det godt mellem dem[2].

56. Kong Haakon og Skule jarl fór om vaaren fra Tunsberg til Bergen
og sat der om sommeren. Da kom Jon Staal til Bergen med det skib, som [1219]
han hadde latt gjøre til kongen; det var paa 25 rum og det bedste av skibe. Kongen hadde det længe siden. Ved Mariamessetid[3] fór kongen og jarlen nord til Trondheim med mange og gode mænd fra Gulatingslagen. Mikalsmessedag[4] blev jomfru Margret trolovet[5] med kongen, og det blev holdt et

[1] Rimeligvis den samme som Martein av Kinsarvik, kap. 86. — [2] Jfr. kap. 37. — [3] Henimot 8 september. — [4] 29 september. — [5] Púsa (fransk épouser, lat. sponsare) kaldtes paa oldnorsk den kirkelige trolovelse, som gik forut for den borgerlige vielse. Bryllupet fandt først sted i 1225, se kap. 128.

prægtig gjestebud i hallen[1]. Kongen og jarlen sat den vinter i Trondheim, og [1219—1220] alt var da godt mellem dem. Dette var den tredje vinter i hans kongedømme. Da blev Vegard Veradal og Andres Skjaldarband sat i sysselen i det nordligste tinglag i landet; ti de var begge kongens nærmeste venner.

57. Efterat baglerne hadde gaat til forlik med kong Haakon, som før er fortalt, fik ikke Gudolv paa Blakkastader nogen syssel; ti han var meget ilde kjendt av bønderne der, hvor han hadde hat syssel. Da Gudolv saa, at at han ikke fik nogen hæder av birkebeinerne, likte han det ikke; han sat dog stilt en stund. Men den vinter, som det nu er talt om, da kong Haakon og Skule jarl sat nord i Trondheim, sendte Gudolv sin søn Eiliv Kruna og to andre mænd, Eirik Panne og Jon Raude, syd til Halland for at lete efter den gut, som het Sigurd og som sa sig at være søn av Erling Steinvæg. De fandt ham og tok mot ham med sømmelig hæder. Det drev da straks folk til Sigurd. Gudolv var da hans hovedraadgiver, og Erling Rumstav[2] hans merkesmand; men disse sveitehøvdinger kom først til dem: Sandulv Hauksson, Torleiv Brud, Erling Ring, Helge paa Solbjorge[3], Gaute Godtsmør, Gaase under fjeldet, Grim Svange. De hadde meget folk og blev kaldt ribbunger[4]. Sigurd var da 17 vintrer.

58. En stund i forveien var Ivar Utvik og Gudolv blit edsbrødre, og var de gode kamerater. Ivar hadde den vestre del av Oslo syssel, han sat i sin syssel og ventet intet ondt. Gudolv samlet iløndom folk og fór om natten ut til Hovedøen mot Ivar. Han kom uforvarende over ham og jaget ham av skibet. Der faldt mange raske mænd og gamle birkebeiner, Smid Sleppa og Hallvard Kurt mellem dem. Ivar kom sig bort i en baat; men hans følge reddet sig ind i kirken. Gudolv tok skibet og alle vaaben og meget andet gods.

[1220] 59. Denne vinter sat kong Haakon og Skule jarl i Trondheim, som før er skrevet. Men da det blev vaar, fór de syd til Bergen og sat længe der om sommeren. Jarlen bragte da paa tale, at han vilde sende en hær til Island. Bjørn, søn av Torvald Gissurssøn, hadde da latt dra en norrøn mand ut av kirken i Midfjorden[5] og dræpt ham. Han tyktes at ha gjort dette til hevn for Orm; ti han var gift med Hallveig, datter hans. Jarlen saa ut mange skibe til

---

[1] D. e. kongehallen, som altsaa ikke var brændt, jfr. kap. 54. — [2] Han kaldtes mulig saa, fordi han hadde faret pilgrimsfærd til Rom. — [3] Muligens Solberg i Id i Smaalenene. — [4] Navnet betyder rimeligvis «røvere». — [5] En fjord og bygden deromkring i den vestlige del av nordlandet paa Island, i Hunavatns syssel.

færden. Men folk hadde liten hug paa den. Skalden Gudmund Oddssøn kvad da denne vise:

Hvad skal jeg denne sommer
sysle, du spydnet-luens[1]
kampglade gram[2]? Jeg spørger
gode fyrsten derom.

Havets stridsmand, herje
hist paa vore ætland
sig ei for mig sømmer;
— saarsvanen[3] glædes av jarlen —.

Snorre Sturlassøn og de andre islandske mænd, som var (i Bergen), bad Dagfinn bonde tale for kongen, saa denne tilstelning faldt ned. Det blev da til, at det blev tilsagt et stevne. Der talte kongen og tok slik til orde: «Herre jarl, jeg synes ikke, at den tanken, som har været oppe her i sommer, at sende en hær til Island, er klok; ti denne færd tykkes vanskelig at gjøre; men landet er bygget herfra; men vore frænder og forfædre har kristnet det og gjort dets mænd mange velgjerninger. De fleste av indbyggerne der er ogsaa sakløse for os, selv om somme har handlet ilde mot vore tegner; men det vil bli til skade for alle, om landet herjes. Nu vil jeg bede eder, herre, at I for min forbøns skyld lar denne plan falde.» Da kongen hadde talt, støttet mange andre ham i hans bøn. Jarlen gav da dette forehavende op, og det raad blev tat, at Snorre Sturlassøn blev sendt ut til Island for at la austmændene[4] faa fred. Kong Haakon gav ham lendermandsnavn, og han og jarlen talte mangt og meget om islændingenes saker. Det blev da for første gang talt om av jarlen, at Snorre skulde bringe landet under kongen. Men om høsten, da Snorre kom ut, blev sydlændingene usams sig imellem, og næste vaar dræpte Lopt i Skarda Bjørn Torvaldssøn paa Breidabolstad[5]. Denne sommer sendte Snorre [1221]
sin søn Jon til jarlen, som det var avtalt mellem dem. Men Snorre kom ingen vei med landets folk i denne sak, og heller ikke søkte han stort at fremme den. Men kjøbmænd hadde paa den tid god fred paa Island.

60. Om sommeren, da kong Haakon og Skule jarl sat i Bergen, kom der [1220]
brev øst fra Viken fra lendermændene øst i Viken, at kongen og jarlen maatte skynde sig dit; ti ribbungene styrktes meget. De rustet sig straks og blev færdige til Mikalsmesse[6]. De hadde 30 skibe. Disse lendermænd var med: Paal Vaagaskalm, Jon Staal og Ivar Nev. De fik haard bør utenfor Jæderen.

---

[1] Spydnet-luen, d. e. skjoldets ild, sverdet. — [2] Gram, digterisk ord for «fyrste, konge». — [3] D. e. ørnen. — [4] Nordmændene blev paa Island (likesom i Irland) kaldt austmænd (østmænd), fordi de kom østenfra. — [5] I Rángárvalla syssel paa sydlandet paa Island. Lopt var søn av biskop Paal i Skaalholt (1195—1211). Drapet foregik 17 juni 1221. — [6] 29 september.

Siden laa de en halv maaned i Lykri[1]. Drikken og maten slap da op for dem. Det blev slagtet ned bufæ for mange folk i bygden. Da blev det ulyd i hæren. Mange blev lei av at ligge ute saa længe. De tok da det raad at dele hæren. Kongen snudde nordover til Bergen med storskibene, men jarlen fór øst til Viken med de mindre skibe og den største del av hæren. Det blev avtalt mellem dem, at jarlen skulde ta landskyld og leding i hele Viken og flytte nordover til juleveitsle og hirdlønninger[2]. Da kong Haakon kom nord i Eikundasund[3], møtte han der biskop Heinrek fra Stavanger[4], de talte om mange ting sig imellem og bandt sit venskap fast. Biskop Heinrek var stadig siden en tro og uryggelig ven av kongen. Han sa, da de skiltes: «Det skal I vite, herre, at før hadde I ingen større uven i nogen liten mand end i mig; men fra nu av skal I ikke ha nogen traustere ven mellem os biskoper end i mig, om det end veier litet.» Kongen fik god bør til Bergen. Han hadde litet gods med sig paa skibene til at holde sig med, men i Bergen var der ikke noget. Da kaldte han Dagfinn bonde til sig, og han lot ham ta ved fehirdslen og stelle til juleveitslen. Det blev da tat op store laan baade til bordhold og til juletilstelningen; det blev ogsaa sendt mange breve om utredsel til sysselmændene. Men de greide litet av det, de var skyldige til; ti sysselmændene var ikke meget rædde for kongen, og hver gang han satte dem irette, blev det straks svart, at de hadde anden nødvendig bruk for pengene.

61. Nu er at fortælle om Skule jarl, at han fik sent bør til Viken. Men da han kom frem, krævde han leding og kongens landskylder over hele Viken. Han tok slikt han fik derav, og vendte nordover igjen og fór fem nætter før jul fra Tunsberg. Han fik god bør og kom den fjerde kveld i julen til Bergen. Han hadde sendt mænd i forveien til kongen, men kongen sendte mænd for at møte ham og bød ham til at sitte i hans kost i julen. De sat da begge sammen i julen, og alt gik paa det bedste mellem dem. Dette var den fjerde
[1221] vinter i kong Haakons kongedømme. Men da det led utpaa vinteren, kom det bud østenfra Viken, at ribbungene styrktes meget og gjorde meget ugagn. Bene og slittungene var da kommet til ribbungene. Bene var sveitehøvding i hæren, men Sigurd vilde ikke gi ham nogen større hæder.

62. Da det blev vaar, gjorde kongen og jarlen det raad, at jarlen skulde
[1221] fare nord til Trondheim og samle folk derfra og dra over land ned til Viken

[1] Nu Løgre eller Lygre, en smal fjord straks østenfor det søndre indløp til Ekersund. Flaaten har rimeligvis ligget i havnen Skivoldvik. — [2] Hirden fik sin løn for hele aaret utbetalt første nytaarsdag (8de dag jul). — [3] Ekersund i Stavanger amt. — [4] Biskop i Stavanger 1207—1224.

mot ribbungene. Men kongen skulde fare øst i Viken med skibshæren, og der skulde de møtes. Saasnart jarlen kom til Trondheim, stevnte han til sig lendermændene Gregorius Jonssøn, Paal Vaagaskalm og Peter Paalssøn[1]. Derefter fór de til Oplandene, som det var avtalt. Jarlen hadde meget og vakkert folk. Han fór den beneste vei, til han kom syd paa Hedemarken til Hamar, der kom alle de av birkebeinernes sysselmænd, som sat paa Oplandene, ham imøte. Han spurte da, at ribbungene var i Viken og hadde en stor styrke. Sigurd hadde litt før været i Oslo og tat to skibe, som biskopen eide, og fra alle kanter drog de skibe til sig og var ment paa at fare til Tunsberg mot Arnbjørn Jonssøn og de andre lendermænd, som sat paa berget der. Da jarlen spurte disse tidender, skyndte han sig fra Hamar og drog med alle sysselmændene først til Oslo.

63. Nu er at fortælle om kong Haakon, at han om sommeren fór øst i Viken, som det var avtalt, og hadde meget folk. Med ham var Gaut Jonssøn, Jon Staal og Dagfinn bonde. Det er intet fortalt om hans færd, før han kom østerpaa og seilte ind efter Viken go la til i Grindholmesund[2]. Da laa ribbungene paa østsiden av fjorden ved Varna[3] og hadde mange skibe og meget folk. Arnbjørn Jonssøn og de andre lendermænd, som var i Tunsberg, hadde drat folk og skibe til sig og vilde fare mot dem og skulde netop til at lægge ut. Men da de kom utenom Skeljasteinsgrunden[4], kom en byrding mot dem. Arnbjørn rodde til den i en baat og spurte om tidender. De sa, at kong Haakon var kommet nordenfra og laa i Grindholmesund med mange skibe. Arnbjørn blev meget glad ved dette og stevnte straks til kongen og sa ham tidender om ribbungenes færd.

64. Da kong Haakon hørte om ribbungene, lot han blaase. Tjeldene blev tat ned, og de rodde straks ut efter sundet. Gaut og Dagfinn vilde, at de med engang skulde ro ut paa fjorden samme nat. Men Arnbjørn og vikverjerne sa, at det var ledet saa langt paa dagen, og at det var raadeligere at lægge ut paa fjorden imot dag. De rodde da ind til Jarlsøy[5] og laa der om natten. I begyndelsen av natten kom det en skute østenfra over fjorden; paa den var mænd av Hallvard Brattes sveit. De sa, at ribbungene hadde jaget dem. «De rodde østenfra mot Rugøy[6], da vi skiltes,» sa de. «De vilde hit mot lendermændene; ti de har spurt, at lendermændene har faa og smaa skibe.

[1] Av Giske. — [2] Vrængen mellem Nøterø og Tjømø syd for Tunsberg. — [3] Det gamle navn paa Rygge sogn med fastlandsdelen av Moss herred (uten Jeløen). Navnet lever endnu i Værne kloster. — [4] Piren ved Tunsberg. — [5] Jarlsøy, nu Jersø i Kristianiafjorden, ikke langt fra Tunsberg. — [6] Rugøy, nu Rauø i Onsø i Smaalenene.

Men selv har de mer end 50[1], og det tykkes os likt til, at de vil ro ut over fjorden inat. Men de vet ikke, at kongen er kommet nordenfra.» Hæren blev da kaldt iland fra skibene. Dagfinn bonde talte til hæren og sa, at kongen vilde de skulde ligge uten telter og i fulde hærklær denne nat. «Ti det er at vente, at ribbungene vil komme her i nat med hele hæren sin.»

65. Lodin Gunnessøn rodde om natten ut med tre skuter for at speide. Mændene vaaknet tidlig, før dag, ti det var noget koldt, og rustet sig straks. Da det begyndte at lysne, kom Lodin tilbake. Han hadde tat en skute fra ribbungene og førte mandskapet til kongen. De sa meget om det, ribbungene hadde fore. De hadde spurt, at Skule jarl var kommet fra Oplandene med en stor hær og var i Oslo. «Derfor tør de ikke fare dit. De har ogsaa spurt, at lendermændene er i Tunsberg med smaaskibe, og vil først fare mot dem. Men hvis de faar vundet over dem, tænker de at fare mot jarlen.»

66. Derefter kaldte kongen sine raadgivere til sig, og det raad blev tat, at smaaskibene skulde fare først, og langskibene straks efter. Mastene skulde staa oppe paa dem; for da vilde ribbungene tro, at det var byrdinger eller smaaskibe allesammen. Saa blev gjort. De rodde da ut paa fjorden alt det, de kunde. Men da de kom syd om øen, saa de, at ribbungene kom roende nordover bent imot dem. Det tyktes dá birkebeinerne at se likt ut til, at det vilde bære sammen med dem. Det var stille veir og fagert solskin. Paa storskibene tok to mand om én aare, og skuterne gik bare litt fortere. Kongsskibet var størst; dog var mange skibe senere end det. Kongen bad Sigurd Skjaalge stige i en baat og ro til smaaskibene og sige dem, at sjelden rodde de gamle birkebeiner saa sløit, naar det laa saa meget ved. Siden gik skuterne bedre frem. Ribbungene trodde, det var byrdinger, som fór der, og rodde bent mot dem. Men da de paa smaaskuterne tok til at skyte paa dem, som var nærmest, saa ribbungene, at veirfløiene[2] paa storskibene blinket i solskinnet; da tyktes de at vite, at der var flere indenbords end lendermænd alene. De lot da stavnene vike og vilde snu ind efter fjorden. Men da kongen saa det, rodde han iveien for dem med storskibene, saa de ikke kunde komme den vei. De vek da den korteste vei ind til land og gik av skibene ved Jalund[3] og hug brandene[4] av. De birkebeiner, som var nærmest, løp

[1] Andre haandskrifter har 40. — [2] De utskaarne og ofte forgyldte vindfløier (oldn. veðrviti) raget opover stavnhodet. — [3] Jalund, nu Jeløen ved Moss. — [4] Brand (oldn. brandr) kaldes en vakkert utskaaret, ofte forgyldt bjelke for og agter, som løp opover mot rælingen paa begge skibsbord, i førstningen temmelig smal, men bredere imot stavnen. «Brand» betyder ogsaa «sverdklinge»; «brandene» har faat sit navn paa grund av sin form.

efter dem saa fort, de kunde. Men det var en bro foran dem; den kastet ribbungene av og kom paa den vis unda. Det faldt nogen mænd av dem, og somme blev saaret.

67. Skule jarl var i Oslo, som før er skrevet. Han bad biskopen laane sig hans skib Skeggen[1]. Men biskopen vilde ikke og truet dem med ban, hvis de tok den hellige Hallvards skib. Da svarte jarlen: «Det er ikke gaat lang stund, siden Sigurd ribbung tok to av skibene dine, og du satte ham ikke i ban for det; derfor kan vi trygt ta disse skibene. Men hvis du bansætter os, fordi vi tar dette skib for at rense landet, endda du har taalt ribbungene, som alt var faldt i ban for sine ildgjerninger, da skal du ha kjøpt den bansættelse dyrt, og likesaa de, som tjener dig.» Siden laante biskopen jarlen skibet med hoder og fuld utrustning. Gregorius Jonssøn tok det skib, som het Stokkebussen[2], og Paal Vaagaskalm Haasaugabussen[3]; de andre sveitehøvdinger tok alle de største skibene i byen og satte viggyrdler[4] paa dem mellem stavnene; siden fór de alt det, de kunde, ut efter fjorden. Da de kom til Jalund, løp en bonde ut paa neset, ropte til dem og sa, at lendermændene og birkebeinerne hadde faret fra Tunsberg og vilde til møte med jarlen. «Men da kom ribbungene til og la mot dem, og nu slaas de som haardest.» «Jeg venter», sa han, «at birkebeinerne nu trænger hjælp; ti de har færre og mindre skibe.» Bonden sa dette, fordi han visste ikke, at kongen var kommet nordfra og var med paa færden. Jarlen hadde heller ikke spurt noget til kongen. Siden tok to mand om én aare, og de rodde som aakappest og kom utfor Stallen[5], just som ribbungene løp op av skibene. Kongen sendte da en skute til jarlen for at sige, hvad som var paa færde, og at de ikke behøvde at ro mere, end de vilde. Da jarlen fik høre dette, rodde de i ro og mak. Kongens mænd tok ribbungenes skibe og meget andet hærfang og satte mænd til at ta vare paa det, indtil byttet blev delt. Siden møttes kongen og jarlen og hilste hinanden paa det venligste.

68. Efter at ribbungene var jaget, tok de landeveien østover. Men da kongen og jarlen spurte dette, styrte de ind efter Oslofjorden og seilte om kvelden til Haugsvik og næste morgen ind til Hovedøen. Kongen og den største del av hæren la til der; men nogen skibe la straks ind til byen med

[1] D. e. «Manden» eller «Den skjeggede mand.» — [2] Busse var navn paa en slags kjøbmandsskib; «Stokkebussen» betyder vel «trælastskuten.» — [3] Navnet er sammensat av hár «aarekup» og auga «øie» og betyder «bussen med aarekupøinene.» — [4] Viggyrdler kaldtes et brystvern av bretter, som blev sat paa skibene før slaget. — [5] Stallen er et nes, som nu kaldes Stallsberget.

disse høvdinger: Paal Vaagaskalm, Aasulv kongsfrænde[1], Kolbein Kitturygg, Haakon Kaavis og de fleste sysselmænd paa Oplandene. Om kvelden fik kongen og jarlen nys om, at ribbungene vilde søke mot byen om natten. Kongen sendte da en lursvend ind for at blaase alle mand ut av byen. Men de ænste det litet og blev der like fuldt; somme la likevel skibene ut for anker. Om morgenen i dagningen kom Sigurd ribbung løpende ind i byen med hele sin hær. De fór gjennem det nedre stræte ut over bryggerne, drev nogen mænd paa sjøen og saaret dem. Birkebeinerne fik skibene ut fra bryggerne, men nogen blev saaret av skud. Haakon Kaavis var gaat op i byen, han løp paa sjøen og fik et skud i foten og blev saaledes drat op i et skib. Fire av birkebeinernes mænd blev dræpt. Men de birkebeiner, som var paa skibene, hærklædde sig og la til bryggerne. Da ribbungene saa det, vek de unda op til strætet og nord over ut av byen; men birkebeinerne efter dem.

69. Da kong Haakon og jarlen, som laa ved Hovedøen, hørte, at det blev blaast i byen, hærklædde hele hæren sig og rodde ind til byen. De største skibene, kongsskibet og busserne, blev senest færdige. Da sa Agmund merkesmand til kongen: «Herre, nu kan en se, hvordan ribbungene løper nordover fra byen, det blir ikke noget at sysle for os der denne gang. Det er bedre, at vi ror over til Gyljande[2] og gaar iland der, og at vi saa tar øst over Akershagen[3] mot Frysja og møter dem ved broen der; saa kan vi faa syslet mere, om Gud vil.» Kongen sa, at det vilde han gjerne, og ropte til de skibe, som laa nærmest, og bad dem styre vestover. Men Barna-Peter og de, som var mest tungføre, sa, at de ikke hadde kræfter til at jage i skogene efter ribbungene, og mange stemte i med ham i det; alle skibene stevnte da ind til bryggerne. De, som kom først, løp straks i land. I det samme kom tre av ribbungenes sveiter ind i byen; da de møtte skutehæren, trodde de, at det var deres folk, og spurte, hvor Sigurd, kongen deres, var. Men da kom det snart hugg i flokken. Ribbungene flygtet unda nord efter strætet, men somme ut paa akrene. Der faldt 86 mand av ribbungene. Men de birkebeiner, som fór først og hadde løpet efter ribbungene, fulgte efter dem nordover til en aa, som heter Faad[4]. Der skjøt de paa hverandre en stund. Ribbungene søkte da unda, men birkebeinerne vendte tilbake til Oslo.

---

[1] Den samme, som ogsaa kaldes Aasulv jarlsfrænde. — [2] Gyljande, nu Piperviken ved Kristiania. — [3] Den til gaarden Aker hørende strækning, hvor nu byen Kristiania ligger. — [4] Faad, det gamle navn paa Lysakerelven.

70. Siden gjorde kong Haakon og Skule jarl sig færdige til at dra fra byen, men først satte de sysselmænd over hele Oplandene. De seilte ut til Haugsvik og holdt der hirdmandsstevne. Jarlen sa da, at han vilde fare op paa Follo og hevne Ragnvald, som bønderne hadde dræpt sakesløs [1], og brænde deres bygder. Men kongen svarte: «Jeg har ingen hevn at ta efter Ragnvald; ti hans frænder har altid været min æt imot. Men fordi foldungene dræpte ham sakesløs, vil jeg ikke sætte mig mot, at I farer med eders hær og hevner dem.» Jarlen fór da dit op med Gregorius Jonssøn, Ragnvalds farbror, og mange birkebeiner og de fleste, som hadde været bagler. De brændte en stor del av bygden; men bønderne gjorde ingen motstand. Derefter fór birkebeinerne tilbake til sine skibe. Da blev dette kvædet:

Hevnet blev drap paa Ragnvald,
da rand-bærerne [2] brændte
— husene ødtes av herren —
haardelig øst for fjorden.

Visselig skjøt Skule
skræk i snakketrængte
foldungers bringer. Flammen
føk foran haulders huser.

71. Siden seilte kongen og jarlen ut til Jarlsøy og gjorde sig der færdige [1221]
til at dra nord til Bergen. Men Lodin Paalssøn var efter paa berget (i Tunsberg), men Guttorm Gunnessøn i Grenland og sysselmændene øster ved elven. Arnbjørn Jonssøn og Lodin Gunnessøn fór nordover med kongen. De laa nogen nætter i Hornboresund [3] og la ut derfra en kveld, og var meget drukne. Om natten blev det hvast veir og regn imot dem. De søkte ind for at finde havn, og de visste ikke, hvor de fór. Om morgenen i dagningen seilte de ind gjennem Tregdesund [4]. De løp mot skjær og brøt styret sit. Siden gik færden godt for dem, nord til Bergen. Men da de kom til byen, var jomfru Margret, fru Ragnhild, hendes mor, og Sigrid, jarlens søster, som siden blev abbedisse paa Rein, kommet nordenfra. De hadde faret sydover, fordi Lodin Gunnessøn da blev gift med jarlens søster Ingebjørg [5]. Bryllupet blev holdt i kongsgaarden.

72. Ved denne tid kom mænd av Vegard Veradals sveit nordenfra Haalogaland og sa kongen de tidender, at Andres Skjaldarband, kongens frænde, hadde latt dræpe Vegard Veradal, kongens kjæreste ven og maag [6]. Kongen

[1] Jfr. kap. 32. — [2] Rand-bærere, d. e. de, som bærer rand eller skjold, krigere. — [3] Hornboresund, nu Homborsund, i Eide sogn, Homedals prestegjeld i Nedenes. — [4] Nu Tregdefjord, østenfor Mandal. — [5] Ingebjørg var datter av Baard paa Reins tredje hustru Ragndid, som før hadde været gift med Erling av Kviden, og saaledes Skules halvsøster. — [6] Vegard var gift med Inga, kongens mor.

spurte, hvad sak der var til det. De sa, at han hadde ikke hat nogen sak mot ham. De sat nord paa Hinn [1], Andres i Havn [2] og Vegard litt længer oppe i bygden. Vegard kom en dag til Havn og indbød Andres til sit bord; men Andres sa ja. Vegard sendte da nogen av sine mænd hjem for at sætte bordet. Andres bad Vegard gaa til det hus, som Finneskatten var i, og se til, at den ikke spildtes. Vegard gik til huset. Der var en fjæl faldt ned over døren; Vegard tok staahuen av og saa ind. Da løp to av Andres's svender, Botolv Lim og Assur Gnit, frem og gav ham banesaar. Kongen likte dette storlig ilde; han tyktes ved denne gjerning at ha mistet de to mænd, som var ham mest hulde. Men han trodde at vite, av hvis røtter dette var rundet. Kongen gik til jarlen og sa ham disse tidender. Jarlen sa ikke stort dertil, men en kunde merke, at han ikke syntes, det vilde være værre, om dette blev hevnet paa Andres.

73. Kongen kaldte da sine venner til sig og spurte dem tilraads i denne sak. Han fik det raad av dem, at Andres skulde miste sin hæder av kongen, men ikke livet, endda han hadde fortjent det; ti de fandt, at den, som hadde voldt dette, var likesaa meget den mand, som vilde begges død. Litt efter kom Andres til byen med en tyvesesse; han angret meget denne gjerning og tyktes at se, hvilke snarer der var lagt for ham. Kongen tok syslen fra ham, men gav ham forlik. Kongen gav Ivar Utvik hans syssel, men jarlen gav om vinteren Andres syssel paa sine vegne.

74. Da det led ut paa høsten, gik Arnbjørn Jonssøn, Hallvard Bratte, Lodin Gunnessøn og de andre vikverjer til kongen og sa, at de hadde spurt, at ribbungene styrktes meget i Viken. Da kongen og jarlen hørte dette, skyndte de sig at gjøre sig færdig til at dra. Kongen tok den tyvesesse, som Ivar Nev hadde latt gjøre, men jarlen tok biskopens skib [3]. Da de kom ut for Øst-Agder, spurte de, at nogen sveiter av ribbungene var kommet østenfra der i nærheten. De tok da mænd fra sine skibe og lot dem fare mot dem paa lette skuter. Der faldt nogen av ribbungene, men de andre flygtet unda. Birkebeinerne tok meget buskap fra dem ombord paa en byrding og vilde seile ut til skibene med det. Men de fik hvast veir og seilte paa en baae; og der tyntes byrdinger og mange brave drenger. Mellem dem var en gammel birkebein, som het Slitande, en hjaltlandsk mand. Men de andre berget livet ved det, at de la sig paa de døde nauteskrottene og svømte iland paa dem. Kong

[1] Hinn, d. e. Hinnøy paa grænsen mellem Nordlands og Tromsø amt. — [2] Havn er rimeligvis Harstad havn i Trondenes paa Hinnøy. — [3] D. e. biskop Nikolas's skib, se kap. 61.

Haakon og jarlen seilte den dag paa Grenmar[1] og ind langs Nesjar[2], og fik en svær storm. Veiret var stort og stod tvers paa skibene, saa de maatte øse baade for og agter, og var døden nær. Kongsskibet, jarlsskibet og Arnbjørns skib var de eneste, som drog sig frem; men alle de andre vek ut av leden for at søke til havn. De la til ved Aarøene[3]. Der spurte de, at Sigurd ribbung og Bene var oppe paa Raumarike med en stor hær; men nogen av ribbungenes sveiter var syd i Viken. Da hæren kom efter til kongen, tok de det raad, at jarlen skulde fare syd i Viken og lete efter ribbungene. Men kongen blev efter i Tunsberg med sine mænd. En mand het Gunnar Aasassøn. Han hadde været en gammel begling og en stor uven av birkebeinerne. Han gik kong Haakon til haande, da baglerne overgav sig. Men han fik ikke hos kongen den hæder, han vilde; derfor løp han til ribbungene og tok straks len av dem; han fik en stor sveit, og ingen mand blev værre end han. Da jarlen seilte østover, spurte han, at Gunnar var i Vettaherad[4]. Han fik nys om, hvor han og to andre sveiter av ribbungene var, og en nat, da det var paa det mørkeste, kom de over Gunnar paa en gaard, som heter Apaldssæter[5]. Birkebeinerne kringsatte straks alle husene, og faa kom sig ut, og de blev straks dræpt. Men Gunnar og hans mænd laget sig til at ta imot dem, som de kunde bedst. Aamunde Aakav var jarlens merkesmand; han blev skutt med en pil i halsen og fik straks sin bane. Det blev en haard kamp, ti ribbungene verget sig drengelig. Der faldt Gunnar og 90 mand med ham.

75. Efter dette vendte jarlen tilbake nord til Tunsberg og fandt der kongen. Det raad blev da tat, at jarlen skulde bli efter i Viken; men kongen fór nord til Bergen. Han kom dit før jul og sat der om vinteren. Dette var hans kongedømmes femte vinter. Ikke længe efterat de hadde skiltes, spurte [1221—1222] jarlen, at Gudolv Blakk[6] var i Oslo herred med en stor sveit. Han var om dagen i byen, men om natten i herredet, snart paa én gaard, snart paa en anden. Jarlen tok nogen skuter og seilte ind til Hovedøen. Han spurte da, at Gudolv var hos munkene paa Fors[7], et litet stykke fra byen. Jarlen kom nu til Gudolv i dagningen, kringsatte gaarden og ordnet sine mænd til at gaa imot ham. Der faldt 70 mand av ribbungene, men Gudolv kom unda. Jarlen sendte ofte mænd mot ribbungene om vinteren og dræpte mange av dem.

[1] Grenmar er det gamle navn paa havbugten utenfor Langesundsfjorden. — [2] Nesjar er det gamle navn paa Brunlanes prestegjeld nær Larvik. — [3] Nu Aarø i Sandeherred. — [4] Det nordligste herred i Bohuslen. — [5] Gaarden Apelsäter i Lurs sogn nordligst i Bohuslen. — [6] D. e. Gudolv av Blakstad. — [7] Nedre Foss ved Akerselven, nu i Kristiania. Gaarden tilhørte Hovedøens kloster. Den blev efter reformationen krongods og kaldtes da «Kongens mølle.»

Haderne og heimerne[1] hadde hat hærsamling mot ribbungene, siden de reiste sig, og verget begge fylkerne sine saa drengelig, at ribbungene ikke trivtes der. Gunnbjørn og Torgeir biskopsmand hadde da syslen paa Hadeland og Toten. Sigurd ribbung hadde git Bergtor Lok og Øystein Ring syssel paa Hadeland paa sine vegne. Ribbungene drog sine skibe fra Dravn op Tyri og derfra op i Rand[2]. Da birkebeinernes sysselmænd spurte dette, fór de og bønderne straks mot dem; de møttes paa Leina strand[3], og gik straks mot hverandre. Ribbungene hadde fremgang i førstningen; men siden snudde mandefaldet sig mot dem, og der faldt 200 mand av ribbungene, men Sigurd flygtet, og birkebeinerne tok der alle deres skibe. Efter dette slag drev bønderne hver til sit og holdt ingen vagt over bygdene sine. Da Sigurd spurte dette, fór han op paa Hadeland og kom uforvarende over Jon Kut paa en gaard, som heter Lunnar[4], og dræpte ham der. Derefter forlikte bønderne paa Hadeland sig med Sigurd og redet ut stor gjæld. Sigurd lot da stelle til bolig for sig paa øen Frodung[5] i Tyri, tok gissler av bønderne og satte sysselmænd paa Hadeland. De fleste av telerne[6] gik da Sigurd noget tilhaande og like ens vardølene[7]. Da heimerne spurte det slag, som haderne hadde faat, passet de saa meget des bedre paa bygdene sine, saa at ribbungene ikke kom frem der; men bønderne red efter ribbungene ut paa Raumarike og gav dem mange slag. Derefter blev det mange møter mellem birkebeinerne og ribbungene, og stundom var de ene, stundom de andre ovenpaa. Om vaaren
[1222] efter kyndelsmesse[8] spurte jarlen, at ribbungene var i den vestre del av Oslo syssel med nogen sveiter. Han sendte da Eirik Sirits og hans sveit til Oslo med bud til Harald Stangarfylja og de andre sveitehøvdinger, som sat der, at de skulde fare mot ribbungene. Eirik og Harald fór for at lete efter dem og møtte dem ved Svang[9] og kjæmpet med dem der. De søkte saa haardt mot hverandre, at merkesmændene møttes og birkebeinerne fik tat ribbungenes merkesmand, som het Herbjørn. Der faldt Aaste, som før hadde været ribbungenes merkesmand, og en stor flok av ribbungene. Efter det flygtet ribbungene, men birkebeinerne fór ut til jarlen. De hadde Herbjørn med sig. Han blev siden Skule jarls hirdmand.

[1] D. e. indbyggerne paa Hadeland og Hedemarken. — [2] De gamle navne paa Drammensfjorden ved mundingen av Drammenselven, Tyrifjorden og Randsfjorden. — [3] Ved gaarden Leine i Hole prestegjeld paa Ringerike. — [4] Gaarden Lunner i Lunner sogn i Jevnaker paa Hadeland. — [5] Frognøen i Tyrifjorden. — [6] Alle haandskrifter har Teler (þilir), d. e. indbyggerne av Telemarken. Det er kanske feil for þótnir, indbyggerne av Toten. — [7] D. e. indbyggerne av Vardal paa vestsiden av Mjøsen. — [8] 2 februar. — [9] Svangstranden i Lier, som dengang hørte til Oslo syssel.

76. Om vaaren i fasten gjorde kong Haakon sig rede til at fare nord til Trondheim, Dagfinn bonde, Baard Bristein og Haakon Kaavis var med ham. Kongen hadde 7 skibe. I paasken laa han i Leirgula[1]. Derfra seilte han fjerde dag i paasken[2] forbi Stad i stort uveir. Tre nætter efter seilte de ind om Agdenes i saa stor storm, at hele seilet blaaste fra dem og skibene drev hit og dit under nesset. Kongen hadde da ingen anden raad end at styre ind mot aaen. Det var flod, da han kom ind i aamundingen, og de kunde ikke faa nogen tauger iland for stormen. Skibet drev da op paa stranden ut for Bakke Da kom alt folket til fra byen, kastet tauger ombord paa skibet og fik med nøden drat det op.

77. Guttorm erkebiskop var da i byen; han tok mot kongen i alle deler paa det sømmeligste og samtalte ofte med ham. Engang spurte kongen erkebiskopen, hvorfor han hadde vist ham saa stort uvenskap, mens han var barn. Erkebiskopen sa, at det var andre mænd, som voldte dette ikke mindre end ildvilje hos ham selv. Hele sandheten kom da for dagen for kongen. Erkebiskopen lovte, at han næste sommer skulde komme til kongen, og da skulde han gjøre kongen des større hæder og ta igjen alt det, som kongen før tyktes, han ikke hadde faat fra ham. Kong Haakon satte Gregorius Jonssøn til at vogte hele Trøndelagen for den store ufreds skyld, som da var paa Oplandene. Da det led ut paa vaaren, gjorde kongen sig rede til at dra nordenfra og seilte til Bergen og sat der om sommeren[3].

---

[1] Leirgulen i Rugsund sogn, Davikens prestegjeld i Nordfjord. — [2] 6 april 1222. — [3] Mens han var i Nidaros, gav kong Haakon erkebiskopen ret til at slaa mynt og tok ham og hans stol under sit kongelige vern. Det brev, som handler om dette, lyder: «Haakon konge, søn av kong Haakon, sender Guttorm erkebiskop og alle andre Guds venner, lendermænd og lærde, Guds evindelige og sin hilsen. Vi lyser for alle, at vi til sjælebot for os selv og vort rike og til gagn og lykke for vore tegner i denne verden og den næste har paa vore egne vegne og paa deres, som lovlig blir kaaret til konger efter os, tilstaat den hellige kong Olavs stift og erkebiskop Guttorm og alle, som efter ham gudelig blir kaaret til erkebiskop og som vil være venner av kongedømmet efter Guds lov og menneskers, at ha en «sølvslaattemand», som skjønner sig vel paa det arbeide, og en tjenestemand med ham, hvad enten nu erkebiskopen heller vil, at de er med vore mynter og vore tjenestesvende eller i hans egen gaard for at slaa sølv til nødtørft for den hellige Olavs sted saa ent og stort, som vi eller andre konger vil, det skal gaa i Nidaros. Dette har vi tilsagt, fordi vi tror med dette at ha gjort Gud til vilje, og at det kan tjene til nytte for den hellige Olavs sted, uten at være til ulempe for nogen god mand. Vi tykkes os for visst at vite, at den sølvmynt, vi vil skal gaa i vort land, holder sig saa meget fastere og bedre, naar slike Guds venner slaar sig sammen i sine raad med os. Det vil vi og lar alle mænd vite, at vi har tat erkebiskopsstolen og alt, hvad den tilhører, mere eller mindre, nær og fjern, i vor varetægt og vort fulde vern. Vi skal hævde under den al odel og eiendommer, som den nu eier og i vore dage kan komme til at eie, saavel som de rettigheter, den har hat til denne dag og som tilkommer den efter Guds og menne-

78. Skule jarl sat i Tunsberg; men Arnbjørn Jonssøn var østenfor fjorden og verget der landet. Ribbungene var oppe i landet med en stor styrke. De hadde faat mange skibe op i Øyjavatn[1]. Men birkebeinernes sysselmænd laa da i Mjøsen og hadde mange folk. Formænd for dem var: Harald Stangarfylja, Olav Mok, Fridrek Slavse og Torgeir biskopsmand. Ribbungene fik sine skibe op i Mjøsen og lette efter birkebeinerne paa vandet. Sigurd, kongen deres, og mange sveitehøvdinger med ham, var formænd for dem. De fandt birkebeinerne ved Ikornaholmen[2], og der blev en haard strid. Ribbungene hadde flere folk og var meget aakappe. Men birkebeiner tok imot dem som mænd. Tilslut fik birkebeinerne seier, men ribbungene flygtet. Det faldt langt ind paa det andet hundrede av ribbungene og disse sveitehøvdinger: Styr prest, Arnulv av Folavold[3], Audun Austansjø[4] og Torbjørn Ring. Faa faldt av birkebeinerne. Sigurd flygtet op paa Toten og stevnte derfra tilfjelds. Denne sommer spurte Arnbjørn Jonssøn, at Bene Skindkniv var oppe paa Raumarike med en stor sveit og gjorde meget ugagn. Arnbjørn sendte da Helge Fleskhun og de mænd, som tyktes ham de djerveste, mot Bene. De fandt ham oppe ved Øyjavatn. Bene løp ut paa et skib. De fik holdt skibet og dræpte de fleste mænd paa det. Bene løp paa sjøen og gjemte sig her og der under skibene. Det varte længe, før de fandt ham; men tilslut blev han fundet, og Bene lot sit liv med liten hæder.

79. Kong Haakon sat i Bergen om sommeren og hadde alle lendermænd nordenfra i landet og fra Gulatingslagen hos sig. Da han spurte ufreden paa Oplandene, gjorde han sig rede til at fare øst til Viken. Men ved Mariamesse tid[5] kom det sendemænd nord fra Trondheim, fra Gregorius, og sa, at ribbungene var kommet nord over fjeldet og vilde ned i Trondheim. De bad kongen skynde sig nordover. Kongen lot straks blaase til hirdstevne og sa disse tidender og lyste, at han vilde dra nordover; men alle svarte, at de vilde følge

---

skers lov. Heller ikke vil vi tillate nogen at øve vold mot den eller gjøre noget avtak i dens hæder, hvorsomhelst vi kan øve nogen indflydelse. Den almægtige Gud og den hellige kong Olav være deres ven, som styrker og opretholder denne vor bestemmelse med god vilje! Men hver den, som bryter den, skal være hjemfalden til vor revselse efter den magt, Gud gir os, saa længe han forunder os at leve. Vidner: Paal (Flida) i Giske, Gregorius Jonssøn, Dagfinn (bonde), mester Bjarne, Peter Brynjulvssøn, Aslak Pitlor, mester Aslak, Baard Barre, (Baard) Branstein (d. e. Bristein), Viljalm i Torgar, Ivar i Berudal, Gunnar Grjonbak.»

[1] D. e. sjøen Øyeren. Den har sit navn efter de mange øer, som ligger i nordenden av den og som er dannet ved opskylling av de elver, som munder ut her. — [2] Ekornholmen utenfor Feiring kirke i den sydlige del av Mjøsen. — [3] Gaarden Folvoll i Udenes sogn, Nes paa Romerike. — [4] Han kaldtes saa, fordi han var fra Østensjø i Østre Aker ved Kristiania. — [5] 8 september.

ham. Kongen sendte ogsaa mænd og breve efter Gaut Jonssøn[1] og Ivar Nev, og de gjorde sig færdige saa fort, de kunde. Torsdagen seilte kongen nordover med 35 skibe. Da han seilte over Sognsjøen, møtte han en knar, som var kommet fra Island. Der ombord var biskop Gudmund[2]; han sa kongen mange tidender fra Island. Den vaar hadde Sigvat Sturlassøn og biskopsmændene hat strid med hverandre paa Grimsey; men vinteren i forveien var Tume blit dræpt av biskopens mænd paa Holar[3]. Kongen vilde seile nord om Aaløysund[4]. Men da kom det mænd fra Gregorius Jonssøn paa en løpeskute. De fortalte, at ribbungene var kommet nord over fjeldet og gjorde meget vondt, hvor de fór. De var alt kommet til Soknedalen[5] til en gaard, som Ivar i Berudal[6] eide, og gjorde mange slemme ting. Men da bønderne i Gauldalen spurte dette, skar de op hærpil, og overalt var det hærsamling mot dem. Da ribbungene spurte dette, snudde de og drog øst over fjeldet. Sendemændene sa kongen, at det var at vente, at de vilde komme ned i Raumsdalen eller paa Møre. Kongen seilte da nord til Leirgula, ti han visste ikke, om ikke ribbungene vilde komme ned paa Møre. Han bidde der, til han spurte for visst, at ribbungene hadde tat veien til Østerdalene.

80. Kong Haakon snudde da sydover og kom efter Mikalsmessen til Bergen. Han gav lendermændene hjemlov, men gjorde selv istand til at sitte der om vinteren. Sommeren i forveien hadde kongen budt ut leding i begge halvdeler av Egdafylke[7]; men Skule jarl hadde latt ta drygt av hele ledingen der, saa kongen fik litt av den nordre halvdelen, men ikke noget av den søndre. Kongen kaldte sine raadgivere til sig og sa dem dette; og det syntes dem alle, som om jarlen vilde gjøre sin tredjedel av Norge stor, naar han vilde ha hele Viken og Oplandene og hele landet nord til Rygjafylke[8]. Men Eirik jarl, kong Sverres bror, og Philippus hadde som sin tredjedel faat landet mellem Svinesund og Rygjarbit[9], og paa samme vis hadde høvdingene før skiftet sig imel-

---

[1] I alle haandskrifter av sagaen staar Gregorius Jonssøn, men det maa være feil. — [2] D. e. biskop Gudmund Aressøn av Hole. — [3] Biskop Gudmund var som en følge av langvarige stridigheter blit fanget av Sigvat Sturlassøn og paa hans bud ført til Norge, hvor han blev i nogen aar. Tume var den ældste søn av Sigvat Sturlassøn. Han hadde vinteren 1221—22 tat bispestolen i besiddelse og jaget Gudmund væk, men blev snart efter dræpt. — [4] Kanske det nuværende Aalesund paa Sunnmøre. — [5] Soknedalens sogn i Guldalen. — [6] Gaarden Bordal i Soknedalen. Ivar var en av kongens raadgivere, jfr. kap. 69 anm. — [7] D. e. Agder, som deltes i Øster-Agder (Nedenes amt) og Vester-Agder eller Norder-Agder (Lister- og Mandals amt). — [8] Rygjafylke eller Rogaland var omtrent det nuværende Stavanger amt. — [9] Rygjarbit, nu Jernestangen, var i ældre tider grænsen mellem Grenland og Agder, nu mellem Bratsberg og Nedenes amter.

lem. Kong Haakon sendte da mænd til jarlen med brev om, at han ikke længer vilde taale dette skifte av landet, og at jarlen ikke bare vilde faa ufred med ribbungene, hvis han holdt ved med dette længer.

81. Denne sommer fór Andres Skjaldarband og Ivar Utvik i hærfærd til Bjarmeland[1] med fire skibe. Men det var ophavet til denne færden, at nogen sommere i forveien hadde Andres av Sjaumæling[2], Svein Sigurdssøn og Agmund av Spaanheim[3] og mange andre faret i kjøbfærd til Bjarmeland paa to skibe. Andres og Svein fór tilbake om høsten, men Helge Bogranssøn og hans skibsfæller sat igjen med det andet skib. Andres av Spaanheim var ogsaa efter og fór om høsten med sine svender og varer øst til Sudrdala-rike[4]. Men haaløygene blev usams med bjarmekongen, og om vinteren fór bjarmerne mot dem og dræpte hele skibsmandskapet. Men da Agmund spurte dette, fór han østenfra til Holmgard[5] og derfra den østre vei ut til havet og stanste ikke, før han kom til Jorsaler. Derfra fór han hjem til Norge, og hans færd blev meget navngjeten. Andres og Ivar fór til Bjarmeland og gjorde der det største
[1222] hærverk med manddrap og ran og fik stormeget gods i graavare og brændt sølv. Men da de fór nordenfra, seilte de i en malstrøm ut for Straumneskinn[6]; det bar ut av den med tre av skibene, men paa det skibet, som Ivar var paa, slog en sjø i seilet, og skibet tok overhaling, saa sjøen slog ind og det kantret. Jogrim het en mand, som fik Ivar op paa kjølen, og en tredje mand kom sig ogsaa op. De skjøt en baat ut til dem fra Torbergs skib. Stavnen gik av baaten; men likevel fik Jogrim dem op i baaten. Da sa Jogrim, at han ikke saa sin fælle Torstein, og kastet sig paany paa svøm ut i malstrømmen; der lot han sit liv med megen manddom, og likesaa alle de andre, som var paa skibet, saa nær som Ivar og den anden mand; der blev meget gods borte. Andres fór om høsten til Haalogaland; siden har folk ikke faret fra Norge til Bjarmeland.

82. Nu er at fortælle om Skule jarl. Han sat i Viken og hadde mange folk og stor kostnad. Arnbjørn var østenfor fjorden og verget landet slik, at ribbungene ikke fik holde sig der. Sysselmændene var endda oppe i Mjøsen med en stor styrke. Men ribbungene fór meget i flokker og kom frem her og der. De fór ut paa Hadeland, og Sigurd satte sig paa øen Frodung i Tyri. Da Skule spurte dette, rustet han sig til at fare ind i Dravn. Han hadde et

[1] Bjarmeland kaldtes landet ved Hvitehavet omkring utløpet av Dvina. Bjarmerne var rimeligvis kareler. — [2] Gaarden Sjømæling i Øre sogn, Tingvold prestegjeld, paa Nordmøre. — [3] Spaanheim i Ulvik i Hardanger. — [4] Susdal i Rusland. — [5] Nowgorod ved Ilmensjøen. — [6] Straumneskinn er Sviatoi Nos ved Hvitehavet, hvor ogsaa russiske kilder taler om en malstrøm.

skib paa 26 rum og mange smaaskibe. Han hadde tænkt at la skibene dra op i Tyri og saa i Rand. Men da jarlen kom op i Dravn og de skulde føre skibene gjennem den ytre strøm[1], kom skibet paa grund. Ribbungene kom da og skjøt paa dem en stund. Da kom skibet løs, og enden der blev, at ribbungene flygtet helt øst paa Marker. Men jarlen fór til Tunsberg og snart efter øst i Viken for at lete efter ribbungene. Tobbesønnene hadde da elvesyssel for ribbungene. Jarlen sendte Simon Kyr, Tord Dravle og Torfinn Ilde mot dem; de møtte Tobbesønnene ved Lesøy[2] og dræpte dem der. Ribbungene hadde da en stor styrke østenfor fjorden, ikke mindre end fjorten hundrede (1680) mand, som var gaat Sigurd til haande. I Borgesyssel var Herjulv Dyndill og Eirik Dregill ribbungenes høvdinger. De hadde mange møter med Arnbjørn Jonssøn; men det gik oftest daarlig for ribbungene. Jarlen var tre vintrer i Viken og holdt mange slag med ribbungene, som det ikke her er skrevet om.

83. Skule jarl sat den længste tid i Tunsberg. Litt efter spurte han til ribbungene. Han sendte da paany folk mot dem og sa, at hvor det var to sengefæller, skulde de trække lod om, hvem som skulde fare. Tore Flik og Jatgeir skald var sengefæller; det faldt paa Jatgeirs lod at fare. De møtte ribbungene et sted, som kaldes Kyrfjeld[3], og sloges med dem. Der faldt nogen av ribbungene, men somme flygtet. Birkebeinerne fór tilbake til jarlen. Tore spurte sin fælle Jatgeir, hvorledes det var gaat. Jatgeir svarte:

«Du, som spydstilker farver
i strid røde! Jeg skuet
paa Kyrfjeld Flik-Tore stor-fjernt
fra mig og ribbungflokken.

Kroppen laa, mens vi lekte,
lysten om natten og døsig
— det jeg spurte — hos disen[4]
i dvergstenen i Tunsberg».

Jarlen la stor hug paa at øde ribbungenes flok og sendte stadig mænd mot dem, der hvor han spurte til dem. Om høsten sendte jarlen bud til biskop Nikolas, at han skulde lægge raad til at faa ødet ribbungflokken. Men biskopen sendte en kone, som het Aasa Blakk, Gudolvs frille, til dem for at egge ribbungene til forlik med jarlen.

84. Om sommeren sendte Sigurd ribbung mænd for at spørge jarlen, [1223]
hvad forlik han vilde unde ham, om han vilde opgi al motstand mot birkebeinerne. Da dette blev baaret frem for jarlen, tok han det ikke uvillig op, men sa, at han gjerne vilde vite, hvad han krævde. Det begyndte da brevsen-

[1] Ved Svelviken. — [2] Øen Lesø i Kattegat. — [3] Ukjendt sted paa Vestfold. — [4] Dis er et digterisk uttryk for kvinde.

dinger og sendefærder mellem dem, og Sigurd kom da frem med det, han var ment paa, og krævde en tredjedel av Norge og at jarlen skulde gifte sin datter med ham. Da jarlen hørte dette, sa han: «Kong Haakon har magt til at gi Sigurd, hvad han vil av landet; men ikke vil jeg dele min tredjedel eller gifte min datter ut i skog og mark. Men det lover jeg, Sigurd, at hvis han rider i min vold, skal han og alle hans mænd ha grid. Jeg skal ogsaa lage det slik, at han kan møte kong Haakon i fred. Han kan da bære frem sin sak med forord av de mænd, som vil støtte hans krav paa landeskifte eller anden hæ-
[1223] der. Ikke skal jeg da være ham imot, men heller hjælpe til, at kongen kan vise ham sømmelig hæder. Nu skal han vælge, hvad han vil, enten at ta imot dette eller at holde strid med os birkebeiner.» Da disse ord kom til ribbungene, holdt de raad, og det tyktes dem, at disse kaar var haardere, end de hadde tænkt. Men de hadde det trangt, og det var ikke værendes for dem hverken i Viken eller paa Oplandene, og heller ikke tyktes det dem let at søke nord i landet, hvor kongen sat; derfor tok de det raad, at Sigurd red til Skule jarl og gav op sit kongsnavn og gav flokken i hans vold; men han fik til gjengjæld tilsagn om jarlens venskap og at han vilde tale hans sak hos kongen om hæder for ham. Jarlen tok vel imot ham og holdt ham sømmelig[1]. Dette tyktes den fagreste seier, som jarlen hadde vundet, da han uten strid hadde ødet saa stor og sterk en flok som ribbungene og laget det slik, at det da var blit fred over hele Norge. Denne vaar, da Sigurd var med Skule, fór jarlen til Danmark med 13 skibe. Men da han kom til Kaupmannahavn[2], hadde grev Heinrek fanget kong Valdemar[3]. Da jarlen spurte disse tidender, fór han tilbake til Norge.

[1222—1223] 85. Kong Haakon sat i Bergen, mens disse tidender hændte. Dette var hans kongedømmes sjette vinter. Om vaaren fór mænd mellem ham og jarlen, og det blev avtalt, at det skulde være et høvdingemøte i Bergen om sommeren, og at alle de bedste mænd, som var i landet, skulde komme dit. Ti det var da blit fred i hele landet; men endda var det store krav paa kong Haakons rike og farsarv av de mænd, som vilde dra sig selv frem til magten. Men kongen var ung, og andre hadde længe sittet i hans farsarv, derfor var en stor mængde mænd meget tvedragne om, hvem de skulde tjene. Det var somme — og mest av stormændene — som gjerne vilde øde kong Sverres æt

[1] Ribbungenes underkastelse maa ha fundet sted tidlig paa vaaren 1223. — [2] D. e. Kjøbenhavn. — [3] Kong Valdemar blev natten mellem 6 og 7 mai 1223 fanget av grev Henrik av Schwerin paa Lydø ved Fyn.

og avkom, for det gamle fiendskaps skyld, som de hadde hat til ham. Men næsten hele almuen, baade nord og syd i landet, vilde kong Haakon vel.

86. Dette stevne begyndte Olavsvoka[1]. Kongen var før i Bergen, og med [1223] ham biskop Haavard, biskop Heinrek av Stavanger og biskop Sørkve av Færøene[2] og disse lærde mænd: Nikolas erkedjakn og Sigurd abbed[3]. Disse lendermænd var der ogsaa: Paal Flida, hans søn Peter, Brynjulv Knutssøn, Jon Staal, Gaut av Mel og Ivar Nev. Der var og kommet Jon jarl av Orknøene og Bjarne biskop og Gregorius Kik[4] fra Hjaltland og lagmændene fra Gulatingslagen, Dagfinn bonde og Aamunde Remba. Fra hvert fylke var de bedste bønder opnævnt, og alle abbeder og sysselmænd kom. Fra Trøndelagen kom disse: Erkebiskop Guttorm, Svein prior av Elgesæter, abbed Aasgaut i Holm[5], abbed Sigurd i Tautra, mester Bjarne, Peter av Husastader og Øystein raadsmand[6] og disse lendermænd: Gregorius Jonssøn, Paal Vaagaskalm og Aasulv av Austraat[7], lagmændene Gunnar Grjonbak, Bjarne Mardssøn og Torstein Aasmundssøn[8]. Østenfra Viken kom Skule jarl, Arnbjørn Jonssøn, Lodin Gunnessøn, Lodin Paalssøn, Simon Kyr[9] og lagmændene Øystein og Tord Skalle[10]. Fra Oplandene var disse lagmænd: Sakse av Haug[11] og Tord Gudmundssøn[12] og sysselmændene Hallvard Bratte, Gunnbjørn Jonsbror[13], Kolbjørn Raude og Harald Vesetessøn. De fleste av disse hadde raadd og sagt Skule jarl, at han var ret arving til Norge efter kong Inge. Der kom og biskop Nikolas av Oslo, Askatin, abbed i Hovedøy, og Orm abbed i Tunsberg, og provstene Ivar Gjæsling fra Oslo, Jofrøy fra Tunsberg, Aamunde fra Grenland, Olav fra Konungahella og Torgeir erkedjakn. Fra Oplandene kom mester Torleiv og Baard provst og sysselmændene Olav Mok, Harald Stangarfylja,

---

[1] Olsok, 29 juli; «vaka» er samme ord som «voka» i norsk folkemaal. — [2] Biskop paa Færøene 1216—1237. — [3] Av Munkeliv? — [4] Kongens sysselmand paa Hjaltland. — [5] D. e. Nidarholms kloster paa Munkholmen ved Trondhjem. — [6] Mester Bjarne, Peter av Husastad (senere erkebiskop) og Øystein raadsmand var korsbrødre eller kanniker. Husastad er gaarden Hustad i Inderøens prestegjeld. «Raadsmand» kaldtes en forstander eller gaardstyrer ved en bispestol. — [7] Sønnedattersøn av Guttorm Aasulvssøn paa Rein (omkr. 1136); han hadde faat Austraat ved giftermaal med Baugeid Jonsdatter av Saksvik-ætten. — [8] Gunnar Grjonbak var lagmand i Trøndelagen, Bjarne Mardssøn i Haalogaland og Torstein Aasmundssøn rimeligvis i Jemteland. — [9] Simon Ko (Kyr) var en gammel baglerhøvding; han blev lendermand i julen 1223—24, rimeligvis sønnesøn av Simon i Skriksvik, som var lendermand i Ranrike under Magnus Erlingssøn. — [10] Øystein Roessøn var lagmand for Viken nordenfor Svinesund og Tord Skalle for Viken søndenfor Svinesund — [11] Lagmand for Hedemarken og den nordre del av Oplandene. — [12] Lagmand for den sydlige del av Oplandene. — [13] Baade Hallvard Bratte og Gunnbjørn Jonsbror blev senere lendermænd. Gunnbjørn var bror til lendermanden Jon Drotning og hadde hjemme paa øen Tjørn.

Aslak, Torgeir biskopsmand, Haavard i Sandbu[1], Fridrek Slavse, Eindride Bekkil og Eiliv Keik.

87. Saa har kloke mænd, som dengang var i Bergen, sagt, at ikke har det i deres dage kommet bedre mandevalg sammen i Norges rike. Høvdingene møtte idelig; men stundom holdt de stevner, hver med sine raadgivere. Omframt lendermændene var disse mænd kongens raadgivere: Martein i Kinsarvik[2], Sigurd av Onarheim[3], Askell Jonssøn, hans kapellan, som siden blev biskop[4], og Ivar Bodde. Disse mænd bar bud fra kongen til erkebiskopen, at de skulde møtes i træhallen sammen med de andre høvdinger, lendermændene og lagmændene. Dette stevne skulde være søndagen efter Mariamesse fyrre[5]. Da de var kommet ind i hallen og hadde sittet en stund, tok kongen først til orde: «Herre erkebiskop! I og like ens de andre biskoper og de fleste gode mænd, som her er samlet, vet, at det er somme mænd her, som vil gjøre krav paa Norges rike, men jeg trodde, at det var min farsarv og at jeg var sand odelsmand til Norge baade efter gammel og ny ret. Men da nu dette stevne er tillyst her, saa tilkommer det eder, herre erkebiskop, i denne sak at sige nogen ord, som baade kunde være i rette tid og sandfærdig greie ut, hvorledes saken staar. Ti I er sat til høvding baade av Gud og av mennesker. I har at jevne saker mænd imellem, I trænger ikke at være ræd for nogen, men kan sige det, som I vet er sandt. I kjender ogsaa alle disse mænds tilkald paa dette rike.

88. Erkebiskopen svarte saalunde: «Det er visst og sandt, herre konge, at det er vor skyldighet at gjøre ret mellem alle, om vi kan og Guds vilje er til det. Vi har hørt mange mænds tilkald, som gjør krav paa Norges rike, og kjender, hvad aarsak de fleste har; dog vil vi gjerne end en gang lytte dertil og lægge vort ord til, som Gud lærer os, med de gode mænds raad, som her er tilstede. Derfor beder og byder vi paa Guds vegne, at alle siger det, som de vet er sandest herom for Gud. I sitter nu, kong Haakon, i riket, og saa siger I og alle eders venner, at I er arving til Norge efter eders far og at alle eders forfædre har raadd over dette rike, mand efter mand, saa at det aldrig er kommet kvindeknæ imellem; jeg venter, at de fleste mænd samtykker i, at det er sandt, som I siger. Skule jarl er kommet østenfra med mange gode mænd og kalder sig arving efter kong Inge, sin bror; vi har hørt

---

[1] Sandbu i Vaage i Gudbrandsdalen. — [2] Han kaldes kap. 54 Martein kongsfrænde. — [3] Han hadde i 1217 git Haakon kongsnavn paa gulatingsmændenes vegne. — [4] Askell blev tre aar senere biskop i Stavanger. — [5] 20 august 1223.

mange av hans venner sande dette med ham. Her er og Guttorm, søn av kong Inge, og gjør krav paa Norge efter sin far. Videre er her med jarlen Sigurd ribbung, søn av Erling Steinvæg, som siger sig at være ret arving til Norge efter kong Magnus Erlingssøn, som han kalder sin farfar. Her er og kommet mænd østenfra Gautland fra junker Knut, søn av Haakon jarl, og fører frem paa hans vegne det, som alle vet er sandt, at han er egtefødt arving efter jarlen og kong Inge, efter den avtale, som blev gjort imellem dem paa Øreting. Vi har her fremfor os et brev med begge brødrenes, Tore erkebiskops og de andre biskopers segl, som vidner, at den av dem, som hadde en egtefødt arving, skulde ta arv efter dem begge. Nu er det min bøn til alle, som er her, baade lærde og læke, at hver av dem siger det, som han vet er sandest for Gud, i denne sak. Men endda vi vet, hvem vi vil følge i denne sak, saa vil vi dog gjerne høre, hvad flere har at lægge til.»

89. Skule jarl tok da tilorde: «Det er visst, herre erkebiskop, at jeg er kong Inges samfædre og egtefødte bror og hans sande arving efter den hellige kong Olavs lov.» Kong Haakon svarte: «Du er tilvisse kong Inges arving til alt det, som I rettelig tok efter eders far, men ikke til Norges rike. Ti kong Inge var sat til at vogte det for mig.» Jarlen svarte: «Jeg kalder mig til visse arving til al den ret, som han hadde.» «Det skal du nu,» sa kongen, «la ransakes for gode mænd, om han arvet Norge efter sin far eller om han med gode mænds raad var sat til verge.» Men da erkebiskopen fandt, at det begyndte at falde hvasse ord mellem dem, bad han dem holde op med slik tale. Derefter la begges venner til det, de syntes.

Siden stod Jon Staal op og sa: «Det trodde vi gamle birkebeiner, da vi lot vort blod og taalte mest stræv med kong Sverre, at slik tale ikke skulde trænges denne gang; ti alle kjæmpet vi for at frelse hans fædrenearv for ham og hans avkom. Dog er det ikke saa underlig, at Skule jarl driver paa med denne sak; ti vi har hørt, at lagmænd, som nu er her inde, aapenbart har vist jarlen, at han skulde være ret arving til Norge efter kong Inge. Men dette er sagt til eder, Aamunde Remba og Øystein Roessøn, der dere sitter paa pallen.» Aamunde løp op og svarte: «Hvor var du, Jon Staal, da jeg sa slikt til dig, eller nævn mig den mand, som hørte mig sige dette!» Øystein stod da ogsaa op og negtet at ha sagt disse ord. Arnbjørn Jonssøn sa da: «Har lagmændene sagt dette, da har det nok været mere i dem av mjød end av den hellige kong Olavs lov. Det kan ogsaa være, at de har tat imot gaver for det.»

90. Kong Haakon stod da op og sa: «Ikke skal vi fare slik frem i ransakningen av denne sak. Først skal vi la den lagmand tale, som har ret til at være den første, lagmanden fra Trøndelagen, der hvor kongesætet med rette er. Han er og den ældste lagmand i landet; ti han tok lovsagn i kong Sverres og erkebiskop Øysteins dage. Heller ikke har folk hittil hos ham fundet falskhet, svik eller uret, og derfor holder alle mænd det for sandt, at han er den klokeste mand i landet. Men nu, Gunnar bonde, siden saken er skutt til dig, saa sig nu, saa alle hører det, det som du vet er sandest for Gud om vor sak.»

91. Gunnar tok sent til orde og sa: «I nævner mig til det, herre konge, at jeg skal sige, hvem av eder høvdinger eier ret til Norge. Men det er en stor byrde for et kotkarlsbarn at skifte saa stor magt, at sige den fra én og til en anden, og jeg kjender det paa mig, som jeg venter det vil gaa flere, at jeg kommer til at gjøre det skjælvende og ræd. Ti da kong Sverre gav mig denne gjerning, bød han mig at skifte ret mellem kotkarler, og ikke mellem høvdinger, allermindst naar de, som saken gjælder, selv hører paa. Jeg hørte nu for en stund siden lagmændene negte det, som de blev skyldt for. Men fordi de fleste er rædde for magten, saa vil jeg da heller ikke lægge denne byrde paa mig at løse denne sak. Men saasom jeg venter, at de fleste kotkarlsønner for sin kundskapsløshets skyld har litet skjøn paa at greie slike store saker, og det vel og kan være, at somme er noget vennehulde, saa vil vi la den tale, som vet, hvad der er ret, og som siger sandheten, hvad enten mægtig eller ringe hører paa det, og ikke frygter nogen, selv om alle misliker det, men det er den hellige kong Olavs lovbok, som han lot gjøre for hele Norge, og som alle Norges mænd, som vil følge det rette, siden har holdt. Men hvis jeg skal føre frem det, som den siger, saavidt jeg har forstand til at skjønne den, da siger jeg, at kong Haakon er ene ret arving til Norge av alle de mænd, som idag gjør tilkald paa det. Og om end baade kong Inge og Haakon jarl sat i riket idag, saa siger jeg, at kong Haakon hadde ret til at stige frem til sin farsarv og sige dem ut av herredømmet, om han kunde naa det paa lovlig vis. Derfor siger jeg, at, saa længe kong Haakon lever, har hverken Skule jarl efter sin bror Inge eller junker Knut efter sin far Haakon eller Guttorm efter sin far kong Inge noget krav paa Norge. Men for Erling Steinvægs søn siger jeg ingen lov, og ingen kjender jeg. La vikverjerne sige ham lov; ti de hævet ham og hans far til magten, og de maa vite, hvor han har farsarven sin. Her vil jeg ende min tale for denne gang.»

92. Dernæst vendte kongen sig til Dagfinn bonde, som hadde lovsagn i Gulatingsloven, og bad ham sige det, som han visste var sandest for Gud. Dagfinn begyndte sin tale saaledes: «Jeg kom ung til kong Sverre og var med ham i to slag, da han stredes med øyskjeggene i Florevaag[1] og paa Jonsvolden med baglerne[2]. Han talte slik, før han gik i striden: «Gud og den hellige Maria og den hellige kong Olav holde sin haand over os! Og Gud gi mig seier idag, saa visst som jeg har retten paa min side og min farsarv at verge, men de uret, som staar mig imot!» Derfor vet jeg, at han og hans avkom er rette arvinger til dette kongedømme; det siger jeg er loven, og det vil jeg svare for Gud, at kong Haakon er ret arving til Norge, men ingen av de andre, som nu kræver det, og det lægger jeg til dette lovsagn, at jeg vil strides med ham og late mit liv for ham, om det trænges.» De fleste gjorde gode tilrop til dette.

93. Da sa kongen til Aamunde Remba, lagmand i Rygjafylke: «Eftersom det har været sagt, Aamunde bonde, at du skal ha latt nogen ord falde om, at jeg ikke var ret arving til Norge, saa sig nu det, som du vet er sandest for Gud!» Aamunde svarte: «Jeg har at lønne Skule jarl for mange fagre gaver, og ofte har jeg været holdt saa vel hos ham, at jeg ikke kan faa sagt det med ord. Men ikke har jeg drukket mig slik fra vet og troskap, at jeg derfor har mistet manddom og sanddruhet. Ti det vet jeg for Gud, at kong Haakon er ret arving efter sin far og sine forfædre til hele Norge. Men det har jeg ofte sagt, at Skule jarl er ret arving efter loven efter sin bror kong Inge til alt det, som han fik med rette. Men jeg siger til somme av eder biskoper, og til somme av eder lendermænd: Gaa nu aapent ved den tale, I har ført, naar vi alle sat hos jarlen i godt lag og fik gode gaver. I har ogsaa navnbøter med stor magt, og nu skal I ikke smyge eder unda fra sandheten; ti I har oftere og med flere fortaler end Aamunde Remba med sit lovsagn egget Skule jarl til at gjøre krav paa Norge, og han vilde for længe siden ha hat ufred oppe, om I hadde raadd. Gud gi kongen og jarlen god enighet! Ikke vet jeg mere at sige om denne sak denne gang; men det vil jeg bede Gud, at hver, som har lagt værre ord til denne sak end Aamunde Remba, nu maa ha et horn i hodet og ikke en biskops mitra.»

Arnbjørn Jonssøn svarte og sa da til Øystein Roessøn: «Øystein, fostbror og lagsfælle! Vi er begge gamle bagler og har længe været i telt sammen. La os nu komme frem med det, som vi ofte har sagt til jarlen!» Øystein

[1] 3 april 1194. — [2] Sommeren 1198.

svarer: «Jeg venter, at mange har talt ord til jarlen, som de nu ikke alle vil staa ved. Men det vet jeg for sandt, at ikke har jeg sagt dette, hverken til ham eller til dig, at kong Haakon ikke var ret arving til Norge efter sin far og sine forfædre efter den hellige kong Olavs lov.»

94. Da bad kongen Tord Skolle, som hadde lovsagn øster fra Svinesund, at sige lov om hans og jarlens sak. Han begyndte sin tale slik: «Ikke kaldes jeg lagmand, fordi jeg er noget kyndig i loven; ofte har jeg skiftet ret mellem kotkarler, men litet kan jeg tale om konger, og ikke tænkte jeg, at jeg skulde bli sat til at dømme mellem dem. Men min far Tord kaldtes en lovmand[1], og han sa, at hans far og andre av vore forfædre hadde sagt ham, at altid skulde alle noregsmænd følge en kongssøn, saa længe han var til. Det la de ogsaa til, at de vilde aldrig trives, som var imot dem.»

95. Derefter bad kongen Sakse paa Haug sige lov. Han var lagmand paa Hedemarken. Sakse tok saaledes til orde: «Jeg var med kong Haakon, far til denne konge, og det hørte jeg da alle sige, baade biskoper og hele almuen, da han var faldt fra, at de vilde gjerne tjene hans søn, om han var til, og ikke siger jeg anden lov, end at han er ret arving til hele Norge efter sin far.»

96. Da bad kongen Tore, lagmand i den søndre del av Oplandene, at sige frem sit lovsagn. Han svarte: «Om jeg var saa vetløs eller vilde saa ilde, at jeg vilde sige andet, end disse lagmænd før har sagt, saa vilde ingen ænse mine ord. Men nu vet jeg det for Gud, at aldrig har jeg sagt andet, og det siger jeg endda, at kong Haakon eier hele Norge med ret arvegang. Og det lægger jeg til, at alle vi noregsmænd vil følge en kongssøn, saalænge han er til; ti da farer Norges rike vel, hvordan det saa siden gaar.»

97. Da lagmændene hadde endt sine erender, tok erkebiskop Guttorm til orde: «Nu har vi hørt, hvad vore lagmænd har talt. Men endda hver av dem har greid ut saken paa sin vis, saa har de likevel alle sagt ett og det samme, som vi i forveien visste var sandt. Og vi samtykker gjerne i, at kong Haakon ene er ret arving til hele Norge efter sin far og sine forfædre av alle de mænd, som nu lever. Men dog vil vi, at den avtale og sættargerd skal staa mellem kong Haakon og Skule jarl, som før var gjort om landeskifte; ti da er det likest, at det blir fred, naar de er som bedst forlikte sig imellem. Vi vil ogsaa bede kongen om, at han vil gjøre som bedst mot sin frænde Guttorm. Men

[1] Paa gammelnorsk betyder lǫgmaðr («lagmand») baade en lovkyndig mand og en som har lagmandsembede.

om Sigurd ribbung har vi mindre at sige.» Derefter holdt Gunnar Grjonbak og Dagfinn bonde hver sin tale, og det var mest for at raa til forlik og samtykke mellem kongen og jarlen. Dermed endte dette stevne.

98. Efter dette møttes kongen og jarlen hver dag og holdt raad. Da landsdelingen kom paa tale, vilde jarlen ha den sydligste tredjedel helt nord til Saltsire[1]. Men kongen sa, at det endda vilde være mer, end det før var døme til, om han bare fik landet fra Rygjarbit øst til landsenden. Han vilde dog, sa han, gaa ind paa dette for godt venskaps og freds skyld. Dermed [1223]
skiltes de for denne gang. Men saa gik lendermændene Arnbjørn Jonssøn og Lodin Gunnessøn og sysselmændene i Viken til kongen og bad ham om selv at ta den østre del, men sætte jarlen nord i Trøndelagen. Nikolas biskop bad ogsaa om dette og lovte kongen, at han skulde være hans ven i alle saker, baade aapenbart og lønlig.

Efter dette møttes kongen og jarlen, og da sa kongen, at han selv vilde fare øst i Viken, men han vilde, at jarlen skulde fare nord i Trondheim. Da nu disse vilkaar kom op og det blev talt om delingen, sa kongen, at den skulde gaa efter lagdømmer og at den nordre tredjedel skulde regnes syd til Sunnmøre; men jarlen vilde, at den skulde være helt ned til Sognsjø[2]. Det blev da gjort overslag av kyndige mænd, og de fandt ut, at kongen da ikke vilde faa mere end ti skipreder over halvdelen. Kongen talte imot dette og sa, at saa fik det ikke være. Men da bad erkebiskopen om, at det samme dele skulde staa mellem kongen og jarlen, som skilte mellem erkebiskopens og bergensbispens bispedømmer. Men om det kom ufred paa i kongens rike, da skulde jarlen være pligtig til at fare baade øst og nord i landet, saasnart kongen krævde det. Denne avgjørelse blev stadfæstet, og det blev gjort brev om det under kongens, erkebiskopens, jarlens og lydbiskopenes segl. Da dette var greid med, gjorde biskopene og lendermændene sig rede til at fare hjem. Kongen tok de mænd nord fra landet, som tyktes ham mest tro, og satte dem øst i Viken. Men jarlen tok sine venner og hadde dem med sig. Kongen tok Guldbringen, det største skib han eide, og sendte i forveien for sig; det styrtes av hans morbror Bjørn og av Olav Ingassøn[3]. Selv gjorde han sig færdig noget senere.

99. Sigurd, som hadde været ribbungenes konge, bad om at faa følge kongen øst i Viken. Kongen lovte ham det. Men da jarlen fik vite dette,

[1] D. e. mundingen av aaen Sire. — [2] D. e. indløpet til Sognefjorden. — [3] Olav Ingassøn maa ha været kong Haakons sammødre bror, søn av Inga av Varteig og Vegard Veradal.

talte han til Sigurd om, at ikke alt vilde være trygt for ham der, og siden fór Sigurd med jarlen nord i landet. Før de skiltes, talte kong Haakon saaledes til jarlen: «Siden I vil ha Sigurd med eder, saa hold ham sømmelig og se til, at han ikke gjør nogen skade.» Jarlen lovte at staa inde for det. Jarlen fór nu nord i landet med sine lendermænd og sin hær. Men kongen fór øst i Viken og kom til Tunsberg første søndag i advent[1]. Der tok alle vel imot ham. Biskop Nikolas var kommet til Tunsberg iforveien og tok sømmelig mot kongen og gav ham mange gaver. Men kongen gav ham den nordre del av Oslosyssel og en 18-sesse med fuld utrustning. Nikolas fór ikke fra Tunsberg før tre nætter før jul og laa juledagen ved Lauvøene[2]. Da sendte kongen Jofrøy provst og Dagfinn bonde til ham for at byde ham tilbake til kongen i julen. Biskopen sa, at han gjerne vilde ta imot dette, hvis han ikke fik bør hjemover før den tredje dag jul. Men da fik han bør og sendte Ivar provst med mange fagre sendinger til kongen. Kong Haakon gjorde Hallvard
[1223—1224] Bratte og Simon Kyr til lendermænd i julen. Dette var hans kongedømmes syvende vinter.

[1224] 100. Imot paaske[3] fór kong Haakon ind til Oslo og var der meget længe om vaaren. Han bodde i Torleiv Spakes gaard; ti kongsgaarden var endda ikke bygget op, efterat den var brændt. Da kom det mænd nordenfra med breve fra korsbrødrene og jarlen. De fortalte, at erkebiskop Guttorm var død[4], og at de i hans sted hadde valgt Sigurd, som hadde været i Tautra. Han var da utenlands. De bad kongen gi sit samtykke til det og skrive for ham til paven. Kongen talte med biskop Nikolas om denne sak, og de fandt, at han ikke tyktes dem falden til saa stort et embede, siden han var indstevnet til at svare for det, han før hadde hat[5]. Dertil kom ogsaa, at han ikke var ven av kongen. Kongen og biskopen skrev da brev til paven imot Sigurd og bad om, at Peter av Husastad, som fór til paven med korsbrødrenes og biskopens brev for at tale Sigurds sak, skulde bli erkebiskop. Og saa blev det med Guds miskund.

101. Sigurd ribbung hadde længe været øster i Vermeland, da han stredes med birkebeinerne, og derfra gjort ufred paa kong Haakons rike. Om
[1224] vaaren sendte kong Haakon brev dit øst og stevnte til sig mer end tyve av

---

[1] 3 december 1223. — [2] Løvøene ved Horten. — [3] Paaske faldt i 1224 paa 14 april. — [4] Erkebiskop Guttorm døde 6 februar 1224. — [5] Klosteret paa Tautra var et Cistercienserkloster. Abbed Sigurd maa efter riksmøtet i Bergen være blit avsat eller indstevnt («appellert») til et generalkapitel i Citeaux i Burgund, ordenens hovedsæte.

de bedste mænd der for at bøte paa denne sak. De kom til kongen i Tunsberg. Der kom ogsaa mange bønder og klaget over vold og ran, som vermerne hadde gjort dem. Vermerne la alt i kongens hænder. Han la stor gjæld paa dem, men eftergav dem det av sin miskund. Men de svor eder til kongen, at de altid skulde være ham tro og aldrig la hans uvenner trives i sit land. Kong Haakon sendte mænd østover med breve, og dette forlik blev lyst og samtykket paa alle ting (i Vermeland). Om vaaren fór kongen fra Oslo ut til Tunsberg. Trinitatisdag[1], da han holdt gilde for sine mænd, blev det opstyr i byen mellem hirdmændene, gjestene og huskarlene. Fem mænd faldt; men mange blev saaret. Kongen kom der i stor fare, før han fik skilt dem. Derefter fór kongen til Bergen. Der kom Gilkrist og Ottar Snækollssøn[2] og mange suderøyinger til ham og hadde mange breve med om sit lands trængsel. Da kom ogsaa Jon jarl fra Orknøene og forliktes med kongen om de saker, som var mellem dem, og satte sin søn Harald som gissel. Han blev om sommeren hos kong Haakon.

102. Denne sommer fór Skule jarl nord paa Haalogaland og kom til stevnet i Vaagar[3]. Sigurd ribbung var med ham. Ivar Utvik var paa jarlens skib i stavnen. Jarlen la til i Kirkjuvaag[4]. Om morgenen, da jarlen vaaknet, var alle mænd paa hans skib fremmenfor øserummet borte. Han spurte, hvor de var. Det blev sagt ham, at de hadde stevne i Vaagar og at de fleste var væbnet. Jarlen løp op med sverd i haanden i bare linklær. De, som var efter med jarlen paa skibet, fór med ham. Da jarlen kom ut til Vaagar, fik han der den tidende, at Baard Flekk og Tord, søn av Eirik prest Baage, hadde dræpt hirdmanden Arne, søstersøn til Paal Vaagaskalm, fordi han hadde slaat ihjel Audgrim Agdenes[5], deres lagsfælle, sakesløs. Jarlen blev ilde ved dette. Men Ivar Utvik[6], som hadde faret med dem, svarte paa hirdens vegne. Paal bonde[7] var kommet til om natten og likte dette storilde. Om morgenen, da tinget var, tilbød Ivar bøter for drapet; men Paal bonde svarte og sa, at Ivar heller skulde ha passet bedre paa seilingen sin, da han fór fra Bjarmeland, saa han ikke hadde voldt de bedste bondesønners død[8], end at gjøre sig til formand i slikt at dræpe kongens og jarlens hirdmænd og sine egne lagsfæller. Han vilde ikke ta imot bøter av ham, la han til. Dermed endte dette ting.

[1] Trefoldighetsdag, 9 juni 1224. — [2] Gilkrist, Muirchertachs søn, og Olav Snækollssøn kom vistnok som sendemænd fra kong Olav for at meddele om et forlik, hvorved denne blev anerkjendt som herre over de nordlige øer. — [3] Vaagar er Vaagan fiskevær og markedsplads i Lofoten. — [4] Kirkevaag ved Kabelvaag. — [5] Han har navn efter Agdenes ved Trondhjemsfjorden. — [6] Han har navn efter Utviken i Nordfjord. — [7] D. e. Paal Vaagaskalm. — [8] Se s. 106 ovenfor.

103. Da jarlen var slut med sine erender paa Haalogaland, drog han sydover. Men da han kom syd til Nidaros, var det kommet hemmelige breve øst fra Vermeland til Sigurd ribbung, fra somme av dem, som hadde svoret kong Haakon troskap, og somme av dem, som før hadde tjent Sigurd, om at han skulde søke at komme bort fra jarlens vold og øster til dem. Erling Rumstav, som før hadde været Sigurds merkesmand, var da hans raadgiver. De tok det raad, at tidlig paa morgenen før Olavsvakaaften[1] fik de sig korkaaper av klerkene, i dem gik de ut om akrene og over Steinbergene[2] og op paa Gaularaasen[3] og gjemte sig der en stund. Da messerne var sunget i byen, blev det sagt jarlen, at Sigurd var borte. Jarlen sendte mænd ut av byen til alle kanter baade paa skibe og hester; men han fandtes ikke. Jarlen lot da ta en islandsk mand, som hadde været sammen med Sigurd, Andres Torsteinssøn, brorsøn til Sæmund i Odde, og sa, at han maatte vel vite om, hvor Sigurd var. Men han vilde ikke sige noget, og jarlen lot ham hænge. Han klaget ogsaa en klerk, som het Baard, som hadde laant dem kaaperne. Gudmund biskop fra Island var da i byen; han gav Skule jarl mange haarde ord, fordi han tok Andres avdage; ti han hadde jevnlig været med Gudmund biskop. Jarlen sendte nu brev til kongen og sa, at Sigurd var løpet bort; men han hadde iforveien holdt sig stilt og været spak av sig. Han ventet, sa han, at han vilde vække ufred. Kongen sendte brev øst i Viken baade landeveien og sjøveien og bad sine mænd ta sig i vare.

104. Sigurd ribbung fór øst over fjeldet og kom ned i Østerdalene. Der kom mange av hans mænd imot ham, som de før hadde avtalt. Han reiste da sin flok og sit merke og fór saa øst i Vermeland. Meget folk drev da til ham. I Vermeland kom disse sveitehøvdinger til ham: Tord austmand, Eirik Late, Odd, hans søn, Hallvard Svade, Torbjørn Ring og Torgeir Rig. De var ialt 12 sveitehøvdinger og hadde alle meget folk. Da kom ogsaa Harald av Skotyn[4], Alv Styrssøn, hans bror Gjardar og Aamunde paa Folavoll til ham med meget folk. Vermerne tok imot alle, som kom dit, og skaffet ham selv megen styrke og al den hjælp, som de kunde. Siden fór ribbungene til Norge og kom frem paa Raumarike. De kom uforvarende over Olav Mok, kongens frænde, i en bygd, som heter Skaun. Han var i bryllup der paa gaarden

[1] D. e. om morgenen 28 juli. — [2] En høide syd for Trondhjem, hvor den gamle vei til Guldalen gik. — [3] Byaasen ved Trondhjem. — [4] D. e. rimeligvis samme mand, som senere kaldes Harald av Lautyn (kap. 145). Hvis Skotyn er det rigtige, kunde det være Skǫðin i Nes prestegjeld paa Romerike paa østsiden av Glommen. Rimeligvis er dog Lautyn den rigtige læsemaate, d e. gaarden Lauten i Ullensaker paa Romerike.

Løyrin[1]. De kringsatte huset og stængte dem inde. Olav hadde en stor sveit av kongens hirdmænd og gjester og mange andre gode mænd. Ribbungene bød Olav grid, men ingen anden. Han svarte, at han ikke vilde ta imot det, uten at de alle fik grid. Det sa de ja til. Siden gik Olav ut, men da tok de ham til fange og dræpte hver av hans mænd, som gik ut. Der faldt 60 mand og 20 hirdmænd.

Ribbungene bad Olav sverge dem ed, at han aldrig skulde være mot dem, ellers dræpte de ham. Han svor eden, men sa dog, at den ikke var god at sverge. Saasnart Olav var kommet bort, samlet folk sig til ham, og han fik paany en stor og god sveit. Han fór mot ribbungene og dræpte nogen av dem. Men fordi ribbungene hadde frænder i hvert hus paa Raumarike, blev de snart vare ved, hvor Olav var, og kom uforvarendes over ham. Olav kom sig ut og faldt et litet stykke fra husene. Ribbungene dræpte de aller fleste av den sveit, han nys hadde faat.

105. Paa Hedemarken hadde Ivar av Skedjuhov[2] og Fridrek Slavse sysselen paa kong Haakons vegne. Heinerne viste da meget drengskap; de skar op hærpil, nævnte op mænd fra tredingene, holdt vagt over sig nat og dag og indgik den forening over hele Hedemarken, at den skulde agtes for landraademand mot kongen, som ikke møtte, naar det krævdes. De hadde hundrede (120) mand fra hver treding til at vogte bygdene. Ribbungene fik da ingen fremgang der; tvertimot fór heinerne fra sine bygder mot ribbungene øster paa Vermeland og ut paa Raumarike og tændte mange baksteilder for dem.

106. Kong Haakon og Skule jarl hadde avtalt mellem sig, at den samme vinter skulde kongen holde sit bryllup i Bergen, og der skulde de møtes. Kongen gjorde alt færdig efter avtale, først til juleveitslen og saa til bryllupet. Om høsten fór kongen øst i Viken og fik haardt veir, da han seilte fra Rott[3] forbi Jæderen. Han kom ved soleglad til Seløyene[4]. De hadde rigtig et stormveir; endda kom kongen frem med helt skib. — Han seilte paa Sættaspilderen[5]. Saasnart kongen var kommet i havn, rodde han ut mot skibene med efterbaaten[6]. Haakon Kaavis kom først efter, og kongen viste ham ind i havnen. Han hadde mistet de fleste av skjoldene sine ved fremstavnen, og

---

[1] Gaarden Løren i Sørums sogn (Skaun) paa Romerike. — [2] Muligens gaarden Skjeau i Høijord sogn, Andebu prestegjeld i Jarlsberg. — [3] Ø utenfor Tananger paa Jæderen. — [4] Seløene straks vest for Lindesnes. — [5] D. e. forliksspilderen, jfr. aar 1212 ovenfor. — [6] D. e. skibsbaaten, som under seilasen blev slæpt efter fartøiet.

skibet hadde faat en stor læk av seilingen. Kongen bidde i sundet, til alle skibene var kommet frem. Næste morgen seilte han forbi nesset[1], og da han kom til Hornboresund[2], laa det nogen byrdinger der; mændene der ombord sa kongen, at ribbungene var kommet østenfra Vermeland med meget folk og hadde dræpt Olav Mok. Dette tyktes kongen var stor skade; for han var en god dreng og kongens frænde. Hans farmor var datter av kong Harald Gille. Hans farfar het Ole Varg og var lendermand paa Raumarike. Siden fór kongen til Tunsberg; der kom Arnbjørn Jonssøn og Simon Kyr og de andre lendermænd og sysselmænd fra Viken til ham. Kongen sa dem det, han var ment paa at gjøre; saasnart han hadde endt sine erender der, vilde han fare nord til Bergen og gjøre sit bryllup efter avtalen med jarlen. Men de sa, at det var saa stor ufred i Viken, at de paa ingen maate vilde, at han skulde fare derfra; hvis han fór, vilde de ogsaa straks fare bort, sa de. De tok da det raad, at kongen sendte Dagfinn bonde og Haakon Kaavis nordover for at sige, hvad som opholdt kongens færd. Kongen sendte da anden gang brev til sveakongen og mindet ham om den skade, han hadde faat av vermerne, og bad ham om ikke at la sine uvenner styrkes i hans rike. Han sa, at det hadde været avtalen mellem kongerne før, at hver skulde jage den andens uvenner ut av sit rike.

107. Kong Haakon seilte da øster til Konungahella. Men alle de ribbunger, som da var i Viken, flygtet op paa Marker, og det var stilt i Viken, mens kongen var der. Da kom til kongen Askell lagmand, som var gift med fru Kristin, mor til junker Knut. Kongen bød sin frænde Knut til sig og sa, at han vilde la ham faa stor hæder, om han vilde være hos ham. Lagmanden tok dette vel op, men krævde slike vilkaar, som kongen hadde vondt for at gaa med paa. De talte meget om den ufred, som vermerne og markemændene gjorde i Norge sammen med ribbungene. Kongens lendermænd var ogsaa tilstede og klaget haardt over den skade, som nordmændene hadde faat av vermer og gauter, de sa, at nordmændene paa ingen maate kunde taale dette længer. Lagmanden svarte saaledes: «Dette er ikke mit rike, og jeg raar ikke for dette, dog vil jeg gjerne, at I skriver med mig øst til kong Eirik, at han skal byde sine ombudsmænd at jage denne hær ut av landet og true dem med haarde kaar, hvis de ikke gjør det.» Kong Haakon svarte: «Vi har skrevet to ganger til kong Eirik og hver gang faat det samme svar, at han skulde raa bot paa det; men dog er det ikke blit til noget; ti det blir

[1] D. e. Lindesnes. — [2] Homborsund i Eide sogn, Homedals prestegjeld, Nedenes.

stadig værre og værre, og deres styrke vokser for hver dag, og vi har alt mistet mange gode mænd for deres skyld.» Lagmanden bad kongen sende et tredje brev til sveakongen; han vilde selv være hos, sa han, naar det blev læst, og lægge til, hvad han syntes der passet. Kongen sendte da et brev, og i det stod det, at kong Eirik skulde ha drevet hans uvenner ut av sit rike før ottende dag jul, ellers vilde han selv uten al tvil hevne sin skade. Lagmanden lovte, at han skulde ha sande tidender til kongen før ottende dag jul. Han var to dage hos kongen i sømmelig gjestebud. Siden skiltes de. Kongen fór nord til Tunsberg og kom der 7 nætter før jul og stevnte til sig sysselmændene fra Raumarike og Hadeland og de andre fylker paa Oplandene. Der kom en stor mængde folk.

108. Kong Haakon holdt stort gjestebud i julen og hadde hver dag disse raadgivere i samtale med sig: Øystein lagmand[1] og Simon i Vervik[2]. Stadig kom det mænd til kongen og klaget over, at ribbunger, vermer og markemænd stjal og rante fra dem. I julen kom det brev øst fra sveakongen, og kong Haakon tyktes av hans ord at skjønne, at han litet vilde raa bot paa det, som kongen hadde klaget over. Derefter lyste kongen, at straks efter jul vilde han ride øster mot vermerne og ribbungene og hevne den skade, de hadde gjort ham. Han sendte bud til Arnbjørn Jonssøn, at han skulde komme til ham ved Eidskogen. Men Simon Kyr, Baard Bristein og Hallvard Bratte og alle vikverjerne skulde møte ham paa Marker. Han stevnte ogsaa til sig alle sysselmænd, som var paa Oplandene. Han hadde hver dag stevner med sine mænd og bad dem ruste sig og gjøre sine vaaben istand. Kongen sendte ogsaa bud om i hele Folden, at de skulde la ham faa ridehester. Vestfoldingene var saa bra karer, at de sendte ham to hundrede hester for at syne ham sin godvilje.

109. Kong Haakon fór fra Tunsberg tre nætter efter jul[3]. Formænd for hæren var Nikolas Paalssøn, Gunnbjørn bonde[4] og Harald Stangarfylja. Men kongen satte Olav Ingassøn, Øystein Roessøn og Anund Brynjolvssøn efter paa berget med 200 kjække mænd av dem, som var tungførest. Kongen fór sjøveien fra byen paa en skute. Dette var hans kongedømmes ottende vinter. Han var tre nætter paa veien ind til Haugsvik. Der kom skysshester til møtes med ham, og han red op der med hele sin hær ind til fjorden Skjaald[5]. Da han [1225]

[1] Den før nævnte Øystein Roessøn. — [2] Nu Virrik i Sandeherred, Jarlsberg og Larviks amt. [3] 11 januar 1225. — [4] Den samme, som ellers kaldes Gunnbjørn Jonsbror. — [5] Bundefjorden ved Oslo.

kom under Eikabergsskogen[1], møtte han dem, som hadde faret landeveien, og mange bymænd fra Oslo. Kongen talte da med sin hær, satte grid og lyste, at han ikke vilde dvæle længer end to nætter i Oslo, og bad sine mænd lage sig paa det. Nikolas biskop var i byen. Han hadde spurt, at kongen vilde øst til Vermeland efter julen. Det var kommet en prest østenfra Vermeland, som het Jon. Biskopen lot ham kalde til sig og sa ham, at kong Haakon vilde fare østerut med hele Norges hær og brænde baade kvinder og barn, og lægge prestene paa stiger og hudstryke dem. Presten skyndte sig bort og sa disse tidender, hvor han kom. Han fór paa to dage fra Norge til Vermeland, saa det kom nys om dette før kongen. Kong Haakon sendte Harald Stangarfylja i forveien til biskopen og bad om at faa være i biskopens gaard og kost de to nætter, han var i byen. Biskopen svarte, at ulver og kalver kunde ikke være sammen; likevel red han kongen imøte og bød ham alle sømmelige ting fra sin haand. Kongen fór til sin sysselmand Haralds gaard, men biskopen sendte ham hver dag mat og drikke fra sin gaard. Dagfinn bonde gjorde sig skyndsomt reisefærdig og fór juleaften fra Bergen; han fór baade nat og dag og fandt kongen i Haugsvik og fór med ham ind til Oslo og bød sig til at følge ham til Vermeland. Det vilde kongen ikke, men takket ham meget for den godvilje, han altid hadde vist ham, og for alt det stræv, han hadde hat for hans skyld. Kongen talte da med ham om mange ting og derimellem om, hvad raad det skulde gjøres for hans søn Sigurd, hvis det ikke blev ham undt at komme tilbake til Norge. Han hadde da ingen andre barn end Sigurd og Cecilia med Kanga den unge. Dagfinn bonde snudde da straks tilbake; men da han kom ut for Nesjar, drev det is mot dem, og han maatte snu ind til fastlandet. Men der laa det ribbunger i de fleste bygdene med store sveiter. Men inde i Sandefjord[2] laa en mængde sudermænd[3] paa kugger. Da de spurte til Dagfinn, lot de ham fare til sig, stelte vel for ham og la skibet hans mellem kuggerne. Isak i Bø[4] hadde syssel i Sogn, han hadde været med kongen i julen og faat orlov til at fare nordover. Han kom ogsaa i denne samme drivis. Men paa grund av ribbungene var det ingen anden raad for ham end at vende sig til sudermændene, og de tok mot ham paa det bedste. Han satte sit skib op der og fór ind til Tunsberg; men Dagfinn bidde, til isen minket, og fór siden nord til Bergen.

[1] Skogen paa Ekeberg ved Oslo. — [2] Et andet haandskrift har Sandasund (Sandesund ved utløpet av Glommen). — [3] Sudermænd (sydmænd) er det gamle navn paa tyskerne. — [4] Rimeligvis gaarden Bø i Hyllestad prestegjeld ytterst i Sognefjorden.

110. Kong Haakon fór fra Oslo mandagen[1]. Han fór op paa Raumarike [1225] og var om natten hos Gunnar paa Berg[2]; men hæren var rundt om i bygden. Kongen var den andre natten oppe ved elven[3] hos en mand, som het Kolbein paa Fyri[4]. Ved midnatstid kom det nogen mænd av hestvagten til ham og sa, at det var ufred for døren. Kongen skyndte sig at klæ sig paa, og hans mænd løp op og sprang ut. Det var klart maaneskin, saa en kunde se vidt omkring. Kongen vilde ikke la blaase, for det var ikke noget at se til ufred, men han sendte mænd ut allevegne tilhest. Det var bare nogen mænd, som hadde redet fra Hadeland; derfor trodde hestvagtene, det var ufred. Om morgenen red kongen med hæren langs elven til en gaard, som heter Nes[5], en stor kirke-gaard[6]. Der kom sysselmændene paa Hedemarken, Fridrek Slavse og Ivar paa Skedjuhov, til ham med halv tredje hundrede (300) vel rustede mænd. Siden om dagen fór de med kongen til elven og var paa en gaard, som heter Straum[7]; men hæren var rundt om i bygden. Det blev da sagt kongen, at vermerne hadde en stor hær samlet og at de hadde sandt spurlag av hans færd. Kongen kaldte da alle sveitehøvdingene til sig, og det blev sendt ut vagter og speidere. Klemet paa Holm hadde den fremste vagt med 80 mand, alle ridende. Han holdt en halv rast fra kongen. Den anden vagt var nær kongen, og i den var 30 mand. Men dernæst var det 7 mand, saa nær, at de kunde se til gaarden. Derefter fór kongen øst til en bygd, som heter Vinger; dit er det to korte raster. Kongen blev der om natten; ti han ventet, at det skulde komme mænd til ham og byde ham bøter paa vermernes vegne. Den samme kveld kom ribbungene over nogen av kongens sveiter og dræpte endel mænd for ham.

111. Kong Haakon kaldte sveitehøvdingene til sig og gav bud om, paa hvad maate hæren skulde ride ind i Vermeland; ti det fór ord om, at baade landets folk og ribbungene vilde staa imot ham. Det var ogsaa dem, som raadde ham fra at ride ind i en anden konges rike med hærmagt, og som sa, at det var en stor hær i Vermeland. Men hvis sveakongen selv vilde gjøre motstand, sa de, at det kunde bli til større fare. Kong Haakon talte da til hæren: «Ingen uvettig kaathet drar os til denne færd. Men endda baade ribbunger og vermer staar mot os, saa frygter jeg likevel ikke deres mot-

---

[1] 20 januar 1225. — [2] Gaarden Berg i Skedsmo paa Romerike. — [3] D. e. Glommen. — [4] Gaarden Fyri i Nes paa Romerike. — [5] Nes hovedkirke paa Romerike. — [6] «Kirke-gaard» (kirkjubœr) vil paa gammelnorsk sige en gaard, hvor det er opført en kirke. — [7] Søndre Odalens prestegaard.

stand; ti vi er eftermaalsmænd for vort gods og vore frænder. Kommer end selve sveakongen imot os, saa blir det enten slik, at vi snart forlikes, eller ogsaa faar det gaa mellem os, som Gud vil. Men tilvisse skal vi søke at hevne den skade, som har været gjort os fra Sveavælde uten vor skyld.» Færden blev ordnet slik, at kongens merke skulde fare først, og med det 80 mand, skutilsveiner og hirdmænd, vel væbnet og alle ridende; med hver hest fulgte en løpende svein. Aller først fór speiderne, hver med to hester. Derefter kom 200 mand tilhest og 500 oplændinger paa slæder. Dernæst red Nikolas Paalssøn og Harald Stangarfylja med 300 ridende mænd. Efter dem fór alle slædemændene ute fra sjøen, mer end 800 mand. Men tilslut red Lodin Gunnessøn, Erling Ljodhorn, Harald Vesetessøn, Gunnulv Hvite og Guttorm Erlendssøn med 500 mand. Det var laget slik, at de ridende fór først og saa slædemændene, og hvis de møtte ufred, skulde de ridende verge sig, mens slædemændene tok sine vaaben. Begge skulde de hjælpe hverandre, hvis fienden løp paa en av dem. Kong Haakon hadde da 25 hundrede utvalgte mænd og vel 500 fuldt væbnede. Det var og en mængde hestesveiner. Ti en stor del av hæren hadde én eller to hester, og med hver hest fulgte en hestesvein. Hæren syntes dog meget større, end den virkelig var, for slædernes skyld. Men naar isen paa et vand var to raster lang, saa var den ene enden av hæren kommet av isen, før den anden kom paa den.

112. Om kvelden, da kongen skiltes fra sveitehøvdingene, bød han, at alle skulde ha spist ved midnat. Da lot kongen blaase, og hæren drog avsted slik som det var avtalt. Det var litet vind og meget koldt. Imot dag sendte kongen mænd frem til midt paa skogen. Det var et stort sælehus[1] ved kirken. Der bad kongen dem gjøre op store ilder i gaarden. I det samme dagen randt, kom kongen til ildene, og mændene varmet sig der en stund, ti de fleste var noget frosne paa hænder, føtter eller ansigt. Kongen red derfra, før det var blit helt lyst, med hele hæren. Eidskogen er 12 raster lang, og det ligger en kirke midt i skogen; der er god og slet vei, naar isen ligger. Da kongen kom ut av skogen ind i Vermeland, kom hans speidere til ham og sa, at det ikke var nogen hærsamling mot ham i landet, og at alt folket i bygden var flygtet tilskogs for kongen. Alle ribbungene var ogsaa borte. Hæren drog da frem til nogen gaarder, som heter Morast[2] længst nord i landet. Der var alle folkene hjemme. Kongen bidde da, til hele hæren var samlet; det var ved

[1] Sælehus (sælu hús, sáluhús) kaldtes hus, som var bygget ved veien for de reisende. Sælehuset her stod ved Eidskogens kirke. — [2] Morast gaard ved riksgrænsen i Eda sogn i Vermeland.

nons-tid[1]. Da talte kongen med sveitehøvdingene. Siden blev det blaast til ting. Kongen lyste da for hæren, at han vilde fare med fred til alle bønderne i landet, hvis de vilde gaa i hans vold og fæste sin sak til hans miskund. «Og da vore uvenner,» sa han, «ikke er at finde nogensteder, saa vil vi ikke fare aakappt, men se, om landsfolket er villig til at gi bøter.»

113. Kongen dvælte der en liten stund og gav grid til alle mænd. Men foret blev slut for hestene. Om kvelden kom kongen til en bygd, som heter Eidar[2], og var der om natten paa en gaard, som heter Medalbø[3], som Odd Eirikssøn eide. Dette var fredagen før niukers-fasten[4]. Kongen hadde [1225] mange sveitehøvdinger i gjestebudet sit om kvelden. Ti han hadde tat meget vin med sig fra Norge og kunde ikke flytte den længer for frostens skyld. Om natten hændte det, at alle vinfatene blev kastet ut i gaarden, og i hvert av dem var drygt en tredjedel av vinen frosset. Hestesvendene tok ankerne til sig og brøt dem isund; siden tok de isbetene, smeltet og aat dem. Derav blev de saa drukne, at de slos om natten. Fjorten mænd blev saaret og mange lamslaat. Det første, kongen gjorde om morgenen, var at faa mænd til at gjøre ende paa dette. Sysselmændene vilde gjøre sak mot dem for dette, men kongen tilgav dem.

114. Om lørdagen kom alle sveitehøvdingene til kongen. Hæren var da meget aakapp og vilde brænde bygden, men kongen utsatte det; han tænkte, at bønderne vel vilde komme til ham og byde bøter. Men da det ikke længer tyktes ham at være von om det, tok folk og brændte alle bygdene, hvor de fór. Men bygden var saa tom paa folk, at det ikke fandtes nogen paa en eneste gaard.

Nær ved et vand løp en gammel kjærring ut og spurte: «Hvor er nordmændenes konge?» Det blev sagt hende. Hun gik da djervelig frem for kongen og bad ham ikke at brænde gaarden til datteren hendes, for det at hun alene turde bli hjemme. Kongen sa, at saa skulde det være, og kaldte til sig en gjest, som het Jon Umage[5], og bad dem være der, til hele hæren var faret forbi. Han sa, at alt der skulde være i fred, og bad hende fare efter husfolkene sine og føre dem hjem med sig, og sige, at flere bygder vilde ha været ubrændt, om nogen var kommet til kongen for at bede om miskund.

115. Derefter kom mænd til kongen og sa, at vermerne hadde fældt braate for ham et litet stykke fra en kirke, som heter Nykirke. Kongen sendte

[1] Nón kaldtes tiden omkring klokken 3 om eftermiddagen. — [2] Eda sogn i Vermeland. — [3] En av Eda-gaardene, nær den norske grænse, nu Melby. — [4] 24 januar 1225. — [5] Tilnavnet bet. «fattiglem».

da hundrede (120) hestfolk og buemænd frem; da de kom til braaten, var det faa mænd der, og de flygtet straks. Braaten blev hugget isund med boløkser, og kongen lot holde vagt imens, saa ingen skulde komme bak paa dem. De fleste, som red forrest med kongen, kom fort over braaten. Men siden ledte folkene hestene sine langsomt over, der hvor braaten var tyndest. Da blev det sagt dem, som fór sidst, at kongen var fremmenfor braaten og stredes med vermerne. Hele mugen gjøv da frem mot braaten, og det blev stort gny, da slæderne brast i sønder. Men da kongen og hans mænd hørte staaket, trodde de, det var ufred, og skyndte sig tilbake; det var da nær blit en stor ulykke, før folk kjendte hverandre. De fór nu ut i landet til en bygd, som heter Aarvik[1].

116. Kongen og det folk, som fulgte ham, kom dit tidlig om kvelden. Da han var avklædd, blev det blaast hærblaast, og det blev sagt, at vermerne stredes med de mænd, som var efter i skogen. Kongen og den hær, som fulgte ham, løp op og red tilbake. Da kom hele hæren dem imøte, og de hadde ikke hørt noget til ufred. Men de, som hadde sat ut dette rygte, hadde nær maattet bøte med livet. Mændene fór da til de boder, som var eslet til dem. Før dag kom det 6 mænd til kongen fra en bygd, som heter Strand. Den mand, som førte ordet for dem, het Gur. De bad kongen om miskund og la alt i hans vold. Kongen tilsa dem grid og forlik og gav dem det til merke, at paa alle gaardene i bygden deres skulde de ta en stor stang og binde et hvitt laken ved den og reise paa det høieste huset i gaarden; paa det skulde alle kjende de gaardene, som hadde faat grid. Men i denne bygd var det ikke mer end fjorten gaarder; endda satte flere bønder det samme merket op, og de fik alle grid.

117. Siden red kong Haakon med hele hæren ut i Vermeland og brændte, hvor de fór. Men det var ingen steder folk hjemme i bygden. De fór helt ut til en bygd, som heter Gladfors[2], og brændte den. Da kongen var paa en gaard, som heter Knoll[3], kom det bønder til ham og bad om miskund; de var sendt av landsfolket og la alt i kongens vold. Men fordi ribbungene ikke hadde været længer ut i landet end der, tok kong Haakon forlik av dem, og de gav ham otte gissler, som fulgte kongen hjem til Norge. Kong Haakon snudde da og var om natten paa Strand hos Gils bonde, hvor det ikke var brændt. Saa siger vermerne, at der hviler en hellig mand, som heter Torgeir. Kongen fór derfra om morgenen, og da blev det brændt, hvor de fór. Ti ingen

[1] Arvika i Vermeland. — [2] Nu Glafsfors i Glafva sogn i Vermeland. — [3] Gaard ved Glafva kirke.

mænd kom der for at bede om miskund. Natten efter var hæren paa gaarden Saurvik ved Kjølen og fór derfra om morgenen til en bygd, som heter Holmedal[1]. Der, hvor det var de største kleivene og hvor skogen var trangest, hadde det samlet sig folk mot dem. De skjøt paa hverandre en stund. Da løp nordmændene av hestene og ind i skogen mot dem. Men vermerne skyndte sig unda. Deres lod blev haardere end de andres, som ikke hadde gjort motstand; ti i denne bygden blev det brændt slik, at ikke et kot stod efter. Denne bygd var fuld av ribbunger, og de fleste bønderne der var Sigurd ribbungs haandgangne mænd.

Da kongen red til Vestre Holmedal, kom baade prester og bønder ham imøte og bad om miskund. Kongen lot da hele hæren blaase ut paa isen paa et vand og sa, at hans mænd skulde holde op med at brænde, og truet hver den, som brøt hans bud, med, at de skulde miste liv og lemmer. Om natten var kongen hos en prest i Vestre Holmedal og fik god kost. Men av drik var det ikke andet end blande; mungaat[2] fik de ingensteder i Vermeland. Men slagt skortet det ikke paa; ti buskapen var ikke drevet bort nogensteder. Om morgenen fór kongen vest paa skogen og kom midt paa dagen til sit rike og var om natten i en bygd, som heter Aansmark i Borgessyssel paa en gaard, som heter Folkinsberg[3]. Der hadde han fuldt op av alle ting og fik det med god vilje.

118. Arnbjørn Jonssøn hadde 400 mand og vilde møte kongen ved Eidskogen, som det var avtalt. Men da han fór øst fra skogen, kom han paa et far efter ribbungene og snudde straks efter dem. De fór benest veien ut til Oslo. Men da de kom dit, var det ingen birkebeiner i byen; derfor blev de der ikke, men tok veien vestover til Tunsberg. Arnbjørn kom til Oslo om kvelden, men ribbungene var faret derfra om morgenen. Der kom det hundrede vel rustede mænd til ham; men han sendte et andet hundrede av de laakeste tilbake.

Biskop Nikolas var fosterfar til Arnbjørn og hans kjære ven. Biskopen fik Arnbjørn til at bli der længe om dagen, og sa, han vilde gi ham mange gode raad. Men det sa de fleste, at han gjorde, for at ribbungene skulde dra sig saa langt unda, som de kunde. Arnbjørn kom sent fra byen, og hans folk var meget drukne; derfor fór han bare et litet stykke om natten. Men ribb-

[1] Sydvestligst i Vermeland. — [2] D. e. hjemmebrygget øl. — [3] Aansmark (Ånsmǫrk) er feilskrift av sagaen for Aursmǫrk, det gamle navn paa Rødenesbygden. Folkinsberg (i rigtig gammel form Folkinsborg) er gaarden Folkenborg i Rødenes.

ungene skyndte sig, som de kunde mest; da de kom ut i Lider[1], var det der en bonde fra Tunsberg, som het Reidulv Guldkrop[2]. Da han spurte til ribbungene, skyndte han sig tilbake og kom midt paa dagen til Tunsberg. Det blev da straks blaast og sagt, at ufred var i vente. Olav (Ingassøn) og de andre høvdinger hadde halv tredje hundrede mand paa berget. Folk trodde ikke stort paa Reidulvs ord og tok sig derfor ikke stort i vare. Paalsmesse aften[3] mot kvelden kom ribbungene til byen. Øystein Roessøn kom sig med nøden unda op paa berget. Da han kom op i kleiven, dræpte de en av kongens skutilsveiner, som het Runalv. Der faldt ogsaa Grim Hvite, og end flere kongsmænd blev dræpt her og der i byen; det faldt 14 mænd. Ketil Staur het en hirdmand, og Eiliv Dverg en gjest. De var i en loftstue og verget sig vel og drengelig hele natten, saa det vel neppe findes døme til, at to mænd har verget sig bedre. Men ribbungene brøt hul i huset over dem og stak spyd ind, og der faldt de med drengskap.

119. Om natten, da ribbungene hadde ransakt byen, fór de nord under berget og brændte der kongens skibe, mellem dem var en god tyve-sesse og Sættaspilderen. Ialt brændte de 16 skibe. De dræpte ogsaa to kjøbmænd sakløse. Straks dagen kom, fór de bort og vest paa Folden. De tok kongens leding, hvor de fik tak i den, og rante bønder og kjøbmænd, hvor de kom. Ved middagstid kom Arnbjørn til byen. Det blev da sagt ham, at han nok ikke vilde naa ribbungene denne gang. Han vendte derfor tilbake til Valdisholm[4] med hele sin flok.

120. Simon Kyr og Hallvard Bratte hadde faret op paa Marker med 600 mand efter kongens bud. Men da de kom der, var kongen alt faret nordover, og derfor snudde de. Kong Haakon tok fra Folkinsborg bent til Oslo. Sent om kvelden kom mænd fra Tunsberg og sa de tidender, som der hadde hændt sig. Kongen var om natten i en bygd, som heter Leirheimsskog[5]. Men om morgenen fór han til Oslo og holdt der stevne med sine sveitehøvdinger og sa saa: «Jeg har spurt, at ribbungene vil fare op paa Hedemarken mot den hærsamling, som bønderne der har. Nu vil jeg skifte hæren i tre deler. Lodin Gunnessøn og Gunnbjørn og oplændingene skal ha en tredjedel og snu op paa Raumarike efter ribbungene, hvis de har stevnt til Hedemarken eller længer øst. Men hvis de ikke har kommet op paa Hadeland, skal de fare

[1] Lier ved Drammen. — [2] D. e. guldkrop; han hadde visst faat tilnavnet for sine guldsmykkers skyld. — [3] 24 januar. — [4] Vallandsø i Glommen ved gaarden Lindhol i Eidsberg prestegjeld i Smaalenene. — [5] Lørenskogen i Skedsmo prestegjeld paa Romerike.

vest over Asakskogen[1] mot dem og ut efter Hadeland. Jeg selv vil med den andre tredjedelen fare op i Hakedalen bene veien op paa Hadeland. Disse sveitehøvdinger, Nikolas Paalssøn, Harald Stangarfylja og Fridrek Slavse, skal følge med mig. Men Erling Ljodhorn, Klemet av Holm og Harald Vesetessøn og opbudet fra Folden skal skynde sig at fare til Tunsberg, men ikke længer, hvis de ikke spørger noget til ribbungene.

121. De lendermænd, som fór op i landet, spurte, at ribbungene ikke var faret opom der. Derfor tok de veien op over Asakskogen. De fik en haard færd og laa ute om nætterne; ti det var ikke brutt vei over skogen. Da de kom ut av skogen, snudde sysselmændene op paa Hedemarken, men lagmændene[2] og Gunnbjørn fór den beneste vei ut efter kongen. Da kongen kom ut i Hakedalen, kom speiderne imot ham og sa, at ribbungene var faret fra Vestfold op paa Ringerike. Men hvor de siden hadde tat veien, visste de ikke. Kongen lot da sige til alle sveitehøvdingene, at de skulde være færdige i otten, og saa blev gjort. Kongen kom tidlig paa morgenen til Updal[3], og da han kom paa Hadeland, spurte han, at ribbungene ikke hadde faret op der. Han snudde da ut efter bygden. Han var om natten paa en gaard, som heter Greftegrev[4]. Han sendte Agmund Olmodssøn ut i bygden for at speide med tolv mand og gode hester. Om kvelden, da de holdt paa at lage maten, sa den mand, som sat ved ljoren og holdt vagt, at speiderne kom ridende tilbake og sa, at det var ufred. De, som først løp efter sine vaaben, hadde slaat døren i laas, saa det varte længe, før de andre kom ut. Det var stor sne, og kongen bad sine mænd gaa op paa en høide og træde sig en plads der, til de sveiter, som var ute i bygden, kom til ham. Da kom Agmund til kongen og sa, at han hadde møtt ribbungene, da de fór utenfra, men ikke visste han, hvor mange det var av dem. Kongen talte haarde ord til sine speidere og sa, at de hadde flygtet, før det trængtes, siden de ikke kunde bringe sande tidender. Agmund blev da sendt ut med en anden sterkere flok av speidere. Han sa, da han skiltes fra kongen, disse ord: «Gud gi, at jeg kommer tilbake slik, at jeg kjender en ribbung, eller han kjender mig!»

122. Da ribbungene fór fra Vestfold, stevnte de bent op pa Ringerike og mot birkebeinerne, men ingen av dem visste noget sikkert om de andres færd,

[1] Asakskogen er paa veien fra Nannestad prestegjeld paa Romerike over til Hadeland. — [2] Det maa her være en feil i haandskriftene av sagaen, ti der nævnes i det foregaaende ingen lagmand mellem anførerne. Det er rimeligvis feil for Lodin. — [3] En del av Jevnaker prestegjeld paa Hadeland. — [4] Greftegrev er en gaard paa Jevnaker.

før disse speiderne møtte dem, som nu er fortalt. Ribbungenes speidere vendte ogsaa tilbake og sa, at de hadde set væbnede mænd, men de visste ikke, hvor mange de var. Sigurd sendte da Erling Rumstav ut for at speide med seks mand. Han red op i bygden og spurte, at birkebeinerne var kommet op paa Hadeland med mange mænd; han vendte da tilbake til Sigurd, som var paa en gaard, som heter Sotrang[1]. Han sa ribbungene, at kong Haakon var paa Hadeland, og at det var derfor birkebeinernes speidere hadde faret saa djervt om natten, fordi han var nær. Sigurd sendte da bud ut i bygden og lot kalde sin hær sammen. De var paa en haug om natten og hadde det vondt der. Sigurd sendte fem mand, som var bedst kjendt i bygden, ut for at speide. De og Agmund møttes paa en gaard, som heter Javnaker[2]; det var i dagningen. Der faldt alle ribbungenes speidere ved kirkegaarden.

123. Kong Haakon red i otten ut fra gaarden med hele hæren. Da møtte han Agmund, som kom selvanden. Kongen spurte ham, om han visste noget om ribbungene. Han sa, at han hadde set speiderne deres ved kirkegaarden, «og nu kan I snart finde dem, om I rider paa.» Veien gik langsmed kirkegaarden, og der laa ribbungene dræpte. Agmund sa til kongen: «Her bier ribbungenes speidere paa eder.» Kongen sa, at han hadde syslet vel. Birkebeinerne hadde god tro paa at finde ribbungene, for de visste nøie, hvor de hadde været om natten, og fór paa, alt det de kunde. Ribbungene hadde staat op om natten og tat veien ned til vandet Tyri og var borte, da kongen kom der, hvor de hadde været. Birkebeinerne fulgte da faret efter dem og fór paa. Da de kom til vandet, fór ribbungene av isen og stevnte vestover til dalene. Kongen red da som mest efter dem; ti det var ikke langt mellem dem. Det var stor sne, og veien var saa smal, at ikke mer end to mand kunde ride jevnsides. De ribbunger, som fór sidst, hadde kastet vaaben og klær fra sig. De var kjendt oppe i dalene og snudde først dit, hvor det var værst at komme frem, og hvor veiene var trangest. Da de kom op paa en brekke, saa de kunde se birkebeinerne paa isen, holdt de raad, om de skulde søke op til Telemarken eller op i Hallingdal og derfra i Valdres. De valgte den sidste veien, ti da tyktes de at kunne fare, som de vilde, enten nord i Sogn til sjøen eller øst til Østerdalene.

124. Kong Haakon stanset sine mænd, da han kom til vasbotnen. Hæren blev da ransaket, og det var ikke mer end 200 mand omframt sveiner. Kon-

[1] Setrang i Haugs sogn paa Ringerike. — [2] Jevnaker prestegaard paa Hadeland.

gen talte da med sine mænd, og de fleste raadde fra at fare længer; for hestene var meget trætte. Kongen tok da beneste veien ut gjennem Modheim[1] til Tunsberg. Der drev det paany folk til ham. Oplændingene raadde kongen til at fare op paa Hedemarken og passe den styrke, som var der, fordi heinerne hadde holdt sammen saa mandig, at ribbungene aldrig hadde hat fremgang der med sin magt. Somme vilde, at kongen skulde fare ut i Viken og faa sig skibe der. Men de, som hadde fulgt kongen nordenfra, bad ham fare ut til Tunsberg og bøte de skibe, som var brændt, og siden fare nord i landet og faa sig en større skibsstyrke. Da kom det ogsaa mænd fra Tunsberg og sa, at det var kommet brev fra Skule jarl, og derfor fór kongen dit. I det brev, som jarlen hadde sendt kongen, stod det, at det ikke tyktes ham, at kongen hadde holdt alle avtaler med ham, siden han ikke var i Bergen i julen. Men jarlen var selv kommet til Bergen nordenfra efter det, som var avtalt om, at kongen skulde gjøre sit bryllup der efter julen. Jarlen lot ogsaa det følge, at han vilde bie paa kongen til paaske[2]; men hvis han da ikke kom, tyktes det ham, at kongen ikke hadde holdt sine løfter til ham. Da vilde ogsaa han gjøre, som han syntes, om han vilde holde noget av det, han hadde lovet, eller intet. Alle kongens venner bad ham holde alt fra sin haand, og derfor blev det ikke noget av hans færd op i landet. Isen hadde lagt sig saa tykt i Viken, at ingen kunde mindes slikt. Om én end gik op paa de høieste berg, saa én ingen raak, men mange skibe, som var frosset inde i isen, baade kugger og andre. Folk gik iland fra skibene syd i Viken og var to eller halvandet halvdøgn paa veien og hadde endda ikke set noget til raak utenfor skibene. Mange skibe blev borte om vaaren, uten at det spurtes noget til dem.

125. Kong Haakon sendte Gaute prest øst i Vettaherred forat hente leding. Han red bent øst over Folden og kom faa nætter efter ridende tilbake med 300 hester; det var 7 nætter efter midfaste[3], og endda var isen sterk i hele Folden. Kongen tok sig da fore at bøte de skibe, som var brændt, Sættaspilderen og nogen flere, som stod til at bøte. Et skib, som het Oksen, stod i det uppsaat[4], som er længst nord under berget ved Danekleiven[5]. Det hadde birkebeinerne verget, saa det ikke var brændt, og saa vel er denne skibsstø lagt, at én kan verge et skib der mot ild fra berget.

[1] Modum. — [2] Paasken faldt i 1225 paa 30 mars. — [3] 16 mars 1225. — [4] Uppsaat (oldn. uppsát) betyder et sted, hvor et fartøi sættes paa land; ordet brukes endnu paa Helgeland. — [5] Danekleiven (Danakleif) kaldtes opgangen til Slotsberget ved Tunsberg; stedet maa av en eller anden grund ha faat navn efter folkenavnet Daner, mulig fordi kong Valdemar kom dit 1168.

126. Da Sigurd ribbung hørte, at kong Haakon hadde slaat sig ned paa berget, stevnte han hele sin hær til sig. Men bønderne paa Hedemarken laa i samling og verget sig vel og mandig; men desmer sat ribbungene om dem. Da kong Haakon hadde jaget ribbungene, var det en stund, at det ikke spurtes noget til dem. Bønderne løste da samlingen, men holdt dog vagt om sine bygder. Saa er sagt, at det var nogen mænd, som var saa troløse mot bønderne og saa litet kongens venner, at de lønlig sendte bud til ribbungene. De fór da med hele sin hær fra Raumarike og kom efter midnat op paa Hedemarken i en bygd, som heter Skaun[1]. Men i denne bygd var det tæt med kirker og gode gaarder. Saasnart vagtmændene blev dem var, ringte de med nærklokken i hovedkirken paa Stange. Men fordi ribbungene alt var kommet midt i bygden, var det vondt at faa samlet folk; ti ribbungene dræpte hver mand, som vilde løpe til samlingen. De brændte to store gaarder, Ottastader[2] og Hvervin[3]. Der bodde to kongsmænd, som hadde mest at sige hos bønderne. Da bønderne saa branden, snudde somme dit og somme til samlingspladsen; men ribbungene red om i bygden og dræpte hver mand, de fik tak i. Men sysselmændene, som hadde faat nogen folk samlet, red dit, hvor de saa flest ribbunger. Den mand, som bar bøndernes merke, het Jon Sandhavre, en rask mand. Han red saa aakappt, at han blev dræpt, før flokken var samlet, og flere mænd med ham. Da bønderne saa sine mænds fald, flygtet de unda, og hver mand tænkte paa sig selv. Ribbungene fulgte efter de flygtende og dræpte saa mange, de kunde. Men straks sysselmændene kom længer nord i bygden, skar de paany op hærpil; men da gik det, som sagt er: «Det er vondt at hefte flygtende mand.» En, to eller tre ganger samlet bønderne sig igjen. Men saasnart de saa, at ribbungene var saa mange, flygtet de unda. Ribbungene blev djervere, des ræddere de saa, at bønderne var, og tilslut maatte birkebeinerne søke at berge sig selv. Biskop Hallvard fór da til ribbungene og tok grid av dem for bønderne; men kongsmændene søkte vest over vandet til Toten og videre til Tunsberg. Ivar av Skedjuhov og Torgeir biskopsmand sa kongen de tidender, som var hændt. Kongen likte dette storilde. De bad kongen fare op paa Hedemarken mot ribbungene. Men da var det som før, at de samme mænd, som hadde raadd kongen fra denne færd, bad ham fare nordpaa efter avtalen med jarlen.

[1] Skaun er det gamle navn paa Stange herred. Stange (oldn. Stangir) var fra først av navn paa prestegaarden i Stange og brukes paa denne maaten i sagaen. Navnet bruktes dog ogsaa alt i middelalderen om Stange sogn. — [2] Nu Ottestad i Stange (opr. Óttarsstaðir). — [3] Nabogaarden Hverven (opr. Hverfin) i Stange.

127. Ribbungene tok alle de mænds gods, som var faldt, og la stor gjæld paa bønderne og forliktes paa disse vilkaar. Ribbungene tok da paany veien ut i Viken, og fór meget djervelig. Nogen sveiter fór saa nær byen, at de ikke var længer end en rast[1] fra den. Men da kongen spurte dette, nævnte han op ni sveiter til at fare fra byen mot ribbungene. Formænd for dem var Gunnbjørn, Harald Stangarfylja, Ivar paa Skedjuhov, Guttorm Erlingssøn og Isak i Bø. De fandt ribbungene inde i Oslo herred paa en gaard, som heter Agnløysa[2]. Der kom det til strid, og birkebeinerne fik seir. Der faldt Nikolas Reidarsbror[3], en av de øverste mellem ribbungene, og 100 mand med ham. Efter dette turde ribbungene ikke fare saa nær Tunsberg som før.

128. Torsdagen i paaskeuken[4] lot kong Haakon dra sine skibe tvers over nesset utenfor Skeljastein og siden ut i Hundssund[5]. Der laa isen endda fast. Men havisen og alle sund utenfor var gaat op. Efter paaskeuken seilte kongen nord til Bergen og var fem nætter paa veien. Skule jarl var i Bergen og tok vel mot kongen. Det blev da gjort istand til kong Haakons og jomfru Margretes bryllup, og buden blev lendermændene og alle de bedste bønder i Gulatingslagen. Der kom ogsaa mange lærde mænd. Bryllupet var trefoldighets messedag[6] og stod i fem dage med sømmelig veitsle, som ment var. Kongen hadde alle karfolk til gjest i Julehallen; men dronningen var oppe i Sommerhallen og kvinderne med hende; klostermændene var i en stue for sig, og fem abbeder stod for den sveit.

129. Før bryllupet sendte kong Haakon 80 mænd op i Valdres med Alv Standøyk, Gunnar Saam og Klemet lange til formænd, — de skulde holde vagt, mens bryllupet stod, saa ribbungene ikke gjorde noget opstyr. Da de kom op i Valdres, var nogen av ribbungenes sveiter der. Birkebeinerne fór straks mot dem og stredes med dem. Der faldt mange ribbunger og to av deres formænd; den ene het Ulv Skygne. Derefter fór birkebeinerne nord i Gudbrandsdalene; der var det ogsaa flere møter mellem dem og ribbungene, og birkebeinerne gik det oftest bedst, men de mistet en av sine formænd, Gunnar Saam.

130. Kong Haakon og Skule jarl var længe i Bergen om sommeren. Da lot kongen byde ut leding over hele Gulatingslagen, baade folk og kost. Siden

[1] En gammel norsk «rast» (oldn. rǫst, gen. rastar) synes at ha været knapt en mil. — [2] Agnløysa maa ha været en nu forsvundet gaard i Aker (det gamle Oslo herred). — [3] Saa kaldt, fordi han var bror til Reidar sendemand? -- [4] 3 april 1225. — [5] Mellem Nøterø og Føyenland nær Tønsberg. — [6] 25 mai.

gjorde han sig færdig til at fare øst i Viken og hadde 35[1] skibe. Men Skule jarl fór nord til Trondheim. Det var avtalt, at jarlen, straks han kom nord i landet, skulde fare til Oplandene og møte kongen oppe ved Mjøsen. Men den av dem, som kom først, skulde se til at faa bygget skib. Da kong Haakon seilte forbi Jæderen, kom det en busse, som Jon Staal var paa. Han hadde faret til den hellige Tomas erkebiskops[2] voka. De seilte nær kongsskibet. Kongen spurte da efter erkebiskopen. De svarte, at han var i England, færdig til at seile til Norge. Kongen spurte, hvem som var blit erkebiskop. Jon svarte: «Den, som I ønsker, herre, Peter paa Husastader.» Kongen takket da Gud. Om kvelden, da kongen kom til havn, sendte han et brev tilbake, som skulde gives til erkebiskopen, hvor han kom iland, og bød ham velkommen i Guds og sit navn. Da kongen seilte forbi Lidandesnes[3], kom Fridrek Slavse ham imøte og sa, at ribbungene var vide om i bygdene der og gjorde megen ugagn baade for kongen og bønderne. Kongen vek da ind i sundene og sendte letteskibe ind til Marnadal[4] mot ribbungene. De dræpte der nogen av dem. Siden fór de længer østover og fik her og der tak i nogen av ribbungene. Da kongen stevnte ind i Viken, blev det sagt ham, at ribbungene var øst paa Nesjar og i Skien. Der gjorde en mand, som het Grimar Svange, sit bryllup. Da kongen spurte det, steg han paa en skute og fór ind til Skien mot ribbungene. Men de fik nys om det og fór fra byen om natten. Kongen kom i dagningen; men da han ikke fandt dem, snudde han ut efter fjorden og seilte ind i Viken, øst gjennem Grindholmesund og videre til Oslo. Korsmesseaften kom han ind til Nesodden med 16 skuter. Der delte han hæren. Ivar paa Skedjuhov rodde med 7 skuter ind under Trælaborg[5]. Der gik de iland og laa om natten paa Elvinareggen[6]. Kongen selv rodde i dagningen ind til byen. Ribbungene, som var i byen, løp op, straks de saa skuterne komme mot bryggerne, og søkte ut av byen. Men der kom Ivar mot dem,

---

[1] Et andet haandskrift har 50. — [2] D. e. den hellige Thomas Becket, hvis grav i Canterbury var et søkt valfartssted. Den voka, som her nævnes, har neppe været hans egentlige festdag 29 december, men kanske hans anden festdag (translatio) 7 juli. Jon Staal var rimeligvis endnu først i august i England. Ti 4 august 1225 utstedte den engelske konge tillatelse for Johannes Stel (d. e. Jon Staal), kjøbmand fra Norge, til at komme til England med sit skib og sine varer. Tillatelsen skulde gjælde indtil førstkommende jul. — [3] D. e. Lindesnes. — [4] Mandalselvens dalføre i Lister og Mandals amt. Mandalselven het i gamle dage Mǫrn, gen. Marnar. — [5] Trælaberg eller kanske rigtigere Trælaborg (Þrælaborg) var en landingsplads under Ekeberg ved det nuværende Grønlien eller Kongshavn. Det samme merkelige navn («trælle-borgen») fandtes ogsaa mellem andre nordiske stedsnavne utenfor det gamle Nowgorod i Rusland. — [6] Beliggenheten av dette sted kjendes ikke længer med sikkerhet, men maa søkes nær den nuværende Østre Akers kirke.

og ribbungene løp da tilbake til byen. Kongen var da kommet op paa bryggerne og stevnte straks op i byen. Det blev da ikke gjort stor motstand. Det faldt mere end 20 ribbunger der; men de andre kom sig ind i kirker, og om morgenen gav kongen dem grid.

Straks samme kveld fór kong Haakon fra byen og bent veien ut til Tunsberg.

131. Da erkebiskop Peter kom til landet, sendte han kongen det brev, som paven hadde skrevet og sendt med ham, at han skulde være erkebiskopens ven[1]. Erkebiskopen bad ogsaa selv i sit brev kongen om venskap og lovte ham imot det sit venskap med fast troskap. Paa denne tid kom det ogsaa brev til kongen fra jarlen og korsbrødrene i Nidaros; de skrev, at Peter svikeren, som hadde kjøpt erkebiskopsnavnet med den hellige Olavs penger, var kommet til landet, og bad kongen gripe ham som en anden bedrager mot den hellige kirke. Disse samme breve sendte kongen til erkebiskopen sammen med sit eget brev og bad ham fare øst til ham eller bie paa ham i kongsgaarden[2]. Kongen bød sig til selv at følge ham nord til hans stol. Da kongen kom nord til Tunsberg, kom storskibene, som han hadde gaat av, til ham; paa dem var dronningen og mor til kongen. Da kom ogsaa lendermændene og sysselmændene fra Viken til ham, og han skyndte sig at gjøre sig færdig til at dra ind til Oslo. Da kom en dansk prest til kongen med brev fra Sigurd ribbung. Han bød kongen til kampstevne ved vandet Dravn[3]. Men kongens mænd tyktes ikke, de kunde fare dit med storskibe for strømmens skyld. Da svarte presten: «Han bød eder ogsaa det vilkaar, at I skulde fare ind til Oslo og gaa nord paa Leiran[4], saa vilde han komme der og kjæmpe med eder. Da har begge like langt at fare.» Kongen sa med glæde ja til dette. Da drog presten paa det og sa, at ribbungene tyktes, det var likt for begge, at kongen kom op til Eid og at de kom ham imøte der og stredes paa Eidsvolden[5]. Kongen svarte: «Vi birkebeiner faar da længere vei, vi som har faret nord fra Bergen og nu skal ride otte raster over land for at møte dem; men de har bare tre korte sjømil langs vandet at fare. Men hvis Sigurd

[1] Peter av Husastad var blit indviet i Rom i begyndelsen av 1225 av pave Honorius III. Det brev fra paven, som Peter hadde med, var de samme, som alle erkebiskoper efter sin indvielse fik med fra paven til konge og folk i sin kirkeprovins. Peter var forut korsbror i Nidaros. — [2] D. e. kongsgaarden i Bergen. — [3] Med Dravn (Drǫfn) maa her menes mundingen av Drammensfjorden. — [4] Leiran (Leret) laa vest for det gamle Oslo mellem Klosterbækken og Tøienbækken, omtrent hvor Grønlandsleret nu gaar. — [5] Det gamle navn paa Eidsvold prestegjeld. Navnet har sin grund i, at vandveien for dem, som kom fra Mjøsen, endte ved den første fos i Vormen, Sundfossen. Her maatte de ta landeveien, enten forbi fossen til Øyeren eller over Romerike til bunden av Oslofjorden.

heller vil møte os der end paa andre steder, saa skynd dig nu, prest, og sig til ribbungene, at de skal faa se kong Haakons merke paa Eidsvold, saasnart Gud gir stunden til det.» Efter dette fór birkebeinerne som skyndsomst ind til Oslo.

132. Skule jarl fór, som han hadde avtalt med kongen, til Oplandene, og ifølge med ham Gregorius Jonssøn, Paal Vaagaskalm, hans søn Nikolas og Peter i Giske. Jarlen hadde meget og vakkert folk. Han hadde latt smie en mængde skibssøm, som blev flyttet i kløver, og hadde mange skibstømmermænd med sig. Han fór aakappt, til han kom i det sydlige av Gudbrandsdalene. Da sendte han halvandet hundrede mand i forveien under Kolbein Kettyrygg og Ivar Utvik. De kom til Hamar midt paa dagen. Sigurd ribbung var da i bad der og kom sig med nøden ut paa et skib. Der faldt nogen av hans mænd. Han rodde da ut paa vandet, ropte paa birkebeinerne og spurte, hvem som raadde for den hær, som var kommet nordenfra. Ivar svarte: «Skule jarl raar for den.» Efter det rodde Sigurd ut til øen, hvor hans mænd var, og sendte Erling Rumstav til jarlen. Han blev tat vel mot der, og siden møttes Sigurd og jarlen med faa mænd og taltes ved en stund. Siden tok jarlen biskopens skibe og alle andre, som han fik der, til sig. Han lot ogsaa reise fem nye skibe, som var saa store, at slike ikke hadde været gjort før paa Oplandene. De blev bygget i stor skynding.

133. Da Skule jarl fór fra Trondheim, sendte han en graamunk[1] med brev til kong Haakon. Han møtte kongen paa fjorden, da han fór ind til Oslo. Han sa, at jarlen var paa vei til Oplandene og bad kongen skynde sig til møte med ham; og jarlen vilde gjøre raad for, at det ikke skulde skorte paa skibe; mens han bad kongen ha somme med sig, om det skulde trænges. Nikolas biskop var i Oslo og lot ord falde om, at han vilde prøve at faa forlikt ribbungene og birkebeinerne. Da blev der ogsaa fundet nogen breve; av dem tyktes kongen at se, at biskopen ikke i alle deler hadde holdt den troskap, han hadde lovet ham. Men biskopen bad kongen tilgi ham i denne sak. Siden fór kongen op i landet med alle lendermændene og den letteste del av hæren. Hallvard Bratte og nogen sveitehøvdinger var efter for at vogte skibene og la dem alle ut ved Elgjarnes[2]. Ombord paa kongsskibet var dronningen og kongens mor. Kongen var den første nat hos Gunnar paa Berg[3], den anden

---

[1] Rimeligvis en cisterciensermunk fra Tautra. Franciskanerne, som kaldtes graamunker, var i 1225 neppe kommet til Norge. — [2] Muligens Elnes utenfor Arnestad i Asker, neppe, som almindelig antat, Ildjernet ved Nesodden. — [3] Gaard i Skedsmo paa Romerike.

hos Aamunde lagmand[1] i godt gjestebud. Om morgenen fór birkebeinerne op til Eid. Da kom speidere til dem og sa, at ribbungene vilde være foran dem paa Eidsvold[2].

134. Kong Haakon holdt da en tale til sine mænd ved en bro[3] og lyste det, som var sagt ham, at ribbungene agtet at holde strid med ham om dagen. Alle birkebeinerne glædet sig ved, at dette møte kom des før des heller. Hæren fór da som aakappest. Da de kom op til kirken, løp hele hæren nedefter bakken til aaen; ti de trodde, at ribbungenes hær vilde være der, som de selv hadde lovet kong Haakon. Men de holdt dette stevnested, som de før hadde holdt sine andre løfter, slik at ingen av dem var kommet for at møte birkebeinerne. Kongen vendte da tilbake til gaarden og la hæren rundt om i gaardene; selv var han paa prestegaarden. Han sendte da speidere med nogen bønder op over vandet for at sige jarlen, at kongen var kommet og bad ham sende skibe til ham, saa fort han kunde. Litt efter kom det sendemænd fra jarlen, med Nikolas Kart til formand. De sa kongen, at ifølge med dem var Sigurd ribbungs hirdmænd, Alv Styrssøn og Erling Rumstav, og vilde ha grid av birkebeinerne til samtale. Kongen svarte, at han ikke hadde noget utalt med ribbungene. Nikolas svarte, at dette var jarlens raad, for paa den vis at dra tiden ut for ribbungene med raadslagninger. Ti skibene var endnu ikke færdige, men om fire dage vilde de være paa vandet og i fuld stand. Kongen tillot da, at ribbungenes sendemænd kom i fred til samtale med ham. De kom og frembar sit erende og sa, at Sigurd bød forlik og krævde sin del av landet.

Kong Haakon svarte saaledes: «Mere kostet det kong Sverre, min farfar, og mere vondt taalte han, end vi endda har hat, før han vandt Norge under sig fra sine uvenner. Mange søkte ogsaa mot ham siden, da han var blit eneherre, men han vilde likevel ikke gaa med paa noget andet skifte, men bad Gud skifte mellem dem, som han hadde miskund til. Nu kan I ogsaa sige det til eders høvdinger, at vi ikke vil gaa med paa anden deling av landet end den, som Gud gjør os. Heller ikke vet vi for visst, om Sigurd er søn til Erling eller ikke. Men det vet vi tilvisse, at Erling ikke var søn av kong Magnus, og at det ikke var andet end løgn, som han fór med, som de vet, som nu sitter her hos mig, — I Arnbjørn Jonssøn, Gunnbjørn og Simon Kyr.» Arnbjørn svarte ikke stort paa dette. Men Simon Kyr sa: «Ingen vet saa godt

[1] Aamunde Remba, som maa være blit forflyttet fra Rygjafylke. — [2] Eidsvold prestegaard paa Romerike. — [3] Broen over Andelven ved Eidsvolds verk.

som jeg, at ikke tjente vi den Erling, som jeg saa i steinvæggen i Visingsøy[1]. Men endda tyktes han mig en god høvding, mens jeg var med ham.» Efter det skiftet Simon og ribbungene nogen ord. Dernæst bad ribbungene om, at det skulde være fred om vinteren, og at de skulde ha Oplandene til sikkerhet. Det sa kongen nei til. Da bad de om at faa Hedemarken og Raumarike til om vaaren. Kongen svarte: «Hvis I sitter i fred i vinter, saa drar I, som I pleier, mangen tyv og daarlig kar til eder. Da vil det bli tyngere at faa jaget eder bort end nu.» Da fór ribbungene ned til sit skib. Men kongen sendte mænd med Nikolas, og de sa jarlen det, som kongen og ribbungene hadde talt om sammen. De sa jarlen, at kongen paa ingen maate vilde dvæle længer paa Eidsvold end 8 nætter. Den niende dag maatte han fare bort. Det var dagen efter alle-helgens-messe[2].

135. Jarlen sendte da Nikolas Paalssøn til kongen for at sige ham, at skibene var færdige; «men folk synes ikke,» sa han, «at de ser meget tætte ut.» Jarlen bad, at kongen skulde sende nogen folk til ham. Kongen sendte ham otte sveiter med Ivar av Skedjuhov og Sakse Bladspjot som formænd. Han lot ogsaa mænd følge med Nikolas til jarlen, for at bede ham komme til sig med skibene eller sende ham de skibe, som var færdige. Da Nikolas kom til jarlen, hadde han sat skibene paa vandet, men de lækket slik, at en næsten ikke kunde faa øst dem, og var paa ingen maate hærføre. Ribbungene hadde da faret fra øen[3] med sine skibe og hit og dit i aamundinger eller fjorder. Da jarlen spurte dette, fór han nord paa Ringsaker med sine skibe, og der blev somme brændt og somme hugget op. Derefter fór han nord til Trondheim med hele sin hær, og det kom ingen ordsendinger til kongen fra jarlen dennegang.

136. Kong Haakon bidde paa Eidsvold, som han og jarlen hadde avtalt. Siden fór han bort med hele sin hær, og agtet sig ut til sine skibe. Men da han kom ut paa Raumarike, blev det sagt ham, at ribbungene var faret ut gjennem Toten med sine skibe og derfra ut paa Hadeland, og at de vilde dra skibene over i vandet Tyri paa Ringerike. Kongen snudde da og fór ut gjennem Hakedalen og videre til Hadeland. Den største delen av hæren vendte dog ned til skibene. Somme av dem visste ikke, at kongen var snudd om, men somme eide ikke mands mot nok indenfor skjorten til at følge ham. Kongen var om natten i Hakedalen; men næste dag ved middagstider spiste han paa Gullin[4]; det er paa Hadeland. Da blev det sagt ham, at nogen svei-

[1] Sydligst i Vätteren i Sverige. — [2] 2 november. — [3] Helgeøen i Mjøsen. — [4] Gaarden Gullen i Gran paa Hadeland.

ter av ribbungene drog skibene sine ut gjennem bygden der. Kongen sendte da Ivar Nev i forveien og folk med ham. Selv fór han litt senere. Da han kom til en bygd, som heter Brandabu[1], kom det mænd mot ham og sa, at Ivar var jaget paa flugt paa skogen ved Kjølveien[2] og mange av hans mænd dræpt. Litt efter kom Ivar og fortalte, at han hadde redet øster paa skogen en stund. «Men da kom mænd dit av ribbungene. Jeg visste ikke, hvor mange de var,» sa han, «for de fór samlet, men vi fór hver for os; for vi ventet ikke, at det vilde bære sammen saa snart. Men da vi møttes, fik vi knapt komme til med vore vaaben, for skogen var tyk; og dernæst løp mine mænd ind i skogen og berget sig. Men jeg fik snudd hesten min, og nogen mænd med mig, og vi red tilbake efter veien.»

137. Kong Haakon lot sin hær holde paa en haug om dagen og holdt mandtal, og da viste det sig, at det ikke var mer end 300 mand tilbake av de 15 hundrede, som hadde fulgt ham op i landet. Da det led ut paa dagen, kom de, som var jaget paa flugt, og som de trodde var faldt, ut av skogen, og derfor bidde kongen der den dag. Da blev det sagt ham, at Sigurd ribbung vilde komme dit med sin hær. Derfor holdt kongen hæren samlet om natten. Torbjørn Grom, kongens hirdmand, kom ved soleglad, og nogen mænd med ham; av somme hadde ribbungene flettet klærne, men somme var saaret. Om morgenen i lysningen sendte kongen halvandet hundrede mand fra sig paa hester for at speide efter ribbungene. De kom tilbake midt paa dagen og sa, at Sigurd var snudd om ut til Hadeland og vilde op til øen[3] med skibene og folkene sine. Kongen skjønte da, at det ikke vilde nytte at jage efter dem op til vandet, saasom han ingen skibe hadde. Derfor vendte han op paa Hadeland igjen, og var om dagen hos Baard provst paa Gran i godt veitsle.

138. Nikolas biskop var da meget syk. Han sendte bud til kongen og bad ham komme til ham. Kongen hadde i denne færd fundet nogen breve, som tyktes vise, at biskopen ikke var ham bare tro, og han bar dette paa ham. Biskopen vedgik det og bad kongen tilgi ham. Han sa, at han gjerne vilde gjøre det for Guds skyld. Kongen tyktes at se, hvor langt det var kommet med biskopen, og derfor dvælte han med sin færd, til Gud kaldte biskopen fra denne verden[4]. Kong Haakon fulgte hans lik til graven og gjorde en

---

[1] Brandbu sogn i Gran paa Hadeland. — [2] Veien over aasen (Kjølen) mellem Hadeland og Toten. — [3] Helgeøen i Mjøsen. — [4] Biskop Nikolas døde rimeligvis omkr. 7 november 1225. Han var søn av Arne paa Stovreim, som var gift med Harald Gilles enke Ingerid, datter av den svenske kongssøn Ragnvald Ingessøn.

god og sømmelig gravfærd, som ventelig var; ti biskop Nikolas var den mest navngjetne mand og storraad langt omframt andre lærde mænd i Norge. Han var ogsaa kommet av de største ætter i Sveavælde og Danmark, og likevel vel ættet indenlands. Men endda han hadde været litet ven av birkebeinerne, sa kong Haakon, at neppe hadde det været en slik mand som biskop Nikolas til denne verdens kløkt og hæder.

139. Kong Haakon fór fra Tunsberg og gav hjemlov til Dagfinn bonde, Gaut paa Mel og de andre mænd nord fra landet. Selv rustet han sig til at fare øst til elven. Dronningen og kongsmoren fór op paa berget; der var Gunnbjørn høvedsmand, mens kongen var øster. Da kongen var i Konungahella, kom Askell lagmand og fru Kristin til ham. Lagmanden sa, at Eirik sveakonge og alle gautene hadde store paataler mot nordmændene for kongens færd til Vermeland. Men kongen svarte, at lagmanden visste bedst, hvor ofte han hadde bedt sveakongen om at jage de tyvene bort fra sit rike, som hver dag stjal og rante i Norges rike. Lagmanden sa, at han vel visste det, men sveakongen var et barn, og hadde faa raadgivere, som var ham fuldkommen tro. Hadde de git ham gode raad, saa vilde hàn ha renset sit land for disse ildgjerningsmænd. Lagmanden var kongens gjest, og alt gik venskapelig mellem dem dennegang. Det var da mange gamle beglinger hos kongen, og mellem dem var Lodin Gunnessøn, Simon Kyr og Hallvard Bratte. Kongen hadde moro av at erte dem med, at de ikke hadde tjent en ret kongssøn, dengang de var med Erling Steinvæg. Mange tok del i denne tale. Men lagmanden lyttet til og sa siden til kongen: «Vil I, herre, gi os gauter lov til at ta del i denne moroen, som I nordmænd har?» Det samtykket alle i. Da sa lagmanden: «Ikke skiller det mig, hvad dere skjemter om eller hvad som hænder sig i Norge; men jeg vilde nødig sige det, som jeg visste var usandt. Det er mig ukjendt, om denne Erling, som baglerne tjente, var søn av kong Magnus. Men det vet jeg for sandt, ikke var han den Erling, som sat i steinvæggen hos os i Visingsøy. Men saa siger vi, at han var søn av kong Magnus, og derfor tror jeg, at I har tjent den urette, og at denne har git sig hans navn og tilnavn. Men du maa jo vite det, Simon Kyr; ti du var indelukket med ham.» Kongen sa da til Simon: «Sig nu, Simon, det, som du vet er sandest for Gud om denne sak!» Simon svarte da: «Det vet jeg for Gud, at for mig er dette kjendt; ti jeg sat i steinvæggen med Erling, og ikke var denne sidste den Erling. Men derfor tjente vi denne, fordi vi vilde ha en, som kunde gjøre motstand mot birkebeinerne.» Kongen tok da alle, som var

tilstede, til vidner paa, at Simon gik ved, med hvor stor falskhet de hadde aret, og alle, som siden tjente Erlings avkom.

140. Kong Haakon og Askell lagmand skiltes med megen kjærlighet og gav hverandre sømmelige gaver. Da bød kongen herre Knut, sin frænde, til at komme til sig i Norge og lovte ham stor hæder for hans fars og deres frændskaps skyld. Men hans mor fik laget det slik, at han ikke fór. Derefter fór kongen nord til Tunsberg og kom dit juleaften og sat paa berget i julen. Dette var hans kongedømmes niende vinter. Efter jul fór kongen fra Tuns- [1226] berg nord til Bergen for at faa sig folk; ti ribbungene styrkedes da meget i Viken og paa Oplandene. Kongen satte Gunnbjørn efter paa berget med 100 mand. Kongen fór den østre vei; ti alle sundene var islagt. Han laa syv nætter i Hvaler[1]. Da kom Gunnbjørn til kongen og sa, at de mænd, han hadde opnævnt til det, ikke vilde sitte paa berget. Kongen fór da den øvre vei tilbake til byen og holdt tale for sine mænd og truet med ulykke, om de gav berget op. Siden fór han tilbake til sine skibe. Det hændte sig i Tunsberg, at de skulde reise masten paa kongsskibet; men da den blev reist, tok den til at falde frem efter stokken mot stavnen. Kongen stod under, da masten gled, men en mand tok ham i beltet og kippet ham ut mot skibsbordet. Gud gjorde da et stor jertegn; ti ingen mand blev skadd, endda mange stod under. Men det, som voldte dette, var, at det var is i mastesporet.

141. Da kongen seilte gjennem Eikundasund, vilde han lægge til; men hans mænd talte imot og sa, at det var nok dagslys til at komme forbi Jæderen. Kongen sa, at han ikke hadde stor hug til at seile; han hadde drømt, at det vilde komme noget paa, før de kom til Bergen. Like vel seilte de med god bør forbi Jæderen og kom til Rott om kvelden. Om morgenen, da de seilte ut, blaaste det en hvas sydøst. De hadde fire langskibe. Men da de hadde seilt gjennem Feøysund[2], blev vinden saa hvas, at de neppe kunde føre seil paa kongsskibet. Seilet blev kastet frem paa ankerkloen, saa det revnet og faldt helt ned paa skibet. Men skibet selv drev mot en baae. De, som var ombord, gjorde store løfter; men ingen ventet at komme fra det med livet; og de, som var paa de andre skibe, trodde, at alle skulde forgaa. Men da gjorde Gud et stort jertegn. Ti da, mens skibet skred mot baaen, drev det sterkt av, og like ens da det var kommet forbi den; men mens skibet fór

---

[1] Øgruppen Hvaler. — [2] Navnet skrives i haandskriftene av sagaen paa forskjellig vis. Men læsemaaten Feeyiarsund maa være den rigtige. Det maa være sundet mellem Fæøy (utenfor Karmøy) og den lille ø ved siden av den, hvor der nu staar et fyr.

langsmed baaen, drev det slet ikke. Kongen kom med stor nød i havn paa Aumøyene[1]. Baaten var brutt sund og seilet revnet, og næsten ingen del av skibet var uskadt. Kongen seilte da nord til Bergen og stevnte til sig sine lendermænd fra Gulatingslagen og sa dem, at han vilde ruste sig til at fare tilbake øst i Viken. Men de sa, at bønderne ikke saa snart kunde utrede ledingen baade med kost og folk. Og derfor bidde kongen til frem paa vaaren.

142. Sigurd ribbung sat paa Oplandene med en stor styrke. Han sendte brev nord til Skule jarl og erkebiskop Peter og bad dem søke at faa ham forlikt med kong Haakon. Han krævde, at landet skulde deles og at det skulde avtales forliksstevne mellem ribbungene og birkebeinerne. Da han hadde sendt brevene nordover, stevnte han hele sin hær til sig og fór ut i Viken med en stor styrke. Da de birkebeiner, som var i Viken, spurte dette, trøstet de sig ikke til at holde Viken mot Sigurd og gjorde sig færdige til at fare nord til kongen og fór bort, de aller fleste av dem. Kongen tok vel imot dem. De sa ham slike tidender, som der var. Kongen gav dem otte vel rustede skibe. De vendte da igjen østover med sine mænd. Da Sigurds brev kom nord til Trondheim, sendte erkebiskopen og jarlen brev over land øst til Viken; ti de trodde, at kongen var der. I disse breve stod det, at kongen skulde ta imot forlik av Sigurd ribbung. Erkebiskopen truet hver mand med ban, som gjorde nogen ufred, før forliksstevne var prøvet. Disse breve møtte lendermændene ved Øster-Agder; det var to korsbrødre, som fór med dem, én fra Nidaros og én fra Oslo, og nogen av jarlens mænd. Da lendermændene hadde hørt brevene, fór sendemændene nord til kongen, men lendermændene øst i Viken. Da de kom til Jarlsøy, var det den bedste bør ind til Oslo, men der var ribbungene. Birkebeinerne vilde ha vundet den fagreste seier, hvis de hadde seilt derind, men de sa, at de ikke vilde komme ut for erkebiskopens ban og jarlens vrede. Men de mænd, som styrte de 8 skibene, som kongen hadde sendt østpaa, vilde fare ind mot ribbungene, om de saa skulde fare alene. Men lendermændene heftet dem og vilde paa ingen maate, at de skulde fare. Det blev derfor ikke noget av, at de møttes.

143. Da brevene kom til kong Haakon, mislikte han det meget og sa: «Ikke vil jeg i slik braahast gi mit samtykke til dette landeskifte.» Siden sendte han mænd med breve nord til jarlen og erkebiskopen, og i dem sa han: «I har skrevet til os og truet os haardt, hvis vi ikke vilde forlikes med Sigurd ribbung og gi ham del i vor farsarv. Men det tykkes os haardt at la de

[1] Øymø nordøstligst i Hvitingsø sogn utenfor Buknfjorden.

mænd faa del i landet, som ikke er født til Norge. Nu viser det sig, hvormeget der er i det, som I skrev til os i høst, da I, erkebiskop, kom til landet, at de var uvenner med eder, baade korsbrødrene og alle de andre. Men nu sandes det gamle ord: at «krake søker make» og «sammen skrider nidinger.» Disse ord kan I nu gjøre til eders, I karer. Men hvorledes det end er, saa skal Gud skifte mellem mig og Sigurd, og ikke biskopene.» Erling Ljodhorn var da hos kongen. Han var noget i skyld til erkebiskopen. Men da han hørte dette, saa sa han til kongen, saa alle hans raadgivere hørte det: «Det er ikke underlig, at erkebiskopen, min frænde, svinger noget i troskapen sin, ti det følger os alle, som er kommet av Standale-ætten[1], at vi er ikke helt at lite paa.»

144. Da det led ut paa vaaren, bød kongen ut leding og rustet sig til at fare øst i Viken. Ved denne tid kom mænd med breve nord fra jarlen og sa, at jarlen hadde faat en haard sykdom og alt tat imot al kristelig tjeneste; det saa farlig ut med ham, sa de. Gud lot ham dog bli bra av denne sykdom. Da kong Haakon rustet sig til at fare fra Bergen, red han en søndag, som han hadde for skik, op til Aalreksstader. Da kom det imot ham en mand, som løp, alt det han kunde, ned over fjeldet. Det tyktes kongen underlig, at han fór i slik skynding; for han kjendte manden og saa, at han var en av ribbungene. Han hadde en runekjevle, som en av ribbungene sendte kongen; paa den stod det, at Sigurd ribbung var død, og at han bad kongen skynde sig at gjøre et raad, saa ikke junker Knut, hans frænde, kom og styrket ribbungenes flok paany. Kongen lot straks sende et brev øster til sin frænde Knut og bød ham gode kaar da som før. Han skyndte da paa sin færd og kom efter seljemændenes vaka til Viken[2].

145. Sigurd ribbung døde i Oslo. Men hans mænd holdt hans død lønlig og flyttet hans lik op i landet og sa, han var syk. Samtidig sendte de Harald av Lautyn[3], Alv Styrssøn og Erling Rumstav øst i Viken til Askell lagmand og fru Kristin og bad dem om, at junker Knut maatte bli høvding for flokken; de sa, at hele landet vilde ligge løst for ham, hvis han kom. Fru Kristin trodde paa denne tale og overgav junker Knut til ribbungene, og mange sveiter av gauter, vermer og markemænd fulgte ham.

[1] Erkebiskop Peters far het Brynjulv, som igjen var søn av Baard Standale Brynjulvssøn, som var lendermand paa Haraldssønnernes tid og snart sluttet sig til den ene, snart til den anden konge. Hans morfar var Peter Burdarsveinn, som hadde været en av Sigurd Haraldssøns formyndere. — [2] 8 juli 1226. — [3] Gaarden Lauten i Ullensaker paa Romerike, jfr. kap. 104 ovenfor.

146. Da Knut kom paa Raumarike, lot han sig ta til konge. Da drev stormeget folk til ham. Lendermændene og de birkebeiner, som var i Viken, trodde, at efter Sigurds død vilde det ikke komme ny ufred op. Men da de spurte disse tidender, samlet de folk, hver i sin syssel. Alle bønder i Viken var enige om, at de ikke vilde gaa under en utenlandsk høvding. Knut fór ut til Oslo og lot sig gi kongsnavn der. Guttorm Erlendssøn og Klemet i Holm hadde da Oslosyssel; de var vest i Lier i sine sysler. Da de spurte disse tidender, samlet de om sig alle birkebeiner, som var i nærheten. Bønderne stevnte ting og opnævnte mænd fra bygdene til at fare til Oslo mot ribbungene. Formænd for bønderne var Steinrød prest, Torbjørn Slode og Eirik Ignarbakke[1]; han bar bøndernes merke. Birkebeinerne og bønderne fór sammen til Oslo. Da ribbungene spurte dette, fór de mot dem, og de møttes paa nogen enger vestenfor Aker[2]. Der blev det den første strid mellem gauterne og nordmændene. Bønderne stanset op, da de møttes, og vilde næsten ikke frem. Da birkebeinerne saa det, steg de av hestene og gik djervelig frem. Ribbungene søkte haardt ind paa dem; ti de hadde mange djerve mænd, og gik saa haardt frem i førstningen, at de fældte Eirik Ignarbakke, bøndernes merkesmand. Men da bønderne saa birkebeinerne stride saa vel og mandig, steg de ogsaa av hestene og fulgte dem som bedst. Det varte ikke længe, før ribbungene tok flugten og en stor del av deres bedste folk faldt; der faldt ogsaa de allerfleste av gauternes sveitehøvdinger. Men Knut kom sig op paa en hest og flygtet med tre andre ribbunger. Da han sprængte over en bro, faldt hesten hans; han kom sig med nøden unda og fór op i landet; ti ribbungene hadde da den største del av Oplandene og skibe i alle vandene, baade i Mjøsen og de andre. Ribbunger satte mænd i alle sysler der; ti det var da ingen birkebeiner paa Oplandene.

147. Kong Haakon seilte syd til Viken paa et skib, som het Draken[3]. Han seilte fra alle skibene sine. Da han kom til Aarøyene[4], la han til der, og da skibet var kommet i leie, gik han i baat og fór over til gaarden og spurte om tidender. Bonden svarte: «Jeg kan sige tidender, som vil tykkes eder gode, men som synes mig meget haarde. Jeg hadde to sønner med ribbungene, og nu er de begge faldne.» Siden sa han kongen alt, som var hændt i kampen

---

[1] Ignarbakke var det gamle navn paa Enebak prestegaard paa Romerike. — [2] Kampen maa ha staat mellem Gamle Akers kirke og Uranienborg. — [3] D. e. dragen. — [4] Aarø i Sandeherred, som sammen med de omliggende holmer er blit kaldt Aarøene (Á r e y j a r). Kongen maa ha seilt gjennem den ytre del av Tunsbergfjorden, saa har han stanset ved Aarø, som ligger ved det vestre land, og derfra gjennem Vrængen tat veien til Oslo.

paa Aker. Kongen bidde paa skibene sine og seilte siden ind til Oslo. Derefter stevnte han alle lendermænd og sysselmænd fra Viken til sig og fór op i landet og lot 34 skibe dra op fra byen. Efterat Knut var flygtet, laa bønderne i hele Oslo syssel i hærsamling og verget sig mandig og bidde saaledes paa sin konge. Arnbjørn Jonssøn og Simon Kyr lot 13 skibe dra op over elven[1]. Kong Haakon var to nætter paa veien, før han kom over det første eidet op til Stavsbjørg[2]. Der var det to lange raster at dra skibene over myrer og skoger, før de kunde komme i vandet[3]. Der kom Arnbjørn, Simon Kyr og Lodin Gunnessøn kongen imøte. Siden drog de skibene over et eid, som var vel en rast langt, før de kom op i elven. Birkebeinerne fór noget ufredelig, og kongen fik høre ilde, fordi han revset for litet. Han lot da dræpe en gjest, som hadde været den værste av dem. Efter dette hørtes det ikke mer om noget opstyr. Om morgenen, da kongen kom til Eid, sendte han nogen letteskuter i forveien; de tok ribbungenes speidere oppe ved Minne og dræpte syv mand der. Om kvelden fór kongen op til vandet[4] med hele hæren. Han visste ikke sikkert, hvor ribbungene var, og derfor ordnet han det saa, at han selv rodde langsmed det vestre land. De saa da paa kongsskibet et av ribbungenes skibe komme roende; men det la straks til land, og kongen fik bare skibet. Siden holdt kongen tale til sine mænd og bød dem alle, at de ikke skulde dræpe Knut, hans frænde, selv om de kunde komme til det, for hans far, Haakon jarls skyld. Da det blev lyst om morgenen, saa birkebeinerne ribbungenes skibe ro imot dem, alt det de kunde. Kongen trodde, at de vilde ha strid; ti de hadde meget større skibe end birkebeinerne. Men straks ribbungene fik se kongens færd, snudde de til land og flygtet op i en bygd, som heter Hunn[5]. Men kongen tok alle skibene deres og kost og meget hærfang. Derefter fór kongen øst til Hamar, og der laa mange ribbunger i sine saar, som de hadde faat i striden paa Aker. Kongen gav dem alle grid. Derefter stevnte han bønderne til sig, og de lovte alle at holde sammen med kongen mot ribbungene. Knut hadde flygtet op paa Hadeland. Kongen sendte da Gudleik av Ask, hans frænde[6], sin stallare og en mand, som het Arntor, til ham og bød Knut forlik og gode vilkaar, om han vilde overgi sig til ham. Da sendemændene fandt Knut, og ribbungene blev var, at der blev budt ham forlik, vogtet

[1] D. e. Glommen. — [2] Nu Stalsberg i Skedsmo. — [3] Øyeren. — [4] Mjøsen. — [5] Hunn er navn paa en gaard i Vardal prestegjeld paa Toten. — [6] Ask er rimeligvis gaarden Ask i Norderhov paa Ringerike. Gudleik av Ask stammet, synes det, fra lendermanden Ingemar av Ask (død 1134) og maa ha været i slegt med Knut gjennem dennes farmor Cecilia, datter til Sigurd Mund, hvis mor kanske var av ætten paa Ask.

de ham saa vel, at han ikke kunde komme bort fra dem. Sendemændene fór da tilbake, som de var kommet, og sa det til kongen.

Kong Haakon satte derefter sysselmænd paa Oplandene. Han lot alle skibene være i Mjøsen og satte mænd til at vogte dem; selv gjorde han sig rede til at fare nord til Bergen til det stevne, som han hadde avtalt med erkebiskopen og jarlen. Kongen hadde spurt, at de begge var kommet til Bergen, og sendte da sin merkesmand Torstein Heimnes[1] nordover for at sige, at de skulde bie paa ham. Torstein var otte nætter paa veien. Men da hadde erkebiskopen og jarlen faat spurlag om, at kongen vilde lægge frem nogen breve, som skulde vise, at de ikke hadde holdt al den troskap, de skyldte ham. Derfor tok de det raad, at erkebiskopen fór nordover, men jarlen bidde paa kongen. Kong Haakon holdt ting i Oslo og i Tunsberg, og alle bønderne gik til samhold med kongen mot ribbungene. Siden fór han nordover; da han kom til Portyrja[2], kom Torstein Heimnes ham imøte; han hadde været tre nætter paa veien nordfra og to dage i Bergen. Han sa, at erkebiskopen hadde lovet at bie paa kongen, før han og jarlen taltes ved, men siden var det blit anderledes, og nu skyndte han sig, alt det han kunde, med at gjøre sig færdig. Torstein sa ogsaa, at det var kommet mange mænd fra Vesterhavsøene, og bad kongen skynde sig. Da kongen kom til Bergen, fandt han der Skule jarl, Jon jarl av Orknøene, Simon biskop av Suderøene[3] og abbeden fra den Hellige Ø[4]. Kongen avgjorde først de mænds saker, som var kommet vestenfra, og alle med jarlens raad.

148. Herr Knut flygtet vester i dalene, da han løp fra sine skibe i Mjøsen. Men da han spurte, at det var folk samlet mot ham paa Hedemarken og Hadeland, snudde han nord i Gudbrandsdalene og Østerdalene og derfra til Vermeland. Der samlet han sig paany folk og fór tilbake til Norge. Han kom frem i Arnbjørn Jonssøns syssel, paa Skaun og Heggin[5], og gjorde der meget hærverk. Men da bønderne vilde verge sig, faldt det mange gode drenger av dem. Arnbjørn sendte da brev til kongen og bad ham skynde sig til Viken, ti ribbungene styrkedes meget. Da kongen spurte disse tidender, fór han øst i landet. Men jarlen fór nord til Trondheim. Da kongen kom

[1] Gaarden Hæmnes i Jelse prestegjeld i Ryfylke. — [2] Havnen Portør søndenfor Kragerø. — [3] Simon, biskop paa Man og Suderøene, blev indviet av erkebiskop Peter i Bergen august eller september 1226. Han døde paa Man 29 februar 1248. — [4] Den Hellige Ø (E y i n h e l g a), d. e. Icolmkill, nu Iona, en av Hebriderne, hvor den hellige Columbas navngjetne kloster laa. Biskop Simon og abbeden kom rimeligvis for at melde, at Manværingene hadde hyldet Olav Svarte som konge. — [5] Rakkestad og Eidsberg i Smaalenene.

til Tunsberg, satte han Erling Ljodhorn efter paa berget for at gjøre istand til juleveitsle, men selv fór han ind til Oslo og laa om natten ved Jarlsøy.

Der kom Torgeir biskopsmand og Fridrek Slavse, som hadde syssel paa Hadeland, kongen imøte og sa ham de tidender, at ribbungene hadde drat sine skibe østenfra over Eidskogen og op i Mjøsen. Men paa øen der sat birkebeinernes sysselmænd, Guttorm Fjonk og Arne paa Hol[1], for at vogte skibene i vandet og hadde mandsterke sveiter. Ribbungene kom uforvarende over dem og fældte Guttorm inde. Men Arne kom sig ut og faldt paa akeren. Der faldt hele deres sveit. Da bønderne spurte det, gav de bygden op og tok sig grid av ribbungene. Ribbungene tok nu hele Oplandene.

Kong Haakon seilte om dagen ind til Oslo. Det var en mængde bønder i byen, mer end 1200 med bymændene. Kong Haakon hadde samtale med dem, og bønderne sa, at de hadde holdt sig samlet, helt siden de stredes med ribbungene paa Aker. «Men nu», sa de, «lover de os død og ulykke og truer med at brænde vore bygder. Men de har endda ikke faat tak i os selv. Nu vil vi bede eder, herre, at I sitter her i vinter og vogter vor bygd. Vi vil da gi eder fuld almenning nu, og paany over jul, og om I da endda tykkes at mangle noget, vil vi gi eder halvdelen av vor buskap og av al anden kost.» Kongen takket dem for deres tilbud og sa, at han skulde gi dem svar, naar han hadde talt med sin hird. Da kongen nu talte med sit raad om dette, raadde alle ham fra at sitte i Oslo og ha lit til bønderne, og mindet ham om dengang, da bønderne fór mot kong Sverre i Oslo. Kongen svarte da bønderne, at han vilde sitte paa berget[2], men sætte lendermænd efter til at verge deres eiendom. Bønderne raadslog da sig imellem og bød sig til at gi kongen de bedste mænds sønner fra hvert kirkesogn som gissler, om han hadde nogen mistro til dem. Kongen talte da paany med sine mænd; men de bad ham alle om ikke at tro bønderne. Kongen tok da selv saken i sin haand og sa, at han ikke vilde følge nogen mands raad uten sit eget, og at han tilvisse vilde sitte hos bønderne, naar de bød ham saa gode kaar og vilde vaage gods og liv for ham. Derefter sendte han mænd til Bergen og likeens til Tunsberg efter forraad. Kongen sat i Haakon Gris's gaard og i julen i biskopsgaarden. Dette var hans kongedømmes tiende vinter. Arnbjørn Jonssøn sat om vinteren paa Valdisholm for at holde utkik og vogte landet.

149. Herr Knut fór øster til Gautland og sat der, mens vinteren var paa det høieste, men satte nogen sveiter av ribbungene efter i Mjøsen, og de

[1] Gaard i Nes prestegjeld paa Hedemarken. — [2] Ved Tunsberg.

drog skibe til sig fra hele Oplandene. Kong Haakon sendte om vinteren lønlig brev til ribbungenes sveitehøvdinger og mange andre av deres mænd og tilbød dem grid, hvis de vilde komme til ham. Den første, som tok imot denne grid, var Erling Rumstav; han var en rask mand av gode seder. Han fik grid og forlik paa gode vilkaar. Kongen sendte nogen mænd op til Solør for at lete efter ribbungene, og Erling var med paa denne færd. De fældte 40 mand av ribbungene. Efter dette holdt kongen Erling for sin tro mand og sa, at han hadde hugget sig til lendermand. Siden blev det gjort en anden færd øst i Viken den øvre vei til hest. Simon Kyr var formand for den, og hadde 300 mand. Da de kom øst til Bevja[1], var det en mængde ribbunger der. Men de fik nys om birkebeinerne og flygtet straks unda. Dog fik birkebeinerne her og der tak i nogen av dem. Derefter fór Simon tilbake til kongen.

Sommeren efter Sigurd ribbungs død skilte Gudolv av Blakkastader sig fra ribbungenes flok og fór hjem til sin gaard og holdt til i kirken nær gaarden. Der var et godt sted til at verge sig. Gudolv hadde gjort meget ugagn der i bygden, den tid han var med ribbungene. Utrygg het en bonde, som han hadde banket stygt og tat en god hest fra. Utrygg hadde to sønner, som het Aasulv og Gudleik. De fik en flok mænd og fór mot Gudolv. De tok stiger og satte ved kirken, hug taket ned over ham og løp ind og dræpte ham. Faa sørget over Gudolvs død for hans uretvishets skyld.

150. Samme høst, straks efterat kong Haakon hadde tat vintersæte i Oslo, sendte Skule jarl Kolbein Kitturygg og Grunde fehirde i sendefærd til kong Valdemar[2]. Da de fór hjem over vinteren, laa de for isens skyld i Maastrander[3]. Knut var da i Ljodhus. Da han spurte til dem, sendte han ribbungene paa letteskibe ut mot dem. De kom uforvarende over dem. Det laa mange kjøbmænd i havnen, men de vilde ikke hjælpe dem. De verget sig vel og mandig, men faldt begge med næsten hele sit følge med drengskap og stor tapperhet. Da kong Haakon spurte disse tidender, lot han hugge hul i isen fra Oslo og helt ut til Slidholmene[4]; det blev gjort paa to dage. Derefter sendte han mange letteskibe øst til Ljodhus og satte Lodin, Simon Kyr, Hallvard Bratte, Gunnbjørn og Olav Ingassøn til formænd for den hær. Men da de kom frem, var Knut og hele hærstyrken borte, saa nær som nogen faa, som sat i kastellet nordenfor byen. Bjørn Pakke het deres høvedsmand. Birkebeinerne satte sig om kastellet, og det blev straks git op. De, som sat der, fik grid. Birkebei-

[1] Bäfveraaen ved Udevalla i Bohuslen. — [2] Valdemar Seier i Danmark. — [3] Marstrand i Bohuslen. — [4] Hvad dette er for holmer, vites ikke nu.

nerne tok meget hærfang og brøt ned og brændte kastellet. De la stor gjæld paa bønderne og tok stormeget gods fra de mænd, som hadde været med Knut. Derefter fór de tilbake til kongen.

151. Ribbungene samlet sig paa Oplandene og var med mange folk i [1227] Mjøsen. Da lot kong Haakon dra skibe fra Oslo og op i elven[1]; formænd for dem var Ivar av Skedjuhov og Sakse Bladspjot. Da de kom op i elven, satte de mænd paa skibene og rustet dem som bedst og holdt siden vagt der. Ribbungene hadde latt alle sine skibe efter i Mjøsen, men selv var de fleste av dem faret fra vandet og øst paa Marker for at møte Knut. Kong Haakon fór fra Oslo op til Eidsvold og holdt ting med bønderne. Der gik de da paany i samhold med kongen. Han snudde derfra ut paa Raumarike og øst over elven; ti det var ham sagt, at Knut lot dra skibe fra Hellisfjord[2] og vilde op paa Marker og derfra til elven. Men da kongen kom til den bygd, som heter Hygen, blev det sagt ham, at dette var løgn. Kongen snudde da og fór ut paa Follo og siden ind til Oslo. Det var en halv maaned efter paaske[3]. Da [1227] Knut spurte, at kongen var borte, lot han skibe dra op fra Hellisfjorden, der hvor aldrig hadde været drat skibe før; han fik dem op paa Marker og siden nord i elven og kom uforvarende over Ivar og hans mænd og jaget dem bort. De fór ut til Oslo til kong Haakon.

152. Da kongen spurte dette, lot han dra 35 skibe op fra Oslo og fulgte selv med. Han sendte ogsaa bud til Arnbjørn Jonssøn og de andre lendermænd, at de skulde dra skibe op i elven og møte ham i Øyjavatn. Da fik de spurlag om, at Harald av Lautyn og mange ribbunger var i en bygd, som heter Skaun[4]. Kongen sendte da nogen sveiter mot dem. De møttes i en skog. Der blev det strid; ribbungene flygtet og mistet 50 mand. Men birkebeinerne fór tilbake til kongen. Kongen lot da skibene dra op i en aa, som heter Kinna[5], og derfra over et eid, som var en rast langt, ned i elven. Da blev det sagt dem, at ribbungene hadde tat veien østover fra elven. Birkebeinerne satte da efter dem og drog skibene over et eid, som heter Fundueid[6], og kom til en gaard, som heter Fola[7]. Der fik de straks høre, at ribbungene var øst paa Vinger. Kongen med den største delen av hæren gik da av skibene og satte Gunnbjørn og Sakse Bladspjot til at vogte dem og bad dem være paa

---

[1] D. e. Glommen. — [2] Hellisfjord (Hellisfjorðr) er et gammelt navn paa Iddefjorden. — [3] I slutningen av april 1227. Paaske faldt dette aar paa 11 april. — [4] Rakkestad i Smaalenene. — [5] Elven Kinna falder ut i Glommen straks søndenfor Blaker kirke paa Romerike. — [6] Ved Fundufossen i Glommen, øverst i Nes paa Romerike. — [7] Gaarden Fulu i Strøm sogn i Odalen.

den siden av vandet, hvor han fór. Dette var nat til søndag[1]. Om morgenen i lysningen kom de frem til kirken paa Vinger[2]. Der var en bonde, som het Gunnar, en ven av kongen. Han sa, at ribbungene laa like overfor paa den andre siden, og at de hver dag rodde over vandet for at spørge om tidender. Da bad kongen sine mænd gjemme sig i skogen ovenfor gaarden. Men da solen tok til at skinne, saa ribbungene, hvor hæren laa i skogen, og snudde straks ut efter med skibene paa den siden av elven, hvor de var. Birkebeinerne skyndte sig da; ti de var ræd for, at ribbungene skulde ta skibene deres. Da kongen gik av skibene, hadde han sendt nogen sveiter dit, hvor han spurte, at Aamunde av Folavoll var. Birkebeinerne kom uforvarende over dem; somme blev dræpt og somme jaget i sjøen; og de fleste mistet sine vaaben. Om morgenen, da birkebeinerne løp frem av skogen, syntes hæren ribbungene større, end den var. Da løp Harald av Lautyn frem paa elvebakken og spurte, hvem som raadde for hæren. Harald Stangarfylja svarte: «Vi frænder kjendes vel ved. Der er vi smaakalver og sysselmænd fra Oplandene.» Den anden sa: «Sjelden har I hat saa mange og vel rustede folk. Men hvor er kong Haakon?» «Her er han,» sa Harald. «Hvorfor vilde han,» sa Harald av Lautyn, «ta paa sig saa meget stræv at jage efter os ribbunger helt øst paa Marker?» «Jeg tænker nok, det er mere, fordi han er nødt til det, end for moro skyld, at han vil jage slik en ildgjerningsflok, som dere er, ut av landet,» svarte Harald Stangarfylja. Begge skyndte sig da det bedste, de kunde, og skjøt paa hverandre, der hvor aaen var smalest. Da viste Gud som saa ofte sin store miskund mot kong Haakon; ti de, som var paa skibene, gik op der, hvor kongen hadde sagt, og fandt der en sveit av ribbungene og dræpte dem alle. Da blev de var ved, at hovedhæren av ribbungene var paa den siden av aaen. De satte da over aaen og møtte kongen; det blev et glædesmøte[3]. Straks ribbungene saa, at kongen hadde naadd skibene sine, snudde de østover. Men der, hvor kongen fandt skibene, og der, hvor ribbungene var kommet, var det saa sterk strøm og saa store stener i aaen, at de begge gik i land og drog skibene op gjennem elven, mens nogen styrte med baatshaker. Hvis et rep brast paa et av skibene, gik det straks paa livet løs. Da de kom dit, hvor aaen var smalest, vilde kongen la sine mænd faa sig mat. Men ribbungene

---

[1] 16 mai 1227. — [2] Vinger hovedkirke laa i ældre tid (indtil 1698) paa prestegaardens grund paa Glommens østre bred. — [3] Det er her, som alt flere før har været opmerksom paa, ugreie i sagaen. Den flok, som her nævnes, maa være den samme, som er omtalt i forveien, og som var sendt ut mot Aamunde av Folavoll.

skjøt paa dem, saa det blev ikke noget av spisningen. Begge fór da som mest, til de kom til kirkegaarden[1], hvor de før hadde været. Harald av Lautyn og flere ribbunger gik da endda en gang frem og brukte ukvemsord mot birkebeinerne. Men kongen sendte Olav Sundfare, en av Arnbjørn Jonssøns sveit, og bad ham sige ribbungene, at de skulde holde op med slik uvittig tale og bie, til hans skibe kom; da kunde de slaas med andet end med ord alene. Ribbungene svarte, at det vilde de gjerne.

153. Da de 14 skibene var kommet op til kongen, rustet han dem paa det bedste. Imens la ribbungene med sine skibe øst forbi kirken og op gjennem en liten tveraa i et vand, som heter Vingersjøen; den gaar helt til Eidskogen. Birkebeinerne rodde over aaen, og da de kom midt paa den, saa de, at ribbungene hadde fylket mot dem og skjøt aakappt paa dem. Birkebeinerne trodde, at de vilde bie, og det tyktes de fleste farlig at gaa mot dem; ti elvebakken, som de stod paa, var saa høi som tre spydskaft, og leren saa bløt, at den ene foten stod fast, før den andre var sat ned. Birkebeinerne rodde dog djervt paa. Men da skibene rendte mot land, flygtet ribbungene. Birkebeinerne gik op og tænkte, at de vilde bie længer oppe. Men da de kom op paa bakken, var ribbungene ingen steder i nærheten. Kong Haakon snudde da tilbake til sine skibe og fór østefter vandet, der hvor ribbungenes skibe flygtet unda. Begge rodde de alt det, de kunde. Kongen selv fór den øvre vei øst gjennem skogen langsmed vandet. Da birkebeinerne kom til vasenden, løp ribbungene av skibene. Kongen kom da efter, fældte nogen av dem, tok alle skibene deres og snudde om. Han kom om morgenen i dagningen dit, hvor han var gaat ombord paa skibene. Dette var mandagen i gangdagene[2]. Kongen bad sine mænd faa sig mat; ti de hadde ikke spist siden lørdagen. Der kom de speidere, som han hadde sendt efter ribbungene, tilbake og fortalte, at Knut hadde tat bene veien ut paa Marker. Kongen snudde da nordover og op paa Hedemarken. Skibene drog de over Fundueid og derfra op i Mjøsen. Biskop Hallvard var da i Hamar. Kongen var hos ham himmelfartsdagen[3] i godt lag. Kong Haakon satte da mænd i sysler over hele Oplandene og folk til at vogte skibene. Derefter fór han til Eidsvold og siden til Oslo. Der var han en halv maaned, før han gjorde sig færdig til at fare øst til elven.

154. Da kong Haakon var rustet til at fare øst til landsenden, kom det brev fra Knut, fru Kristin og lagmanden. De bad om grid for Knut og sa, at

[1] D. e. gaarden ved Vinger kirke. — [2] Gangdagene kaldtes mandag, tirsdag og onsdag i den uke, hvor torsdag er Kristi himmelfartsdag. I 1227 var mandag i gangdagene 17 mai. — [3] 20 mai.

han vilde gi sig i kongens vold, saasnart han kom dit øst. De bad om, at det maatte fares lønlig med dette, saa ikke ribbungene fik nys om det; ti de vilde staa Knut efter livet, hvis han fór fra dem. Kongen blev glad ved dette og sendte brev til svar og lovte Knut, sin frænde, baade grid og hæder, hvis han gav sig i hans vold. Da kong Haakon kom øst til elven[1], blev det sagt ham, at ribbungene var i Væneren. Kongen sendte da mænd til fru Kristin for at faa vite, om noget av det, som Knut hadde lovet, skulde holdes. Fru Kristin svarte, at hun selv vilde komme til kongen for at ta fred for sin søn. Orm biskop[2] og mange lendermænd, som kongen vilde ha tilstede ved dette forliksstevne, var da hos ham. De sat en halv maaned i Konungahella, og hver dag kom det mænd fra fru Kristin med bud om, at nu skulde Knut komme i hans vold.

155. Herr Knut hadde da et raad for haanden, som det fulgte meget svik med, og som aldrig hans far, Haakon jarl, vilde ha brukt. Han lot dra skibe østenfra over Eidskogen, der hvor skibe aldrig hadde været drat før, og kom uforvarendes over kongens mænd i en aa, som heter Varma[3] bent imot Eidsvold. Han vilde der ha ødelagt meget av kongens styrke paa Oplandene, dersom ikke Guds miskund hadde været større end ribbungenes troskap. Ivar av Skedjuhov, Jon Ketling, Erling Rumstav, Torgeir biskopsmand og Andres Hvite var formænd for kongsmændene der. De var ombord paa skibene, men bønderne holdt en flok samlet paa Eidsvold. Da birkebeinerne fik nys om ribbungene, sendte de bud til bønderne, og de djerveste av bondeflokken fór ut paa skibene til birkebeinerne. Ribbungene hadde store skibe. De hadde drat en fjorten-sesse og tolv andre skibe østenfra. Birkebeinerne hadde mindre skibe. Da de møttes, blev det den haardeste strid mellem dem. I førstningen gik det ilde for birkebeinerne, saa de næsten var kommet paa flugt. Da kom Jon Ketling og Erling Rumstav til paa en karve[4], og da rettet birkebeinerne paa sig. Mandefaldet snudde sig mot ribbungenes flok, og det varte ikke længe, før de søkte unda. Knut løp paa sjøen og fik med nøden berget sig. Der faldt mange av ribbungenes bedste mænd. Mange av birkebeinerne blev ogsaa saaret. Ivar bonde fik et fotsaar og gik stadig halt siden. Birkebeinerne tok der alle ribbungenes skibe. Efter dette blev bønderne meget djervere mot ribbungene, saa at de tit fór mot dem og dræpte mange folk for dem.

[1] D. e. Götaelven. — [2] Orm var rimeligvis forut abbed i Mikalsklosteret i Tunsberg og var som saadan tilstede paa riksmøtet 29 juli 1223. Han blev biskop i Oslo efter Nikolas (indviet vaaren 1226) og døde høsten 1244. — [3] D. e. Vormen, avløpselven fra Mjøsen til Glommen. — [4] Karve er navn paa et slags skib av gammeldags type, som ikke var saa stor som de største langskibe.

156. Da nu ribbungene saa, at det allevegne blev trangt for dem, sendte de mænd til de birkebeiner, som var paa Oplandene, og bad om forlik. Birkebeinerne tok vel imot det, og de gav hinanden gissler. Birkebeinerne sendte de gissler, som de fik av ribbungene, øst til kongen. Klemet av Holm og Guttorm Erlendssøn fór med dem. De møtte kongen i Hornboresund[1] og sa, at alt laa i hans haand og miskund, hvorledes han vilde fare med gisslene. Kongen tok vel mot dem og seilte om dagen nord til Usviksøy[2]. Der sendte han paany mænd til Knut og lovte alle ribbungene grid, hvis de vilde komme til hans miskund. Derefter fór kongen til Oslo, og da han hadde været der en liten stund, kom Harald av Lautyn til ham, sendt fra Knut, og bad da om end tryggere gissler til fast forlik med birkebeinerne. Kong Haakon holdt da hirdstevne og talte saaledes: «De fleste vet, hvor meget slit og stræv vi har hat for ribbungenes skyld, og hvor mangfoldig skade vi har faat ved gode drengers fald, endda de Gud være lovet har mistet flere mænd mot os. Nu beder de om grid og vil gjerne gi sig i vor vold. Men hvis vi skal gi dem grid, da skal vi paa gode høvdingers vis gjøre det paa de vilkaar, at de i alle deler er fri for paatale for, hvad de har forbrutt mot os. Eller ogsaa gir vi dem ingen grid og følger efter dem av al vor magt. Deres styrke er nu minket, og jeg er ikke mindre fus paa dette. Men likevel skal I raa.» Birkebeinerne sa, at de gjerne vilde tilgi ribbungene tap av gods og frænder heller end at jage efter dem længer. Kongen sendte da Øystein Roessøn, Guttorm Erlendssøn og Fridrek Slavse efter Knut og ribbungene. De fandt dem oppe i Øyjavatn, og Knut fulgte dem til Oslo i kong Haakons vold, og en mængde av de bedste mænd med ham.

Efter dette tok kong Haakon hele Oplandene under sig. Men de ribbunger, som ikke ventet sig nogen grid, flygtet fra Norge øst paa Marker. En mand, som het Magnus Bladstakk, blev høvding for dem og kaldte sig konge. Men da kong Haakon spurte dette, sendte han Harald av Lautyn østpaa for at prøve, om han kunde faa tak i Magnus. Da Magnus spurte til Harald, hadde han mistanke om, at han ikke vilde være ham tro, og fór bort og dræpte ham. Kongen hadde ogsaa sendt breve øst til Vermeland, at bønderne enten skulde drive denne ildgjerningsflok ut av bygdene sine, eller ogsaa vilde han selv komme og gjøre op en ild for dem, som ikke skulde bli mindre end før. Da bønderne saa dette brev, samlet de sig og fór mot Magnus og hængte ham og nogen mænd med ham. Dermed ender ribbungetiden.

[1] Homborsund i Kvilde sogn i Bohuslen. — [2] Isviksöene i Tanum sogn i Bohuslen.

157. Kong Haakon gjorde sig færdig til at dra fra Oslo til Bergen. Han gav Knut, sin frænde, to skibe (det ene var paa 22 rum) og alle de ting, som han trængte. Siden fór kongen nord i landet. Da han kom til Seløyene, kom Skule jarl imot ham med mange og store skibe. Han vilde syd til Danmark. Men da de møttes, blev det til, at jarlen snudde nordover med kongen til Bergen. De var begge i kongsgaarden og hadde mange mænd. Det var det bedste venskap mellem dem, og hver dag var den ene hos den anden i gjestebud. Det var da store drikkelag i byen; for lendermændene hadde store sveiter. Paal Vaagaskalm hadde en søn, som het Ivar Grette[1]. Han hadde ikke noget bedre at ta sig til, end at han en kveld efter aftensang dræpte en gammel birkebein, fordi sønnen hans hadde været med ved drapet paa Arne Herjardal[2]. Men denne mand het Eirik Bagge[3]. Drapet skedde nord i Vaagan, som før er sagt[4]. Straks hirden fik vite dette, hærklædde alle de haandgangne mænd sig. Disse tidender kom til Paal og hans anden søn Nikolas, og de var ilde ved over dette verk, som var øvet mot en sakesløs mand. De gik op i taarnet i Nikolaskirken og laget sig til at verge sig der. Men hirden gik mot kirken og vilde bryte den op. Det blev da sagt kongen, hvad som var hændt. Skule jarl var paa den tid i gjestebud hos kongen; de gik straks til Nikolaskirken. Men da de kom dit, hadde hirden tat Ivar Nev, som var frænde av Paal Vaagaskalm[5], og vilde til at dræpe ham; og det saa stygt ut, før kongen kom til. Kongen tok straks Ivar til sig og bød hirden la være at gaa mot kirken. Om morgenen lot kongen blaase til hirdstevne og sa, at han paa ingen maate vilde, at Nikolas skulde undgjælde for dette verk, som han hverken hadde visst om eller var skyld i. Nikolas gik da fra kirken og gav sig i kongens vold. Men sin bror Ivar lot han i løndom sende over til Munkeliv, og der var han, til han fór fra landet. Det var ogsaa meget andet styr om sommeren paa grund av altfor meget drikking; men mellem kongen og jarlen gik alt venskabelig.

158. Skule jarl bad kongen om orlov til at fare til Danmark til kong Valdemar, og sa, at han næste vaar vilde ride fra Trondheim øst til Viken. Kongen gav ham lov til det, og jarlen gjorde sig da færdig til at fare nord i landet. Herr Knut var da hos kongen i gode kaar. Han lot føre sit frieri frem

---

[1] Tilnavnet betyder en, som rynker øienbrynene og ser barsk ut. — [2] Tilnavnet kommer av landskapsnavnet Herjárdalr (Herjedalen). — [3] Tilnavnet betyder en tyk, plump figur? — [4] Kap. 102. — [5] Ivar Nev, som var blit lendermand julen 1217—18, maa ha været opkaldt efter samme mand som Paal Vaagaskalms anden søn Ivar og var vel søskendebarn til Paal.

for jarlen og beilte med kongens raad til hans datter, jomfru Ingerid. Han fæstet hende, og fulgte saa med jarlen for at holde sit bryllup. Før de skiltes, blev kong Haakons søn Olav født. Jarlen fór nord til Trondheim, og han og kongen skiltes dennegang med stor kjærlighet.

159. Erkebiskop Peter var død den andre høsten i forveien, paa Dionisius messedag[1]; i hans sted var Tore den trøndske blit valgt[2] og hadde faret ut (til paven). I dette aar døde pave Honorius[3], men Gregorius kom i hans sted. Kong Haakon sat denne vinter i Bergen, og dette var hans kongedømmes 11te [1228] vinter. Om vaaren i fasten fór kongen øst i Viken og kom til Tunsberg efter paaske[4], og fór derfra ind til Oslo. Da han kom dit, var jarlen der i forveien sammen med herr Knut, Gregorius Jonssøn, Aasulv jarlsfrænde og mange andre gode mænd, som hadde fulgt jarlen nordenfra.

160. Kongen og jarlen hadde ikke været mange nætter i byen, før erkebiskop Tore kom dit nyviet fra Rom. Kongen sendte mænd ut til Hovedøen for at møte ham, og erkebiskopen tok ind i kongsgaarden. Kongen hadde tat nok forraad med sig paa skibene, men jarlen litet, og derfor var jarlen oftest hos kongen om kveldene. Kongen bodde i en gaard, som het Digre-skytningen[5], men jarlen i Skartshælen. Det hændte sig en kveld, at en mand av jarlens følge, som het Roe Hallkelssøn, dræpte en av kongens haandgangne mænd ved navn Olav Hvite. Da Roe hadde gjort dette, løp han til den gaard, hvor kongen og jarlen var, og banket paa døren. Kongen bød at lukke op, og da Roe kom ind, gav han sig i kongens vold og sa, hvad han hadde gjort. Kongen svarte: «Fordi du har git dig i min vold, skal du faa grid av mig; men det er like fuldt at vente, at de, som ikke har voldt denne gjerning, faar undgjælde for den.» Litt efter lød kongsluren, og de av kongens lendermænd og haandgangne mænd, som var i byen, samlet sig og løp mot den gaarden, hvor jarlens sveit var. Fremst gik lendermændene Arnbjørn Jonssøn, Simon Kyr, Lodin Gunnessøn og Gunnbjørn bonde. Da kongen og jarlen spurte dette, bad jarlen kongen lægge et raad til, saa det kunde gaa bedre, end det saa ut til. Kongen stod straks op og bad jarlen bie, til han kom tilbake. Men da kongen kom til gaardsledet, var det slik trængsel av væbnede folk, at han ikke kunde komme frem der. Han blev da løftet over hoderne paa mændene og kom paa den vis frem til jarlsmændene. Staaket la sig, da han kom, og

[1] 9 oktober 1226. — [2] Om denne erkebiskop Tore II vites bare, at han tidligere var korsbror i Nidaros. — [3] Honorius III, død 18 mars 1227, blev pave 1216, efterfulgtes av Gregorius IX (1227—1241). — [4] 26 mars 1228. — [5] Den nedbrændte kongsgaard var ikke gjenopbygget.

kongen stevnte alle mænd til samtale nord ved Hallvardskirken. En av jarlens mænd, som het Sigurd, sa da: «Vi vilde ha noget igjen for alt det staak og den ugagn, som her er gjort mot os, om vi først dræpte kongen, og det vilde nu ikke være vondt at gjøre.» Men hans fæller sa, at han ikke skulde tale slik, og sa: «Vilde du, din usling, øve nidingsverk mot kongen og dræpe ham, fordi han er kommet for at hjælpe os!» Siden gik kongen ut av gaarden, og hele hæren fulgte ham nord til «fjælene[1]»; men det gik sent med at faa stagget dem; for alle birkebeinerne vilde gaa mot jarlsmændene. Erkebiskopen sendte derefter mænd til kongen og bad ham sørge for, at det ikke kom nogen ulykke av denne sak. Kongen lovte det. Siden fik han sat grid, slik at saken skulde staa natten over og ransakes om morgenen. Kongen gik da hjem; der var jarlen ogsaa, og de sat en stund og skjemtet sig. Da kongen gik ut, tok han Roe i haanden og ledet ham op til Hallvardskirken, og bad ham nu sørge for sig selv. Om morgenen blev denne sak forlikt.

161. Skule jarl var kommet nordenfra, fordi han vilde fare syd til Danmark og til møte med danekongen; han vilde bruke kjøbmandsskib, for han hadde selv ingen fartøier der i Viken. Kongen laante ham da sine skibe og gav ham leding fra 12 skipreder. Siden fór jarlen sin vei ifølge med herr Knut, Gregorius Jonssøn og Aasulv jarlsfrænde. De fandt danekongen i Kaupmannahavn[2]. Han tok vel mot jarlen, og de talte om mange ting, som ikke andre mænd fik vite. Jarlen var en tid hos kongen i sømmelig hæder. Da de skiltes, gav kongen ham store gaver og halve Halland i len[3]. Siden fór jarlen tilbake til Norge. Da han kom til Tunsberg, var kongen faret nord til Bergen. Herr Knut og Gregorius Jonssøn var huget paa at fare sjøveien til kongen; de fik orlov av jarlen og steg begge ombord i ett skib. Men da de kom nord forbi Kvarvsnes-enden[4], seilte de mot en baae, og der lot Gregorius Jonssøn livet og nogen mænd med ham. Han tyktes paa den tid den gjæveste av lendermændene og at være kommet av de bedste ætter i Norge. Med ham var det paa det nærmeste slut med den lendermandsæt, som hadde været den gjæveste paa Sunnmøre, og som blev kaldt blindheimsmændene[5]. Herr Knut berget med nøden livet; men mistet mange dyrebare saker der. Han fór siden nord til Bergen og blev tat sømmelig mot av kongen.

[1] D. e. de fjæler, hvor møtet eller bymøtet ifølge loven blev holdt. — [2] Kjøbenhavn, som var anlagt av erkebiskop Absalon. — [3] Rimeligvis den nordlige halvdel av Halland. — [4] Kvarven, like syd for Bergen. — [5] Efter ættegaarden Blindheim paa Vigra, hvor jordfund viser, at der alt i meget gammel tid maa ha været et høvdingesæte.

Skule jarl blev om høsten i Viken, men fór, da det led ut paa, nord til Trondheim og sat der om vinteren.

162. Denne sommer kom sendemænd fra Jon jarl paa Orknøene vestenfra over havet med mange gode sendinger fra jarlen til kong Haakon, og om høsten sendte kongen et godt langskib og mange andre gaver til jarlen. Kong Haakon sat denne vinter i Bergen; det var den 12te i hans kongedømme. Det var da god fred i landet og god enighet mellem kongen og jarlen. Om vinteren sendte erkebiskop Tore bud til alle biskoper i Norge, at de om sommeren skulde komme nord til ham i Trondheim. [1228] [1228–1229]

163. Denne sommer spurtes stor ufred vester over havet fra Suderøene. Alein het en jarl i Skotland, søn av Rolland jarl i Galvei[1]. Han var en av de største hærmænd paa den tid og hadde en stor hær og en mængde skibe og herjet paa Suderøene og Irland og gjorde stor skade viden om i Vesterlandene. Olav Gudrødssøn[2] var dengang konge paa Man; han verget dette rike mot jarlen med manddom og stor troskap mot kong Haakon. Men de konger paa Suderøene, som var kommet av Sumarlides æt[3], var meget utro mot kong Haakon. Konger paa Suderøene var Duggal Skrøk og hans bror Dungad[4], far til Jon, som siden blev konge. De var sønner av Duggal Sumarlidessøn. En mand het Uspak; han hadde længe været med birkebeinerne; det kom op, at han var søn av Duggal og bror til dem[5]. Sumarlide het en frænde av dem[6], som da ogsaa var konge paa Suderøene. [1229]

164. Kong Haakon fór om høsten fra Bergen øst til Viken; han dvælte en stund i Tunsberg og fór derfra ind til Oslo. Andres Skjaldarband, kongens frænde, var der og gjorde sig den vinter rede til at fare ut av landet til Jorsaler. [1229
Han red om vinteren syd til Halland og derfra til Sjælland og videre til Hvitsand[7]; siden tok han palmareveien[8] ut til havet; der gik han paa en dromund[9]. Siden har folk aldrig spurt til ham. Kong Haakon skrev til keiser Fredrik og andre

[1] D. e. Alan, jarl av Galloway og konnetabel av Skotland, g. m. den skotske konges søskendebarn, Magrete av Huntingdon. — [2] Ogsaa kaldt Olav Svarte. Hans bror Ragnvald var blit dræpt 1229. Hans søn, den blindede Gudrød, flygtet til Norge. — [3] Sumarlides æt kaldtes saa efter ættens stamfar Sumarlide den yngre av Argyll, søn av Gillebridge (død 1164), som var g. m. datter av kong Olav Bitling av Man og hvis søn Duggal ved forlik av 1158 blev herre over en del av Suderøene. Den gamle kongeæt vedblev at herske paa Man og en del av øene. — [4] Duggal er det gæliske navn Dubhgall (som egentlig betyder en dansker); Dungad er gælisk Duncan. — [5] Uspak var med paa toget til Suderøene i 1210 — [6] D. e. Sumarlide den yngre av Argyll. — [7] Wissant mellem Calais og Boulogne i Frankrike. — [8] Palmare (lat. palmarius) kaldtes en person, som hadde gjort pilgrimsfærd til det Hellige Land; derfra førte de palmekvister hjem med sig. — [9] Saa kaldtes nogen store skibe, som bruktes i Middelhavslandene (lat. dromo).

av sine venner ut i landene, at de skulde høre efter, hvad det var blit av Andres. Men det kom aldrig spurlag om ham. Ingebjørg, Andres's kone, og Peter, som blev kaldt deres søn, var efter. Men da Andres var blit borte, lot Ingebjørg det komme op, at Skule jarl var far til Peter. Jarlen gik ved frændskapet og tok Peter til sig og hadde siden stor kjærlighet til ham.

[1229—1230] 165. Kong Haakon sat i Oslo om vinteren; dette var den 13de vinter i hans kongedømme. Da det led ut paa vinteren, holdt kongen ting i byen.
[1230] Paa dette ting gav han Uspak kongsnavn, og dertil navnet Haakon; han blev siden kaldt Uspak den suderøiske. Kongen lyste da ogsaa, at han om sommeren vilde gi ham en hær til at dra vester over havet. Den dag, da tinget holdtes, kom Magnus Broke, kongens frænde, østenfra Sviavælde til byen; han var søn av Knut jarl, søn av Birger Brosa, og var gift med Sigrid, datter av Knut Sveakonge, deres søn het Knut[1]. Kongen tok sømmelig mot Magnus; han blev hos kongen en stund, og de skiltes med stor kjærlighet. Om vaaren hændte de tidender sig i Trondheim, at erkebiskop Tore døde paaskedag[2]. I stedet for ham kom Sigurd, søn av Eindride Peine[3], og fór samme sommer ut av landet.

166. Kong Haakon fór om vaaren nord til Bergen. Da han kom dit, lot han ruste den hær, som skulde følge Uspak vester over havet. Til denne færd fik ogsaa Skule jarl en del av hæren. Hans skibsstyremænd var: Sigurd Sepil, Sigurd Smid og Paal Baalkessøn[4]. Men kongen sendte: kong Uspak, Tormod Tingskam[5], Sørkve Sygnakjuka[6], Ølve Ilt-eit[7], Sveinung Svarte og Paal Gaas. De hadde 11 skibe fra Norge. Da de var færdig, kom Olav Svarte, konge av Man, vesten fra Suderøene. Han fortalte om stor ufred der paa øene og sa, at han var flygtet fra Man, fordi Alim jarl hadde drat sammen en stor hær og vilde gaa mot Man-mændene. Han hermet mange storord, som jarlen hadde latt falde mot nordmændene, og fortalte, at jarlen sa, at det ikke var vanskeligere at fare over havet til Norge end fra Norge til Skotland, og at det

---

[1] Jarlen Birger Brosa (død 1202) var g. m. en datter av kong Harald Gille; Magnus Broke var saaledes en frænde av kong Haakon. Folkungene hadde i 1229 gjort opstand, fordrevet den unge konge Eirik Eirikssøn og sat Knut Lange paa tronen; denne faldt alt i 1234 mot kong Eirik, som da kom tilbake. — [2] 7 april 1230. — [3] Sigurd Tafse («den hurtigtalende») eller Sine, som han ogsaa kaldes, var korsbror i Nidaros og søn av birkebeinerhøvdingen Eindride Peine (død 1198); Øystein raadsmand i Nidaros, som var tilstede paa riksmøtet i Bergen 1223, var hans farbror. — [4] Paal Baalkessøn var Suderøying og sysselmand paa øen Skye. — [5] Han kaldes i et andet haandskrift «tingskorin» d. e. «den, som er veltalende paa tinge». — [6] Tilnavnet betyder «en liten tyksak fra Sogn». — [7] Tilnavnet betyder «bare vondt».

ikke var værre til havner der for dem, som vilde herje. Dette blev sagt, men ikke gjort. Kong Olav blev fire nætter i byen, før de seilte vesterover. Han fór paa skib med Paal Baalkessøn til Orknøene. Der gav Jon jarl ham et skib, som het Oksen. Da de fór fra Orknøene, hadde de 20 skibe. Da Baalke Unge[1] og Ottar Snækollssøn[2] spurte dette, fór de i forveien nord til Skid[3] og møtte i Vestrefjorden[4] Torkell Tormodssøn og hadde strid med ham. Der faldt Torkell og to av sønnerne hans. Men hans søn Tormod kom sig unda paa den vis, at han løp ned i et kar, som fløt ved skibet; det drev med ham til Skotland nordenfor Hattarskot[5]. Derefter fór Ottar og Baalke til møtes med kong Uspak og hans hær.

167. Siden kom de sammen med hele flaaten syd til Ilar-sund[6]. Der laa Uspaks to brødre, Duggal og Dungad og deres frænde Sumarlide med en stor hær. De bød nordmændene til veitsle og hadde sterk vin. Men det blev sagt nordmændene, at visst ikke alt vilde gaa uten svik der, og derfor vilde de ikke komme til gjestebudet. De drog da paa begge sider folk sammen; for de trodde ikke paa hinanden. Dungad sov paa skibet hos sin bror Uspak. Litt efter gik nordmændene mot suderøyingene og dræpte Sumarlide og mange mænd med ham. De fanget Duggal og satte ham i lænker. Av nordmændene faldt bare faa. Kong Uspak var ikke med i dette. Men da han fik vite det, fik han sin bror Dungad lønlig bort og tok Duggal, sin anden bror, i sin egen varetægt. De samlet nu folk rundt om paa øene og fik ialt 80 skibe; siden seilte de syd forbi Satirismule[7] og derfra ind til Bot[8]. Der sat det skotter i kastellet, og en skotsk «stivard[9]» var høvding. Nordmændene la ind til borgen og gik haardt mot den. Men skotterne verget sig vel og heldte kokende bek og bly ned paa dem. Da faldt mange av nordmændene, og mange blev saaret. Siden bandt de flaker av ved over sig og hug muren ned; for stenen var bløt. Væggen ramlet ned, efterhvert som de hug. En kjertesvein, som het Skage Skitraad[10], skjøt stivarden til bane, i det samme han løp op paa borgvæggen. De sloges i tre dage med borgmændene, før de fik vundet borgen. De tok meget gods der og en skotsk ridder, som løste sig ut med tre hundrede

[1] Søn av Paal Baalkessøn. — [2] Jfr. kap. 101 ovenfor. — [3] Øen Skye i Hebriderne. — [4] Rimeligvis Loch Snizort. — [5] Sandsynligvis nesset Gairloch ved Loch Ewe paa vestkysten av Skotland. — [6] Sundet mellem Islay (Íl) og Jura. — [7] Mull of Cantire. — [8] Øen Bute i Hebriderne. Den tilhørte Sumarlides æt; men i borgen Rothsay laa en skotsk hærstyrke. — [9] Oldn. stivarðr er laant fra eng. steward, hvorav ogsaa ætten Stuart har sit navn. — [10] D. e. «som gir skit raad»?

mark brændt sølv[1]. Der faldt Sveinung Svarte og ialt bortimot hundrede[2] mand av nordmænd og suderøyinger. De fik svær storm, og tre skibe gik under med alle, som var ombord. Da spurte de, at Alim jarl var syd paa nessene[3] og hadde drat sammen halvandet hundrede skibe, og agtet sig mot dem. De seilte da nord under Satire[4] og laa der en stund og gjorde jevnlig landgang. Da blev kong Uspak syk og laa bare en liten stund, før han døde[5]; han var meget sørget av sine mænd. Efterat hans lik var lagt i graven, blev kong Olav høvding over hele hæren. Siden seilte de over under Kaupmannaøy[6] og laa der længe om vinteren. Derefter seilte de syd til Man; der var det en hær samlet mot dem; høvdingen for den het Torkell Njaalssøn. Men Man-byggerne vilde ikke kjæmpe mot kong Olav og løste hærsamlingen; nordmændene fanget Torkell og hadde ham en stund i lænker. De la gjæld paa Man-væringene, tre engelske penninger av hver ko og kost for hele hæren om vinteren. Sigurd Sepil og Sigurd Smid lot Torkell løpe sin vei; men somme
[1231] likte det ikke. Da det tok til at vaares, fór nordmændene bort fra Man, men kong Olav var efter. De seilte nord under Satire og gik iland der. Men skotterne kom imot dem og sloges med dem; de var meget løse i striden og løp til og fra. Det faldt mange baade av nordmænd og skotter. Da nordmændene kom til skibene sine, hadde skotterne dræpt alle deres svender, som var i land for at lage maten, og alle matkjelene var borte. De gjorde ofte landgang paa Satire og fór derfra til øene længer nord. Da de kom til Ljodhus[7], var Tormod Torkellssøn der. De jaget ham fra øene, dræpte nogen av hans mænd, tok hele hans forraad og hærtok konen hans. Siden seilte de nord til Orknøene. Paal Baalkessøn blev igjen paa Suderøene, men han faldt faa uker efter mot Gudrød Svarte, en søn av kong Ragnvald[8]. De fleste av nordmændene seilte straks øst til Norge. De hadde i denne færd vundet stor hæder for kongen vestenfor havet, og da de kom til kong Haakon, takket han dem vel for den.

168. Kong Haakon hadde denne vinter sittet i Bergen; dette var den 14de
[1230—1231] vinter i hans kongedømme. Samme høst kom erkebiskop Sigurd hjem fra sin vigsel og fór til sin stol.

---

[1] «Brændt» kaldtes sølv, som var renset ved smeltning. — [2] Her som overalt menes et gammelnorsk hundrede = 120. — [3] Forbergene i det vestlige Skotland (Galloway). — [4] Cantire. — [5] Uspak var blit saaret av et stenkast, da nordmændene laa om borgen Rothsay. — [6] D. e. kjøbmandsøen, nu Copeland-Island, ved nordøstkysten av Irland, utenfor bugten ved Belfast. — [7] Øen Lewis i Hebriderne. — [8] Riket var blit delt mellem Olav og hans brorsøn Gudrød, slik at Olav beholdt Man og Gudrød fik de nordlige øer. Gudrød blev selv i 1231 dræpt paa Lewis, og Olav tok paany hans rike.

Paa Orknøene blev en skibsstyremand efter, som het Ølve Ilteitt; han var kongens hirdmand og en stor voldsmand. Han fór til Haanev unge [1], som da hadde syssel paa kongens vegne og var hans skutilsvein. De var tre brødre, Haanev unge, Kolbein og Andres. Haanev hadde en stor sveit.

169. En mand der paa øene het Snækoll Gunnessøn. Mor hans het Ragnhild; hun var datter til Eirik Stagbrell og Ingegerd, datter til Ragnvald jarl den hellige [2]. Snækoll gjorde krav paa nogen gaarder der paa øene, som frænderne hans av Ragnvalds æt før hadde eid, men som Jon jarl hadde lagt under sig og ikke vilde gi fra sig igjen. Snækoll klaget ofte over dette for ham. Men jarlen blev sint og spurte, om Snækoll vilde gjøre som hans morbror Harald og kræve Orknøene av ham. «Men til visse tænker jeg,» sa han, «at verge riket mit mot dig, slik som far min gjorde mot morbror din.» Snækoll svarte: «Jeg venter, at du vil unde mig litet av Orknøene, siden du ikke vil unde mig de eiendommer, som jeg eier efter ret arvegang.» Jarlen var siden meget uvenlig mot Snækoll. Denne tok det op slik, som om han hadde fare ivente fra jarlen. Han fór da til Haanev og brødrene hans og gik i felagskap med dem.

170. Om høsten fór baade jarlen og Haanev over til Thorsaa paa Katanes [3]. De hadde hver sit herberge. Begge hadde de en stor sveit; men ofte blev det krangel mellem deres mænd, naar de møttes drukne om kveldene. Det var en kveld, da Haanev og hans mænd sat og drak og var meget kaate, [1231]
da kom det en mand løpende ind til Haanev og sa: «Ta dig ivare, du Haanev og kameratene dine! For inat tænker jarlen paa at falde over eder og la skjæbnen raa mellem ham og dig. Ti han tror eder ikke, om I skal bo her længer sammen.»

171. Da Haanev hørte dette, sa han det til sin bror Kolbein og til Snækoll. De tok det for sandhet og blev enige om, at de skulde komme i forkjøpet for jarlen. De bød nu sine mænd væbne sig; men de var alle saa drukne, at de syntes, dette var et godt raad. Da de var væbnet, gik de med ufred og ild til det herberget, hvor jarlen sov, og bar straks vaaben paa dem, som de fandt der. Da jarlen merket ufreden, søkte han ned i en kleve [4] under huset og tænkte at gjemme sig der. Men de fik nyss om, hvor han var, og Snækoll, Sumarlide Rolvssøn, Ølve Ilteitt, Torkell, Ravn og end flere løp ned i kleven.

---

[1] Saa kaldt til forskjel fra en anden høvding paa øene ved navn Haanev Ingemundssøn. Haanev var rimeligvis i slegt med Kolbein Ruga, som nævnes i næste kapitel. — [2] D. e. Ragnvald (Kale) Kolssøn 1136—1158. — [3] Thurso paa nordkysten av Caithness. — [4] D. e. en kjelder.

Snækoll fandt jarlen ved en tønde, og de gav ham der banesaar. Sammen med jarlen blev ogsaa nogen andre mænd dræpt av Haanev og hans følge. Jarlen hadde ni saar. Efter dette verk fór Haanev og hans mænd fra Katanes ut til Orknøene til øen Vigr[1] og satte sig i det kastel, som Kolbein Ruga hadde latt bygge. De drog til sig nok av forraad og en mængde naut, som de hadde i det ytre kastellet. Da jarlens venner paa Orknøene spurte dette, samlet de meget folk og fór ut til Vigr og satte sig om borgen. Men det var uraad at faa tat den. Haanevs frænder, Kolbein i Rennadal[2] og mange andre samlet sig da ogsaa og søkte at faa forlik mellem dem, og omsider blev det git dem grid. De skulde være vinteren over paa Orknøene og om sommeren fare til Norge til kong Haakon, og la ham dømme i denne sak.
[1232] Flokken skiltes da, og om vinteren hvilte saken. Næste vaar fór Haanev og hans fæller til Norge; men paa et andet skib fór jarlens frænder og venner og næsten alle de bedste mænd paa Orknøene.

[1231—1232] 172. Denne vinter sat kong Haakon i Bergen; det var den 15de vinter i hans kongedømme. Om vaaren hadde kongen faret øst i Viken i sine eren-
[1232] der og var ikke kommet tilbake, da Haanev og hans felager kom til Bergen. De tok ind i Aura-Paals gaard[3]. De hadde ikke været længe i byen, før Skule jarl kom dit nordfra Trondheim. Han gav sig litet i lag med Haanev og hans fæller. En stund efter kom kongen østenfra. Der var ogsaa herr Knut. Kongen hadde bare været en liten stund i byen, da han lot blaase alle de haandgangne mænd til hirdstevne. Da Haanev og hans kamerater kom til stevnet, tok skutilsveinene brødrene Haanev og Kolbein, Snækoll og Rolv Ketlings sønner, Sumarlide og Andres, og ledet dem op til borgen[4], og satte dem ind der. Men Ølve Ilteitt og de, som hadde været med ved drapet, blev flyttet ut paa Taleholmen[5]. Bjørn het en gjest, som ogsaa hadde været med ved drapet. Han vilde gaa til hirdstevnet og var kommet like foran Mariakirken, da messen begyndte der. Han sa da: «Jeg tænker, jeg har større pligt til at gaa til messen end til stevnet,» og gik ind i kirken. Men før messen var slut, fik han høre, at Ølve og de andre var grepet. Slik berget han livet, da

[1] Nu Weir; øen har rimeligvis navn efter Vigra paa Sunnmøre. Borgen, hvorav det endnu findes levninger, var bygget i 12 aarh. av Kolbein Ruga, far til skalden, biskop Bjarne. Ruinene kaldes endnu Castle of Coppi Row (d. e. Kolbein Ruga). — [2] Rennadal (nu Rendall), gaard paa Mainland, ikke langt fra øen Vigr. — [3] Aura-Paal (d. e. Øre-Paal, den rike Paal) var høvding i borgen ved Bergen 1198 (jfr. Sverres saga, kap. 145). — [4] Borgen, som var nedbrutt av baglerne 1207, var — rimeligvis ikke mange aar i forveien — blit gjenopbygget av kong Haakon. — [5] Kristiansholm ved Bergen.

han gik ind i kirken. Sigvalde Skjalgssøn, jarlens maag, drev mest paa denne sak. Han tok Torkell Svarte inde i Svartebodene og førte ham ut efter strætet. Da de kom utenfor den gaard, som Skule jarl var i, stod jarlen i en glugge i svalene og ropte til Sigvalde og bad ham ikke dræpe Torkell, «hvis han ikke er altfor skyldig.» Sigvalde svarte: «Han er des mere skyldig end andre, som han bar vaaben paa en død mand, som jarlen da var.» Torkell blev ført ut til holmen sammen med Ølve. Det var fem mand, som blev halshugget der, Ravn, Ølve, Torkell og to andre, som hadde været med ved drapet paa jarlen.

173. Denne samme høst fór orknøyingene hjem og gik alle i ett skib, de bedste mænd fra øene. Dette skib gik under med alle, som var ombord, og mange har sent faat bot for dette. Skule jarl fór om høsten nord til Trondheim, og med ham var Haanev, Kolbein og Snækoll. Haanev og hans bror var om vinteren hos Paal Vaagaskalm nord paa Dynjarnes[1]. Haanev fór til kongen om vaaren og fik da hjemlov. Han blev drevet tilbake til Hernar[2] og fik sott og døde der; hans bror Kolbein døde i Trondheim ikke længe efter. Snækoll var siden længe med Skule jarl og Haakon.

174. Om høsten, før kongen og Skule jarl skiltes i Bergen, blev kong Haakons søn Haakon født Marteinsmesse-nat[3]. Vinteren efter sat kong Haakon i Bergen; det var den 16de i hans kongedømme. Denne vinter kom det [1232—1233]
op mange tvistemaal og tvedragt mellem kong Haakon og Skule jarl. Og det er de fleste mænds tale, at det kom meget av de lendermænds ord, som jevnlig hadde drat venskapet mellem dem mere isund, end det burde være. Jarlen hadde denne vinter store skibsbygninger og tok sig meget andet til, som hans uvenner hadde mistanke til og la ut som utroskap mot kongen. Fru Ingerid, Skule jarls datter, som herr Knut hadde hat, var da død, og det var nu slut paa venskapet mellem ham og jarlen. Herr Knut hadde dengang det halve Ryfylke og det halve Sogn, og dette len tyktes ham mindre, end hans hug stod til. Han og flere lendermænd med ham klaget over, at den deling av landet, som var blit gjort i Bergen[4], ikke var rigtig, og at det var nærmere halvdelen end tredjedelen av landet, som jarlen hadde. — Denne vinter sendte Sigurd erkebiskop bud til alle biskopene i landet og stevnte dem til møte med sig i Bergen sommeren efter.

---

[1] Dønna eller Dønnesøy paa Helgeland. — [2] Hennøene i Bø sogn, Manger prestegjeld, Nordhordland. — [3] 10 november. — [4] Paa riksmøtet i 1223; jfr. kap. 98.

[1233] 175. Kong Haakon fór om vaaren øst til Viken og sendte mænd nord til Trondheim med bud om, at Skule jarl til sommeren skulde komme til Bergen, forat de der kunde tale om de saker, som var mellem dem. Da kongen kom til Viken, stevnte han alle lendermænd og sysselmænd der til sig og paala dem alle at fare med ham til Bergen. Han hadde da et stort opbud i Viken og drog sammen en stor hær og fór siden til Viken. Disse lendermænd fulgte ham: Arnbjørn Jonssøn, Simon Kyr, Lodin Gunnessøn og Gunnbjørn bonde. Kongen hadde meget og vakkert folk fra Viken. Da han kom til Gulatingslagen, stevnte han ogsaa alle lendermændene til sig med store sveiter. I Bergen la han sine skibe i kongsleiet; siden la de andre langskibe til langs alle bryggerne indover i byen.

176. Skule jarl var i Trondheim om sommeren. Han hadde om vaaren latt reise et stort skib ute paa Ørene; det het Langfredag. Det var meget større end andre skibe, og derfor var det gjort litet paa det om sommeren. Da det led utpaa, gjorde jarlen sig rede til at fare sydover; men han blev sent færdig. Han hadde over tyve skibe, og de fleste store. Disse lendermænd fulgte ham: Alv, hans maag [1], Aasulv, hans frænde, Paal Vaagaskalm og hans søn Nikolas, Baard Bratte og Eiliv av Vold [2]. Det var ogsaa mange sysselmænd med. Det var langt ut paa høsten, da jarlen kom sydover. Han sendte Paal Vaagaskalm iforveien til kongen. Da Paal kom til Bergen, brukte lendermændene haarde ord mot ham og sa, at det var underlig, at han og de andre lendermænd, som var kommet dit nord, var med jarlen og mot kongen; de bad ham skille sig fra jarlen og fare til kongen. Paal svarte: «Ikke er jeg mot kongen, fordi om jeg er kommet nordenfra med jarlen, da kongen har sendt bud til ham. Og jeg tænker, at de fleste lendermænd, som er kommet nordenfra, ikke vil skille lag med Skule jarl, bare fordi I er saa aakappe.» Siden fandt Paal kongen, og alle samtaler mellem dem gik meget venskabelig. Paal fór derefter jarlen imøte og fortalte, hvad folk tok sig til i byen, og at det laa saa tykt med skibe foran bryggerne, at det ikke var at vente, at de kunde lægge til der. Skule jarl ordnet indseilingen til byen slik, at han lot sit eget skib fare først, dernæst de to, som var størst av de andre, saa tre og saa fire, og slik vokste det stadig, saalænge det var skibe nok. Denne skipnad var fager at se paa. Jarlen la til ved Nordnes utenfor Mun-

[1] D. e. Alv av Thornberg (Tanberg paa Ringerike), som var g. m. Skules søster Ingebjørg. — [2] Hørte rimeligvis hjemme i Trøndelag; en mand av samme navn fra Frosten nævnes i begyndelsen av 14 aarh.

keliv ved Haakarlestranden[1]. De hadde et usselt leie, saa nogen skibe blev brutt sønder for jarlen.

177. Da jarlen hadde været en liten stund i byen, møttes han og kongen i skrudhuset i Kristkirken. Der bar kongen flere saker mot ham og gav ham haarde paataler. Derefter blev det sat ting paa Kristkirkegaarden. Der blev det sat en stol for kongen, og hans lendermænd og raadgivere satte sig rundt omkring. Gunnar kongsfrænde stod bak kongens stol. Herr Knut, erkebiskop Sigurd og de lydbiskoper, som var i landet, var ogsaa paa tinget. Siden kom Skule jarl med alle sine mænd. Da de saa, at det ikke var eslet rum til jarlen paa den stol, hvor kongen sat, hentet de en anden stol og satte under ham. Derefter stod Dagfinn bonde op og hilste kongen velkommen, som sedvane er. Han talte længe og endte med at raa til fred og forlik mellem maagene. Saa stod kongen op, talte vel og bar mot jarlen de saker, som dennes uvenner hadde kommet frem med for ham. Da kongen hadde endt sin tale, stod lendermændene op, den ene efter den andre, og gav ham haarde paataler. Da det var slut, stod jarlen op og tok tilorde slik:

«Én vise kan jeg:
Ørnen sat paa stein.
En anden vise kan jeg:
Ørnen sat paa stein.
Alle er de ens:
Ørnen sat paa stein.

Slik er det ogsaa her idag. Hver begynder talen sin paa sin egen vis; men alle slutter de ens, med at bære saker mot mig.» Derefter talte han længe og vel og frala sig alle de saker, som var baaret mot ham. Han nævnte, at det var hans skyldighet at tjene kongen og rette sig efter ham. Men det var at vente, sa han, at han viste lendermændene stor utak for deres baktalelser og for deres ildsindede gang mellem ham og kongen. Da han hadde endt talen sin, sa Gunnar kongsfrænde: «Os tykkes, at du da alene viser kongen skyldig lydighet, hvis du lægger av dig overplagget dit og falder til fote for kongen og gir dig og hele din sak i hans vold og miskund.» Jarlen svarte: «Jeg hadde lært at tjene høvdinger, da du, Gunnar, hadde andet arbeide.»

Derefter stod kongen op og bad alle dem, som vilde tjene ham, gaa med ham ind i kirken. Han gik da fra tinget, og hele mugen fulgte ham. Jarlen stod efter med de folk, som var faret nordenfra; han fór da tilbake til sine skibe. Siden gik erkebiskopen og de andre biskoper mellem ham og kongen og fik dem forlikt, slik som kongen vilde ha det. Dette vedtok jarlen med haandslag.

[1] D. e. stranden fra Nordnespynten indover mot toldboden i Bergen.

Erkebiskopen fik ved sin mellemkomst gjort saa meget, at det at se til var blidere mellem kongen og jarlen, og at den ene var i gjestebud hos den andre. Men det har folk sagt, at efter den tid var det aldrig fuld tillit mellem dem.

178. Skule jarl fór om høsten nord til Trondheim; men kongen var efter
[1233—1234] i Bergen og sat der fremover julen. Dette var den 17de vinter i hans kongedømme. Denne vinter fødtes jomfru Kristin, kongens datter. Efter julen hen-
[1234] imot faste fór kong Haakon nord i Sogn og derfra til Oplandene. Da han kom dit, reiste det sig splid mellem ham og biskop Paal i Hamar. Ophavet til den var, at kongen gjorde krav paa den ø, som ligger i Mjøsen og kaldes Helge-øen[1]. Denne ø hadde Inge, som baglerne kaldte sin konge, git til stolen i Hamar; men birkebeinerne kaldte ham en falsk konge og sa, at han var dansk og søn av Torgils Tuve-skit[2]. Nu tyktes Haakon, at han ikke hadde nogen ret til at gi bort hans fædrenearv. Men biskopen negtet tvert at gi øen fra sig. Kong Haakon fór øst til Tunsberg og var der om vaaren. Biskop Paal skrev nord til erkebiskopen og til Skule jarl om det krav, som kongen hadde reist mot ham, og spurte dem til raads i denne sak. Efter deres ordsendinger tok han det raad at dra ut av landet. Han fór først øst til Gautland og derfra til Danmark og saa syd til Saksland og stanset ikke, før han kom til paven.

[1234] 179. Da kong Haakon sat i Tunsberg om vaaren, lot han stenmuren om berget gjøre meget sterkere; han lot ogsaa reise huser til en kongsgaard der og bygge et stort skib, som han kaldte Olavs-suden. Kong Haakon dvælte i Viken en stund og fór om sommeren nord til Bergen. Da kom jarlen nordenfra, og de var begge sammen om sommeren, og alt gik vel mellem dem, som jevnlig naar de begge var sammen. Men skjønt de viste hverandre venlighet, saa gik dog deres uvenner slik mellem dem, at det ikke længe efter holdt paa at bære til en ulykke, som det siden viste sig. — Fru Inga, kongens mor, var hos ham, og han viste hende al sønlig kjærlighet. Hun blev syk om vinteren og døde før julefasten[3]. Skule jarl fór om vinteren nord til Trondheim; men kongen fór øst til Viken og sat om vinteren i Oslo. Dette var den
[1234—1235] 18de vinter i hans kongedømme.

180. Haakarlehøsten[4] kom Sturla Sigvatssøn[5] til Norge fra Island og fór

---

[1] Helgeøen (den hellige ø) i Mjøsen har sit navn, fordi der i hedensk tid som paa saa mange øer var en helligdom der. — [2] Se Sverres saga, k. 129. — [3] Advent. — [4] Saa kaldt, fordi Skule jarl høsten 1233 laa ved Haakarlestranden ved Bergen; se s. 164 ovenfor. — [5] Sturla Sigvatssøn var av Sturlaætten. Hans far Sigvat var bror til sagaskriveren Snorre Sturlassøn, hvis søn Urøkja var. Sturla drog paa pilgrimsfærd til Rom.

straks om vinteren bort fra landet ut til paven. Han kom tilbake denne samme høst og fandt kong Haakon i Tunsberg. Kongen bød Sturla til sig og talte med ham om mange saker. Han lot ilde over, hvad Sturla fortalte ham om, at det var stor ufred paa Island. Han spurte, om det vilde være meget iveien for at faa enevælde over landet, og sa, at hvis én raadde mest, vilde det være meget bedre fred. Sturla svarte, at det vilde være let, hvis den, som tok sig det for, drev saken kraftig frem og var raadsnild. Kongen spurte, om han vilde ta denne sak paa sig. Han svarte, at han med kongens raad og hjælp vilde friste, om han kunde vente slik hæder av kongen, som han tykte sig fortjene, om det lyktes for ham. Kongen sa, at han ikke skulde vinde landet med manddrap, men bad ham gripe mænd og sende dem ut av landet til Norge eller vinde deres herredømme paa anden vis, om han kunde. Sturla var ofte hos kongen om vinteren og talte med ham om denne sak. Sommeren efter at kong Haakon hadde været i Oslo om vinteren, fór Sturla til Island og var om vinteren hos sin far paa Grund[1]. Mens han var borte, hadde hans søskenbarn Urøkja Snorressøn øvet stor ufred i hans rike[2]. Om vaaren, da Sturla hadde været en vinter paa Island, fór han og hans far Sigvat med mange folk mot Snorre og vilde, at han skulde bøte de ildgjerninger, som Urøkja, hans søn, hadde øvet. Snorre vilde ikke samle mænd mot sin bror. Deres bror Tord fór mellem dem, men han fik dem ikke forlikt. Snorre flygtet da, og Sturla satte sig i Reykjaholt og tok al Snorres eiendom under sig. Derefter fór Sturla ut i Vestfjordene mot Urøkja, og det kom til et slags forlik mellem dem; men det holdt ikke længe. Her trænges det ikke at fortælle om striden mellem dem[3]. Men det endte med, at Urøkja den sommer fór til Norge efter biskop Magnus av Skaalholts raad. Derefter fór Sturla til Torleiv i Gardar og slos med ham paa Bø i Borgarfjorden[4]. Han fik da magten over Torleiv, og denne fór til Norge sommeren efter Urøkja. Da fór ogsaa Snorre Sturlassøn, Tord Kakale[5] og Olav Hvitaskjald, Tord Sturlassøns søn, til Norge. Sturla snudde da ufreden mot sine frænder Gissur Torvaldssøn og Kolbein unge Arnorssøn; hvorledes det gik mellem dem, skal siden bli fortalt.

181. Kong Haakon sat om vinteren i Oslo, som før er sagt. Da kom det paany op mange saker mellem ham og jarlen; ophavet til det var som før,

---

[1] Gaard i Øyjafjordbygden paa Island. — [2] «Rike» brukes her, som ofte i sagaene, om den myndighet, som høvdingene paa Island hadde i sine godord. — [3] Herom fortælles mere i Sturlungasaga. — [4] Vestlig paa Island. — [5] Bror av Sturla Sigvatssøn.

at de mænd gik imellem, som jevnlig pleide at spilde deres venskap. Kong
[1235] Haakon skrev om vaaren nord til jarlen og satte stevne med ham i Bergen om sommeren, for at tale om de tvistemaal, som var mellem dem. Da disse ordsendinger kom til jarlen, holdt han raad med sine venner, om han skulde fare til stevnet eller ikke. Han tyktes, sa han, at Haakarlehøsten hadde de gaat haardt indpaa ham efter lendermændenes tilraad. «Men det er mig sagt, at de ikke er mindre aakappe nu, end de var dengang. Desuten er det nu, som I vet, kommet saker til, som gjør, at jeg har endda mindre hug end før til at komme i deres vold. For Haakarlehøsten, da vi møttes i Bergen, kom Arnbjørn Jonssøn og Gregorius, søn av herr Andres[1], østenfra og blev kongens haandgangne mænd og svor hirdmandsed til ham alene; og det var stor skilnad paa denne ed og den, som alle før hadde svoret til os begge. Saa gjorde og Brynjolv, søn av Jon Staal, og mange andre har svoret denne ed; dem tror jeg nu meget mindre end dem, som er edsvorne til os begge. Baade Gregorius og Brynjolv har store sveiter.» End flere grunder fandt jarlen til, at det ikke var raadelig for ham at fare. Men de fleste av hans venner raadde til, og færden blev tilslut avtalt. Jarlen rustet sig da til at dra og sendte bud til de lendermænd, som var nordpaa. Han blev sent færdig og seilte med tyve skibe[2] syd til Møre og laa længe om høsten i Steinavaag[3].

Kong Haakon drog fra Viken med en stor hær og hadde med sig mange av de lendermænd, som var der. Han lot da ogsaa sætte frem Olavssuden, som han hadde latt bygge i Tunsberg. Den var paa 29 rum[4] og et overlag fagert skib. Da kongen kom til Gulatingslagen, bød han ut leding av alle fylker og stevnte dem til at møte sig i Bergen. Han sendte Klemet av Holm nord til Trondheim; han skulde fare til Frostatinget og sige, at kong Haakon var ment paa at fare nord til Trondheim om høsten, hvis jarlen ikke kom til møte med ham. Da det led ut paa høsten, fór kong Haakon fra Bergen med nær 40 skibe, alle store. Disse lendermænd fulgte ham: Arnbjørn Jonssøn, Lodin Gunnessøn, Simon Kyr, Hallvard Bratte, Eirik Stilk[5], Ivar Nev, Gaut paa Mel, Nikolas Paalssøn, Peter i Giske[6], og mange andre gjæve mænd.

[1] Gregorius var brorsøn til baglerkongen Philippus; han hadde syssel paa Raumarike. — [2] For at forklare den store utrustning foregav Skule, at han skulde paa pilgrimsfærd. Den engelske konge utstedte 22 juni 1235 frit leide for Skule, som over England vilde dra til det Hellige Land. — [3] Sundet mellem Hessen og Aspøen nær Aalesund paa Sunnmøre. — [4] Størrelsen siges i andre haandskrifter at være 31 eller 26 rum. — [5] Hadde syssel paa Raumarike; hans æt er ukjendt. — [6] Søn av Paal Flida; han hadde syssel paa Sunnmøre.

Han hadde meget og vakkert folk. Skule jarl laa i Steinavaag, som før er skrevet; der kom Paal Vaagaskalm til ham norden fra Haalogaland. Jarlen spurte da, at kong Haakon hadde drat sammen en stor hær og vilde fare nord til Trondheim. Han holdt da stevner med sine mænd, om han skulde fare sydover og møte kongen eller vende tilbake til Trondheim. Paal og de fleste med ham raadde ham til at fare kongen imøte, og sa, at det vilde gaa bedst, om de møttes. Men somme av jarlens nære venner raadde fra og sa, at det var bedre at fare nord til Trondheim til deres fostbrødre og bie paa kongen der, om han vilde. Dette raad blev fulgt. Jarlen snudde om til Nidaros, stevnte hester til sig og rustet sig til at fare til Oplandene. Men Paal Vaagaskalm og flere andre raadde fra denne færd og bad ham bie paa kongen. Det raad blev da tat, at Paal skulde fare syd paa Møre til kongen. Han møtte kongens flaate ved Solskel[1], men fandt ikke kongen selv; ti han var seilfærdig. Da seilte de alle ifølge nord til Trondheim, og da de kom til Leiranger[2], fik Paal kongen i tale; han hørte venlig paa ham og sa, at han trodde, alt vilde gaa vel, om han og jarlen møttes.

182. Den nat, da kongen laa i Leiranger, var Skule jarl paa Medalhus[3] og red derfra ut til Orkedalen og vilde fare syd over fjeldet. Han hadde meget og vakkert folk. Da han kom op til broen over Orkla[4], skiltes mange av hans venner og haandgangne mænd fra ham, baade hirdmænd og skutilsveiner; men somme skiltes fra ham paa Opdalsskogen. Mellem dem var Andott Skakalokk[5], Elju-Bjarne[6], Reidar Dyn[7] og mange andre, som før var blit kaldt kjæmperne til jarlen. Da blev dette kvædet:

Skules hirdmænd storord brukte,
stand de holdt, mens fuld var skrukken.
Tæt de drak, de danske kjæmper[8],
drog ei over fjeld og skoger.

Siden blev, da færd sloges fore,
slemme knur og tyndt om stangen;
eder brøtes mot bror til Inge[9],
ingen vilde længer følge.

183. Da kong Haakon kom til Nidaros, blev det sagt ham, at jarlen var redet bort. Han sendte da med sine venners raad Paal Vaagaskalm og Ivar Nev efter jarlen. De traf ham i Opdal og sa, at kongen vilde, at han skulde snu om, og at de skulde forlike sig og sitte begge sammen i Trondheim om

[1] Ø paa nordsiden av Stabben i Edøy prestegjeld paa Nordmøre. — [2] Lensviken i Rissen, litt indenfor Agdenes i Trondhjemsfjorden. — [3] Melhus i sognet av samme navn i Guldalen. — [4] Rimeligvis broen ved Vangsgraven i Rennebu. — [5] D. e. «med lok, som skaker eller ryster». — [6] D. e. den utholdende Bjarne. — [7] D. e. døn, larm. — [8] Disse ord viser, at Skule av kong Valdemar i Danmark hadde faat danske krigere. De tre ovenfor nævnte mænd var vel førere for denne flok. — [9] D. e. Skule.

vinteren. Jarlen holdt da samtale med sine mænd, og de fleste raadde ham til at vende tilbake. Men somme sa, at det saa ilde ut saa snart at gjøre om det raad, han hadde tat. Jarlen svarte: «Jeg ser, at det vilde være raadeligere at snu om; men de faar raa, som egger mig til at fare sydpaa.» Derefter tok han veien op til fjeldet og videre sydover. Da kong Haakons sysselmænd paa Oplandene spurte, at jarlen var kommet nordenfra, tok de alle de skibe, som var i Mjøsen, og gik ombord paa dem, 11 sveitehøvdinger. Formænd for dem var: Gregorius Andressøn, Haavard av Sundbu[1], Aslak Smørstakk, Jon Ketling, Aamunde av Folavold, Dag av Grova[2], Odd Eirikssøn og Sakse Bladspjot. De hadde mandsterke sveiter. Skule jarl stanste ikke, før han kom til Hamarkaupang paa Hedemarken; der dvælte han en stund med alle sine mænd.

184. Paal Vaagaskalm og Ivar Nev kom tilbake til kongen og sa ham om jarlens færd. Kongen talte da med erkebiskop Sigurd og sine raadgivere og spurte dem tilraads om, hvad han skulde gjøre. Folk tyktes, det saa ilde ut nu, da jarlen var faret sydpaa over fjeldet til det rike, som kongen alene raadde over. Erkebiskopen bad kongen finde paa et raad, saa freden kunde staa vinteren over. Kongen sendte da med erkebiskopens og andre av sine venners raad abbed Bjørn av Holm[3], Ivar av Skedjuhov og Vilmund Pilt med nogen mænd sydover efter jarlen og bød dem sige ham, at han om vinteren skulde ha en tredjedel av alle sysler i Oplandene og Viken, saa at freden kunde staa, til begges venner fik faret mellem dem. Da abbeden og de andre sendemænd kom til Hedemarken, sendte de bud til sysselmændene og fortalte dem kongens tilbud, og bad dem ikke at bryte freden, før det viste sig, hvorledes jarlen tok deres erende op. Men da abbeden kom til Hedemarken, hadde jarlen sendt sin skutilsvein Nikolas av Mors[4] op paa Hedemarken for at ta alle kongens indtægter der. Sysselmændene hadde faat nys om dette og vilde gaa Nikolas imøte, og hvis abbeden var kommet to nætter senere, da vilde freden mellem jarlen og kongens mænd ha været brutt. Abbeden fandt jarlen paa Hamar og sa ham kongens tilbud. Jarlen tok da et klokt raad. Han tok imot disse vilkaar og lovte fred, indtil deres venner kunde fare mellem dem. Derefter snudde abbeden og hans følge nordover igjen; men nogen av dem fór ut i Viken i kongens erender. Skule jarl satte nu mænd i

[1] Sandbu i Vaage i Gudbrandsdalen. — [2] Rimeligvis Grue i Udenes sogn, Nes paa Romerike. — [3] D. e. Nidarholm kloster. Han kaldtes ogsaa Rita-Bjørn («Skrive-Bjørn»), fordi han var saa dugelig til at føre pennen. — [4] Rimeligvis den gaard, paa hvis grund byen Moss nu ligger.

tredjedelen av alle sysler paa Oplandene og i Viken. I Borgarsyssel satte han Arne Rova[1] og Finn Knatt. Siden fór jarlen ut til Oslo og derfra til Tunsberg; der var iforveien de kongsmænd kommet, som hadde faret nordenfra med abbeden.

185. Da kong Haakon sendte Bjørn abbed til jarlen, lot han Arnbjørn Jonssøn og alle de lendermænd, som var fra Viken, fare hjem og bød dem at verge hans rike, om jarlen gjorde nogen ufred der. Arnbjørn skulde være formand for dem, og kongen bad dem følge ham som bedst, om noget stod paa. De fik god bør og kom til Viken litt efter jarlen og laa i Grindholmesund[2], mens han var i Tunsberg. Skule jarl lot da de mænd, som kongen hadde sendt nordenfra med abbeden, fare til dem og bad dem stevne alle lendermændene til sig til Tunsberg. Men de svarte, at kongen hadde git bud om, at bare Eirik Stilk, som fór med breve fra kongen, men ikke de andre lendermænd, skulde finde jarlen. Da lendermændene spurte, at jarlen fór med fred, skiltes de i Grindholmesund og fór hver i sin syssel; men Eirik fór med brevene til jarlen. Da Arnbjørn kom hjem til Valdisholm, sendte han bud til de sysselmænd, som jarlen hadde sat der, og bød dem fare bort; han sa, at han ikke vilde dele Borgarsyssel med nogen, før han hadde kongens ord for, at han skulde gi det fra sig. Jarlsmændene fór til jarlen og fortalte ham Arnbjørns ord. Kongens sendemænd, som var i Tunsberg, tok, uten at jarlen visste det, mange penger ut av Lavranskirken[3] og hadde dem med sig nord til kongen. De kom juleaften til Nidaros og fortalte kongen de tidender, de visste fra Viken. Venner av kongen, som hadde faret østenfra, hadde sagt, at det var mange hos jarlen, som egget ham til ufred mot kongen og til ikke længer at la sig jage bort fra sine eiendommer og sin odel; men selv sa de, at de ikke tyktes vite, om freden vilde holdes vinteren over. Skule jarl fór efter julen syd til elven og dvælte meget længe i Konungahella. Der kom [1236]
mange mænd til ham og gik ham tilhaande. Mellem dem var Alv av Leivastader[4] med en sveit og Torgils Slydra. Vesete unge og hans bror Algaute var iforveien kommet til jarlen. Birkebeinerne kaldte disse mænd, som da blev jarlens haandgangne mænd, for vaarbelger[5]. Alv hadde før været huskarl hos Arnbjørn. Alle disse egget jarlen meget til at reise ufred og ikke la kong Haakon sitte over sin brorsarv. Jarlen hørte altfor meget paa deres tale, som det siden viste sig.

---

[1] Tilnavnet betyder en tyk, busket hale. — [2] Vrængen mellem Nøterø og Tjømø. — [3] Laurentius-kirken i Tunsberg. — [4] Sandsynligvis Løvestad i Spydeberg i Smaalenene. — [5] Navnet betyder «vaarskind»; om vaaren er skindene daarligere end om vinteren.

Kong Haakon sat om julen i Trondheim. Dette var den 19de vinter i hans
[1235—1236] kongedømme. Erkebiskop Sigurd bad kongen om endda engang at sende bud til jarlen, forat freden kunde holdes. For erkebiskopen tyktes da at ha spurt, at det saa ufredlig ut i Viken. Efter dette blev Bjørn abbed og Vilmund Pilt sendt til jarlen med tilbud om forlik. Kongen sendte ogsaa bud til Munan biskopssøn[1] og de andre sysselmænd paa Oplandene, at de alle skulde fare til Arnbjørn Jonssøn og holde sammen, til det viste sig, hvorledes det gik med abbedens erende til jarlen. Abbeden fandt jarlen i Konungahella om vaaren i fasten og bar sit erende frem. Mange, som var venner av begge, la et godt ord ind, og jarlens hug tok til at bøies; men før de kom, var det like ved, at jarlen vilde reise ufred.

186. Skule jarl fór nordover fra Konungahella, da det led ut i fasten[2]. Han sendte iforveien bud til Arnbjørn Jonssøn, at de skulde møtes og holde ting paa Eidsberg. Arnbjørn kom til tinget ifølge med Eirik Stilk, Munan biskopssøn og mange andre sysselmænd fra Oplandene. De hadde vel tre hundrede mand, alle vel væbnet, og kom til Eidsberg før jarlen og satte sig under utsiden av kirkegaardsmuren. Arnbjørn sa, at før skulde de slaas med jarlen end gi sit minde til ting, som var til vanhæder for dem. Skule jarl kom paa tinget med halvfjerde hundrede mand; men denne flok var ikke saa godt rustet som de andre. Jarlen hadde en hvit filthat paa hodet og sat paa en vakker hest. Arnbjørn hadde sagt til sine mænd, at han alene skulde svare paa jarlens tiltale. En kort stund, efterat tinget var sat, tok jarlen til orde: «Hvorfor har du, Arnbjørn, jaget bort mine sysselmænd, som jeg hadde sat i den tredjedel, som kongen lot mig faa i vinter?» Arnbjørn svarte: «Fordi jeg staar fast paa ikke at gi fra mig det len, som kongen har git mig, før jeg vet med visshet, at han vil ta det fra mig.» Da sa jarlen: «Tok du ikke først mot halve Borgarsyssel av mig, og gav du mig ikke dengang gode løfter, endda du bare har holdt dem saa som saa?» «Sandt er det,» svarte Arnbjørn. «Ikke var Haakon dengang mindre konge end nu, selv om han nu er kommet mer til skjels aar og alder,» sa jarlen, «og hans ord om de len, som han lar mig faa, agter jeg nu ikke mindre end da. Men er du end fremfor andre lendermænd i Norge, saa tykkes det mig likevel, at I alle er ovdjerve, naar I forholder mig det, som kongen vil jeg skal ha.» «Sandt er det,» svarte Arnbjørn; «jeg tænker, at ingen lendermand skal ta fra mig det, som kong Haakon gir mig, og for ingen mand er jeg ment paa at bøie hals uten for

[1] Kanske søn av biskop Askell i Stavanger; blev senere lendermand. — [2] Sidst i mars.

kong Haakon, ikke engang for den hvite hætten, som nu er her paa tinget.» Da sa Bjørn, at han hadde brev fra kong Haakon, som denne bød bare skulde læses op for jarlen og Arnbjørn; han bad dem derfor gaa ind i kirken og tales ved der. Da de kom derind, læste abbeden op de ordsendinger, som kongen hadde git ham med til Arnbjørn og de andre høvdinger, og sa, at kongen vilde, at de alle skulde hjælpe til at faa forlik mellem ham og hans maag. Det var sandt, sa han, at kongen hadde git op en tredjedel av alle sysler paa Oplandene og i Viken til kosthold for jarlen om vinteren. Arnbjørn begyndte da at bli mykere i sin tale, og alt gik noksaa taalelig mellem dem. Jarlen tok da under sig en tredjedel av Borgarsyssel og fór siden nord i Viken. Bjørn abbed fór nord til kongen med forlikstilbud. Det blev da avtalt, at de skulde møtes i Bergen om sommeren, og at de skulde gi hverandre gissler til dette møte.

187. Skule jarl var i Viken om sommeren; mange mænd gik ham da tilhaande, og han drog meget folk til sig. Han fik sig skibe og tok fartøier fra bønderne, uten at spørge om det. Margrete-messe om sommeren[1] holdt han Borgarting. Da lot han ta Arnbjørn Jonssøns skib og var ment paa at ha det med nordover. Men Arnbjørn hadde i forveien latt bore huller i skibet og hugge indholtene over, saa det fyldtes, straks det kom paa vandet; det blev siden sat paa land igjen.

Ved denne tid kom Sigurd, kongens søn, og Ingemund Puss[2] nordenfra som gissler fra kongen til jarlen. Men iforveien hadde Aasulv jarlsfrænde og Jatgeir skald faret som gissler til kongen. Da jarlen var færdig, fór han nordover til Bergen og la til i Kongshavn[3]. Det fór da mænd mellem dem, og jarlen sa, at han ikke vilde lægge til byen, før han fik tilsagn om, at hans søn Peter efter hans død skulde ta den del av landet, som han hadde faat ved skiftet. Da dette budskap blev bragt for kongen, negtet han det rent ut og sa, at aldrig skulde andet avkom av jarlen arve Norge end det, som var kommet av dronning Margreta. Efter dette fór mænd paany mellem dem; erkebiskop Sigurd hadde allermest del i at faa dem forlikt. Jarlen la da til byen; det blev holdt stevner, og med erkebiskopens raad og efter andre gode mænds bøn blev det gjort nyt forlik mellem dem. Det blev da avtalt, at de begge skulde sitte i Bergen om vinteren og holde ett bord, slik at jarlen hver tredje dag skulde lægge kosten til. Denne vinter gik alting vel mellem dem, som det jevnlig gjorde, naar de begge var sammen; for da blev det baaret

[1] 20 juli. — [2] D. e. pung. — [3] Ved Alvøen syd for Bergen.

færre løgner mellem dem, naar det var saa let at motbevise dem, at de straks selv kunde faa sandheten frem. — Denne sommer kom Urøkja Snorressøn fra Island og fortalte om den store ufred, som hans frænde Sturla hadde vakt der; kongen syntes, at det saa ut til, at Sturla hadde faret haardere frem, end han hadde raadd ham til.

[1236—1237] 188. Dette var den 20de vinter i kong Haakons kongedømme, da han og jarlen sat sammen i Bergen. I fasten gjorde de sig rede til at fare nord til
[1237] Trondheim. Aftenen før kæresøndag[1] seilte kongen forbi Stad og fik motbør, saa at han maatte lægge ind til Anger[2]. Men jarlen seilte om søndagen fra Sild[3] og fik saa strykende bør, at han samme dag la til ved Sandulvsstader[4]. Han sat paa Rein i paasken. Kongen fik sent bør. Han kom til Nidaros ved paasketider; der møttes han og jarlen efter paasken og sat sammen i kaupangen om vaaren. Det blev da efter erkebiskop Sigurds raad sendt bud til biskop Paal i Hamar, at han skulde komme nord til forliksstevne med kong Haakon. Da biskopen kom, blev det holdt stevner om den sak, som var mellem ham og kongen; men det gik sent med forliket. Biskopen var jevnlig mere strid paa de stevner, som jarlen var tilstede ved. Men tilslut forliktes de dog paa de vilkaar, at kongen fik øen og isteden la til bispestolen andre eiendommer, som han likte og som biskopen var villig til at ta imot.

[1237] 189. Om vaaren hændte det i Trondheim en liten ting, som viste, hvor nær de stod, som vilde spilde venskapet mellem kongen og jarlen. Det gik slik til. Gunnar kongsfrænde var dengang hos kongen. Han hadde hat kjegl med jarlens gjester, og de tyktes, de hadde lidt ilde medfart av ham. Litt efter fór Gunnar ut paa Næss[5] og agtet sig til den syssel, som kongen hadde git ham. Men natten efterat Gunnar var faret bort, blev det sagt kongen, at Gunnar var dræpt, og at jarlen hadde sendt gjester efter ham og latt ham dræpe. Kongen lot straks sin lursvein kalde og klædde sig; alle løp til vaaben. Jarlen sov i et andet hus et litet stykke borte. Han vaaknet ved gnyet, løp op og gik ut i svalene. Han saa da, at dronningen stod derute i gaarden. Jarlen spurte hende, hvad meningen var med det. Hun sa, hvad det var paa færde. Han bad hende være rolig, og sa, at det ikke var nogen fare.

---

[1] 4 april, saa kaldtes 5te søndag i fasten, hvis evangelium (Johannes 8, 46—48) om de anklager, jøderne førte mot Jesus, synes at ha git den dens navn. — [2] Havn paa østsiden av Sandøy paa Sunnmøre. — [3] Øen Silden i Selje prestegjeld i Nordfjord. — [4] Sandstad paa sydsiden av øen Hiteren. — [5] Byneset ved Trondhjem.

Jarlen klædde sig da. Imens kom Sigurd kongssøn til hans herberge, og de gik begge ut. Det viste sig da, at det ikke var andet end løgn og et falsk rygte, som onde mænd hadde sat ut.

190. Samme vaar holdt kong Haakon Øreting; der kom det en mængde folk, og paa dette ting øket han jarlens navnebøter og gav ham hertugnavn. Dette værdighetsnavn hadde ingen før faat i Norge. Med denne navnbot gav kongen mange sømmelige gaver til hertugen, og det blev da paany venskap mellem maagene.

191. Paa den tid, da kong Haakon og hertug Skule raadde i Norge, var Fridrek, sønnesøn av keiser Fridrek, keiser over Romaborgs rike[1]. Han var en stor og framifraa høvding, og mange gjæve høvdinger fra andre lande søkte paa den tid hans venskap. Keiseren sendte mænd nord til Norge til kong Haakon og hertug Skule. Det var længe før den tid, som det nu fortælles om. Den mand, som var formand for sendefærden, het Viljalm. De bragte mange presenter[2] til kongen og jarlen, og disse sendte til gjengjæld ting, som var vanskelige at faa i keiserens lande, og som der tyktes at være klenodier. Siden begyndte sendefærder mellem keiseren og kong Haakon. Den første sendemand, som fór fra kongen, var Gudleik av Ask[3]; han fandt keiseren i Sikiløy[4], og denne tok vel mot ham. Siden fór Nikolas Paalssøn; han var længe i keiserens gaard og nød stor hæder hos ham; ingen nordmand var i den tid blit tat saa vel mot utenlands som han. En tid efter fór Roe kongsfrænde[5] og Baard, bror til Isak i Bø[6], ut til keiseren. Baard fór fra jarlen; men Roe tyktes ikke, at han fortalte greit og sandfærdig om kong Haakons og hertug Skules mellemværende. Derefter fór mest en mand, som het Heinrek, mellem keiseren og kong Haakon; han var tysk av æt, men fostret i Norge; han blev kaldt Heinrek sendemand. Han fór mange sendefærder mellem dem med gjæve sendinger. Av det blev det det største venskap mellem keiseren og kong Haakon.

192. Om vaaren, da kong Haakon og hertug Skule sat i Trondheim, hadde Baard Isaksbror og Haakon Duva paa jarlens vegne syssel paa Hedemarken; ti landet var da delt slik, at hertugen hadde en tredjedel av alle sysler i hele Norge. Der gik det saa ilde, at Baard tok en kvinde med vold;

[1] Keiser Fredrik II (1215—1250) var sønnesøn av keiser Fredrik Rødskjeg (Barbarossa). — [2] Ordet «present» (presenta), som ved denne tid kom ind i oldnorsk, er laant fra mlat. praesentia, fr. présent. — [3] Han var kongens stallare. — [4] Sicilien. — [5] Den samme, som ellers kaldes Roar kongsfrænde. Roar var ogsaa i 1217 sendemand til kongen av England. — [6] Isak i Bø var sysselmand i Sogn og lendermand.

hun var gift med Tord, søn til Fridrek Slavse, som alle tider hadde været en tro ven av kong Haakon. Men paa raad med Baard og medvitende hadde Haakon Duva været. Kong Haakon og hertug Skule spurte dette i Trondheim og lot ilde derover, som ventelig var; og hertugen var ikke den, som aapenlyst brukte de mildeste ord.

193. Om sommeren gjorde kong Haakon og hertug Skule sig rede til at fare syd til Bergen. Før de fór, sendte kongen Jon provstesøn med nogen mænd op i landet; han skulde fare landeveien øst til Viken. Da kongen og hertugen var færdige, fór de syd til Bergen. Men før de kom dit, hadde bymændene faldt over sudermændene[1] og dræpt nogen og drevet nogen ut i sjøen; men mange var saaret. Grunden til det var, at sudermændene hadde lagt sine kugger ved bryggerne, hvor bymændene ikke vilde ha dem, og brutt sønder nogen skibe, som iforveien laa ved bryggerne. Da kong Haakon kom til byen, fik han gjort ende paa denne striden. Jon provstesøn fór til Oplandene; da han kom paa Hedemarken, møtte han i Mjøsen Baard Isaksbror, som laa der med et skib. De tok ham til fange og dræpte ham og fór siden øst til Viken. Den samme sommer dræpte Tord Fridrekssøn i Tunsberg Haakon Duva for den udaads skyld, som han og Baard hadde gjort. Disse tidender kom til kongen og hertugen. Hertugen sa ikke stort derom, men folk trodde forvisst at skjønne, at det var ham meget imot, at disse mænd var tat av dage.

194. Da det led ut paa sommeren, gjorde kongen og hertugen sig færdige til at fare øst i Viken. Da de kom til Oslo, stelte de alt istand til at sitte der om vinteren og holdt begge jul sammen. Dette var den 21de vinter i kong
[1237—1238] Haakons kongedømme. Men efter julen hadde hver av dem sit eget hushold; de drak dog jevnlig sammen om kveldene. Sommeren forut var Snorre Sturlassøn, Tord Kakale, Torleiv av Gardar og Olav Hvitaskald kommet til Norge
[1238] fra Island og var i Trondheim. Hertug Skule rustet sig om vaaren til at dra til Trondheim og fór nordover i fasten. Alt gik i venskap mellem maagene, da de skiltes, og det blev avtalt, at de skulde møtes i Bergen om sommeren; ti de merket, at det jevnlig gik bedst mellem dem, naar de begge var sammen. — Hertug Skule kom nordover før paaske[2] og sat i Trondheim om vaaren og den første del av sommeren. Hertug Skule og hans frænde Aasulv paa Austraatt blev usams om gaarden Austraatt. Fru Sigrid abbedisse[3], hertugens søster, som hadde været gift med Jon paa Austraatt, sa, at den var

[1] Sudermand (egtl. «sydmand») betyder tysker. — [2] 4 april. — [3] Fru Sigrid var abbedisse i Reinskloster, som Skule nylig hadde stiftet.

hendes tilgift[1]; men Aasulv sa, at det var hans hustru Baugeid Jonsdatters fædrenearv. Det blev holdt mange stevner om dette; men de blev ikke forlikt. Aasulv bød sig til at lægge andre eiendommer til klostret paa Rein, og hertugen sa ikke nei til det; dog blev det for denne saks skyld slut med venskapet mellem dem, og Aasulv vendte sig efter dette med sin troskap mot kong Haakon. Kongen sat om vaaren i Tunsberg; der blev hans søn Magnus født og døpt korsmessedag[2]. Siden fór kongen nord til Bergen og sat der om sommeren. Om høsten kom hertug Skule sydover, og de var begge sammen i Bergen; det gik noksaa godt mellem dem, men dog ikke som da det var paa det blideste. Hertugen laa jevnlig ombord paa sine skibe. I førstningen av vinteren rustet han sig til at fare nordover, men han blev ikke færdig før Marteinsmesse[3]. Roald het en mand, bror til Aasulv Stryk; han var kommet ut for kongens vrede for sine voldsgjerningers skyld, og kongen vilde ikke, at han skulde være i landet. Han var paa den tid i Bergen og laa jevnlig i kirkerne. En anden mand het Sigurd Kærer[4]; han hadde øvet drap paa Haalogaland og gjort endda flere voldsgjerninger. Han sat i Kristkirken; ti han turde ikke være ute for kongen og hans mænd. Hertugen gik ut forbi Kristkirken, før han la fra byen. I det samme gik Sigurd fra kirken og ombord med hertugen. Da var ogsaa Roald kommet der; de fór begge bort sammen med hertugen og var siden hos ham. Da hertugen kom nord til Trondheim, talte folk ofte om, at kong Haakons lendermænd hadde gjort meget til at spilde venskapet mellem ham og hertugen; mest gav de Gaut Jonssøn skylden. Hertugen spurte en dag paa spøk Snorre Sturlassøn: «Er det sandt, som I siger, at Odin, som egget fornkongerne sammen, med et andet navn het Gaut[5]?» «Sandt er det, herre,» siger Snorre. «Gjør nu en vise derom,» siger hertugen, «og sig, hvormeget denne Gaut ligner den andre!» Da kvad Snorre dette:

Hærfangs herre tilbød
Hildetand og Ring stridsilds
galdrer; Gaut dem egget
gny av kamp at vække[6].

Altfor længe Yngvers[7]
ufred hærstevner volder;
vel kunde stridens Valund[8]
vende sig fra striden.

---

[1] Tilgiften (egtl. «tilgaven»; oldn. tilgjǫf) var forskjellig fra bænkegaven og var en gave, som brudgommen efter overenskomst med brudens giftingsmand hadde at gi bruden og som blev hendes særskilte eiendom i tilfælde av, at de ikke fik barn sammen. Fru Sigrid maa ha været stedmor til Baugeid. — [2] 3 mai. — [3] 11 nov. — [4] D. e. en som kjærer eller klager. — [5] Gaut findes bl. a. som Odinsnavn i Eddakvadene. — [6] Harald Hildetand og Ring kjæmpet i oldtiden den navngjetne kamp paa Braavoldene. — [7] Yngve er brukt for «konge». — [8] «Kampens Valund», d. e. kampens smed, den som volder kampen. Valund var en navngjeten smed og fortidshelt. Ved denne jevnførelse mellem de to Gauter (Odin og Gaut paa Mel) maa ogsaa merkes, at de begge var enøiet.

Det blev i denne tid av hertugens mænd sagt meget, som det var let at se av, at ikke alt var, som det skulde; og mest gik det ut over kongens venner.

195. Kong Haakon sat denne vinter i Bergen. Dette var den 22de vinter
[1238—1239] i hans kongedømme. Han sendte om vinteren bud nord til hertugen, at de skulde møtes i Bergen om sommeren, og bad ham fare paa letteskuter og ikke umake bønderne til denne færd. Kongen bad de islandske mænd, som var hos hertugen, om ikke at fare hjem, før det var gjort raad om de erender, som de skulde fare med. Ti høsten iforveien var det blit spurt, at Kolbein unge og Gissur hadde holdt slag med Sturlungene i Skagafjorden, og at Stur-
[1239] lungene var faldt[1]. Kong Haakon fór om vaaren øst i Viken og dvælte længe i Tunsberg. Der kom hans venner, baade fra Viken og Oplandene, til ham. Kongen spurte nyt baade nord og syd fra landet. Han fik ogsaa høre, at hertugen hadde git Snorre, hans søn Urøkja og Torleiv lov til at fare til Island, og at han hadde git dem et skib, som han eide halvt med Gudleik av Skartastader[2]. Straks kongen fik nys om dette, sendte han brev nordover og forbød dem at fare. Brevet kom til dem, da de laa færdige til at sætte tilsjøs; men de fór ikke desmindre trods kongens farbann. Mens kong Haakon sat i Tunsberg, kom Bjørn abbed nordenfra sendt av hertugen. Kongen spurte, om hertugen vilde komme sydover til møte med ham. Abbeden svarte, at han til visse vilde komme efter kongens bud. Derefter spurte kongen om, hvor mange folk han vilde fare med. Abbeden svarte, at det vilde bli efter det, som kongen hadde sagt. Abbeden dvælte længe hos kongen, mens de breve blev gjort istand, som kongen sendte nordover. Da abbeden var reisefærdig, kom nord fra Trondheim Aasulv bonde av Austraatt paa et skib med sine huskarler; han fortalte de tidender, at hertugen hadde sat Langfredagen[3], Holm-bussen[4], Strindakollen[5] og mange andre storskibe paa vandet, og at han hadde et stort opbud. Det ord gik, at han vilde fare syd til Bergen med denne styrke for ikke at være helt i de andres vold, om noget skulde hænde sig. Abbedens færd blev nu opsat; ti det blev skrevet andre breve istedenfor dem, som alt var færdige.

Kong Haakon sendte bud til Arnbjørn Jonssøn og de andre lendermænd og lot sige dem, at hertugen drog meget folk sammen i Trondheim. Kongen

[1] Kampen stod ved Ørlygsstad ved Skagafjorden (i Islands nordlige fjerding) 21 august 1238. Sturla og hans far Sigvat faldt. — [2] Skarstad i Bindalen sydligst i Helgeland. — [3] Skibet hadde mulig navn av, at det løp av stabelen en langfredag. — [4] D. e bussen fra Holm, d. e. Nidarholm. — [5] D. e. hinden eller koen fra Strinden.

øket derfor sit utbud meget og stevnte til sig alle lendermænd og sysselmænd. Det blev da samlet en stor hær, og kongen rustet sig til at fare nordover. Hertug Skule gjorde sig ogsaa færdig til at fare sydover fra Trondheim og hadde tyve skibe, næsten alle store. Selv hadde han Langfredagen; det var paa 36 rum og det vakreste av alle skibe. Hertugen hadde en stor hær, vakker og vel rustet. Han kom til Bergen om sommeren og laa i Florevaag med sin hær. Han spurte da de tidender, at kong Haakon rustet sig til at dra fra Viken med en stor hær, og at han hadde med sig alle sine lendermænd; det blev ogsaa sagt ham, at kongen vilde ha 40 skibe. Hertugen holdt da stevner med sine mænd, om han skulde bie paa kongen eller fare unda nordover. Ti de hadde mistanke om, at kongen ikke rigtig likte deres adfærd. Det raad blev da tat, at de ikke skulde bie paa kongen, men snu nordover med hele hæren.

196. Litt efterat hertug Skule var faret bort, kom kong Haakon til Bergen og fandt der erkebiskop Sigurd og hertugens sendemænd, abbed Bjørn og Jatgeir skald. Erkebiskopen sa, at folk tyktes det saa ilde ut, hvis ikke kongen la et godt raad til. Det blev da avtalt, at erkebiskopen skulde sætte grid mellem dem om vinteren; sendemændene fór derefter nordover igjen. Erkebiskopen fik da kongens ombud i denne sak og skrev straks til hertugen og bad ham om ikke at bryte freden, før de møttes, hvordan det saa siden gik. Derefter fór erkebiskopen om høsten i sine sysler paa Sunnmøre. Da kong Haakon hadde været en stund i Bergen, gav han hjemlov til de lendermænd og sysselmænd, som hadde hjemme øst og nord i landet. Disse mænd fór da nordover til sine sysler: Sigurd, søn av erkebiskop Peter[1], Aasulv paa Austraatt, Peter paa Giske, Tore paa Borre[2], Agmund Krøkedans[3] og Arne Blakk[4]; siden vil det bli fortalt mere om dem.

197. Hertugen fór nord til Trondheim og var en tre uker paa veien. Da han kom der nord, lot han alle storskibene sætte op. Før folk visste ord av det, kom det efter hans ordsendinger en mængde folk til ham baade fra Oplandene og øst fra Viken. Men fordi at han trængte meget kost til at føde denne store skare, sendte han brev ind i Trondheim og bød ut fuld almenning.

[1] Sigurd av Husastad (?), søn av erkebiskop Peter (død 1226), lendermand. — [2] Bror til Vegard av Veradal og sandsynligvis lendermand. Borre er et ukjendt sted i Indherred. — [3] Farfar til baronen Agmund den unge Dans eller Krøkedans paa Haakon V's tid. Tilnavnet Krøkedans betyder en dans, som folk tar hverandre i haanden i. «Kraakedans» kaldes endda i Telemarken en tremandsdans med bøining under hænderne mot hverandre paa ymse sider av gulvet. — [4] Søn av Gudolv Blakk paa Blakstad i Asker.

Bønderne tyktes likevel ikke, de var istand til at rede ut saa store paalæg. Kong Haakon hadde ogsaa sendt brev til indtrønderne, at de ikke skulde finde sig i større utbud, end han selv tok av dem, som var under ham. Da nu hertugens mænd ikke fik noget ind av denne utredsel, rustet hertugen sig til selv at dra ind i Trondheim. Selv fór han til skibs; men mange sveitehøvdinger fór den øvre vei med meget folk; førstemænd for dem var: Alv av Leivastader, Vesete litle og hans bror Algaute. Hertugen la med sine skibe ind til Vaagsbru[1], og bønderne redet ut meget gods til ham, somme én mark guld[2], somme to og somme alt, hvad de eide.

198. Hertug Skule fór efter dette ind til byen igjen og holdt ofte samtaler med sine mænd og raadgivere. Disse lendermænd var da hos ham: Alv av Tornberg, Ivar av Sundbu, Baard Bratte, Baard Varg, Olav av Vigdeild[3], Erling Ljodhorn[4], Vesete litle, Klemet Fader og Guttorm av Sudrheim[5]. Hertugen talte jevnlig med dem om det, som siden kom frem, at han vilde la sig gi kongsnavn. Stundom lot han dem tale med sig enkeltvis og vilde paa den vis bli viss paa, hvad hver av dem syntes. Men det var begge slag: somme egget ham til ulov og sa, at han var blit ranet for sin brorsarv, og at han hadde ret til at bære kongsnavn efter kong Inge; men somme talte noget imot. Han hadde ogsaa jevnlig samtale med korsbrødrene og spurte dem tilraads. Av dem var det ogsaa somme, som egget ham og sa, at han var ret arving til kongedømmet, endda en anden bar kongsnavn. De læste op for ham bøker[6], og efter det hadde han ikke mindre ret til at ta kongsnavn i arv end eiendommer og odel. Hertugen hadde jevnlig nogen av korsbrødrene hos sig. Det begyndte nu at bli snak mand imellem om, at han nok hadde noget nyt raad under hænderne. Hans egen hug samtykket altfor meget med disse mænd, som raadde ham til ugagn og unytte. Og tilslut drev hans egen æresyke og de andres fortaler ham til at stevne Øreting og sende bud til de bedste bønder baade inde og ute i Trondheim.

Søndagen efter allehelgensmesse, som var Leonardus's messedag[7], gik alle folk efter sedvane op til Kristkirken, da det blev ringet til messe. Da messen var begyndt, kom mester Berg, hertugens klerk, ind i kirken og saa sig

[1] Et sted i Indherred, sandsynligvis ved Levanger. — [2] En mark guld svarer til 8 mark sølv; den gammelnorske mark hadde en sølvværdi av 31½ krone; men pengenes kjøpeevne var dengang 8—10 ganger større end nu. — [3] Gaarden Vigtil paa Frosta i Trondhjemsfjorden. — [4] Tidligere sveitehøvding hos kong Haakon og av Standhaleætten. — [5] Gaarden Sørum i Leinstranden sogn i Guldalen eller Sørum paa Romerike? Ifølge Flatøyboken var Klemet far til Guttorm. — [6] D. e. lovbøkerne. — [7] 6 november.

om, som om han speidet efter noget. Og da evangeliet var læst, kom hertugen selv med et stort følge til kirken. Han gik straks op i koret og lot kalde korsbrødrene til sig. Messen maatte stanse, mens de taltes ved; men de blev ikke sams. I samme stund hørte folk, at det blev blaast ute i byen, og at bønder, kjøbmænd og hele almuen blev stevnt til Øreting. Øystein Syre het den korsbror, som erkebiskopen hadde sat til at svare paa de vanskeligste saker[1]. Nu bad hertugen om, at korsbrødrene skulde gi lov til, at den hellige kong Olavs skrin blev baaret ut. Det varte en stund, før de svarte, for de tyktes se, hvad som var paatænkt. Hertugen spurte, hvorfor de var saa sene med at svare. De sa, at saken tyktes dem at se ugrei ut, og sa, at de gjerne vilde tale sammen alene. De gik da syd i koret; men de blev ikke rigtig enige. Vi kan bare sige litet andet om deres samtale, end at de bød, at messen skulde synges videre. Hertugen spurte paany, hvorfor de var saa sene med at svare paa hans spørsmaal. Sira Øystein bad om, at denne sak skulde vente paa erkebiskopen. Men somme av brødrene vilde, at skrinet skulde bæres ut. Hertugen spurte da Øystein: «Hvorfor vil du stadig staa imot mine ønsker og min hæder og de andre korsbrødrenes vilje?» Derefter gik korsbrødrene op til alteret, men hertugen gik ut av kirken og til kongsgaarden. Men Peter, hans søn, Arnfinn Tjovssøn og mange andre mænd blev igjen i kirken. De gik op og vilde ta skrinet ned. Da sira Øystein saa dette, gik han frem for høialteret og sa: «Vi vil, at alle mænd skal vite, at vi lyser alle dem i ban, som bærer skrinet ut uten samtykke av os korsbrødre.» Peter svarte: «Er det saa, at du indbyr os til at drikke mjød? Tak skal du ha! Ta nu ned skrinet og bær det ut!» De grep i det; men det stod fast. Peter løp da op paa alteret, skjøt knærne imot og fik paa den vis skuvet skrinet. Siden tok de umbunaden[2] og stelte med den som vanlig. Da blev ogsaa det kors, som *lignum domini*[3] var fældt ind i, og den hellige kong Olavs øks og spyd baaret ut. Hovedmænd for dette var Peter, hertugens søn, og Arnfinn Tjovssøn. Men de fleste av de andre var noget rædde.

199. Da nu disse helligdommer var baaret ut og ført ned paa strætet til kongsgaarden, kom hertugen dem imøte med hele hirden fuldt væbnet, og slik fór de ut til Øreting. Aamunde Remba[4] stod først op, hilste hertugen og hirden og holdt en lang tale. Siden talte Arnfinn Tjovssøn; men det, han sa, tyktes ikke folk meget trolig. Derefter stod Erling Ljodhorn op og sa nær-

[1] Erkebiskopen var selv fraværende. — [2] D. e. katafalken. — [3] «Herrens ved», d. e. en splint av Kristi kors. — [4] Lagmand paa Raumarike.

paa det samme som Arnfinn. Indholdet av deres tale var, at de regnet op hertugens æt tilbake til den hellige kong Olav og sa, at han var den anden arving efter kong Inge, men kong Haakon den ellevte. Paa denne vis fór flere av deres taler; men faa tyktes, at de hadde ret, uten hertugens mænd. Siden stod hertugen selv op og talte om, hvor meget skam og vanhæder han hadde faat av kong Haakon for sin godvilje mot ham; han hadde latt kongen faa baade land og tegner; men denne stelte det nu slik, at han vilde ta fra ham den tredjedel, som før var blit tilsagt ham. Mange andre klager hadde han ogsaa mot kongen. Da hertugen hadde endt sin tale, stod Ivar lagmand[1] op. Han regnet først op hertugens æt og endte sin tale med, at han alene var rette arving til Norge. Dermed gav han ham kongsnavn, land og tegner med alle de skatlande, som ligger under Norges konge. Han sluttet med et ord, som blev til litet gagn for ham, at aldrig hadde han gjort noget, som han hadde likt bedre. Siden stod Skule, som da blev kaldt konge, op og talte nogen ord. Derefter gik han til skrinet, la sin haand paa det og svor at holde den hellige Olavs lov og øve retvishet som en god konge mot sine tegner. Saa kaldte han sine lendermænd og efter dem skutilsveinene og hirdmændene og tilslut bønderne fra alle fylkene frem og lot dem sverge sig troskapsed. Endda det her bare er fortalt faa ting om disse hændelser, saa hændte det dog meget der, som var frasagn værd. Da tinget var slut, fulgte Skule skrinet hjem. Han blev ikke møtt med nogen procession, og det blev ikke ringet til ære for ham. To korsbrødre møtte skrinet utenfor Olavskirken og ledsaget Skule. Folk tyktes likevel at finde, at korsbrødrene ikke var saa uvenlige i hugen mot Skule, som en kunde vente. Da alt dette var slut, fór hver til sit. Men Skule holdt den dag gjestebud for sine mænd.

200. Det var faa av kong Haakons hirdmænd indenbys, da tinget holdtes, men færre siden. Grim Keikan[2] het en av dem. Da han tyktes at ha sandspurt om hertugens tiltak, fik han sig en hest og red som skyndsomst ut til Guldalen. Der hadde han en gaard og fandt han sin kamerat, som hadde bundet sig til, at de skulde fare til kong Haakon og bringe ham bud, saa snart de spurte nyt om hertugens tiltak. Men hans kamerat vilde nu ikke fare. Grim fór likevel og kom frem syd i Surnadal[3] og fór derfra til Tingvold[4]. Der fandt han Aasulv bonde og bad ham fare med sig eller ogsaa ta sig i

---

[1] Lagmand i Trøndelagen efter Gunnar Grjonbak. — [2] Tilnavnet kommer av oldn. keikr «tilbakebøid». — [3] Surendalen paa Nordmøre. — [4] Tingvold paa Nordmøre.

vare. Siden fór han til Arne Blakk og bar bud til ham, og derfra til Peter i Giske og sa det til ham.

201. Efterat hertug Skule hadde latt sig gi kongsnavn, kaldte han sine lendermænd og raadgivere til sig og spurte, hvad for et raad var det likeste at ta til. Somme raadde til, at han straks skulde fare sydover mot kongen med hele sin styrke, før det kom nys derom iforveien; for alle veier blev vogtet, baade paa sjø og land. Somme gav det raad, at han skulde fare op i landet med hele sin hær og være der, mens vinteren var paa det haardeste. Somme egget ham til at bli i Trondheim, til det blev vaar, og ruste sig der som bedst. Det var ogsaa nogen, som gav det raad at skifte sin hær og sende folk ut alle vegne fra sig og la dræpe de kongsmænd, som de fik tak i. Dette raad blev tat, for det hadde han selv mest hug paa. Disse sveitehøvdinger fór nord paa Haalogaland: Algaute, Paal Pott[1] og Sigurd Patten. Til Oplandene fór Ivar i Sundbu, Alv av Leivastader, Vesete litle, Gudine Geig[2], Sigurd Tolessøn, Sigurd Hit[3], Ulv Fase[4] og Eirek Gullvægg med fem hundrede mand. Sydover mot kongen sendte han Olav av Vigdeild og Guttorm av Sudrheim med hirdmændene, gjestene og kjertesvendene og den største og bedste del av hæren.

202. Kong Haakon hadde før om høsten sendt to av sine hirdmænd nord til hertugen med breve; den ene het Ivar Korne, den anden Gunnar Mirman[5]. De var tjenestemænd til dem begge og hadde tit faret mellem kongen og jarlen. Da de hadde git hertugen brevene, dvælte de nogen nætter der og blev stelt vel med. Men ikke før hadde de faat svar fra hertugen, før de gjorde sig reisefærdige. De var i lag hos hertugen om dagen; han gav dem orlov til at fare og hundrede alen vadmel til reiseklær. Siden fór de sin vei ut til Folskn[6] og dvælte en stund paa kongsgaarden, for de ventet sig ikke nogen fare.

Den dag, da hertugen lot sig gi kongsnavn, sendte han sine brevsveiner paa en skute ut mot Ivar og Gunnar; Gaut Vaarbelg og Sigurd Saltsaad var formænd for dem. De kom uforvarende til Folskn og dræpte straks Gunnar

[1] Potte, gryte. — [2] Gudine er egentlig et engelsk navn (Godwin); tilnavnet betyder «trussel, skade». — [3] En anden Sigurd Hit (farfar til denne?) faldt i Nordfjorden paa Magnus Erlingssøns side i 1184. Tilnavnet betyder bælg, flettet skind. — [4] Kanske en svensk mand. Der var ved denne tid en svensk jarl av Folkungeætten ved navn Ulv Fase. Tilnavnet kommer av svensk fasa, «frygt»? — [5] Tilnavnet er tat fra hovedpersonen i den romantiske Mirmansaga; Mirman var søn til jarlen i Saksland og blev konge paa Sicilien. — [6] Stor-Fosen utenfor Trondhjemsfjorden.

inde i stuen. Ivar Korne var ute i et loft og kom sig ut gjennem en glugge i bare skjorte og linbrok. Han vilde ind i kirken; men den var laast. Det stod en stige ved kirken; han kløv paa stigen og op paa kirketaket og var der om natten; men de løp rundt om den og passet paa. Om morgenen var Ivar mest død av kulde. Han bad om grid, men fik det ikke. Siden gik en mand op paa stigen og stak ham med et spyd. Ivar faldt da ned og var død; men hans blod og indvolder laa efter paa kirken. Dette var det tredje aar, efterat kong Haakon hadde latt kirken vie. Derefter fór vaarbelgene ut til Ljoksna[1]. Der bodde det to brødre, som var baade kongens og hertugens hirdmænd; de blev kaldt ljoksnasveinene. De var inde i stuen, da vaarbelgene kom og søkte mot stuen. Men de verget sig vel og mandig. Vaarbelgene fór da op paa taket og skjøt staurer ned paa dem. Brødrene saaret nogen av vaarbelgene, og en av dem døde; men tilslut faldt de med god hæder. Vaarbelgene rante alt, som fandtes der, saa det ikke var noget igjen, hverken mat, drikke eller klær. Siden fór de ind til byen og fortalte hertugen, hvorledes de hadde utrettet sit erende.

203. Skule hertug hadde faat nys om, at Tore av Borre, bror til Vegard Veradal, hadde faret nordover fra kongen. Hertugen hadde git Sigurd Fertil og Øystein paa Aurar[2] syssel paa Sunnmøre. Han bød dem ta Tore av dage, hvor de end fandt ham. Da de fór fra Nidaros og kom ut til Fladke[3], spurte de til Tores færd, at han var kommet søndenfra. De avtalte da, at Øystein skulde fare langsmed sørlandet og Sigurd snu ut til Raudabjørg. Tore hadde faret langsmed det nordre land; han vilde ta beneste veien hjem og tænkte ikke at komme til byen. Sigurd møtte ham ved Raudabjørg. Tore tyktes, det saa ut til at være unødig at bede om grid, og grep straks til vaaben; men alle vaabnene var bundet i lasten, saa han fik ikke verget sig. Der faldt Tore og en anden hirdmand, som het Hedin. De andre mænd, som var paa skibet, dengte de; saa tok de skibet og alt, som var ombord, og Tores søn Torberg og fór ind til byen med det. Torberg fik grid efter mange mænds forbøn og var siden hos hertugen. Erkebiskop Sigurd seilte indefter Trondheimsfjorden og fik ikke høre om tinget, før han kom til Leiranger. Han tyktes da, at det saa værre ut, end han hadde tænkt. Han sendte straks brev til kong Haakon og fortalte ham disse tidender. Selv fór han ind til byen.

Hertug Skule hadde, som før er sagt, sendt mænd fra sig til Haalogaland.

[1] De to øer Leksen utenfor Trondhjemsfjorden. — [2] Kanske gaarden Aure i Søkelvens sogn paa Sunnmøre. — [3] Gaarden Flak i Byneset ved Trondhjem.

Algaute fór den indre vei over Eldu-eid[1] og Paal Fot og Sigurd Patten den ytre vei til skibs. De dræpte først en mand, som het Jon, og en anden, som het Jon Svarte i Bjorøy[2]. Derfra fór de til Torgar[3] og rante fra en mand, som het Ingjald, og tok skuten hans. Derfra fór de til Brunnøy[4] og tok der en anden skute og videre til Tjolgarheim[5], hvor de rante alt for Jon Silke. Men hans hustru sendte bud ut til Veiga[6], og han fór straks til Guttorm i Bjarkøy, som da hadde kongens syssel i den søndre del av Haalogaland; de møttes paa Herøyene[7], og Jon fortalte ham de tidender, han hadde spurt; men Guttorm vilde ikke rigtig tro paa det. De gik begge ombord paa et skib og rodde over til gaarden Sandnes[8]. Mens de sat i stuen om kvelden, kom en av vaarbelgenes speidere ind. De fik mistanke, og Guttorm slog ham med en øksehammer; men han kom sig bort derfra. Siden gik de ind i kirken og tænkte at være der om natten. Men ved solnedgang kom vaarbelgene, kringsatte kirken og bad dem gaa ut. Da de ikke vilde det, sa vaarbelgene, at de vilde brænde kirken. Guttorm svarte, at det skulde de ikke ha nødig at gjøre. De lovte ham da slik grid, som den hellige kong Olav hadde sat for den hellige kirke, og paa det gik han ut. Paal Fot grep ham straks, og saasnart han var kommet ut av kirkedøren, blev han dræpt. Jon Silke kom sig ut gjennem sanghusdøren og løp ut paa akeren østenfor kirken; der blev han fældet De tok meget gods der og en tretten-sesse, som Guttorm hadde eid. Siden fór de ut til Sande[9]; der dræpte de Paal Daalks[10] sønner, Olav Daalk og Jon Sylgja, som var kongens hirdmænd, og tok alt, hvad de eide. Derfra fór de ut til Arnøyene[11] og dræpte der Aasbjørn Nebbe i Medalbu[12], kongens skutilsvein, og rante alt gods. Derfra fór de nord i Salpte[13]; der bodde en mand, som het Einar prest; han var hirdmand, men var ikke hjemme; de rante meget gods der. Derfra fór de nord til Leirnes[14]; der bodde nogen mænd, som kaldtes Bollessønnene; deres liv blev berget derved, at de den dag var faret ut til Skrovar[15]. Den samme kveld kom to mænd dit av Ivar

[1] Namdalseidet. — [2] Bjørøy i Flatanger i Namdalen. — [3] Øen Torget i Brønnøy paa Helgeland. — [4] Brønnøy i Søndre Helgeland. — [5] Tilreim i Brønnøy. — [6] Øen Vega i Helgeland. — [7] I Herøy prestegjeld paa Helgeland. — [8] Gammel storgaard paa Alstenøy. — [9] Gaard i Trænens herred, Lurøy prestegjeld, paa Helgeland. Haandskriftet har i Salpta (til Saltenfjorden), men det er galt. Sande er en gjetning av P. A. Munch. — [10] Dálkr betyder paa gammelnorsk omtrent det samme som sylgje (Sylgja), «spænde, kappenaal». — [11] Nu Arnøen i Gildeskaal i Salten. — [12] Ikke den mellemste gaard i Arnøene, men Melbu i Hassel i Vesteraalen. — [13] Saltenfjord i Nordland. — [14] Leines i Ledingen sogn, Steigen herred i Salten. — [15] Skrofar nu Skraaven i Vaagan herred i Lofoten.

Peterssøns[1] sveit, Eirik Hvite og Tord Tand; de blev begge dræpt. En kjøbmand, som het Jon Smædra, blev ogsaa saaret der. Vaarbelgene stelte slik med Bollessønnenes gaard, at de satte en byrding, som de eide, paa vandet og lastet alt deres gods, undtagen buskapen, paa den. Næste dag fór de til Hamarøy[2] og tænkte at dræpe Haakon Raud. Paa veien møtte de en færge, og ombord paa den fortalte de, at Haakon hadde faat nys om ufreden. Siden fór de tilbake til Leirnes. Men straks Haakon fik nys om deres færd, skar han op hærpil og stevnte folk sammen; de hadde syv skuter, vel bemandet. Det blev sagt dem, at nogen ransmænd var kommet til Leirnes og hadde tat bort for brødrene. Om morgenen i dagningen kom de til Leirnes. Vaarbelgene hadde ladet en skute med sine vaaben. Haakon bad sine folk ro mot dem som mandigst; men da vaarbelgene hørte dette, sa Paal Fot: «La os flygte unda! Der kommer saltværingene og vil hevne Guttorm.» Algaute var da kommet til. Han laa paa den anden side av nesset med en tretten-sesse; der laa ogsaa byrdingen til Bollessønnene. Paal løp over nesset og bad dem hugge landtaugene over; han sa, at alle kameratene hans var dræpt. De tok da Paal ombord og rodde til Leirnes; men da var Haakon og hans mænd borte. Det fór da ordsendinger mellem Bollessønnene og vaarbelgene, og de tok sig grid; Ivar Bollessøn skulde følge dem syd til Nidaros; de kom dit før jul. Hertugen likte ikke, at de hadde tat Guttorm bonde og Jon Silke ut av den hellige kirke og dræpt dem, og lot dem sætte i jern; men han tok under sig størstedelen av det gods, som de hadde hat med sig nordenfra. Ivar Bollessøn forliktes med hertugen paa det vilkaar, at han skulde rede ut tolv mark guld, omframt det, som var blit ranet fra ham. Saaledes løste han sit og sin brors liv.

204. Alv av Leivastader og de, som var sammen med ham, fór, som avtalt var, til Oplandene med fem hundrede mand. Da de var kommet øst over fjeldet, dræpte de Olav Fridassøn[3] og hans søn og en mand, som het Ivar Veg. Men de fleste kongsmænd hadde da faat nys om dem og gjemte sig i kirker eller skoger. Da de kom øst i dalene, skilte Sigurd Tolessøn sig fra dem og tok veien til Østerdalene; der dræpte han Leivssønnene. Men de andre sveitehøvdinger fór ut til Oslo. Der var ogsaa Baard Bratte, hertugens lendermand; men det var faa av kongens mænd der. Vaarbelgene sendte

[1] Kongelig lendermand eller sysselmand, søn av Peter i Giske? — [2] Hamerøy i Salten. — [3] Av det sjeldne navn Frida kjendes bare en datter av Kolbein Ruga og søster til biskop Bjarne paa Orknøene (død 1222). En kvinde av samme navn levde 1342 paa Ringsaker.

bud til Baard, at han skulde se til at faa dræpt saa mange kongsmænd, som han kunde. Men Baard var en bra kar; han sa kongsmændene det, han hadde spurt, og bad dem ta sig i vare. De fleste av dem søkte da til kirkerne og berget saaledes sit liv. Vaarbelgene kom uforvarende til byen om natten og dræpte Sigurd Pakten, Grim Magne, Aasulv og seks andre mænd. Derefter dvælte de en stund i byen. Vesete fór øst i Viken og holdt til en tid der; men han dræpte ingen; ti han var ræd for, at bønderne da vilde samle sig mot ham. Hertugen hadde sendt en islandsk prest sydover med Vesete til herr Knut, med det segl og merke, som hans far Haakon jarl hadde hat, og bød ham at bli hans jarl, som han tyktes, de før hadde talt litt om. Men herr Knut [1239]
vilde ikke høre paa dette og bad presten fare bort. Da Simon Kyr fik høre om Vesete, og da herr Knut fortalte ham, at hertugen hadde reist ufred mot kong Haakon, samlet han og Vesete paa Helle[1] folk og fór mot Vesete med 50 mand. De møttes paa en gaard, som heter Solbjarger[2], og dræpte 27 av hans mænd. Men Vesete kom sig unda og fór øst paa Marker og var der, til hertugen kom østover om vinteren.

205. Nu er det at fortælle om dem, som var sendt sydover mot kongen, Olav av Vigdeild og Guttorm av Sudrheim. De fik sent bør, og derfor kom det viden om nys om dem iforveien, saa de ikke fik tak i folk; men rundt om slagtet de buskapen og øvde mange andre voldsgjerninger. Da de saa, at de ikke kunde seile rake veien sydover, spredte de sig og fór ind i fjordene, der hvor de visste, at det sat kongsmænd. De kom først til Dromunes[3], hvor Arne Ledrung og Eindride bodde, og hug hele buskapen ned. Siden snudde de ind rundt nesset og syd gjennem sundene og kom til Arne Blakk og tok alt, som de kom over der; det samme gjorde de hos Agmund Rostung[4] og Andres paa Sjaumæling[5]. Derfra fór de syd til Raumsdal og hug overalt buskapen ned for kongsmændene. Men ingen steder fik de fat paa dem selv; for alle var flygtet unda sydover. Her skal vi stanse med at fortælle om det, som vaarbelgene tok sig til, og isteden tale om kongen. Da kong Haakon og erkebiskop Sigurd møttes om høsten, var hertugens sendemænd, Bjørn abbed, Jatgeir skald og Sone Sik, kommet der. Det blev da avtalt, at det skulde sættes grid mellem kongen og hertugen for denne vinter. Erkebiskopen satte

[1] Gaard paa den nu svenske side av Idefjorden. — [2] Gaarden Solberg i Id i Smaalenene. — [3] Gaarden Dromnes i Aure paa Nordmøre. — [4] Tilnavn Rostung betyder «hvalross». — [5] Gaarden Sjømæling i Øre herred, Tingvold prestegjeld paa Nordmøre. Den samme Andres hadde før gjort en færd til Bjarmeland, se kap. 81 ovenfor.

griden og truet med ban den, som brøt freden. Kongen sendte da brev med abbeden til hertugen og bad ham holde denne grid, eller sende ord til ham, hvis han vilde gjøre anderledes. Kongen gav da hjemlov til lendermændene, men bad dem fare varlig, til de fik vite, om freden vilde bli holdt. De fór sjøveien nordover og ventet sig ingen ufred. Birkebeinerne visste ikke av det, før vaarbelgene alt var søndenfor dem; det var da ikke raad for at vende om. Agmund Krøkedans skulde ha syslen i Orkedalen. Han snudde ind til Surnadal og sænket skuten sin ned der. Arne Blakk, som skulde ha syslen i Raumsdal, tok veien sydover til kongen. Men Sigurd biskopssøn og hans mænd møtte vaarbelgene paa Lyngvers-floen[1] og kom sig med nøden unda og fór sydover til kongen. De kongsmænd, som fór paa byrdinger med sit kjøpøre, blev dræpt, hvor de fandtes. Peter Paalssøn kom til Borgund, da han spurte, at vaarbelgene var søndenfor med tre skuter og at nogen av dem fór nordover mot ham. Peter hadde git de fleste av sine mænd hjemlov og hadde bare en stor tyvesesse og en skute. Han snudde da sydover saa fort som mulig, og da han kom til Herøyene, blev det sagt ham, at vaarbelgene laa i havnen der med tre skuter. Da Peter kom ut for havnen, lot han blaase i lur. Da vaarbelgene hørte det, kastet de straks tjeldene ned og rodde bort. Folk tok denne Peters færd op paa forskjellig vis. Somme sa, at han lot blaase, fordi han vilde vare vaarbelgene ad og ikke reise nogen ufred mot hertugen. Somme sa, at derfor fik han ha gaarden sin paa Giske i fred. Peter, Aasulv, Arne Blakk og Sigurd biskopssøn fór i ro og mak, efterat de var kommet syd forbi Stad.

206. Kong Haakon sat i Bergen med meget faa mænd og hadde endda ikke avgjort, om han skulde fare østpaa eller ikke; ti han ventet hver dag ordsendinger nordenfra om de saker, som han hadde skrevet til hertugen om. Det tyktes ham meget underlig, at det ikke kom noget bud, og derfor hadde han mistanke om, at visst ikke alt var trygt. Han kaldte da sine raadgivere til sig og samtalte med dem; de raadde ham til at ta sig vel i vare. Siden sendte han en skute nord til Sognsjøen, og en anden lot han hver nat flyte ved Holdhellen[2]; den het Vætten[3] og var det snareste av alle skibe; paa den var kjertesveiner og andre kongsmænd. De rodde hver dag til byen og ut igjen om kvelden. En nat, da de laa paa vagt, blev de var ved, at det kom en otteæring roende av alle kræfter nordenfra langsmed landet. De stevnte

[1] Havgapet ved indløpet til Romsdalsfjorden. — [2] Hellen straks nordenfor Bergen. — [3] Navnet betyder «væte, fugtighet»?

iveien for den og tænkte, at det var en speiderskute. Men der ombord var Grim Keikan. Han bad dem følge sig til kongen og sa, at han hadde store tidender at melde ham. De rodde til kongsbryggen og gik op der; det kunde da vel være en tredjedel av natten igjen. De banket paa ved kongens herberge og bad om at faa tale med ham. Kongen stod straks op og klædde sig og gik ind i maalstuen[1] til dem. Der var Grim og hilste kongen. Kongen bad ham være velkommen og spurte om nyt. «Det er store tidender at melde, herre,» sa han; «hertug Skule, eders maag, har latt sig gi kongsnavn og sagt op freden mellem eder.» «Da faar han ta løn som forskyldt,» sa kongen; men han vilde ikke rigtig tro det. Men Grim sa videre: «Han har sendt folk ut til alle kanter, baade nord og syd og op i landet for at dræpe eders mænd, hvor de kan komme over dem. Han har ogsaa sendt 14 skuter imot eder med sine lendermænd og hirdmænd. I maa skynde eder at finde paa et raad; ti de vil snart være her. Det kan ikke være nogen tvil om dette; ti jeg red ut over Gaularaasen, da de var paa Øreting; men siden dvælte jeg i Gauldalen ute i skogene, til jeg fik fuld visshet om disse tidender. Nu har jeg været ni nætter paa veien nordenfra.» Kongen spurte efter sine sysselmænd, som hadde faret nordover. Grim sa, at han hadde fundet dem alle undtagen Tore. «De var alle uskadte,» sa han, «om de nu vil ta sig i vare; men Tore hadde omfaret mig og er visst stedt i stor fare.»

207. Det var faa mænd hos kongen, da han spurte disse tidender. Han taug en stund og sa saa: «Gud være lovet, at jeg vet, hvad jeg fra nu av skal gjøre! Ti dette, som nu er kommet op, har længe været paatænkt.» Siden gik han til dronningens herberge og bad dem lukke op. Saa blev gjort, og kongen gik ind i herberget; der brændte lys. Det sov nogen av dronningens svender og tjenestemøer der. Kongen gik bort til sengen. Dronningen stod der i silkeserk og kastet over sig en rød kappe med baand i. Hun hilste kongen velkommen. Han svarte hende venlig. Hun tok en silkepute og bad ham sætte sig. Men det vilde han ikke, sa han. Hun spurte da, om kongen hadde spurt tidender. «Ikke andet end smaa tidender,» sa han; «det er nu to konger i Norge paa én gang.» «Bare én er ret konge,» svarte hun, «og det er I, og saa vil Gud og den hellige kong Olav la det bli.» Da sa kongen, at hendes far hadde latt sig gi kongsnavn paa Øreting. «Det tør være, at det er bedre, end det ser ut til,» svarte hun; «tro det for Guds skyld ikke, saa-

[1] D. e. en stue, hvor det holdes møter og stevner.

længe I ikke har fuld visshet!» Da kom graaten op i hende, og hun kunde ikke sige mere. Kongen bad hende være rolig og sa, at hun ikke skulde bøte for det, som hendes far gjorde. Litt efter gik kongen bort. Straks det blev dag, lot kongen læse messe for sig. Derefter kaldte han sine raadgivere til sig. Grim var tilstede og sa de tidender, som han fór med. Det raad blev da tat at skjære op hærrør og sende ut nord og syd for Bergen og stevne almenning dit. Kongen sendte ogsaa bud til sine lendermænd, Gaut Jonssøn, Gunnar kongsfrænde, Nikolas Paalssøn, Brynjolv Jonssøn og Isak i Bø. Samme dag holdt kongen ting paa Kristkirkegaarden og lyste de tidender, som han hadde spurt. Han bad folk om ikke at være motløse; ti hans hug sa ham, at det endda vilde findes en god utvei paa dette. Næste morgen holdt kongen vaabenting og mønstret sine krigsfolk og sa, at de skulde lægges slik, at kjøbmændene skulde være hver i sin skytningsstue med fuld væbning; men kongsmændene skulde ligge i kongsgaarden; han sa, at med Guds hjælp skulde det gjøres raad for, at ingen ufred kom uforvarende over dem. Siden lot han de større av skibene sine sætte paa vandet: Hugroen[1], Olavssuden, Fitjabranden[2], Guldbringen[3] og Rygjabranden[4]. Da Hugroen blev sat frem, gik underdelen løs; den blev da straks sat paa land igjen og bøtet i god ro. Men de andre skibene kom flot og blev rustet ut paa det bedste. Kongens skibe laa langs bryggerne indover mot byen. Siden kom det hver dag lendermænd og sysselmænd med store sveiter. Vorserne kom en dag med syv skibe. Da Peter, Aasulv og Sigurd biskopssøn kom nordenfra, fortalte de, at hertugen hadde sat mænd i alle sysler nordenfor Stad.

208. Kong Haakon sendte da Peter i Giske, Aasulv bonde og Gunnar kongsfrænde nordover mot vaarbelgene med 25 skibe. Før de fór fra byen, talte han med dem og bad dem fare saa langt nord, som de kunde, uten at vaage sig ut, og bød dem at holde kirkefred og kvindefred, slik som hans forfædre før ham hadde gjort. Derefter fór de. Da de kom til Borgund, fandt de vaarbelgenes sysselmænd Olav Kaabein[5], Snækoll[6] og Andres Skæla. Der faldt nogen av vaarbelgene, før de fik kommet sig ind i kirken. Birkebeinerne tok den leding, som de hadde drat sammen, men gav dem grid, til de kom til kongen. Da kvad Snækoll:

---

[1] D. e. «ro i hugen, tilfredshet»; saa kaldtes ogsaa et av Sverres skibe. — [2] D. e. skibet fra Fitjar (nu Fitje), en vaag paa nordsiden av Stordøen? — [3] D. e. skibet med den gyldne bringe (d. e. gyldne prydelser i stavnen). — [4] D. e. Rygernes skibe. — [5] D. e. med ben som en kaa (allike). — [6] Den før nævnte Snækoll Gunnessøn fra Orknøy.

«Aldrig, om jeg end altid lever,
om syssel ber jeg paa Sunn-mør:
ti mig fiender derfra flyttet
Bergen til paa kongens budord[1].»

Peter og hans følge spurte, at ingen vaarbelger var paa vei nordenfra, men at hertugen sat med mange mænd i Nidaros, saa det var uraad at fare dit. De snudde da og fór syd til Bergen med det gods og de mænd, som de hadde tat. Kong Haakon gav grid til alle, som kom i hans vold. Kongen sendte Klemet av Holm syd paa Agder mot de vaarbelger, som var der. Han dræpte Olav Torassøn, en gammel begling. Baard i Hestbø[2] var hertugens sysselmand i Rygjafylke. Straks han spurte de tidender, at hertugen hadde latt sig gi kongsnavn, fór han til kong Haakon og gav sig i hans vold; men kongen gav ham god grid.

209. Kong Haakon holdt hver dag møte med sine lendermænd og spurte, hvad raad de skulde ta. De, som var kommet nordenfra, egget ham til at stevne nordover med hele hæren; de hadde mistet baade frænder, venner og gods for vaarbelgene. Men alle de, som hadde hjemme søndenfor Stad, raadde ham til at holde sig rolig, mens vinteren var paa det haardeste. Dette raad blev tat, og kongen sat i Bergen med hele hæren. Nikolas Paalssøn var da hos kongen; han var den yngste av alle lendermændene, og det tyktes ventelig, at han vilde bli en framifraa mand i klokskap og hæder. Han blev syk og døde dagen før juleaften. Hans lik blev sat ind i kirken for natten. Om morgenen var Hugroen færdig, og kongen vilde, at den skulde sættes paa vandet før julen. Mens messen blev sunget, lot kongen skibet gjøre istand. Derefter blev det blaast, og da folk kom til skibet, holdt kongen en tale; i den talte han baade for skibet og lyste julegrid. Skibet blev da sat paa vandet, og det løp av paa det heldigste. Derefter gik kongen Nikolas' lik imøte og takket selv for sangen paa gravbakken. Mens liket blev sat ned, blev masten repet paa skibet og redskapen baaret ombord. Derefter holdt kongen hirdstevne og hilste selv sin hird. Kongen hadde meget stræv den dag.

210. Agmund Krøkedans kom til Bergen før jul og var hos kongen til [1240]
niendedag jul. Da gav kongen ham hundrede mand, hirdmænd og gjester. Siden fór Agmund ind i Sogn og tok derfra veien over fjeldet. Det var da rolig der, og ingen vaarbelger var i dalene. Munan biskopssøn hadde den-

[1] Dette er det sidste vers, som nævnes i sagaene som digtet av nogen mand utenfor Island. — [2] Paa Finnøy i Ryfylke.

gang syssel paa Hedemarken. Han hadde faret fra Hedemarken for vaarbelgene og ut paa Valdres og var der i julen. Han og Agmund møttes og fór siden ut til Oslo. Der var det mange kongsmænd, og de sa, at Agmund var kommet ned fra landet, fordi han ikke turde verge Oplandene mot vaarbelgene. Men Agmund svarte, at han tyktes han hadde for faa folk, hvis hertugen kom nordenfra. Siden fór han og Munan igjen til Oplandene og dvælte en stund i dalene.

Biskop Arne[1] hadde om høsten, før ufreden tok til, sendt en klerk nord til erkebiskopen med breve. Da han kom der nord, lot hertugen ta alle brevene. Siden, da han var færdig til at dra sydover igjen, bad hertugen ham ta imot nogen breve fra sig; de blev læst op for ham, og det stod ikke andet i dem end om penger, han hadde tilgode hos mænd i Bergen. Men da brevene skulde forsegles, lot hertugen dem bytte om, og klerken fik andre breve med sydover. Kong Haakon fik tak i disse breve og fandt, at de var fulde av svik mot ham og hans mænd. Kong Haakon lot stelle istand til en gild juleveitsle i Bergen; det trængtes meget mere til det denne gang end vanlig, og kongen sat om julen med stor kostnad. Dette var den 23de vinter i hans kongedømme. Han hadde sendt bud øst til Viken efter landskyld og leding til løn for hirden; men det kom ikke noget søndenfra. Da det led mot
[1240] ottende dag jul, lot kongen sine klenodier, sølvskeer og sølvdisker bryte sønder og gav likevel hirden dens fulde løn. Ni nætter efter jul[2], da det var klarveir, gik kongen ut om kvelden. Da saa han en underlig stjerne, som var meget større og fælere end andre, og ut fra den gik det likesom et skaft. Kongen lot da mester Viljalm kalde til sig. Da han kom og saa stjernen, sa han: «Gud holde sin haand over os! Dette er et merkelig syn. Denne stjerne heter «kometa» og sees forut for store slag eller gjæve høvdingers frafald.» Denne stjerne blev set i mange lande om vinteren.

211. Da det led over julen, tok lendermændene til at bli urolige og vilde gjerne fare nordover. Kongen lot, som han ikke merket det. Han maatte da høre ilde av mange; folk sa, at nu kunde han sande det navn, vaarbelgene hadde git ham, Haakon Søvn. Men kongen ænset det ikke. Da det led mot
[1240] Kyndelsmesse[3], gjorde han sig færdig og stevnte hele hæren til sig. Han hadde 40 skibe, alle store og vel rustet. Med kongen fulgte disse lendermænd: Gaut Jonssøn, Peter Paalssøn, Aasulv jarlsfrænde, Gunnar kongsfrænde og Isak i Bø. Før kongen fór fra byen, lot han dronningen og junker

[1] Biskop i Bergen. — [2] 15 januar. — [3] 2 februar.

Magnus fare op i borgen; der var Gudleik av Ask høvedsmand, og med ham var 40 hirdmænd og mange andre folk. Kong Haakon hadde om vinteren sendt brev øst i Viken til herr Knut og Arnbjørn Jonssøn med bud om, at Arnbjørn skulde gi Knut jarlsnavn. Siden skulde de verge Viken mot vaarbelgene, om hertugen eller hans mænd kom dit.

212. Da kong Haakon fór fra Bergen, blev det sagt ham, at hertugen hadde sendt sysselmænd til Sunnmøre og Raumsdal. Da kongen kom til Keilu-straum[1], lot han sine mænd kalde til samtale med sig og valgte nogen skibe, som skulde fare nordover. Styremænd paa disse var: Gunnar kongsfrænde, Aasulv, Sigurd biskopssøn og Arne Blakk. De fór i største skynding, og da de kom utenfor Raumsdalsmynne[2], spurte de, at Finn Knott var inde paa Veøy med sin sveit. De snudde straks dit ind og kom uforvarende over dem og dræpte Finn og nogen av hans mænd. Kong Haakon hadde ikke faat noget nys nordfra om vinteren; ti alle veier var stængt, saa ingen kunde komme frem, om han end vilde. Men da kongen fór nordover, gik det et løst ord om, at hertugen rustet sig til at fare op i landet og ikke vilde bie paa kongen. Da kongen fór nord om Knarrarskeid[3], var det hvast veir og snefok, saa han la ind til Sandulvsstader[4]. Det blev da sagt ham for visst, at hertugen hadde tat veien til Oplandene. De tok da det raad at sende Aasulv av Austraatt og Gunnar i forveien med 15 skibe. De seilte like nord til byen om natten. En av hertugens mænd, som het Bergtor Tanne, seilte foran dem med en let skute og bar nys om dem til byen. Da de kom dit, la Gunnar kongsfrænde til i Ilsviken og gik iland der; men Aasulv og nogen av de andre rodde like op i aaen og gik op der. Men fordi det var kommet nys om dem i forveien, fik folk kommet sig ind i kirkerne. De dræpte nogen av vaarbelgene der og saaret nogen.

213. Hertug Skule var faret fra byen lørdagen i niukersfasten[5]. Han var om natten paa Medalhus og fór derfra ut til Orkedalen. Han hadde sat Klemet Fader og Guttorm av Sudrheim efter i byen med to hundrede mand for at verge skibene og hele Trøndelagen. Hertugen fór selv syd over fjeldet med fem hundrede mand, utvalgt folk og vel rustet med vaaben og hester. Alv av Leivastader var faret østover i forveien, som før er sagt. Agmund Krøkedans og Munan biskopssøn var i Gudbrandsdalene, da de spurte, at

[1] Kilstrømmen i Lindaas i Nordhordland. — [2] Indløpet til Romsdalsfjorden. — [3] Stedet er ukjendt, men maa være i Trondhjemsleden mellem Ædøy og Sandstad. — [4] Nu Sandstad langt øst paa sydsiden av Hiteren. — [5] 18 februar.

hertugen var kommet nordenfra over fjeldet. De tok da veien ut paa Hedemarken, og da de kom til Ringsaker, møtte de Alv av Leivastader. Alv kom i slik knipe, at han og alle hans mænd løp ind i kirken. Munan og Agmund satte sig rundt den og sat der længe om dagen. Men da hertugen var ventendes, brøt de op og fór ut til Oslo til de kongsmænd, som var der. De sendte bud til Knut jarl og Arnbjørn Jonssøn og de andre lendermænd i Viken og drog sammen en stor hær.

214. Kong Haakon seilte ind efter Trondheimsfjorden og la til ved Holm. Det blev da sagt ham, at Klemet Fader og Guttorm var der med en mængde vaarbelger. De var flygtet dit, straks de fik vite, at kongen var ventendes dit, og sat trofast i kirken[1]. Derfor vilde kongen ikke gaa iland. Vaarbelgene sendte da bud til ham og bad om grid; men det kom ikke noget svar fra kongen. Han holdt raad med sine mænd og rodde siden ind til byen. Erkebiskopen og korsbrødrene gik ham imøte og bød ham velkommen. Han tyktes dog at merke, at somme sa ett og mente et andet. Kongen og erkebiskopen talte ofte sammen om de storsaker, som stod over alt landet. Nogen av hertugens venner bragte paa tale, at han og kongen skulde forlikes slik, at de begge fik kongsnavn og halve riket hver. Men kongen sa, at det vilde han ikke, som det nu stod. Hertugen hadde sendt fru Ragnhild, jomfru Ragnrid[2] og mange andre av sine husfolk op til kirken paa Elgesæter. Erkebiskopen bad kongen om grid for dem. Han svarte, at han vilde gi grid, selv om det var kommet andre til kirken end disse kvinder, og sa, at de skulde saa meget mer faa grid, siden alle de, som sat i kirken paa Holm, skulde faa det. De gik da til grid; somme fór til kongen og somme til sine gaarder. Hertugen hadde, da han fór fra Trondheim, latt alle de mænds gaarder, som fulgte ham, staa urørt. Derfor kom det fra alle fylker i Trondheim mænd, som tok vare paa vaarbelgenes gaarder, til kongen og bad ham om at vise miskund og ikke ta bort indbo og buskap. Kongen lot da blaase til ting og lyste for alle, at vaarbelgenes gaarder skulde staa urørt til sommermaal, saa en kunde se, om de vilde gaa til forlik med kongen og søke hans miskund.

215. Erkebiskop Sigurd var blit vred paa Bjørn abbed i Holm om høsten, da hertugen hadde latt sig gi kongsnavn, baade for det, som han selv hadde gjort, og fordi han var i raad med hertugen om hans tiltak, og for alle disse sakers skyld satte han ham i ban. Abbeden likte dette svært litet, og appellerte fra erkebiskopen til paven. Hertugen og abbeden la raad op sammen.

[1] D. e. klosterkirken paa Nidarholm (Munkholmen). — [2] Skules hustru og datter.

Abbeden fik penger av hertugen og satte klosteret i Holm i pant. Derefter fór han med erende og breve fra hertugen til andre lande, til Danmark og Tyskland og de andre lande, som er nær dem, og videre ut til kurien[1]. Abbeden fór fra Nidaros om vinteren før jul. Da han var kommet over fjeldet, fór han i ro og mak, som om han ikke hadde noget vigtig at fare med. Da han kom til Hamarkaupang, var Munan biskopssøn der. Abbeden lot meget venlig mot ham for ikke at vække nogen mistanke. Men Munan hadde i forveien spurt om hans færd; derfor tok han abbeden og alt det, han fór med, og lot fire hirdmænd og fire andre mænd fare med ham ned i Sogn og derfra til Bergen. Der var han oppe i borgen hos dronningen, til kong Haakon kom nordenfra.

216. Hertug Skule hadde sendt Jatgeir skald med brev øst til Jemteland og Helsingland og derfra til Svitjod. Straks kongen spurte dette, sendte han sin frænde Gunnar efter ham. Gunnar skyndte sig alt det, han kunde, og slet meget vondt paa denne færd; han hadde ikke mer end femten mand. I Jemteland dræpte han en mand, som het Tore Risbit og som hadde været hertugens sysselmand der. Siden fór han østover efter Jatgeir og fandt ham i Helsingland og tok fra ham alle de breve, som han hadde med fra hertugen, og alle de dyrebare saker, som denne hadde sendt til sine venner. Jatgeir selv kom med nøden unda. Gunnar fik stor hæder av denne færd; han kom tilbake til Nidaros, før kongen var færdig til at dra derfra.

Mens kong Haakon var i Nidaros, kom det nogen svender østenfra over fjeldet og sa, at Knut jarls og kongens lendermænd hadde samlet sig i Oslo, og at de hadde fem og tyve hundrede mand; det var ventelig, sa de, at de vilde vinde seir over hertugen, selv om de hadde færre folk end nu. De sa ogsaa, at hertugen var paa Hedemarken med sin hær, da de fór derover, og at alt saa ut til at gaa godt for birkebeinerne.

217. Da hertug Skule var paa Hedemarken, kom Vesete Litle til ham øst fra Marker. Hertugen fór fra Hamar ut til Eidsvold; det var i den anden uke av langfasten[2]. Han sendte Alv av Leivastader i forveien for at speide. Alv møtte om natten speidere fra Knut jarl. Møtet mellem dem endte slik, at Knuts mænd fik tat en av mændene til Alv og førte ham til jarlen. Men der var det en mand, som hadde noget utestaaende med ham, og som hug hodet av ham. Da hertugen fór fra Eidsvold, kom det en dansk prest med nogen faa mænd imot ham. Presten sa, at han var sendt av Knut jarl til hertugen, og at jarlen vilde, de skulde møtes paa Leirvoldene[3] og holde slag der;

[1] D. e. pavens gaard. — [2] 4—10 mars. — [3] Ved Leirelven (Leira) i Nannestad paa Romerike.

begge skulde ruste sig paa det bedste og træde vei i sneen, men ingen av dem skulde stjæle sig ind paa den andre, før de hadde prøvd dette møte. Hertugen bad ham sige til jarlen og de andre birkebeiner, at han tok imot dette tilbud, og lovte ikke at øve nogen ufred, før denne strid var holdt. Dagen efter kom denne samme prest igjen til hertugen og sa, at jarlen vilde, at de skulde avtale, hvordan hærene skulde fylkes, og hvilke sveiter skulde gaa mot hverandre. Han bad hertugen la sit merke gaa mot jarlens. Han sa, at kjertesveinene og de sveiter, som var med dem, skulde ha gult merke, og mot dem skulde hertugens kjertesveiner gaa. Jarlens gjester skulde ha sort merke, sa han, og bad om, at hertugens gjester vilde gaa mot dem. Presten bad hertugen sende en mand med sig til jarlen for at høre disse ord av hans egen mund. Han sendte en mand, som het Kaare Einhændt. Hertugen hadde været om natten paa Raumarike paa en gaard, som heter Laaka[1]. Presten og Kaare var ikke kommet langt fra hertugen over en liten skog, da de saa birkebeinernes merke fare mot sig. Presten sa da, at jarlen kom snarere, end det var sagt til ham, og bad Kaare snu om og fortælle hertugen, hvad som var paa færde; og saa gjorde han. Hertugens mænd kom da frem av skogen ut paa aaen Leira; derefter fór de imot hinanden paa elve-isen. Det var mellem dem et høit nes, som heter Leirnes. Forrest av hertugens mænd red Baard Varg, hans lendermand, og Baard av Gudreksstader[2], søn av Torstein Kugad[3]. Da de var kommet næsten foran nesset, kom Arnbjørn Pose og en sveit birkebeiner mot dem. Vaarbelgene vilde da snu unda og tilbake til sine kamerater. Men da Baard snudde hesten, faldt den under ham, og Arnbjørn fik tat ham. Baard av Gudreksstader kom sig unda; han fik et haardt spydstik mellem herderne; men han hadde en god brynje, som vernet ham, saa han ikke blev saaret. Hertugen gik da fra aaen op paa nesset og vilde verge sig der; men birkebeinerne gik op paa den andre siden av aaen bent imot. De skjøt paa hverandre en stund om kvelden; av hertugens mænd fik Jon Paris[4] banesaar.

Baard Varg gik til Eirik Stilk, sin maag, og kæret for ham over, at han ikke hadde klærne sine der. Han bad Eirik la nogen mænd følge ham ut paa isen og sa, at han vilde kaste en runekjevle over isen til kameratene sine. Eirik gjorde saa. Da de kom ut paa isen, løp Baard fortest av dem. Hans

[1] Laake i Nannestad paa Romerike. — [2] Gaarden Gaustad i Byneset ved Trondhjem. — [3] Torstein Kugad var en gammel birkebeinerhøvding. — [4] Tilnavnet viser, at manden hadde været i Paris.

mænd, som var paa andre siden av elven, kjendte ham og løp imot ham. Baard satte da paa sprang fra birkebeinerne over til sin sveit. Hertug Skule var tre nætter paa Leirnes; da kunde han ikke længer faa føde til hæren der og fór derfra tidlig fredags morgen. Det var i den anden uke i langfasten, den 9de dag i mars maaned[1]. De vendte da tilbake til Laaka. Da birkebeinerne blev var dette, fór de straks efter ham. Da vaarbelgene kom til Laaka, stilte de sig op og trampet ned sneen paa brekken ved husene; nedenfor var det en dal, og paa den anden side av den en høide. Da saa de, at birkebeinerne fór efter dem, og tyktes skjønne, at det vilde komme til møte mellem dem; de tok da til at fylke hæren paa bakken der.

218. Birkebeinerne stanset ikke, før de kom til Laaka, og fylket paa den andre siden av dalen. Knut jarl og Arnbjørn sendte ut mange sveiter for at komme paa baken av vaarbelgene. Formænd for dem var Lodin Gunnessøn, Haakon Griss og Jon provstesøn, som var høvding for kjertesveinenes flok. Tore Knap bar deres merke. Mange andre sveitehøvdinger var ogsaa med. De gik bak om hertugens fylking, saa gaarden var mellem dem. Da hertugen saa dette, sendte han en del av sine mænd under Alv av Tornberg, Olav av Vigdeild, Alv av Leivastader, Vesete Litle, hans bror Algaute og endda flere sveitehøvdinger mot bakholdet. Det blev en haard strid. Det var ikke let for birkebeinerne at komme indpaa dem; for det var stor sne og vondt at komme frem, og vaarbelgene gjorde haard motstand. Da jarlen og Arnbjørn tyktes vite, at bakslaget var støtt sammen med vaarbelgene, lot de sine merker bære frem og gik ned i dalen og op i brekken under hertugens fylking. Hertugen bad sine mænd ikke at være altfor braa til at gaa paa, men la dem komme langt op, før de røk løs paa dem. Vaarbelgene ænste ikke dette, men gik straks imot dem. Birkebeinerne kunde ikke komme frem for sneen, og det varte ikke længe, før de vek tilbake dit, hvor de først hadde staat; det faldt én mand av dem.

219. Nu er at fortælle om bakholdene: Haakon Griss gik først frem. Da de møttes, vendte mandefaldet sig straks mot birkebeinerne. Der faldt Haakon Griss, Jon provstesøn, Guttorm Hegg og mange andre gjæve mænd. Da flygtet birkebeinerne, og mange faldt paa flugten. Lodin Gunnessøn løp ind i bislaget til kirken[2] med en sveit mænd. Vaarbelgene tok merkerne og bragte dem til hertugen. Jarlen og Arnbjørn skjønte da, at deres mænd hadde faat useir, og sendte en mand, som het Eiliv Kyr, til hertugen for at prøve at faa forlik. Da Eiliv og de mænd, som hertugen hadde sendt med ham, kom til-

[1] Sagaen har den latinske dagsangivelse: «den 7de idus i mars maaned». — [2] D. e. Nannestad kirke.

bake, stod skjoldene i sneen, der hvor de hadde staat, men alle mænd var borte. Knut jarl og Arnbjørn flygtet ut til Tunsberg, men somme flygtet til Oslo og ut til Hovedøen og sat i klostret der. Av vaarbelgene faldt Kolbjørn, bror til Alv av Tornberg, og nogen faa andre.

220. Hertug Skule gav grid til Lodin Gunnessøn og de mænd, som var med ham. Derefter fór han ut til Oslo og lot sig ta til konge der. Han gav grid til de mænd, som var i klostret paa Hovedøen, til Paal Gaas, Gjardar Styrkaarssøn og endda flere sveitehøvdinger. Mange birkebeiner gik da hertugen tilhaande. Han blev da i Oslo en stund.

221. Kong Haakon sat i Trondheim, som før er sagt. Kongsmændene hadde for sed om dagene at gaa op til Elgesæter til fru Ragnhild og hendes datter og de av hertugens mænd, som var der. En dag, da kongsmændene kom dit, saa de, at alle folk der lo av dem, som om de drev gjøn med dem, men ingen vilde fortælle noget. De sa da til kongen, at vaarbelgene visst hadde faat nogen tidender, som de glædet sig over. Samme dag kom det en gjest østenfra til kong Haakon. Kongen spurte ham om nyt. Han stod og taug. Men kongen bød ham sige de tidender, som var hændt og som Gud hadde villet skulde bli. «Ti vi vil nok spørge dem av andre, om du ikke siger dem.» Gjesten svarte: «Det er snart at sige, at Knut jarl og eders lendermænd i Viken har møttes med hertugen paa Raumarike paa en gaard, som heter Laaka, og holdt slag der. Den første dagen hadde eders mænd overtaket; men den næste flygtet de, og da faldt det mange gjæve mænd av birkebeinerne.» Derefter fortalte han, hvorledes alt var gaat til; ti han hadde selv været med i striden. Dette tyktes kongen store tidender. Men efter den tid skortet det aldrig paa spot over birkebeinerne av de mænd, som var venner av hertugen. Vaarbelgene fandt tilmed paa at fortælle, at de hadde spurt østenfra, at næsten hele kongens hird i Viken var hugget ned, og at det var uvisst, om jarlen kunde holde sig der. Alle kongens mænd blev meget hugsyke ved disse tidender.

Da kvad Olav Hvitaskald[1] denne vise:

Bud om birkebeiners
bortgang østfra spurtes;
— braatt vil bugten rette
bragning[2], om vel det lages.

Ymist kampens økere[3]
over held vil glædes.
Jeg vet, at for han Knut
kleint har det gaat hittil.

[1] D. e. Snorres brorsøn, Olav Tordssøn, som paa denne tid var i Norge og likeledes har digtet en draapa om kong Haakon. — [2] D. e. Bragningen (kongen) vil snart rette paa skaden. — [3] D. e. krigerne, Haakons og Skules mænd.

222. Efter dette sendte kong Haakon bud til alle sine mænd, at de skulde skynde sig av al magt med at gjøre sig reisefærdige. Siden kom erkebiskopen en dag til kongen i Nikolaskirken[1], og med ham Lambe, prior i Elgesæter. Erkebiskopen sa: «Vi har spurt, at I har lidt stor og mangfoldig skade i Viken, ved at eders mænd er faldt mot hertug Skule. En kan nu være ræd for, at eders uvenner vil faa stor fremgang, hvis det gaar slik en tid, som det nu ser ut til. Derfor tyktes det os raadelig, at det blev søkt forlik mellem eder og hertugen, baade for landets og for hele almuens skyld. Vi vilde gjerne umake os til denne færd og ride syd over fjeldet, om I har hug paa det. Det kan være, at det blir værre at faa et godt forlik av hertugen, des bedre det gaar ham.»

Kong Haakon svarte: «Gud takke eder, herre, for den godvilje, som I viser i dette! En kan skjønne, at I vil det vel, naar I selv byr eder til at ta stræv paa eder. Men endda jeg har lidt nogen skade paa mine mænd, saa kan det vel være, at den ikke er saa stor, som folk siger. Men er det end sandt, det som folk siger, saa siger jeg likefuldt, at med Guds og den hellige kong Olavs hjælp er vor største styrke her i landet de mænd, som følger os selv. Derfor liker jeg ikke, slik som det nu staar, at slutte noget forlik med hertugen, før vi har fristet, hvorledes det gaar os, noget mere; ti endnu har vi ikke møtt hverandre selv og kjæmpet under vore merker. Men hvis det er laget slik, at vi møtes, og Gud og den hellige kong Olav har avgjort, at jeg skal fare værre, da vil det være tid til at søke at faa forlik mellem os. Jeg vil paa ingen maate forlikes, slik som det nu staar, før vi har prøvd kamp. Først skal vi maager møtes og tales ved og se, om det ikke gaar bedre da, end naar andre slaas paa vore vegne.» Efter denne samtale skiltes kongen og erkebiskopen.

Efter dette kom det hver dag vaarbelger til kongen og tok grid av ham, baade Jon av Sudrheim, hans frænde, og Torfin paa Gyrve[2] og mange andre. Kongen lot da ransake efter de skibe, som hertugen hadde hat, og tok dem, som tyktes bedst at kunne brukes. Men de store skibe, som stod paa land, blev brændt eller hugget op.

223. Da kong Haakon var helt færdig til at fare, lot han blaase til Øreting, som det forut var stevnet til. Den hellige kong Olavs skrin og det kors, som lignum domini er i, blev da baaret ut. Det var søndagen en halv maaned før paaske[3]. Det blev da git Haakon den unge kongsnavn. Den, som gav

[1] Nikolaikirken var et slags kapel til kongsgaarden. — [2] Gjørve paa Inderøen. — [3] 1 april.

ham det, var Einar Smørbak, som siden blev erkebiskop. Erkebiskop Sigurd og alle de bedste mænd fra Trøndelagen var tilstede der. Den unge konge svor ed paa den hellige kong Olavs skrin efter ret sedvane. Efter ham svor alle lendermænd og hirdstyrere og otte bønder fra hvert fylke. Derefter talte kong Haakon selv og sa, at bønderne hadde sat sig mere op mot ham end han hadde ventet og det høvet sig mot deres konge; men endda sa han, at han ikke gav dem den meste skyld. Det vilde nok snart vise sig, hvem som vilde komme til at like det mindst, han eller bønderne. Den samme dag var erkebiskopen i gjestebud hos kongen; men mandagen var kongen gjest hos erkebiskopen, og de gav hverandre gode gaver.

224. Tirsdagen[1] la kongen ut til Holm. Siden fik han god bør sydover og kom tirsdagen efter palmesøndag[2] i otten til Hegranes og sov der, til det blev lyst. Da kom hæren efter ham nordenfra. Da lot kongen hele hæren blaase iland fra skibene og holdt husting. Det hadde været nogen knurring i hæren efter slaget ved Laaka, og mest mellem ledingsmændene. Mange bad om hjemlov, og folk var rædde for at fare længer sydover. Kong Haakon talte da til hæren og sa: «Vi har hørt, at folk har knurret og sagt, at de er leie av det stræv, de har hat her i vinter; mange er ogsaa noget rædde, efterat de har spurt de tidender, som har hændt i Viken. De fleste vet dog, at ofte har mænd hat mere slit og vondt for sin konge, allerhelst som ikke en eneste av alle mine mænd har faat saa meget som et rift og I ikke engang har set vaaben bæres mot eder. I fordums dage vilde slikt, som vi endda har taalt, tykkes en liten mandeprøve, og ikke vilde de gamle birkebeinerne skille lag med sin konge i saa liten vaagnad. Derfor er det nu min bøn til eder alle, at I syner eder som mænd og ikke skiller lag med os endda; ti det vil ikke tykkes brave drengers færd. Men det kan jeg sige eder, og det venter jeg skal sandes, at før det er gaat en maaned, skal somme her i landet og inden hirden ha mere rum til at snu sig end nu.» En gammel bonde stod op og svarte paa kongens tale: «Jeg var i tre slag med kong Sverre, din farfar, og naar han talte slik, da tyktes ingen, det var nogen sak at følge ham. Jeg siger: Gid det maa gaa den mand ilde, som skiller lag med sin konge, selv om faren blir større end nu!» Siden stod kong Haakon op og bad sine mænd skynde sig og gjøre sig færdig til at fare til byen. Da kongen kom til Bergen, la han straks ind til byen; han blev tat imot med procession, og alle blev glade ved, at han kom.

[1] 3 april. — [2] 10 april.

225. Kongen lot da ransake de breve, som abbed Bjørn fór med. Det var breve fra hertugen til paven og keiseren og mange høvdinger ute i landene, som han tænkte skulde ha hjulpet hans sak som mest; de var skrevet med saa stor svik, at en neppe skulde tro, at en slik høvding vilde blande sammen saa meget sandhet og løgn. Det var nogen breve, som abbeden vel hadde fortjent at miste livet for; endda gav kongen ham grid, saasnart han hadde faat alle brevene og visste alle hans erender. Abbeden fór østover med kongen. Mens kongen var i Bergen, gik hans lendermænd og raadgivere til ham og sa, at det var raadeligst, at kongen sat i Bergen over paasken og ut paa vaaren og gav hjemlov til dem, som hittil hadde været med ham. Men isteden skulde han byde ut leding av folk og kost i hele Gulatingslagen og samle saa stor styrke, at han ikke hadde nødig at være ræd. Kong Haakon svarte: «Det tykkes mig paa ingen vis et godt raad at gi hjemlov til dem, som nu er med os; ti vi vet ikke, om vi vil faa en større styrke fra Gulatingslagen end den, vi nu har. Det tykkes mig ogsaa, at vi kjøper den styrke dyrt, hvis vi mister de mænd i Viken, som vil fremme vor hæder og vaage sit liv for os, hvis vi skynder os med at komme dem til hjælp. Vor styrke der vil ogsaa bli mindre, des senere vi selv kommer til. Derfor vil vi fare østover, saa snart vi kan, med den styrke, vi faar. Selv om jeg bare faar tre skibe, vil jeg fare østover, ja om jeg ikke skal fare med mer end et eneste skib, vil jeg holde frem. Men med Guds hjælp skal jeg nok faa saa lange armer, at de, som ikke vil følge os, skal faa kjende det.» Kongen sa ogsaa, at han vilde la den unge kongens kongsnavn fornye, og det likte alle godt. Skjærtorsdag blev det blaast til ting ute paa Kristkirkegaarden[1], og der blev det paany git Haakon kongsnavn. Han svor ed efter ret sedvane, og efter ham lendermænd og bønder fra hele Gulatingslagen, Orknøene og Hjaltland[2]. Derefter talte kong Haakon nogen ord; han lyste for sine mænd, at langfredag skulde de lægge ut med skibene, og sa, at de skulde holdes for landeraadsmænd, som blev efter. Fredagen lot han skibene lægge ut i Florevaag og var der om natten. Om morgenen fór han ind til byen og hørte messe, men fór straks tilbake og seilte syd til Grøningjasund[3] og laa der paaskedag[4]; da hadde han bare ti skibe. Kongen lot da reise to landtjald og holdt høvelig messe for sig i dem. Der var prædikebrødre, som holdt en lang tale om skriftemaal og det, som folk

[1] 12 april. — [2] I etpar haandskrifter staar endog Island, som jo endda ikke hørte under Norge. Det har vel været kjøbmænd eller andre tilfældige gjester fra øene, som var med for at gi optoget større glans. — [3] Ved øen Bukken søndenfor Bergen. — [4] 15 april.

trængte. Det stod hvast søndenveir paa, og de fleste sa, at det nok ikke vilde bli god bør, siden kongen ikke vilde være i byen paa en slik høitid. Kongen blev noget motløs over, at folk kunde tale slik om hans tiltak. Da messen var sunget, kaldte han nogen mænd til sig, var venlig mot dem og bad dem være ved godt mot. Han sa, at Gud nok vilde greie færden for dem.

226. Nu er at fortælle om hertug Skule. Han sat i Oslo, som før er skrevet, og drog meget folk til sig. Palmesøndag fór han fra Oslo og øst til Valdisholm. Han sendte nogen skibe med Viljalm av Torgar og Tore Mjobein som høvedsmænd den ytre vei øst til Borg. Da Arnbjørn Jonssøn spurte dette, satte han skibe paa vandet og fór øst over Folden. Da han kom op i elven ved Borg[1], møtte han de vaarbelger, som fór tilskibs, og jaget dem paa land. Der faldt nogen vaarbelger, og Arnbjørn tok skibene deres. Men fordi at han hadde hat meget stræv og var kommet tilaars, saa blev han syk og laa ikke længe, før han døde. Dette tyktes den største skade, og det var bare én mening om, at det paa den tid ikke var nogen slik mand i Norge som han. Hertug Skule kom til Valdisholm og sat ikke længe der, før holmen blev git op. Han tok alt, som han vilde, og fór derefter tilbake til Oslo før paaske. Det tyktes da folk, som om intet kunde staa ham imot. Peter hertugssøn var oppe paa Hedemarken i paasken og hadde en stor sveit.

227. Kong Haakon laa i Grøningjasund, som før var sagt. Paaskedag kom det mænd til ham paa en skute østenfra. Gudleik Eidung var formand for dem; han fortalte om Arnbjørn Jonssøns død, og det med, at folk i Viken vilde bli meget tveraadige, hvis kongen ikke kom snart. Anden paaskedag gik kongen i dagningen i land i følge med en svend. Det blaaste en liten landsynning[2]. Han var ræd for at vække mandskapet, hvis veiret skulde øke; ti mange længtet tilbake til byen. Like vel bød han, at mændene skulde klæ sig og ro ut paa Hardsjø[3]. Saa blev gjort. Da vokste veiret. Kongen gik da ombord i en skute med nogen mænd og rodde syd til Sandtodra[4] og hørte messe der. Da det var læst, bad han sine mænd gaa ut og se, om skibene var kommet. De kom ind og sa, at nu heiste de seil. Da messen var sunget, seilte alle skibene og hadde god bør. Kongen skyndte sig da som mest, men han naadde dem ikke igjen før i Salbjarnarsund[5]; endda de hadde tat rev i

[1] Glommen, nedenfor Sarpsborg. — [2] D. e. sydøstlig vind. — [3] Korsfjorden ved det søndre indløp til Bergen. — [4] Øen Sandtorv paa sydsiden av Korsfjorden. — [5] Sundet mellem Selbø (Selbirni) og Hofteren.

seilene paa alle skibene, før han kom. Denne dag var det god bør og medvind, og de seilte til Hvitingsøene om kvelden. Næste morgen hørte kongen messe og seilte denne dag[1] forbi Jæderen. Da de kom ut for revet, fik de stort veir, og nogen av skibene mistet roret. Da de kom ind mot Hvin[2], brast styret paa kongsskibet, og næsten hele bladet gik av. De tok da landgangsbrygger og aarer og styrte dermed syd om nesset. Da de kom forbi nesset, la de bryggerne op og styrte med det, som var igjen av roret, og med aarerne ind gjennem Skerandasund[3]. Da de kom i havn, blev roret lagt op, og det tyktes folk et stort under, at de med slike greier hadde styret saa stort et skib. Onsdagen seilte de ind til Esjunesøene[4] og la til der tidlig om morgenen, der kom størstedelen av hæren efter til kongen. Derefter seilte de ind i Viken. Da de kom ut paa Grenmar[5] søndenfor øen Aur[6], fik de sydøst med svær storm og skodde. Da snudde alle skibene ind til havnen igjen, de som ikke fik bautet. Men kongen la ind under land og kom til en havn, som heter Slaattunes[7], langt fra leden. Der laa han om natten. Der fik han høre, at alle vaarbelgene var i Oslo, færdige til at fare til Tunsberg mot birkebeinerne. Men Knut jarl og kongens lendermænd og mange andre birkebeiner laa ved Jarlsøy, rede til at fare nordover (til kongen); men somme var efter paa berget. Kong Haakon sendte da Eindride Bersessøn og nogen mænd med ham ind paa land, for at de skulde fare til Tunsberg og i løndom sige birkebeinerne, at kongen var kommet til Viken. Mændene ombord paa kongsskibet hadde drukket tæt om kvelden og sov fast om morgenen. Kongen var tidlig oppe og bad dem klæ sig. Men det varte længe, før de rørte paa sig. Da sa kongen: «Jeg tænker, at vaarbelgene er snarere til at klæ sig idag for at fare ut til Tunsberg mot eders lagsfæller, end I er.» Birkebeinerne løp op som snarest og sa, at det skulde aldrig hænde sig. De rodde da i største skynding ut av havnen. Da de kom bent ut for øen Aur, blaaste det op en bør, og de heiste seil. Kong Haakon tænkte da, at alle skibene var seilet forbi. Men da det blev lyst, saa de dem komme seilende vestenfra den ytre vei. Kongen la da til i Maasund[8] og bidde der, til hele hæren kom efter. Han lovte der for sig og sine mænd, at alle birkebeinerne skulde holde vandfaste dagen før Olavsvaka den fyrre og faste dagen før den senere[9] eller løse sig med 15

---

[1] 17 april. — [2] Kvinesdal i Lister og Mandals amt. — [3] Skjernsund ved Mandal. — [4] Hesnesøene i Fjære, Nedenes amt. — [5] Havbugten utenfor Langesundsfjorden. — [6] Øen Jomfruland ved Kragerø. — [7] Slaattenes ved Langesund ved utløpet av Skiensfjorden. — [8] Maursund ved Nevlunghavn østenfor Langesundsfjorden? — [9] Olavsmesse fyrre var 29 juli; Olavsmesse senere var 3 august.

veiede penninger. De fleste mænd holdt dette løfte vel de første tolv maaneder, men værre siden.

228. Kong Haakon seilte derfra ind til Grindholmesund Der kom Gunnbjørn bonde, Munan biskopssøn og Ivar av Skedjuhov ham imøte; de sa til kongen, at Knut jarl og hele birkebeinernes hær laa ved Jarlsøy, og bad ham lægge til der. Kongen svarte: «Siden Gud har git os denne bør, saa venter vi, at den vil bli seier-bør og til hæder for os alle; derfor vil vi med Guds hjælp nytte den. La dem, som vil, seile efter os! Det er ikke godt at se, hvad hjælp vi faar av næste børen, som kommer, hvis denne ikke nyttes.» Siden seilte kong Haakon ind gjennem sundene, og da han kom utenfor Jarlsøy, lot han blaase. Da de birkebeiner, som var ved øen, hørte dette, kastet de straks tjeldene av sig og skyndte sig efter kongen. Han sendte da mænd paa en skute ind til Tunsberg og lot sige, hvem der skulde verge berget, og hvem der skulde følge ham. Da han kom til Bedjusund[1], la han til der og bidde paa jarlen og hans mænd. Siden seilte de med hæren bent ind efter fjorden. Vinden minket, efterhvert som det led ut paa dagen. Og da de kom ind til Sigvalde-steinene[2], var det stille. Det tok da til at mørkne, og de rodde siden ind til Nesodden. Der møtte de nogen mænd og spurte dem om tidender. Somme sa, at hertugen visst var redet fra byen; men somme sa, at vaarbelgene tilvisse var i Oslo.

Da kong Haakon kom til Nesodden, holdt han stevne med alle styremændene og sveitehøvdingene og sa, paa hvad maate de skulde lægge til byen. Gunnbjørn bonde, Peter Paalssøn og nogen andre sysselmænd nordenfor Stad skulde ro vestenfor Hovedøen og lægge til nord ved Gyljande[3] og gaa østover mot Frysju-bro og passe paa vaarbelgene, om nogen skulde komme frem der. Knut jarl, Simon Kyr og Eirik Stilk med vikverjerne skulde lægge ind til bryggerne og erte sig paa vaarbelgene der. Men kongen selv og den største styrke av hæren skulde gaa iland ved Eikabergsstøen[4] søndenfor Trælaborg og saaledes komme mot byen søndenfra. Ingen skibe skulde ro fra Hovedøen, før de rodde alle sammen og det tok til at bli lyst og de kunde se, at kong Haakon stevnte ned fra berget mot byen. Enhver skulde da ro, som det var avtalt, og først de, som skulde lægge til bryggerne.

Kongen hadde før om dagen sendt speidere ind til Hovedøen for at faa

[1] Sundet mellem Bævøen og Jeløen i Oslofjorden? — [2] Steilene ved Nesodden? — [3] Piperviken ved Kristiania. — [4] Landingssted under Ekebergsaasen, nær Kongshavn. Trælaborg var omtrent ved Grønlien.

sikre tidender om vaarbelgene. Men da kongen syntes, de blev borte længer, end han hadde tænkt, gik han selv i en baat og vilde ind til Hovedøen; men da han kom midt paa fjorden, blev det saa tæt skodde, at en næsten ikke kunde se fra stavn til stavn; kongen fór da tilbake til sin hær. Men i det samme han rodde ut paa fjorden, hadde speiderne omfaret ham og ikke fundet ham. Folk visste da ikke rigtig, hvor kongen var, og det blev stor uro i hæren. Derfor kom de ikke til at lægge til byen, slik som det forut hadde været avtalt; ti de, som skulde gaa i land ved Gyljande, rodde ikke nordover. Men kong Haakon snudde da tilbake til sine skibe. Haakon unge, kong Haakons søn, var ogsaa der. Kongen lot ham gaa ombord i den snareste skute, som het Kuvin-hetta[1], og med ham mange gode mænd: Viljalm, kongens kapellan[2], Ingemund Kolbeinssøn, Andres Kjæft og Peter Muse. Han lot ogsaa to andre skuter være efter hos den unge kongen og bad dem ro vestenfor Hovedøen og ligge gjemt der, men ha vagt oppe paa høiden av øen, saa de derfra kunde se, hvorledes det gik i byen. «Men hvis Gud,» sa kong Haakon, «har tat det raad, at det skal briste for os, og I ser for visst, at vi faar useir, da skal I ikke dvæle her, men ro ut av fjorden og ikke ænse vikverjerne. Stans da ikke, før I kommer til Bergen, hvilket raad saa end Gud siden gjør for eder.» Kong Haakon talte mange fagre ord til den unge kongen, før de skiltes. Derefter gik han ombord paa et let skib og rodde med den del av hæren, som fulgte ham, søndenom øene og la til ved Eikabergsstøen, som før var avtalt. Efter ham kom Knut jarl. Kong Haakon gik i land med sine mænd. Men før de fik byen i syne, talte han til hæren, slik som det hadde været Sverres sed, før han holdt slag. Kongen tok til orde slik:

229. «De fleste av eder har visst hørt tale om, og mange kjender til, hvorledes det har været mellem hertug Skule og mig. Det har været mange slags og ymist. Nogen ganger har det været helt godt og ofte middels. Dog kan det vel være her som saa ofte, at «sjelden volder én det, naar to strides.» Men ovenpaa alt det andre, som før har været mellem os, saa har han nu latt sig gi kongsnavn uten at ha sagt op griden mellem os, det som det aldrig er døme til har været gjort før her i Norge. Siden har han sendt mænd fra sig allevegne baade syd og nord op til Oplandene og latt dræpe vores begges edsvorne mænd og sverdtakere, hvor de fandtes; slik har han øvet nidingsverk

---

[1] Navnet er ikke sikkert tydet. Sidste led er «hætte», første led hænger kanske sammen med nynorsk kuven «ophøiet i midten, litt rundagtig». — [2] Han het Viljalm Bote og var visst efter navnet at dømme en skotlænder eller fra øen Bute (Bot) i Suderøene.

paa sakesløse mænd, som like gjerne vilde tjene ham som mig, og som ikke ventet sig nogen fare, saa at kirke ikke berget dem mer end fjøs. Og ovenpaa alt dette vonde sendte han fjorten skibe sydover mot os for at dræpe eller brænde os inde, om de kunde komme til det, — os eller vore sønner, dersom Gud hadde git lov til det. Nu har han siden faat saa stor fremgang, at det vel næsten ikke findes døme til, at én mand har hat slik fremgang med en saa uretfærdig sak, og allermest efterat han og vore mænd møttes paa Leka. Vi fik der stor skade; ti det faldt mange gode drenger, som deres frænder og venner sent vil vinde over, at de har mistet. Nu vil vi bede eder alle, som er kommet her, om at I viser manddom og holder uryggelig fast ved os og mindes det tap av frænder og gods og al den skade, som vaarbelgene har gjort os. Ti min hug siger mig, og det venter jeg av Gud, at nu skal det gaa anderledes med skiftet mellem vaarbelgene og os. Syn nu i eders adfærd, hvad I har at hevne, og hvor uretvist de har gaat frem mot os, og hvor hugfast vi har at verge vor frihet og vort gods. I skal ogsaa mindes, at har end hertug Skule gode drenger, saa har dog vi det bedste mandevalg, som er i landet, og vi er kommet av de bedste ætter, og derfor er det des større skam, om vore uvenner faar nogen bugt med os eller driver os tilbake, vi som alle steder har ret til at være deres overmænd.» Derefter egget han sine mænd og fortalte en døme-saga[1], som Sverre var vant til at fortælle, om en bondesøn, som skulde fare til høvdingens mænd fra sin far. «Nu spør bonden sin søn, før de skilles,» sa kongen: «Hvad vil du nu gjøre, hvis du kommer i slag, og du vet for visst, at du skal dø?» Bondens søn svarer: «Hvad kan det nytte til andet end at slaas som mandigst og falde med hæder?» «Men nu kan det være slik,» siger bonden, «at du visste for sandhet, at du skulde komme fra det med livet?» Sønnen svarer: «Vilde det da ikke være aller mest nødvendig at duge som bedst[2]?» «Nu kan vi se,» siger kongen, «at disse to kaar er for haanden, men ikke noget tredje.» Siden sa han til dem, paa hvad maate de skulde bruke sine vaaben, naar de kom til striden, at de skulde passe godt paa at kjende hverandre, saa de ikke kom til at bære vaaben mot hverandre. De skulde ha det tilrop, som birkebeinerne var vant til: «Fram, kristmænd, korsmænd og den hellige kong Olavs mænd!»

230. Da kong Haakon kom frem paa bakken og fik byen i syne, begyndte det at lysne, saa de kunde skjelne, hvordan det stod til i byen. Alt var lyst og stille at se til. Kongen sa da, saa de, som stod nærmest, hørte det: «Jeg

[1] D. e. fortælling. — [2] Denne fortælling findes i Sverres saga, kap. 47, men i litt forskjellig form.

er ræd for, at vaarbelgene har faat nys om vor færd og er borte fra byen.» Straks efter satte de skibe, som skulde lægge til bryggerne, ut fra Hovedøen. Da vagtene i byen saa det, løp de til hærklokken. Men da klokken lød, tyktes kongen vite, at vaarbelgene var i byen. Siden saa de, at det blev et svare løp og staak i byen. Vaarbelgene sov paa ymse steder; da de hørte hærklokken, løp de hit og dit, men de fleste til kongsgaarden, hvor hertugen sov. Da det blev sagt ham, at det var ufred, skyndte han sig at klæ sig paa og væbne sig; siden stevnte han op gjennem strætet. Da han kom til Hallvardskirkegaarden, kom mange av hans mænd til ham. Det blev da talt om, hvad for en hær dette kunde være; de fleste sa, at det visst var Knut jarl og lendermændene. De tok da ikke andet raad end at stevne op paa Martestokker [1]; der kom hele hæren til dem, og de talte om, hvad de skulde gjøre. Hertugen vilde fylke og ta imot birkebeinerne; men Arne Rova, som bar hertugens merke, sa, at det var en skam at la Knut jarl ta klærne og hestene deres i byen. Hertugen delte da hæren og sendte Olav av Vigdeild med nogen andre sveitehøvdinger ned paa det vestre stræte; men han selv, hans merke og den største del av hæren tok veien ned mot Hallvardskirkegaarden. Hertugen sendte Hallvard Stutt, frænde til Orm biskop [2], og nogen mænd med ham for at kaste av Geita-bru [3], saa ingen kunde komme over der.

231. Da kong Haakon var paa bakken ovenfor byen og birkebeinerne saa, at vaarbelgene var paa Martestokker, satte kongens hær i fuldt løp. Torstein Heimnes [4] bar kongens merke; han var en mand av gode seder, som længe hadde tjent kongen og altid vist sig som en bra kar. Kongen ropte paa Torstein og bad ham ikke fare saa aakappt; ti da var det vondt at følge med for dem, som ikke var saa lette paa foten. Det var lørdag i paaskeuken [5], og paasken faldt saa langt ut i aaret, at paaskeaften var første sommerdag [6]. Al tælen var da gaat av jorden, og det var saa vaatt og bløtt, der hvor birkebeinerne gik, at leren gik dem til knæs eller længer. Det var tungt at gaa; for den ene foten sank, før en fik kippet den andre op. Da de var kommet ned bakken, løp nogen mænd tilbake til kongen og sa, at broen var borte. Torstein sa, det var bedst at snu op efter vollene og til den broen, som ligger paa veien fra Ryenbergene ret for Volin [7]. Men kongen sa, at det ikke var

[1] Galgeberg ved Oslo. — [2] Orm var biskop i Oslo 1226—1244. — [3] Broen over Loelven ved Oslo. — [4] Han hadde vistnok navn efter gaarden Heimnes i Jelse prestegjeld i Ryfylke. — [5] 21 april. — [6] Første sommerdag er 14 april; første paaskedag faldt i 1240 paa 15 april. — [7] Vaalerengens gamle hovedgaard. Sagahaandskriftet har Ósyn, som Oluf Rygh har gjettet paa er feilskrift for Volyn.

raadelig. De fór da til Geitabru, og da de kom dit, holdt vaarbelgene endda paa med at ta av de stokker, som var nærmest byen. De skyndte sig væk, straks birkebeinerne kom, og endda kunde ti mand godt ha verget broen, saa ingen var kommet over. Det laa da bare to aaser over elven, og paa dem maatte de gaa, om de skulde komme over. Kong Haakon nævnte op 40 mand til at gaa over foran merket. Siden gik Torstein med merket; han kunde ikke komme over paa anden vis, end ved at han gik paa den ene aasen og støttet sig med spydodden paa den andre. Da de var kommet over, stod de mellem det østre stræte[1] og Nikolaskirken. Da kong Haakon var kommet over, var det endda ikke kommet mere folk over, end at de fyldte bortimot bredden av strætet. Torstein bad dem da skynde sig at gaa over, saa ikke de, som gik iland fra skibene, skulde gaa først mot vaarbelgene. Men kongen sa, at det ikke tyktes ham raadelig at gaa op i byen, saa litet mandsterke som de var, og at han vilde vente, til hele hæren var kommet over broen. Det varte ikke længe, før det kom flere efter. Straks kong Haakon saa, at flokken økedes, gik de op efter strætet med fylket hær. Da de kom like utfor Guttorm Erlendssøns gaard, kom Guttorm mot dem i ankelskor og med kappe over sig og sa: «Gud være med eder, herre! I farer nu en farlig færd og med faa mænd! Vaarbelgene staar ovenfor her med fylket hær og er fuldraadde paa at ta imot eder. Gud gi, at jeg nu var saa førlig, som da jeg fulgte eder i Vermeland[2]!» Kongen svarer: «Ha tak for din godvilje, og gaa nu ind igjen! Snart vil det komme folk til mig allevegne fra.» De hadde ikke gaat længe, før Sigurd, kong Haakons søn, kom imot dem. Han hadde faret efter dem dag og nat; og kongen blev meget glad ved, at han kom. Han fulgte da kongen med sine mænd. Siden gik de frem efter strætet.

232. Oppe ved gaarden til Asbjørn Kop[3] stod Arne Rova med hertugens merke og hele den største del av de bedste folk av vaarbelgene, og hadde fylket der. Før det bar i hop med fylkingene, bad kong Haakon sin lursvein blaase. Han blaaste to ganger, men noget laagt. Da sa kongen: «Bedre blaaste din bikje-hvalp paa bryggerne i Bergen, da du tok sølv av folk.» Siden blaaste han paany, og da var det meget bedre. Da ropte kongen til sine mænd, at de skulde gaa frem under merket. Selv gik han aller fremst. Nogen vaar-

---

[1] Et andet haandskrift har Ørestrætet. — [2] Guttorm Erlendssøn var en av høvdingene paa færden til Vermeland, se ovenfor kap. 111 ff. — [3] Asbjørn Kop var først begling, blev siden kong Haakons sysselmand i Oslo. Han maa være død ikke længe efter 1224. Gaarden var kaldt op efter ham.

belger var oppe i kirkegaarden. De sparte ikke paa stenkast og lot det gaa fast, og fra begge sider blev det skutt. Derefter blev kong Haakons merke baaret frem. Da kom de vaarbelger, som stod utenfor kirkegaarden, paa flugt. Men da de vaarbelger, som var inde paa kirkegaarden, og de, som stod længer oppe, saa, at deres mænd flygtet, gjorde de den skarpeste rid med stenkast, saa at stenene fløi som den tætteste skur. Arne Rova og lendermanden Viljalm av Torgar og den største mængden av vaarbelgene var indenfor der; men somme av dem stevnte op østenfor kirkegaarden.

Da Arne Rova, hertugens merkesmand, snudde ind paa kirkegaarden, søkte mange av birkebeinerne mot dem; nogen av dem løp ind paa kirkegaarden med Ivar Holm, Ivar Dyre og Torlaug Bose i spidsen. Men det var nok av løs sten indenfor; derfor bar vaarbelgene saa tykt med sten og skud paa birkebeinerne, at de vek tilbake og ut igjen. Striden var da paa det haardeste. Birkebeinerne søkte fast frem; men vaarbelgene verget sig mandig baade med sten og skud. Da Alv av Leivastader saa, at de vilde bli stængt inde, søkte han ut gjennem kirkegaardsledet og kjæmpet overlag djervt. Han kom sig ned til aaen, og mange løp efter ham. Alv faldt nede i aaen. Og de fleste mænd siger, at faa har verget sig saa drengelig, som han gjorde, før han faldt. Kong Haakon satte da efter de vaarbelger, som flygtet op østenfor kirkegaarden. I det samme faldt en mand, som het Øystein Sundram[1], og endda flere vaarbelger. Det faldt én mand av birkebeinerne, men nogen blev saaret.

233. Paa det stræte, hvor hertugen hadde sat Olav av Vigdeild, kom de birkebeiner, som var gaat op fra skibene, mot ham. Det blev en meget haard strid. Det var mange vaarbelger i biskopens kastel[2], og de kastet store stener ned paa birkebeinerne, saa det var næsten uraad at gaa mot de vaarbelger, som var paa strætet, og likevel ta sig i vare for dem, som var i kastellet. Men det endte med, at vaarbelgene drog sig unda og ind paa kirkegaarden. Men Olav av Vigdeild og hans sveit søkte op nordenom kirkegaarden, og Arnfinn Tjovssøn, hertugens stallare, tok veien nord til Nonnesæter og løp ind i kirken der. Kong Haakon stevnte op østenfor kirkegaarden med sit merke. Der stod Grim paa Sand[3] og en mængde vaarbelger. Somme av dem stod paa kirkegaardsmuren, og somme oppe paa taket av smiebodene og hadde baaret sten op til sig; begge slyngte de av alle kræfter sten og skudvaaben ned paa birkebeinerne. En av birkebeinerne, som het Bjarne Hest, blev skutt i

[1] D. e. som er sterk til at svømme. — [2] Kastellet var en del av bispegaarden og laa ved vestre stræte. — [3] Gaard i Trøndelagen.

knæet med en kesje, og av dette saar døde han. Han var brorsøn til Karl Svange[1] og Sigurd Skjaalge[2] og den evneligste mand. Mange birkebeiner blev saaret der, og de fleste fik haard medfart.

234. Da kong Haakon kom øverst op i geilerne bent imot korsbrødrenes gaarder, var hertugen der til hest og mange mand med ham. Da de møttes, blev det en stans, før det bar i hop med dem. Birkebeinerne stod i en myr litt længer nede. Men vaarbelgene var oppe paa broen og strætet, og der var det noget tørrere. Kirkegaardsledet var bak birkebeinerne, og der var det fuldt av vaarbelger. Under kong Haakons merke kunde det være én 20 mand. Han var da kommet i et farlig uføre; ti hertugen var ovenfor med mange mand, men kirkegaardsledet bak dem var fuldt av vaarbelger. Gud viste da kongen den miskund, at ingen av dem søkte mot ham. Ti hvis nogen av dem hadde gjort det, vilde det snart ha været ute med ham og de mænd, som var med ham. Kong Haakon viste sine mænd mot kirkegaardsledet og stevnte selv med merket op mot hertugen. Det blev da ved kirkegaardsledet en strid regn av sten og skudvaaben, som birkebeinerne sendte ind mot kirkegaarden og vaarbelgene ut mot dem. Men tilslut slog vaarbelgene porten i; ti de taalte ikke vaabenbyrden længer.

235. Skule jarl var til hest. Da han saa disse tidender, ropte han til sine mænd, at de skulde stevne frem. Ved siden av ham stod en mand, som het Sone Sik. Han sa til hertugen: «Herre, her er nu kong Haakons merke, og her kommer selve kongen!» Hertugen svarte: «Frem likevel!» og hug til hesten med sporerne. Sone tok i tømmen og holdt hesten tilbake. Birkebeinerne sendte da nogen spyd mot hertugen, og de fløi nær ham. Straks efter dette snudde hertugen unda og alle de, som fulgte ham. I det samme samlet birkebeinernes hær sig om kongen. Han bad da Torstein og de fleste av dem, som var der, sætte efter hertugen med merket. Selv sa han, at han ikke vilde gaa fra kirkegaardsledet, før det var tat, saa de kunde være sikre mot bakslag derfra. Hertugen red op efter gaterne[3]. Mange av hans mænd kom da til ham der og gav sig paa flugt sammen med ham. Straks efter kom Gunnar kongsfrænde med sin sveit til kongen. De satte da nogen mænd til at søke mot kirkegaardsledet, og nogen lot de gaa op paa husene med buer for at jage ned dem, som bar vaaben paa birkebeinerne. I det samme kom Gaut Jonssøn med sin sveit op under merket. Da kom ogsaa Aasulv Stryk ned fra

[1] Birkebeinerhøvding i 1217. Tilnavnet betyder «den smale». — [2] Gammel birkebeinerhøvding, tilnavnet betyder «den skjeløiede». — [3] D. e. veiene utenfor byen med gjerder paa begge sider.

Torstein og sa, at han hadde for litet folk rundt merket, men at mange mænd samlet sig til hertugen. Kongen sendte da Gaut Jonssøn med hans sveit og mange andre op under merket. Hertugen hadde tat veien op paa Martestokker; men Torstein Heimnes hadde sat efter ham med den flok, som fulgte merket. Det faldt da vaarbelger her og der paa veiene; mellem dem var Algaute; Vesete, bror hans, blev saaret. Gaut Jonssøn kom da op i gaterne næsten samstundes med Olav av Vigdeild, da han var flygtet fra vestre stræte. Olav hadde da ingen anden raad end at søke ind i Lavranskirken[1] med sine mænd; dog faldt nogen av dem utenfor kirkegaarden. Gaut spurte, om Olav vilde ha grid. Olav sa, at det vilde han gjerne. Gaut bad ham være i kirken, og ikke trøste sig for meget til denne grid. Hertug Skule var paa Martestokker, og der kom mange mænd til ham. Han vilde til at gjøre motstand; men da han saa Gaut komme under merket, og at det samlet sig flere folk om Torstein, tok han veien op i landet med de mænd, som var hos ham. Disse lendermænd fulgte ham da: Baard Bratte, Baard Varg, Erling Ljodhorn og Vesete Litle. Hertugen red i ett kjør op til Hov[2] til Aamunde lagmand og spiste der.

236. Mens hertugen og birkebeinerne slos paa Martestokker, kom det saa mange folk fra skibene, at birkebeinerne kringsatte hele kirkegaarden, saa at det ikke var raad for vaarbelgene til at komme ut. Men de hadde stelt slik til indenfor, at ingen kunde slippe ind. Da kong Haakon hadde fylket sine mænd til at gaa mot dem, slik som han vilde, gik han ind i korsbrødregaarden og derfra til prædikebrødrenes[3] gaard. Mellem Olavskirken og gaarden til korsbrødrene var det en sterk skigar, men ingen stenmur. Kongen lot bære svardreip[4] og store tauger dit og rive skigaren ned. Da den faldt, blev det et stort brak, og birkebeinerne ropte høit. Da vaarbelgene hørte dette, blev de rædde og løp fra alle kirkegaardsportene. Birkebeinerne kom da ind, og den største mængden av vaarbelgene faldt.

Det blev da baaret meget vaaben mot vaarbelgene. Skjoldene blev næsten hugget av dem, og mange blev saaret, men en mængde faldt. Viljalm av Torgar verget det søndre kirkegaardsledet. Ivar Dyre ropte til ham og spurte, om han vilde ha grid. Han svarte: «Jeg vet ikke endda, hvem av os to trænger til grid av den andre,» og gav Ivar et vældig hugg paa kindet med

[1] St. Laurentius-kirken med hospital laa like nedenfor Martestokker. — [2] En nu forsvundet gaard i nærheten av Eidsvold. — [3] Prædikebrødrenes eller dominikanernes kloster laa paa den nuværende bispegaards grund. — [4] Rep av hvalrosshud, som var særlig sterke.

en sten. Da sa Ivar: «Siden du vælger det værre, skal du faa det.» Viljalm blev da dræpt. Han vilde ikke bede om grid, fordi han alt var saaret og hælen hugget av ham. Mange birkebeiner fandt der sine kjendinger mellem vaarbelgene; og nogen fik ikke grid, endda de bad om det; men nogen vilde ikke ta imot grid, endda det blev budt dem. Vaarbelgene vendte sig da mot den søndre dør i kirken; men det kom saa mange paa én gang, at de ikke kom ind gjennem porten. Det faldt saa tykt av vaarbelger der, at det laa tre eller fire oppaa hverandre. I det samme naadde ogsaa Knut og de birkebeiner, som var vestenfor kirken, at komme ind paa kirkegaarden. Fra kastellet til biskopen, som det var vaarbelger i, gik det en gang op i kirken. Birkebeinerne bar tauger paa den og rev den ned; i gangen var det da nogen vaarbelger, som vilde løpe fra kastellet til kirken, og mellem dem en mand, som het Haakon Lauk og var hertugens hirdmand. De lot alle livet, da gangen faldt.

237. Da kong Haakon saa, at alle de vaarbelger, som stod oppe og ikke hadde faat grid, var kommet ind i kirken, gik han ut av kirkegaarden og løp op paa en svart hest. — Arne Rova kom sig ikke ind i kirken, men fik dog grid. — De mænd, som fulgte kongen, fik sig hester, men nogen løp tilfots. Da kongen red fra byen, var han omgjordet med sverd, og i haanden hadde han et blodig sverd, som vaarbelgene hadde hat. Da han kom op i gaterne ovenfor byen, kunde han vel ha nær tre hundrede mand. Siden red de omkring en halv mils[1] vei; det kom ingen hester paa deres vei; men de fanget nogen mænd, som alle fik grid. Kongen stanste da og talte saaledes til sine mænd: «Hvis Skule, min maag, har redet unda, saa har han nok greid det slik, at det ikke blir godt for os at faa hester; men de, vi nu har, vil bli meget mødige, om vi rider videre; de andre er ogsaa kommet saa langt unda, at vi hverken faar høre eller se noget til dem. Inde i byen er vaarbelgene, som I vet, kommet ind i kirkerne; men jeg er ræd for, at mine mænd ikke vil la kirkerne holde dem, som de tykkes har mest skyld; og dog vil jeg for ingen del, at kirkefreden skal brytes. Derfor vil vi nu vende tilbake til byen og ta vare paa vor seir. Saa faar det gaa mellem mig og min maag, som Gud vil.» Derefter snudde kongen tilbake til byen. Vaarbelgene hadde stillet saa meget op paa indsiden av kirkedørene, at de ikke kunde brytes op; men birkebeinerne satte tømmerstokker op paa utsiden, saa ingen kunde komme ut. Kongen gik først til biskopen og fik syndsforlatelse

[1] Sagaen har «rast» (rǫst), et længdemaal, hvis størrelse vi ikke nøie vet, men det har været henved en mil.

av ham for sig og sine mænd. Derefter lot biskopen sætte frem mat for ham, og han spiste der en stund. Torstein Heimnes og Arne Rova sat da sammen ved maten, og kongen var saa venlig mot Arne, som om han altid hadde fulgt ham. Og like saa gram som kong Haakon hadde været om dagen til at ødelægge sine uvenner, likesaa fuld av miskund var han siden til at gi grid til alle dem, som gav sig i hans vold. Før paa dagen var valen blit ransaket; det var da omkring 70 mand, som laa utenfor døren til Hallvardskirken. Folk fandt ut, at det var faldt vel tre hundrede mand; mellem dem var mange gode mænd fra Trøndelagen: Baard av Gudreksstader, søn til Torstein Kugad, Peter, søstersøn til Ivar, Viljalm av Torgar, Grim av Sand og mange andre.

Om søndagen[1] holdt kong Haakon ting ute i kongsgaarden. Han lyste da, at alle de vaarbelger, som sat i kirkerne, skulde ha grid. Birkebeinerne gik da til kirkerne og lette hver efter sine venner. Alle vaarbelgene gik da til grid og blev skiftet ut paa sveitene, efter kongens bud. Derefter blev alt det hærfang, som vaarbelgene hadde hat, delt efter hærmænds sed.

Kong Haakon dvælte en stund i Oslo. Syv nætter efter slaget sendte han en hær nord i landet paa skuter. Formænd for den var Aasulv av Austraatt, Ivar Peterssøn, Arne Blakk, Klemet av Holm, Olav Kidlings-mule[2] og Baard Grossøn. De hadde femten skuter og skulde fare helt nord til Trondheim og faa vite, hvilke tidender var der.

Men kongen blev efter i Viken for at se til sine erender. Kong Haakon hadde git Gregorius, søn av herr Andres, syssel paa Raumarike. Men to vintrer før ufreden hadde Gregorius git op syslen og faret syd til Danmark med sine svender og var siden hos kong Valdemar og blev vel hædret. Denne færd tyktes kong Haakon noget underlig; ti Gregorius hadde ikke faat orlov av ham. Men om vinteren, da ufreden begyndte og Skule hadde latt sig gi kongsnavn, sendte kong Haakon Bjarne Moisessøn til Danmark, for at bede Gregorius fare hjem til Norge, og lovte ham hæder efter den troskap, som han viste. Gregorius fór da tilbake. Saasnart han kom til Viken, samlet han sig en sveit og kom til birkebeinerne før slaget ved Laaka; han var og i Oslo med kongen. Efter dette agtet kongen Gregorius høit og gav ham Borgarsyssel. Gregorius var en klok og dugelig mand i alle maater. Da det led ut paa vaaren, fór kongen fra Viken og kom til Bergen en uke før hvite-søndag[3].

[1] 22 april. — [2] D. e. med mund som et gjetekid. — [3] D. e. første pinsedag. Kongen kom til Bergen 27 mai.

Den hellige torsdag[1] laa han i Salbjarnarsund, og om sommeren sat han i Bergen.

238. Nu er det at fortælle om hertug Skule, at han var hos Aamunde lagmand, som før er skrevet. Derfra red han til Eidsvold og helt op til Minne[2] om kvelden. Søndagen fór han op paa Hedemarken og ut til Helgeøen; der var hans søn Peter. Han blev ikke længe der, før han fór til land igjen. Da han kom til Ullinshov[3], hadde han nær hundrede mand. Han holdt da raad med sine mænd om, hvad de skulde gjøre. Vesete Litle og Torgils Slydra bad hertugen fare til Østerdalene og derfra til Vermeland og øst paa Marker til deres hjembygder; de sa, at han ikke vilde ha været der mer end en halv maaned, før de skulde ha skaffet ham like saa mange folk som dem, han hadde til striden i Oslo. Erling Ljodhorn og Baard Bratte og de andre, som var kommet nordenfra, sa, at det ikke var deres sak at reke over fjeld og skoger; de bad ham fare nord til Trondheim til sine venner og skaffe sig skibe der; de sa, at det var nordmænds sed at fare paa skib, naar de skulde holde ufred. Det raad blev da tat at fare nordover. Torgils og Vesete skiltes fra dem og fór øst til sine ættehager[4] med sine sveiter. Hertugen tok da veien nord i dalene og hadde nær 90 mand. Han stanste ikke, før han kom til Ringabu[5]. Da spurte de, at birkebeinerne under Agmund Krøkedans, Odd Eirikssøn og Eirik Topp var der for at ta imot dem, og at de sat ved broen[6]. Hertugen blev paa en liten gaard nær ved, mens hans mænd fór før ham til broen og lot blaase i lurene. Straks det var blaast, red hertugen mot broen; men birkebeinerne trodde, at det var flere folk end det var, og stod et litet stykke borte. Vaarbelgene gik da over broen. Sone Sik fór med merket; efter ham gik Guttorm Jonadal[7], Haavard Dyntill, Øystein Orre, Haakon Baardssøn, Hallkell paa Rygin[8] og flere andre. Da de kom over broen, møtte de birkebeinerne. Der faldt to av kong Haakons hirdmænd, Ivar Hjalmhaus og Bjørn av Hov. Hertugen red over broen straks efter dem paa en hvit hest, som het Fot. Han hadde en god brynje og en sterk vaabentrøie. Birkebeinerne hopet op i lien og satte mer end tyve mand til at skyte paa hertugen, saa hans skjold blev som en kvast av piler. Hesten hadde syv broddskud,

---

[1] Kristi himmelfartsdag, 24 mai. — [2] Sagaen har «Mjolge» (til Mjølga), men et slikt navn findes ikke; det er rimeligvis feilskrift for Mynni (d. e. Minne ved Vormens utløp av Mjøsen). — [3] Nes prestegaard paa Hedemarken. — [4] D. e. hjembygder. — [5] Ringebu i Gudbrandsdalen. — [6] Rimeligvis broen over Frya ved Forr. — [7] D. e. fra Jondalen (Jónadalr) i Hardanger. — [8] Ryen i Byneset ved Trondhjem.

som stod ind like til rørbaandene[1]. Hertugen fik ogsaa et broddskud gjennem fotlæggen ved ankelen. Efter dette søkte vaarbelgene over broen, men birkebeinerne flygtet op i lien. Aasvard Harm het en mand, som vilde flette klærne av Ivar Hjalmhaus. Mens han holdt paa med det, kom Arne Laage til, som bar Peter hertugssøns merke; han trodde, at Ivar var mindre saaret, end han var, og hug til ham. Hugget kom paa haanden til Aasvard, saa den næsten gik av. De flyttet ham nord med sig til Steig[2]; men derefter red de sin vei. Hertugen fik sig en anden hest, som het Gautstav[3]. Derefter fór de videre, til de kom til Trondheim. Hertugen sendte Sigurd Hit og Bruse med nogen mænd før sig over fjeldet; de dræpte i Opdal en av kongens hirdmænd, som het Halldor. Birkebeinerne fór efter dem nord til fjeldet. De tok av dage Aasvard, som vaarbelgene hadde latt bli igjen paa Steig. Hertug Skule var om natten paa Vang i Opdal[4] og fór derfra til Nidaros. Da han kom dit, tyktes han og hans venner at finde, at folks sindelag mot ham hadde vendt sig meget. Det var mange ting, som gjorde det: for det første, at trønderne tyktes, de hadde hat et stort mandetap i Oslo; for det andet, at den tid, kong Haakon sat i Trondheim, hadde de hørt meget, som var tvert imot det, som hertugens mænd hadde talt paa Øretinget om høsten, og det, kongen sa, tyktes dem troligere. Dertil kom ogsaa, at trønderne ikke tyktes at se nogen fremgang for hertugens sak, og derfor vilde de ikke være med ham i nogen ufred mot kongen. Hertugen sat om vaaren i Nidaros og holdt bord i Breidestuen[5]. Men mest var han i sit herberge og var litet sammen med folk; de fleste vilde ogsaa helst ha litet med ham at gjøre. Hertugen var tre nætter i Korsgildet[6], men var meget faamælt. Hans venner klaget over, at han ikke fór varsomt eller tok sig i vare. Men hertugen sa, at birkebeinerne ikke paa saa liten stund kunde komme fra Viken til Trondheim. De svarte, at kong Haakon hadde faret paa kortere tid, end det tyktes rimelig; «og det kan hænde endda engang.» Derefter blev det sendt en skute ut paa fjorden for at holde utkik.

239. Mandag morgen i gangdagene[7] kom Aasulv med 15 skibe uventendes til Nidaros. Klemet av Holm la til over ved Bakke med to skuter. Men

---

[1] Reyrband kaldtes baand, som var viklet rundt spidsen og skaftet av pilen. «Brodd» kaldtes en pil med firkantet odd. — [2] I søndre Fron i Gudbrandsdalen. — [3] Navnet betyder «Gauts (d. e. Odins) stav», d. e. mand eller kriger? — [4] Prestegaarden i Opdal. — [5] I kongsgaarden. — [6] Korsgildet eller Miklagildet var det første og ældste gilde i Nidaros, stiftet av Olav Kyrre; dets skraa findes endnu. — [7] 21 mai.

Aasulv la ind til byen med resten av hæren. Hertug Skule vaaknet ved, at han hørte hærklokkerne. Han løp straks op og klædde sig og tok sine vaaben, og saa gjorde de andre, som var der i gaarden. Han sendte da sine svender ut i byen og bad, at vaarbelgene og de andre folk skulde søke op til ham i kongsgaarden og ta imot birkebeinerne der. Men da svendene kom tilbake, hadde de ikke faat nogen med sig. To ganger sendte han bud ut i byen, men fik ingen folk. De, som var sendt ut, sa, at alle løp ind i kirkerne. Hertugen spurte da, hvad raad de skulde ta. Det var ingen bro over Nidelven. Hans mænd sa, at det bedste var at sætte frem en skute, som stod i kongsgaarden, og ro over elven paa den og siden søke til skogs, hvis han ikke vilde søke ind i Kristkirken. Skuten blev da sat paa vandet. Peter hertugssøn og hans sveit var ovenfor kongsgaarden; hertugen lot dem kalde ned til skuten. Dit fór somme av Peters sveit og satte over elven med hertugen. Men Peter selv søkte ind i Kristkirken. Dit løp ogsaa Baard Bratte; for han tykte sig for tungfør til at gaa. Hertugen gik iland over ved Skellinghellen[1]. Han bad da sine mænd søke op til Erlendshaug[2] og se til, om de ikke kunde faa git dem, som var gaat iland ved Bakke, noget bakslag. Men de ænste det ikke og bare søkte op paa brekkerne og siden til skogs og gjemte sig.

Peter hertugssøn var bare en liten stund i Kristkirken og fór derfra til prædikebrødrenes kirke[3]. Prædikebrødrene tilbød ham fristed hos sig og sa, at de skulde passe paa ham. Men Peter trøstet sig ikke til det og fór med fire svender til biskopsgaarden. Der fik de en baat og rodde over aaen til Øvre Elgesæter[4]. Peter løp ind i et hus der, hvor nogen koner holdt paa med at bake, og fik sig nogen daarlige klær og gjemte sig. Da birkebeinerne kom ind i byen, ransaket de den. De fleste vaarbelger, som var indenbys, var da kommet ind i kirkerne. Baard Varg hadde løpet ind i Korskirken. Birkebeinerne fik nys om, at Peter hadde sat over elven til Øvre Elgesæter, og sendte en mand, som het Jon Kjøtt, ind i bakstehuset. Da han kom ut, sa han, at Peter var derinde. Derefter ledte de ham ut og dræpte ham straks. Peter var ikke stor av vekst, men tyk, og lignet at se paa mer paa sin morsæt. Han hadde gode gaver og var en god klerk og kristen; men vaarbelgene tyktes ikke, at han var saa djerv i ufred, som hans forfædre hadde været. Peters lik blev baaret til graven. Derefter fór birkebeinerne tilbake

[1] Skjær i Nidelven paa Baklandssiden. — [2] Høiden, hvor Kristiansten ligger. — [3] Prædikebrødrenes eller dominikanernes kirke laa paa den anden side av almenningen, like overfor kongsgaarden. — [4] Dette kan ikke ha været selve klostret, men var sandsynligvis klostrets bugaard.

til byen. Det blev da sendt bud alle vegne i herredet for at faa vite, om det spurtes noget til hertugen eller hans mænd.

240. Skule var i skogen og fik vite nyt fra Elgesæter og andre vegne. Han spurte, at det blev holdt vagt rundt om skogen, saa han ikke skulde komme bort, uten at birkebeinerne blev var ved det. De mænd, som hadde fulgt ham, tok da til at drive fra ham; og ingen eller faa av dem, han sendte ut, kom tilbake. Erling Ljodhorn fór ind til Tautra og tok munkekutten der. Hertugen var to nætter paa skogen. Men onsdagen før den hellige forsdag[1], da kannikene gik om med kors[2], fik hertugen korkaaper ut til sig fra klostret og gik saa ind i klostret med brødrene. Hertugen og hans mænd fór da op i støpulen. Siden blev det git dem mat og drikke og redt et leie til ham; han vilde lægge sig til at sove; for han var meget træt.

241. Birkebeinerne fik nys om, at mænd var gaat i korkaaper fra skogen til Elgesæter, og tænkte sig, at det vel hadde været hertug Skule. De løp da straks til vaaben, fik sig skibe og satte over aaen. Da erkebiskop Sigurd spurte dette, fór han ogsaa ut til Elgesæter, og mange prester, bymænd og kjøbmænd med ham. Da birkebeinerne kom til klostret, tok hertugens mænd straks til at skyte paa dem fra støpulen, saa aakappt som de kunde. Da erkebiskopen kom til, forbød han birkebeinerne at gaa mot klostret eller at gjøre nogen ufred der. Men birkebeinerne svarte, at det var kommet slike folk i klostret, at det trængtes at gjøre ufred der, enten det tyktes ham vel eller ilde. Erkebiskopen bød da penger for hertugen, forat han skulde faa grid til at fare til kongen. Men de vilde det ikke, uten hvis han satte den hellige kong Olavs kirke i pant paa, at hertugen holdt det, han lovte. Somme var saa aakappe, at de ikke ænste det, som erkebiskopen sa, men løp til og satte varme paa klostret. Nogen andre vilde slukke, men ilden tok til at øke sig. Da hertugen saa, at de vilde brænde klostret, sa han til sine mænd, at de skulde gaa ut. De løp da til dørene. Hertugen gik ut og holdt et litet rundt skjold[3] for andlitet paa sig. Han sa: «Hug mig ikke i andlitet; ti det er det ikke sed at gjøre med høvdinger.» Derefter bar de vaaben paa hertugen og alle dem, som gik ut med ham, Sone Sik, Øystein Orre[4], Aaslak Dyntil[5], Halkell paa Rygin, Haavard Koll, Bruse Dytt[6] og Arne Matjarl[7]. Mester Berg fik

[1] D. e. onsdagen før Kristi himmelfartsdag, d. e. 24 mai. — [2] Helgesæter var et kloster for regulære kanniker av Augustinerordenen. Disse brukte i gangdagene (de tre nærmeste dage før Kristi himmelfartsdag) at gaa rundt i procession. — [3] Det kaldes i sagaen buklari (fr. bouclier). — [4] Jfr. lendermanden Øystein Orre paa Giske, † 1066. — [5] D. e. selvgod. — [6] Tilnavnet hænger sammen med «at dætte». — [7] D. e. storæter?

ulivssaar, men blev dog lækt. Straks hertugen var faldt, fór folk og vilde slukke ilden; men de fik ikke gjort det, og hele klostret brændte op.

242. Hertug Skules lik blev baaret paa skjold ned til byen; der blev det klædd og sat i Nikolaskirken. Næste morgen gik Aasulv og birkebeinerne til erkebiskopen og bad om syndsforlatelse av ham. Det gik ikke let med at faa det; men tilslut fik de dog avløsning, slik at de skulde faa lov til at være sammen med andre, til de fandt kong Haakon og fik vite, hvad han vilde gjøre i denne vanskelige sak. Han blev jordet i Kristkirken søndenfor koret og like under der, hvor han selv hadde latt gjøre sin bror kong Inges grav oppe i stenvæggen. Erkebiskop Sigurd, alle korsbrødrene, mange andre prester, bymændene og mange birkebeiner stod over hans grav. Hertugens aartid[1] er den 24de dag i mai. Han var da 51 aar gammel. Mange sørget over hertug Skules død, og særlig hans venner, ti han var meget vennesæl. Han hadde ogsaa meget ved sig, som gjorde det: først blidhet og venlighet i omgang, og dertil gavmildhet og frikostighet, saa at han ikke sparte noget for sine mænd. Han gav mange mænd navnbøter eller lot dem, som søkte til ham, faa gode giftermaal eller paa anden vis komme til trivsel, og av slike ting blev han meget vennesæl. Hertug Skule gav gaarden Rein, sin farsarv, til et kloster og lot der reise en gjæv stenkirke og satte der et nonnekloster og gav dertil stormeget gods. Mange andre framifraa ting kunde ogsaa fortælles fra hans liv, endda de ikke er nævnt her. Hertug Skule var at kalde for en høi mand og grannvokset, han hadde lysbrunt, stort og fagert haar, regelrette drag, lyst ansigt og framifraa vakre øine. Han var den fineste og mest høviske mand, maalsnild og veltalende paa tinge. Han hadde de fleste av de ting ved sig, som skulde pryde en god høvding. Og hvis ikke det sidste ulykkesaaret, som han levde, var kommet over ham, saa vilde folk ha sagt, at det ikke hadde været født en gjævere mand i Norge av dem, som ikke var kommet av selve kongeætten. Hertugen hadde ingen søn efter sig, det som folk visste. Men det er at vente, at med Guds miskund vil Norge længe prydes av hans avkom[2].

243. Efter disse stortidender, som nu er talt om, fór birkebeinerne bort fra Nidaros. De fór nord paa Haalogaland, som hadde hjemme der, og de sydover, som var derfra. Aasulv og de andre birkebeiner sendte en mand, som het Stefan Tomas-maag, med brev til kongen. Da Stefan kom til Bergen, blev det sagt kongen, at det var kommet en mand nordenfra med brev fra

[1] D. e. aarsdagen for ens død. — [2] Gjennem hans datter dronning Margret.

Aasulv. Kongen lot da kalde ham til sit herberge. Da han kom ind, sat kongen i den samme stue og paa det samme sæte som om vinteren, da Grim Keikan var kommet til ham. Stefan bar brevet frem. Da kongen hadde læst det, sa han: «I dette brev staar det to store tidender; det er en ilde tidende, at klostret paa Elgesæter er brændt; den anden tidende er, at hertug Skule, min maag, er død.» Derefter blev det blaast til stevne, og kongen sa selv disse tidender til hele hirden. De gik haardt ind paa alle, som hørte dem, men allermest paa dronningen.

Kong Haakon sat i Bergen om sommeren efter disse tidender og stelte til vintersæte der og sat der om vinteren. Dette var den 24de vinter i hans [1240—1241] kongedømme. Vaaren efter i fasten hændte det store tidender i Danmark. Da døde kong Valdemar, søn av kong Valdemar Knutssøn, som var den gjæveste konge i Norderlandene paa den tid. Han hadde været konge i Danmark i 39 vintrer[1]. Til riket efter ham kom hans søn Eirik, som før hadde været konge i fem aar sammen med sin far.

Om vaaren fór kong Haakon øst til Viken og sendte nord til Trondheim Jon Tviskaven. Han tok av dage Sigurd Hit, en vaarbelg, som ikke hadde forlikt sig med kongen. Da lot ogsaa Gaut Jonssøn Arnfinn Tjovssøn dræpe. Men vaaren i forveien hadde Bjarne Moisessøn dræpt Jatgeir skald[2] i Kaupmannahavn. Jatgeir var da kommet syd fra Sviavælde og hadde hele tiden faret den østre vei, efterat Gunnar kongsfrænde hadde tat brevene fra ham i Helsingland[3]. Da kong Haakon kom øst til Borg, var Gregorius, søn av herr [1241] Andres, kong Philippus' bror, der. Han vendte sig til kongen med sit frieri og bad om Cecilia kongsdatter. Kongen tok dette vel op, og bryllupet stod nogen tid efter, som siden skal fortælles. Kong Haakon fór derfra til Konungahella og tænkte at finde Eirik sviakonge; ti sviarne klaget meget over, at kong Haakon hadde brændt Vermeland[4]. Men kong Eirik var da oppe i Gautland og vilde ikke møte kong Haakon, men sendte sin maag herr Birge, som var gift med hans søster Ingebjörg. Da kong Haakon var i Konungahella, kom en sendemand, som het Matheus, til ham fra keiser Fridrek med mange gilde gaver; med ham fulgte fem blaamænd[5] til Norge. Kong Haakon fór om sommeren nord til Bergen igjen og blev der en stund om sommeren. I det samme aar døde pave Gregorius i Roma, og efter ham kom

[1] Valdemar Seier var konge 1202—1241. Han døde 27 mars. — [2] Jatgeir Torvessøn var islænding; om hans liv vet vi næsten ikke andet, end hvad kongesagaene fortæller. — [3] Se kap. 216 ovenfor. — [4] I 1225, se ovenfor. — [5] «Blaamand» brukes i gammelnorsk især om negre, men ogsaa om saracenere.

Innocentius[1]. Denne samme sommer tok Gissur Torvaldssøn Snorre Sturlassøn av dage paa Reykjaholt[2] paa Island. Kong Haakon fór om høsten nord til Trond-
[1241—1242] heim og sat der om vinteren. Dette var den 25de vinter i hans kongedømme.

244. Om vaaren kom herr Gregorius nord over fjeldet og holdt bryllup med jomfru Cecilia, datter til kongen. Kong Haakon gjorde et høvelig gjestebud
[1242] for dem. Siden fór han syd til Bergen og var der om sommeren. Denne høst kom Urøkja Snorressøn fra Island; Kolbein unge og Gissur hadde tat ham til fange og sendt ham til Norge. Han gav sig i kong Haakons vold i Bergen, og kongen gav snart op sin vrede mot ham, for at han hadde faret ut til Island imot kongens forbud[3]. Kongen sa dog, at han for den saks skyld mere hadde fortjent døden end hans far; «og ikke vilde Snorre være blit dræpt, om han var kommet til mig,» la han til. Urøkja fór til kongen og var hos ham om vinteren; kongen var venlig mot ham. Denne vinter sat kong
[1242—43] Haakon i Bergen; det var den 26de vinter i hans kongedømme. Sommeren efter var kongen i Bergen og vilde om høsten fare øst til Viken for at sitte der om vinteren. Men han blev heftet længe i Bergen, for han hadde mange saker at greie med. Det kom ogsaa vestenfra over havet[4] og fra andre lande mænd, som hadde erender til ham. Han blev derfor sent færdig og fik store stormer paa veien, og da han kom syd forbi Rogaland, snudde han ind til Stavanger og blev der en tid. Men da det tok paa at bli vinter og veiret blev værre, gjorde han det raad at vende tilbake til Bergen igjen og sat der om
[1243—44] vinteren. Dette var den 27de vinter i hans kongedømme.

245. Paa den tid, da kong Haakon raadde over Norge, var Aleksander, søn av Viljalm skottekonge, konge i Skotland[5]. Han var en stor høvding og meget kjær efter denne verdens hæder. Han sendte mænd vest fra Skotland til kong Haakon, første gangen to biskoper, for at spørge, om han vilde gi op det rike paa Suderøene, som kong Aleksander sa, at Magnus Barfot med noget uret hadde vundet av hans frænde, Mælkolm skottekonge[6]. Men

---

[1] Denne oplysning er ikke helt rigtig. Gregorius IX, som var valgt 19 mars 1221, døde 22 august 1241. Efter ham kom Celestinus IV, valgt 25 oktober 1241 og død 10 november samme aar. Saa kom Innocentius IV, valgt 25 juni 1243 og død 7 december 1254. — [2] Gaard i Borgarfjorden paa Island. Snorre blev dræpt natten efter 22 september 1241. Han var da 63 aar gammel. Kong Haakon hadde iforveien sendt brev til Gissur om, at han skulde sende Snorre over til Norge eller ogsaa dræpe ham som landraadsmand. — [3] Se kap. 195 ovenfor. — [4] D. e. fra Suderøene, Orknøene og Hjaltland. — [5] Alexander II (1214—1249) var søn av Viljam Løve (død 6 dec. 1214). — [6] Kong Malcolm var død i 1093; hans søn Eadgar blev konge i 1098; det var han, som sluttet fred med Magnus Barfot. Den samme forveksling mellem far og søn har «Heimskringla» (Storms overs. s. 663).

kong Haakon svarte, at han visste, at kong Magnus og Malkolm var blit fuldt forlikte om det rike, som nordmændene skulde ha av Skotland, og de smaaøer, som ligger ind til det. Han sa ogsaa, at skottekongen ikke hadde hat noget vælde over Suderøene paa den tid, da kong Magnus vandt dem av kong Gudrød[1], og dog sa kong Magnus, at han bare gik efter sine arvelande. Da sendemændene fik denne orskurd, sa de, at skottekongen vilde kjøpe alle Suderøene av kong Haakon, og bad ham værdsætte dem i brændt sølv. Kong Haakon svarte, at han visste ikke, at han trængte saa braatt til sølv, at han maatte sælge lande for at faa det. Med dette svar fór sendemændene bort. Men skottekongen hørte sig oftere for om denne sak og gjorde mange ordsendinger derom, dog fik skotterne intet andet svar end det, som nu er sagt.

246. Den samme vinter, da kong Haakon sat i Bergen og Urøkja kom til Norge, kom ogsaa Gissur Torvaldssøn fra Island til kong Haakon. Om sommeren fik Tord Kakale orlov til at fare til Island. Han hadde store strider med Kolbein Arnorssøn de tre vintrer, han sat i Vestfjordene. Da kong Haakon hadde [1242—1245]
sittet tre vintrer i Bergen, som før er skrevet, fór han om vaaren nord til Trondheim og sat der en tid. Denne vaar kom Bjørn abbed tilbake til landet. [1244]
Han sendte mænd i forveien til kong Haakon og bad om at faa være i fred for ham og sa, at han hadde gode tidender at bringe. Kongen tilgav ham gjerne og bad ham komme til sig, saasnart han vilde. Da abbeden kom til kongen, bar ham frem for ham pavens hilsen og velsignelse og et brev med saa fagre ord, at vel aldrig saa fagert et brev er kommet til Norge fra paverne[2]. Abbeden var hos kongen om sommeren. Da det led længer ut paa aaret, gjorde kongen sig færdig til at dra nordover, og abbeden var med ham. Siden fór kong Haakon om høsten helt øst i Viken. Samme høst døde biskop Orm i Oslo. Kong Haakon sat om vinteren i Viken. Bjørn abbed fór nordover og vilde hjem til Holm; men han kom ikke længer nord end til Selja og døde der. Dette var den 28de vinter i kong Haakons kongedømme. [1244—1245]

247. Da kong Haakon hadde tænkt efter det fagre brev, som pave Innocentius hadde skrevet til ham, sendte han bud efter erkebiskop Sigurd og de andre biskoper. Da de møttes, bad kongen biskopene skrive med ham til paven og bede om lov til at krone kongen. Biskopene tok dette vel op og

[1] Gudrød med tilnavnet Crovan, stamfar til de senere konger paa Man. Gudrød var død og hans søn Lagmann konge, da Magnus kom til Suderøene. — [2] Brevet, som nu er tapt, maa ha været skrevet september 1243; paven meldte deri sin regjeringstiltrædelse og sendte kongen sin velsignelse.

sa, at de gjerne vilde skrive med ham, dersom han vilde øke deres ret. De sa ogsaa, at han skulde sverge den samme ed under kronen som Magnus Erlingssøn, da han blev kronet. Da svarte kong Haakon: «Kongerne har alt undt eder slike retterbøter, at vi knapt kan øke dem, og endda har I nyttet dem videre, end meningen var, da de blev git. Men skulde jeg sverge en slik ed, som kong Magnus svor, da synes det mig, som om vor hæder vilde minke heller end at vokse; ti kong Magnus ænste ikke, hvad han gjorde, for at faa det, som han ikke hadde nogen ret til. Men med Guds miskund tykkes det mig, at jeg ikke trænger at kjøpe av eder det, som Gud rettelig har kaaret mig til efter min far og mine forfædre. Og det skal I vite, at med Guds hjælp skal jeg vinde kronen saa frit og uten haarde vilkaar, at jeg siden kan bære den like saa frelst som andre gode konger, eller ogsaa skal den aldrig komme paa mit hode.» Litt efter sendte kong Haakon mænd til paven[1] og bad ham la en av sine kardinaler komme og gjøre kongen den hæder at vie ham under kronen.

248. Kong Haakon sat i Bergen om vinteren efter møtet med biskopene.
[1245—1246] Dette var den 29de vinter i hans kongedømme. Næste sommer kom Gissur og Tord Kakale fra Island; de hadde fæstet alt, som var mellem dem, i kongens dom. Vaaren i forveien hadde Tord holdt slag i Skagafjorden med Baard Kolbeinssøn[2]; det faldt mange gode mænd paa begge sider. Kong Haakon
[1246—1247] fór om høsten nord til Trondheim og sat der om vinteren. Da det led ut paa vinteren, kom kongens sendemænd tilbake med ordsendinger fra pavegaarden om, at det dette aar vilde komme en av kardinalene til landet og gjøre den største ære paa kongen efter pavens bud[3]. Kongen lot da erkebiskopen faa vite dette og bad ham sende bud til alle biskoper og abbeder og de skjønsomste av de lærde mænd. Kongen sendte ogsaa ord til lendermændene, lagmændene, hirdmændene og de bedste bønder og bad dem stelle sig istand
[1247] paa det sømmeligste og komme til Bergen om sommeren. Om vaaren sendte kong Haakon skibe vest til England og til andre lande for at faa sig de ting, som det tyktes ham mest at skorte paa i Norge til at ta imot kardinalen slik, som han vilde, og som det høvet dem begge. Knut jarl var da i Trondheim

[1] Disse sendemænd var den engelskfødte abbed Laurentius i Hovedøen og Bjarne, korsbror i Nidaros. — [2] Slaget paa Haugsnes 19 april 1246. — [3] Pave Innocentius IV skrev selv 30 okt. 1246 fra Lyon til kong Haakon, at han paa dennes bøn vilde sende kardinal Vilhelm, biskop av Sabina, som apostolisk legat til Norge og Sverige. Paven maatte ogsaa ophæve manglene ved kong Haakons byrd, før han kunde krones.

og hadde sittet der tre eller fire vintrer; han hadde fire fylker i Trondheim, Namdalen og halve Sogn.

249. Kong Haakon fór om vaaren sydover fra Trondheim i følge med [1247] Knut jarl og mange andre gode og gjæve mænd fra den nordlige del av landet. Da hadde han været konge i 30 vintrer. Da han kom til Bergen, samraadde han med forstandige mænd om, hvorledes han skulde ta imot kardinalen paa det sømmeligste. — Om kardinalens færd er at sige, at han om vaaren kom nord til England og blev tat vel imot av kong Heinrek. Men engelskmændene, som var avindsyke paa nordmændene, sa ham, at han ikke vilde faa nogen hæder der, næsten ingen mat og ingen anden drik end blande[1], og varet ham som mest mot at fare til Norge; de skræmte ham baade med havet og folkets grumhet, hvis han kom frem. Kardinalen svarte saaledes: «Da jeg var længer borte fra Norge, end jeg nu er, hørte jeg det tales bedre end nu om det folk, som bygger der. Det er mig sagt, at det er mange gode kristne der, og at kongen er klok og skjønsom. Erkebiskopen deres har jeg selv set, og han tyktes mig at se ut som en god høvding. Jeg har ogsaa hørt, at det er skjønsomme biskoper der, og jeg venter, at derav følger meget andet godt. Men jeg har to erender til dem, som jeg venter, at alle gode mænd vil bli vel fornøide med. Det ene er at forkynde for dem Jesus Kristus, Guds sande søn, det andet er med Guds miskund og efter pavens vilje at krone deres konge. Men det er jeg ikke ræd for, at jeg skal komme til at mangle mat eller drikke.» Derefter gjorde kardinalen sig rede til at fare og gik ombord.

Kardinal Viljalm[2] kom Botolvsvoka[3] til Norge ved øen Sire[4] og sendte mænd i forveien for at sige kongen, at han var kommet. Men netop som sendemændene var kommet til kongen, kom kardinalen sent paa dagen seilende efter dem ind paa vaagen med sit skib. Kongen sendte straks mænd ut til ham for at byde ham paa det sømmeligste alt det, som han ønsket. Men han svarte, at han vilde lite paa kongens forsorg. Om morgenen, da messen var sunget, gik kongen med sin hird ombord paa sit skib; det var paa 25 rum og hadde gyldne hoder og var vel utrustet. Dette skib blev kaldt Draken. Alle de sysselmænd, som var i byen, la ut med sine skibe og rodde dit, hvor kardinalen laa. — Han hadde en engelsk snekke. — Kongen kaldte sine len-

[1] D. e. melk blandet med vand. — [2] Viljalm (Vilhelm) var i 1245 blit kardinalbiskop av Sabina. Han hadde flere ganger tidligere været pavelig legat til Østersjølandene og skjønte rimeligvis dansk eller svensk. — [3] 17 juni. — [4] Utsire, nordligst i Stavanger amt.

dermænd og hirdstyrere med sig og fór siden ombord i kardinalens skib. De hilste hverandre paa det blideste og fór saa ind til bryggerne. Der blev kardinalen tat imot med en fager procession av biskoper, lærde mænd og klosterfolk. Derefter lot kongen blaase til ting ute paa Kristkirkegaarden. Da kardinalen kom paa tinget, tok han til orde paa denne vis:

250. «Jeg vil kundgjøre for alle, at med Guds miskund og efter pavens vilje er jeg kommet til dette land for at forkynde Jesu Kristi navn og krone eders konge; disse er mine to erender. Og ikke sendte paven til dette erende bare en prest eller lærd mand med litet vælde, men mig selv, en av hans kardinaler, med biskopsnavn og magt til at binde og løse alle saker, som om paven selv var her; ti han vilde, at dette skulde gjøres slik, at det blev mest til hæder for kongen.» Siden talte han meget om troen for folket, og tilslut gav han alle sin velsignelse og godt hjemlov. Efter dette talte kongen og kardinalen ofte sammen, og det var ikke andre ord i kardinalens mund, end at han vilde vise kongen den største hæder, han kunde. Kardinalen talte ogsaa ofte med de biskoper, som var der. Erkebiskopen kom sidst av dem alle. Men siden, da han og kardinalen hadde talt med hverandre, tyktes kongen at merke, at det var talt anderledes for kardinalen, end det før hadde været i hans tanker.

251. En dag, da kongen og kardinalen var i samtale i Kristkirken, tok kardinalen slik til orde: «Siden I, herre konge, skal ta imot større hæder av den hellige kirke end nogen anden konge før eder i Norge, saa venter vi, at I vil gi den hellige kirke det, som andre før eder har gaat med paa, og gjøre det endda bedre. Saa vil I vel ogsaa sverge en slik ed som kong Magnus, som først blev kronet her i landet.» Kong Haakon svarte: «Jeg finder nu, herre, at disse ord kommer ikke mindre av andre mænds tale end fra eder selv. Vi vil gjerne unde den hellige kirke og dens tjenestemænd slike retterbøter, at den faar den samme frihet her som i de lande, hvor hver av dem har sin fridom og sin hæder, baade den hellige kirke og kongedømmet. Men om end nogen konge har git kirken det, som han ikke hadde ret til at gjøre uten for sig selv, saa vil jeg likevel ikke spilde min eller mine efterkommeres ret. Kort at sige: hvis I vil gi mig en kjøpslaaingskrone, saa vil jeg heller ikke bære nogen krone end ta nogen ufrihet paa mig. Og ikke trænger I at tale oftere til mig om denne sak.» Kardinalen svarte: «Ta ikke dette ilde op, herre konge! Det skal bli, som I vil.» Derefter sendte kardinalen bud til erkebiskopen, lydbiskopene og korsbrødrene og sa til dem: «Jeg har talt til kongen om den sak, som I bad mig om. Og det synes mig, som om han har

større ret end de, som kræver noget andet. Derfor vil jeg, at I skal vite, at jeg efter denne dag ikke vil bede om mere av ham, men krone kongen saa frit, som det høver kongens værdighet. Det trænges ikke at tale oftere om dette.»

252. Kongen talte meget til kardinalen paa sine thegners vegne om de ting, som tynget dem, og kardinalen bøtet paa det, som han kunde. Han vidde Apostelkirken[1] i kongsgaarden, som kongen hadde latt bygge, og gav stor avlad til den evindelig. Da det blev talt om, hvad for en dag kongen skulde vies, sa kardinalen, at det skulde være paa en av apostlenes messedage. Men kongen talte sin æt fra den hellige kong Olav, og derfor vilde han helst ta imot denne hæder paa hans høitidsdag. Siden blev alt, som trængtes, gjort færdig. Det var denne sommer meget regnveir, saa en ikke kunde ha nogen tilstelning ute. Folk raadde derfor kongen til at holde gildet i de to træhallene, som var i kongsgaarden. Kong Haakon hadde ute under Knarrene[2] latt gjøre et stort hus, som var paatænkt til skibsnaust; det var nitti alen langt og seksti alen bredt. En dag, da kongen og kardinalen gik dit, sa kongen: «Siden vi ikke har store nok huser, har I da noget imot, herre, at vi holder vielsen her, saa det kan være des flere folk hos os?» Kardinalen svarte: «Dette hus tykkes mig det bedste av dem, som er her.» Siden lot kongen det sætte istand paa bedste maate.

253. Kroningen var sat til Olavsvoka[3]. Disse høvdinger var tilstede ved den: Viljalm kardinal, Heinrek, biskop av Hole, Arne, biskop av Bergen, Aaskell, biskop av Stavanger, Torkell, biskop av Oslo[4], og Paal, biskop av Hamar, og av lægmandshøvdinger: kong Haakon, kong Haakon den unge, hans søn, Knut jarl, junker Magnus og Sigurd kongssøn. Disse lendermænd var der: Gaut Jonssøn, Lodin Gunnessøn, Peter Paalssøn, Gunnar kongsfrænde, Munan biskopssøn, Finn Gautssøn[5], Brynjolv Jonssøn[6], Jon Drotning[7] og Sigurd biskopssøn. Der var ti abbeder, erkedekner, provster og de fleste korsbrødre fra alle bispestoler i landet, fem lagmænd, kongens stallarer, sysselmænd, hirdstjorer, hele hirden og de bedste bønder fra hvert fylke, og desuten en mængde utenlandske mænd. Det var paa denne tid slik væte, at det regnet nat og dag. Derfor var det tjeldet med klæde, rødt og grønt, baade oventil og paa begge sider, mellem kongsgaarden og døren til Kristkirken. I kongsgaarden var det ogsaa tjeldet, saa en kunde gaa til herbergene uten at faa mén av væten.

[1] Kirken blev viet 2 juli. — [2] «Under Knarrene» var et sted i det gamle Bergen, langt ute i nærheten av kongsgaarden og Kristkirken. — [3] 29 juli. — [4] Biskop Orms efterfølger, død alt i 1248. — [5] Søn av Gaut Jonssøn paa Mel. — [6] Søn av Jon Staal. — [7] Rimeligvis søn av lendermanden Gunnbjørn Jonsbror og brorsøn av baglerhøvdingen Jon Drotning (død 1206).

254. Olavsvoka-aften var en søndag. Selve messedagen blev det sunget messer i hele byen. Derefter blev alt folket blaast ut til Kristkirkegaarden. 80 hirdmænd hadde klædd sig i fuld rustning for at gaa fra kongsgaarden til Kristkirkegaarden og rydde veien. Gangen til kirken var ordnet slik: Først gik hirdmændene, som ryddet veien, to og to, dernæst to merkesmænd med merker; efter dem sysselmænd og skutilsveiner i gode klær, saa lendermænd med prydede sverd. Derefter gik fire lendermænd, som bar et stort tavlbord mellem sig med kongens skrud og vigselsklær. Saa gik Sigurd kongssøn og Munan biskopssøn[1] med to riksstaver[2] av sølv, det ene med et guldkors, det andet med en ørn av guld. Dernæst gik kong Haakon unge og bar kronen, og Knut jarl, som bar vigselsverdet. Erkebiskop Sigurd og to andre biskoper ledet kongen mellem sig. Ved porten i kongsgaarden kom biskoper, abbeder og andre lærde mænd imot ham i procession og stemte i responsoriet: *Ecce mitto angelum meum* («Her sender jeg min engel»), og gik saa ut til kirken. Kardinalen stod i kirkedøren med sine klerker og to biskoper og istemte der paany en sang og fulgte saa kongen til alteret. Derefter blev messen sunget og vigslen fór frem slik, som loven byder. Da messen var endt, fulgte erkebiskopen og de andre biskoper kongen hjem til hans herberge paa samme vis som før, syngende lov til Gud. Derefter blev vigselsklærne tat av kongen; han tok fuldt kongsskrud paa sig og bar kronen hele den dag.

Efter det gik kongen med hele folket til det herberge, hvor veitslen skulde holdes. Ved Litle-Kristkirken[3] møtte han kardinalen, og de gik begge sammen. Hele huset var tjeldet med farvet klæde, og det var lagt gode puter, trukket med silke og guldvirket pell. Folk blev bragt tilsæte i herberget slik, at paa den nordre væg ved indstavene[4] sat kongen. Kardinalen sat ved hans høire haand, efter ham erkebiskopen og saa biskopen av Bergen og de andre biskoper. Paa høire væg mot sjøen sat abbeder, priorer, provster og andre lærde mænd. Midt i hallen bent imot høisætet var det gjort et andet høisæte; der sat kong Haakon den unge, Knut jarl, Sigurd kongssøn og ut fra dem lendermændene. Dronningen sat paa venstre haand av kongen, og nærmest hende fru Ragnhild, hendes mor, og saa jomfru Kristin[5], fru Cecilia[6],

---

[1] Munan biskopssøn var kanske gift med Skules datter fru Ragnrid. — [2] D. e. sceptere. — [3] Den lille Kristkirke, ogsaa kaldt Trinitatis (Trefoldighet) kirke, laa paa samme kirkegaard som domkirken. — [4] D. e. de indvendige stolper. — [5] Kongens egtefødte datter. — [6] Kongens uegte datter; hendes mand hr. Gregorius var død aaret forut.

fru Ragnrid[1], abbedissene og de andre kvinder. Ved den søndre væg sat kongens hird; der var det to rækker med border langs efter huset. Ut ifra dem sat gjestene, likeledes ved to border. I alt var det langs efter huset tretten bordrader. Rundt om i teltene var det en stor mængde folk, som ikke fik rum inde. Den første ret blev baaret ind av disse lendermænd: Munan biskopssøn, Brynjolv Jonssøn, Gunnar kongsfrænde og Sigurd biskopssøn. Det første bæger skjænket kong Haakon den unge for sin far, Knut jarl for kardinalen, Sigurd biskopssøn for dronningen og Munan for erkebiskopen; siden gik de til sine sæter.

255. Da folk mest var mætte, lot kardinalen kræve lyd. Først talte han om den hellige tro, og siden sa han: «Lovet være Gud, at jeg idag har fuldført dette erende, som jeg har faat ombud til av den hellige Roma-borg, min herre paven og kardinalene, saa eders konge nu er kronet og saa fuldkommen hædret som vel ingen før i Norge. Gud være ogsaa lovet, fordi jeg ikke snudde omkring paa veien, som jeg blev egget til! Det blev sagt mig, at jeg bare vilde faa se faa folk her, og om jeg fik se nogen, saa vilde de i sin adfærd være mer lik dyr end mennesker. Men nu ser jeg her en utallig mængde av dette lands folk, og de synes mig at ha gode seder. Jeg ser ogsaa her en stor flok av utenlandske mænd og en slik mængde med skibe, at jeg aldrig har set flere i én havn; og jeg tror, at de fleste av dem er kommet hit ladd med gode saker. Jeg blev skræmt med, at jeg vilde faa litet av brød og anden mat her, og at den, som jeg fik, vilde være vond. Men nu synes det mig at være fuldt op av gode saker, saa baade huser og skibe er fulde. Det blev ogsaa sagt mig, at jeg ikke vilde faa nogen anden drik her end blande og vand; men nu være Gud lovet, at jeg ser her alskens gode ting, som det er bedre at ha end at være foruten. Nu holde Gud Herren sin haand over vore konger, vor dronning, biskoper og lærde mænd og alt folket og la mit erende hit bli til glæde for eder og os alle baade i dette liv og i det næste!» Derefter gik kardinalen bort med sine folk. Kong Haakon og alt folket med ham blev sittende, til bordene var tat bort og Marias minde var drukket. Siden hilste kongen folket og takket, fordi de var kommet dit. I dette herberge blev det holdt gjestebud i tre dage paa samme vis; det var fuldt op av alle ting, og folk var i det bedste laget sit.

Heller ikke skortet det paa godt bordstel, og alt, som bruktes, var av bedste slag. Som det siges her:

[1] Hertug Skules datter.

Der guldkar
gik omkring
fulde av vin
fra ven til ven;
men lægedomsvæsken,
som lindrer mén,
hirdens mænd
til hjertet gik.

Bordkars gyldne
bord blev løftet
op mot munden
av fyrstens mænd;
men honnings bølge[1]
høvdingens hird
ned i brystet
brusende faldt.

Siden holdt kongen i 5 dage gjestebud i sjøhallen i kongsgaarden. Der var kardinalen og alle biskopene og de fleste av deres folk, lendermænd, lagmænd og alt det bedste mandevalg i landet. Gjestebudet stod i otte dage. Hver dag talte kongen og kardinalen, biskopene, lendermændene og lagmændene sammen om de ting, som tynget landet, de lærde mænd og den hellige kirke, biskopene talte med kardinalen om, at han skulde bede kongen om at opgi noget av ledingen til den hellige kirke. Kardinalen svarte: «Siden I synes, at kongen, som er over alt landet og eier hele riket, skal minke noget av sin ret til de lærde mænd, saa skal og I gi, hver av sine indtægter efter sin rigdom, baade av landskyld og av andre avgifter, som I tar ind. Vil I ikke det, saa kan jeg ikke bede kongen minke sine indtægter.» Siden talte ingen mer om denne sak. Saa klaget bønderne meget over, at biskopene tok tienden fra kirkerne og dermed økte sine egne veitsler eller tok dem til sig selv. Kardinalen forbød helt ut dette og sa, at kirkerne frelst skulde ha sine tiender og indtægter, som og biskopene sine. Dernæst klaget de lærde mænd over, at biskopene tok veitsler[2] eller betaling derfor av prestene, endda de ikke kom til fylket. Kardinalen sa, at dette var baade imot Guds og den hellige kirkes lov, og at de ikke skulde ta betaling, hvis de ikke kom, uten naar de var syke eller fór til kongen eller erkebiskopen. Saa klaget ogsaa bønderne over, at de maatte bøte, hvis de paa helligdage berget høi eller korn eller tok den fisk, som Gud gav dem. Kardinalen gjorde da det paabud, at folk skulde faa berge sit høi og korn og fiske sild, om Gud sendte den, uten paa de største høitider. Kardinalen forbød ogsaa jernbyrd og sa, at det sømmet sig ikke for kristne mænd at friste Gud til at gi vidnesbyrd i menneskenes saker. Mange andre forskrifter, som ikke alle er nævnt her, gjorde kardinalen[3].

[1] D. e. mjøden. — [2] D. e. gjestehold. — [3] Kardinal Vilhelm av Sabinas forordninger er for en stor del endnu bevart og findes i et brev av 17 august 1247, som er trykt i Norges gamle love, b. I.

256. Paa denne tid raadde kong Eirik Valdemarssøn over Danmark. Men efter kong Valdemars død blev det tvedragt mellem kong Eirik og hans bror Abel, som da var hertug over Jylland. Danerne holdt ogsaa strid med lybeksmændene, saa at det var meget ufredelig for de kjøbmænd, som seilte gjennem Danmark. I Grøningasund[1] hadde danerne tat nogen norske skibe og ranet dem alle, og videre blev nordmænd ranet baade av daner og lybeksmænd. Men den sommer, da kardinal Viljalm var i Bergen, hadde kong Haakon latt ta alle de skibe, som var kommet fra Danmark, og umlandsfarere[2] og nogen kugger, som tyske mænd eide, og deres gods blev tat i kongens vold. Men de kjøbmænd, som eide godset, gik til kardinalen og bad ham være saa snil at bede kongen om, at de skulde faa sit gods igjen. Kardinalen bar deres sak for kongen og bad ham vise miskund for hans skyld; han sa, at de vel hadde liten skyld i, om ransmænd i Danmark eller Lybek rante de mænd, som seilte med sine varer. Kong Haakon svarte, at han for kardinalens forbøns skyld vilde la disse mænd faa sit gods; men det var ikke at vente, sa han, at han jevnlig vilde taale den ufred og uret, som danerne gjorde mot nordmændene i ran og manddrap. Kjøbmændene fik da sit gods igjen og var fulde av taknemmelighet mot kongen og kardinalen. Denne sommer, da kardinal Viljalm var i Bergen, blev Heinrek Karlssøn[3] viet til Hole biskopsstol paa Island.

257. Da blev ogsaa med kardinalens raad det paabud sendt til Island, at det folk, som bygget der, skulde tjene kong Haakon; ti han sa, at det var uhøvelig, at dette land ikke tjente under en konge som alle andre lande i verden. Tord Kakale blev da sendt ut til Island i følge med Heinrek biskop for at tale til landets folk om, at de skulde gi sig under kong Haakons rike og gi slike skattegaver, som de blev forlikt om. Denne sommer blev ogsaa biskop Olav sendt til Grønland[4]; han skulde ha det samme erende dit. Gissur Torvaldssøn var efter i Norge. Heinrek biskop og Tord Kakale kom til Island om høsten. Tord fór til Borgarfjord og tok under sig det rike, som Snorre Sturlassøn, hans farbror, hadde hat der, og likeens hans gods. Han tok ogsaa efter fuldmagt av kongen under sig riket til Torleiv i Gardar, fordi han var

[1] Grønsund mellem Falster og Møn i Danmark. — [2] D. e. de, som seiler «om landet». Saa kaldtes skibe mest fra byerne ved Zuydersjøen, som brukte at seile rundt Jylland til sildemarkedene i Skaane (Skanør og Falsterbo) og derfra til Norge. Umlandsfarerne fik i 1251 et fribrev av kong Abel i Danmark. — [3] Han kaldes ogsaa, men vistnok urigtig, Heinrik Kaarssøn og var vel en utlænding; han blev indviet av kardinalen i Bergen sommeren 1247 og døde i Tunsberg 1260. — [4] Olav blev i 1246 viet til biskop i Gardar paa Grønland, død 1280.

faret til Island mot kongens forbud, som før er skrevet[1]. Da Tord kom nordpaa om vinteren, hadde de mænd, som mest var hans uvenner, klaget til biskopen, og han hadde tat deres sak under sit vern. For denne saks skyld tok venskapet mellem Tord og biskopen til at spildes, og tilslut blev de rent uvenner. Biskopen var to vintrer paa Island og fór derefter til Norge til kong Haakon; han var altid siden den største uven av Tord. Men biskop Heinrek og Gissur slog sig sammen og blev venner og talte ofte til kongen om, at det vilde gaa bedre med hans sak paa Island, om de blev sendt ut.

258. Her er sagt nogen tidender fra møtet mellem kardinal Viljalm og kong Haakon. Det blev dog ogsaa gjort mange andre paabud, som var til gagn, men som ikke her er nævnt. Men under alle de paabud, som de gjorde, satte kardinalen sit segl og truet hver den, som ikke holdt dem, med ban og gudsvrede. Derefter bad kardinalen om lov til at fare ut av landet, og kongen gav ham god orlov og gav hjemlov til de fleste av sine mænd. Siden lot kongen sætte istand en tyvesesse, to skuter og en byrding. Med disse skibe fór kardinalen bort, og kongen satte sin frænde Gunnar til styremand for dem. Kong Haakon gav store gaver til kardinalen og hans mænd. Han gav ogsaa gode gaver til erkebiskopen og de andre biskoper, lendermændene og alle de bedste mænd.

Kong Haakon fulgte kardinalen ut til Florevaag med alle sine skibe, og der skiltes de med den største kjærlighet. Kardinalen fik sent bør øst til Stavanger og blev der en stund. Derefter fór han til Tunsberg og siden til Oslo. Paa alle steder, hvor han kom, retledet han folk i deres saker. Fra Oslo fór han til Konungahella. Der lot han stevne et almindelig ting, og mange mænd fra Gautland kom til møtes med ham der. Han sa da som før, at han takket Gud, fordi han var kommet til Norge. Saa fór han øst i Svearike og derfra ut til paven og var siden den største ven av nordmændene.

259. Efter kroningen fór kong Haakon om høsten øst til Viken. Da kom Harald Man-konge, søn av Olav Gudrødssøn[2], til Norge fra Suderøene og fór østover med ham. Kong Haakon sat om vinteren i Oslo; dette var den
[1247—1248] 31te vinter i hans kongedømme. Paa denne tid var Eirik Eirikssøn, søstersøn til kong Valdemar i Danmark, konge i Svitjod. Men jarlen Ulv Fase raadde mest over landsstyrelsen sammen med kongen. Han var søn til Karl jarl den

[1] Se ovenfor s. 220. — [2] Kong Olav var død i 1237. Haralds Norgesreise var ikke frivillig; kong Haakon hadde indkaldt ham til sig, delvis fordi han ikke længe iforveien var blit slaat til ridder av kongen av England og hadde svoret troskapsed til denne.

døve[1] og var en stor ven av kong Haakon og nordmændene. Han raadde meget fra, at kong Eirik skulde gjøre noget opstyr, fordi at Vermeland var blit brændt. Men mange andre av svearnes høvdinger egget kongen til at søke hevn for dette. Herr Birge[2], søn av Magnus Minneskjold, som var gift med kong Eiriks søster Ingebjørg, var da den tredje mægtigste mand i Svearike. Denne vinter, da kong Haakon sat i Oslo, kom Ivar Torsteinssøn av Dal[3] østenfra Svearike. Han var sendt av svearnes høvdinger for at spørge, hvad kongen vilde gi i vederlag for den ufred, som han hadde gjort i Vermeland. Kongen svarte, at det ikke var i kaathet, han hadde brændt Vermeland; han vilde ikke ha gaat over Eidskogen i dette erende, hvis ikke vermerne hadde styrket mangen ugjerningsflok i Norge til at øve ran og manddrap, saa han derfor hadde mistet mangen god dreng. «Men siden vi paa begge sider klager mot hverandre,» sa kong Haakon, «saa synes jeg, det er den bedste utvei, at vi høvdinger selv møtes og taler om vore saker. Enten gaar det da slik, at vi forlikes, eller ogsaa blir det et andet endskap, som Gud har villet. Jeg skal komme til dette møte øst til landsenden, hvor rikerne møtes, og gjerne, om I vil, den sommer, som nu kommer.» Med dette [1248]
svar fór Ivar tilbake. Det kom svar østenfra om vaaren, at svearne gik med paa dette stevne. Mens kong Haakon sat i Viken, førte kong Harald sit frieri frem og bad om fru Cecilia kongsdatter, som herr Gregorius hadde hat. Kongen tok dette vel op, og da han hadde samtykket, fæstet kong Harald Cecilia kongsdatter, og det blev avtalt, at bryllupet skulde staa i Bergen om sommeren. Om vaaren fór kong Haakon til Bergen og dvælte der om sommeren og sendte bud til sine mænd, at de skulde fare med ham i stevneleding. Da kom Jon Dungadssøn[4] og Duggal, søn av Rudri[5], vestenfra over havet og bad kong Haakon gi dem kongsnavn over den nordre del av Suderøene. De var med kongen om sommeren.

260. Fjorten nætter før jonsok[6] hændte det store tidender i Bergen. Da blev det varme løs midt i byen i en gaard, som heter Straumen[7], om natten paa den tid, da det blev ringt. Men iforveien hadde det været tørveir, saa ilden fænget snart. Snart kom ogsaa hele hirden og bymændene; de tænkte i førstningen, de skulde stanse ilden der. Men den hadde alt ætt sig saa ut-

---

[1] Bror av jarlen Birge Brosa. — [2] Birge Magnussøn av Bjelbo var yngre bror av den før nævnte Eskill lagmand. — [3] Dalsland i Sverige? — [4] Søn av den før nævnte Duncan av Lorn, bror til Duggal Skrøk (k. 163 ovenfor). Jons virkelige navn var Eogan. — [5] Duggal, søn av Ruaidhri av Cantire. — [6] 10 juni. — [7] I Peterskirke sokn.

over, at det ikke nyttet noget. De fór da om Mariakirken og vilde stanse den der. Men ilden var øket slik, at kirken og taarnene tok til at brænde. Ilden fik da slik magt, at det fløi gnister op i borgen, saa den tok til at lue. Kongen fór da dit, og mange mænd med ham. Mange brændte inde der, før de fik kommet sig ut. Da kongen kom tilbake til byen igjen, raste ilden der, og folket verget ute ved Sandbru[1]. Kongen fór dit og kom der i stor fare; ti det var der som jevnlig, naar det var fare paa færde, at han fór djervt, men dog sindig, for at faa det frem, som han vilde. Ved bryggerne fløt mange kugger, som var kommet fra Gotland. Kongen fór i baat ut til dem og fik der laant store kjeler. De blev fyldt med sjøvand og baaret op paa bryggerne. Siden blev vandet slaat paa ilden, og saaledes blev den slukket med Guds miskund og kongens lykke. Faa dage efter hændte det i Bergen en underlig tidende. Det gik et tordenveir, og lynet slog ned i taket paa det loft, hvor junker Magnus, kong Haakons søn, var, og rev det op nogen favner bortover. Det var et stort Guds under, at lynet ikke slog ind. Men det fløi ut paa Vaagen og slog ned i masten paa et skib, som fløt der, og knaste den i smaa fliser, saa en næsten ikke saa mere av den. Et stykke av masten slog ihjel en mand, som var kommet fra byen for at kjøpe pynt; men ingen av de andre, som var ombord, kom til skade. Hele byen var brændt indenfor Sandbru, saa nær som nogen faa gaarder inde ved Vaagsbotnen.

Litt efter bybranden holdt kong Haakon et gjævt gjestebud i kongsgaarden og giftet sin datter Cecilia med Harald Suderøykonge. Derefter kom de til kong Haakon de mænd, som han hadde stevnet til sig, og som skulde fare med ham til stevnet med svearne. Kongen gjorde sig da færdig og hadde mange folk og skibe. Da han kom til Saltøy-sund[2], gav han kongsnavn til Jon Dungadssøn. Jon fór da nordover til Bergen igjen. Det var avtalt, at han og Duggal skulde fare vestover med kong Harald. De blev dog begge efter. Jon sat om vinteren i Bergen, men Duggal fór østover med kongen og var med ham den vinter.

261. Harald Suderøy-konge og hans kone, fru Cecilia, fór om høsten fra Bergen. De hadde et stort skib og mange gode mænd ombord. De kom ikke til Suderøene den høst; skibet forliste, og alle, som var ombord, satte livet til. De fleste tror, at det har gaat under i Dynrast søndenfor Hjaltland[3];

---

[1] Sandbru førte fra kongens grasgard over myren («Veisan») til Øvregaten. — [2] Sundet mellem Saltøen og Tjernøen nordlig i Bohuslen. — [3] Havstrækningen mellem Orknøene og Shetlandsøene, Sumburg Roost.

for vrakstykker av skibet drev søndenfra ind paa Hjaltland. Dette tyktes folk den største skade, og for Suderøyingene var det til stort tap og ulykke, at de saa braat mistet en slik høvding, saa lykkelig som hans færd til Norge hadde været, og slikt et giftermaal, som han hadde gjort, og saa megen anden hæder, han hadde nydt.

262. Kong Haakon fór om høsten øst til Viken, som før er nævnt. Da han kom dit, søkte meget folk til ham, de fleste til hest. Han laa længe i Dyngja[1] og bidde paa erkebiskop Sigurd og de andre mænd, som han ventet skulde komme efter. Kong Haakon hadde da vel 30 skibe, de fleste store, og meget vakkert folk. Eirik sviakonge hadde drat en stor hær sammen i Svitjod og fór om sommeren vest i Gautland. Med ham var Ulv jarl, herr Birge, hans maag, og mange andre høvdinger; de hadde meget folk; de fleste var tilhest. Da de kom til Ljodhus, var kong Haakon endda ikke kommet dit. Svearne hadde tat litet mat med sig, og derfor kunde de ikke bie paa nordmændene, men red op i Svitjod igjen. Desuten var Ulv jarl blit syk. Han døde samme høst, og det tyktes svearne den største skade. Snart efter gav kongen jarlsnavn til herr Birge Magnussøn. Han blev da den største høvding. Kong Eirik og Birge jarl hadde tat av dage herr Holmgeir, søn av kong Knut Lange[2], Ulv jarls og de andre folkungers frænde. Herr Philippus[3], som før hadde været til den største hjælp for herr Holmgeir, fór da utlæg fra Svitjod. Han hadde før været gift med hans mor Helena, datter av Peter Strangessøn[4]. Philippus var dattersøn av Philippus jarl, som faldt paa Aker ved Oslo[5], og var i skyld til kong Haakon av Norge.

263. Kong Haakon kom til Konungahella om høsten, litt efter at svearne var faret bort. Kongen laa der en stund og greide med de saker, som tyktes ham nødvendige. Da det ikke var blit noget av møtet mellem ham og sviakongen, sendte han Einar Smørbak og Olav provst op i Svitjod til Birge jarl for at faa vite av ham, hvad svearne vilde gjøre ved de saker, som var mellem dem og nordmændene. De hadde ogsaa flere erender til jarlen, som siden kom op, og som det da vil bli talt om.

264. Kong Haakon fór nord i Viken til Tunsberg og gav sine mænd hjemlov og lyste, at han vilde sitte der i Viken om vinteren. Vaaren i forveien var biskop Torkell i Oslo død, og om høsten, da kong Haakon og erkebiskopen

[1] Dyngø nordlig i Bohuslen. — [2] Knut Lange hadde været konge i Sverige 1229—1234. — [3] Herr Philippus kaldes kap. 266 Philippus Lavranssøn. — [4] Peter Strangessøn var en dansk stormand, som var gift med en datter av Esbern Snare. — [5] 4 jan. 1200. Se Sverres saga kap. 160.

var i Viken, blev Haakon, som da var skolemester, viet til biskop. Da blev ogsaa Heinrek[1] viet til biskop paa Ørknøene. Derefter fór erkebiskopen hjem. Denne sommer hadde han latt sætte grundvolden til Kristkirken saa langt vest, som den nu er. Kong Haakon sat om vinteren i Viken; dette var den
[1248—1249] 32te vinter i hans kongedømme. Denne vinter kom Einar og Olav østenfra og fortalte, at jarlen hadde tat vel imot dem og deres erender og sagt, at han gjerne vilde være ven av kong Haakon. Han hadde raadd til, at de næste sommer skulde møtes i Viken og binde sit forlik med venskap og faste avtaler. Einar og Olav hadde ogsaa talt til jarlen om, at folk vilde synes, at freden var sikrest, om det blev maagskap mellem høvdingene, og jarlen giftet sin datter Rikitsa
[1249] med kong Haakon unge. Jarlen tok dette vel op og var siden mykere i alle saker end før. Han sa, at de vel kunde tale om dette, naar de møttes selv.

De tidender spurtes da for sandt, som det før hadde gaat ord om, at Harald, kongens maag, og Cecilia, hans datter, hadde sat livet til om høsten, som før er fortalt. Kongen tænkte da paa, at øene var høvdingløse, og sendte bud nord til Bergen til kong Jon, at han skulde skynde sig vestover og passe paa riket paa Suderøene, til kong Haakon sendte flere høvdinger dit. Siden gjorde kong Jon sig reisefærdig og fór vester over havet.

265. Aleksander skottekonge hadde stor hug paa at faa riket paa Suderøene og sendte jevnlig mænd for at kjøpe øene mot penger. Saa hadde han ogsaa gjort denne sommer. Men da han ikke fik kjøpt dem, tok han et andet raad, som ikke høvet en konge; han drog sammen en stor hær fra hele Skotland og rustet sig til at fare ut til Suderøene og vilde vinde landene under sig. Han lyste for sine mænd, at han ikke vilde stanse, før han hadde sat sit merke øst om Tursekjær[2] og vundet under sig hele det rike, som Norges konge hadde vestenfor Solundarhavet[3]. Kong Aleksander sendte bud til Jon konge, at han vilde se ham. Men det blev ikke noget av dette møte, før fire skotske jarler gik god for, at han skulde fare i grid fra dette møte, enten de saa blev forlikt eller ikke. Da kongerne møttes, krævde skottekongen, at kong Jon skulde gi Kjarnaborg[4] og tre andre kasteller, som han hadde til len av kong Haakon, op i hans vold sammen med hele det rike, som kong Haakon hadde sat ham over. Skottekongen sa, at han vilde gi ham et meget

[1] Av samtidige breve ser vi, at biskopens navn var Heinrek eller Henrik; sagaen kalder ham Hervi. Navnet har rimeligvis været skrevet i sin engelske form Henri, og dette er senere blit misforstaat av avskriverne. — [2] Et ukjendt sted, rimeligvis ved østsiden av Orknøene eller Hjaltland. — [3] Havet mellem Norge og øene nord for Skotland, kaldt saa efter Solunderne (Sulenøene utenfor Sognefjorden). — [4] Nu Cairnbourgh ved vestsiden av Mull.

større rike i Skotland, og dermed sin hjælp og sit venskap, om kong Jon vilde vende sig til ham med fuld troskap. Alle kong Jons frænder og venner egget ham til at ta imot dette. Men han var brav og trofast og sa, at han ikke vilde bryte sine eder til kong Haakon. Derefter fór kong Jon bort og stanset ikke, før han kom til Ljodhus.

Da kong Aleksander laa i Kjarbarøy-sund[1], drømte han, at det kom tre mænd mot ham. Den ene tyktes ham at være i kongelig skrud Han saa ikke blid ut, var rødlet, noget diger og middels høi. Den anden syntes ham grannvokset og ungdommelig, den vakreste og anseligste mand, en kunde se. Den tredje var den største av vekst og den morskeste at se til, og var skaldet frem paa hodet. Han talte til kongen og spurte, om han tænkte paa at herje paa Suderøene. Aleksander tyktes, at han svarte, at han til visse vilde lægge øene under sig. Drømmemanden bad ham snu og sa, at ellers skulde det gaa ham ilde. Da kongen vaaknet, fortalte han sin drøm, og de fleste raadde ham til at vende om. Men han vilde det ikke. Litt efter blev kong Aleksander syk og døde[2]. Skotterne løste da ledingen og flyttet kongens lik op i Skotland. Suderøyingene siger, at disse mænd, som viste sig for kongen i drømme, var den hellige kong Olav av Norge, den hellige jarl Magnus av Orknøene og den hellige Kolumba[3].

Skotterne tok Aleksander, søn av kong Aleksander, til konge. Han fik siden en datter til kong Heinrek av England og blev en stor høvding.

266. Kong Haakon fór om vaaren fra Oslo østover for at møte svearne, [1249]
efter det som før var avtalt. Han hadde meget og vakkert folk og vel rustede skibe. Kong Haakon hadde selv Olavssuden. Kong Haakon unge hadde Draken, som var det fagreste skib. De hadde ogsaa mange andre storskibe. Kong Haakon fik sent bør. I følge med ham var hans frænde, herr Philippus Lavranssøn, som var landflygtig fra Svitjod for kong Eirik og jarlen. Da kongen fór op efter elven, lot han roningen gaa for sig paa det gildeste. Alle skibenes prydnader blev tat frem, og det blev rodd med stor stas. Saa siger Sturla:

Vidt spurt var det,
da fare vilde
grundens vogter[4]
i god stund

seirprydet
til Sviarsmøte
paa sjøkongens
sterke skier[5].

---

[1] Kjarbarøy heter nu Kerrera, ved fastlandet østenfor Mull. — [2] Kong Aleksander II døde 8 juli 1249. — [3] Den hellige Kolumba hadde kristnet Skotland og grundet det navngjetne kloster paa Iona i Hebriderne; han var derfor Suderøenes nationalhelgen. — [4] D. e. kongen (Haakon). — [5] Sjøkongens skier, d. e. skibene.

Guldslaatte leding
liknet en lue
glinsende over
gramens[1] flaate,
hvor skjoldmaanerne
skinne du saa
én efter én over
aaretoller.

Falkelandets
fagre ildglød[2]
saa du lyse
lange veier,
da med himlens
herlige sol
omkap skinnet
straaler fra guldet.

Da kong Haakon kom til Konungahella, spurte han for sandt, at Eirik sveakonge og Birge jarl og mange andre høvdinger var kommet østenfra. Men da de hørte om kongens færd, og det blev sagt dem, at han hadde en mængde skibe og meget folk, vilde svearne ikke bie, og kongen red op i Gautland; men jarlen var efter i Ljodhus en stund. Mens kong Haakon laa i elven, kom det til ham en mand ved navn Matheus, som siden blev usams med Birge jarl. Han gik frem for kongen, hilste ham og bragte ham jarlens hilsen. Da han blev spurt, hvor jarlen var, sa han, at han var redet op i Gautland. «Jarlen trodde, at dette skulde ha været et fredsmøte og at I der skulde ha talt om forlik og venskap mellem eder. Men nu, da han spurte, at I hadde en saa stor hær, visste han ikke, om I vilde ha fred eller ikke.» Herr Matheus sa ikke mer og fór siden bort.

267. Efter dette kaldte kong Haakon sine raadgivere til sig og spurte dem til raads. Det tyktes dem underlig, at herr Matheus hadde faret bort saa braat. Gunnar kongsfrænde hadde da Elvesyssel og var en stor ven av jarlen. Han mente, at jarlen straks vilde snu, hvis de red efter ham. Det raad blev da tat, at Gunnar og Torlaug Bose blev sendt op til jarlen. Kong Haakon sa, at de ikke skulde tale længer med jarlen, end herr Matheus hadde talt med ham. Siden fór de og fandt jarlen i Gautland. Jarlen var noget strid i sin tale og paatalte, at kongen hadde saa meget folk. Gunnar sa, at det ikke kom av utroskap, men at det var kongens sed at fare med store og vel rustede skibe, og bad jarlen saa pent om at snu og tale med kongen. Men jarlen sa, at kong Eirik var redet til østre Gautland, og at han ikke kunde snu om. Gunnar svarte, at hele landsstyrelsen var hos jarlen, og at han var baade konge og jarl over landet. Kong Eirik hadde det slik, at han var meget læsp i mælet, og derfor lot han helst andre tale for sig paa ting eller stevner. Birge jarl gav tilslut det svar, at kong Haakon skulde bie paa ham over næste søndag — dette var lørdag —, og at han skulde fare op til Ljod-

[1] D. e. kongen. — [2] Falkelandet d. e. haanden. Haandens ildglød d. e. guldet.

hus og bie paa ham der. Gunnar og Torlaug Bose fór saa tilbake til kongen med dette bud. Han holdt da raad med sine mænd, og de blev enige om, at han skulde fare til møte med jarlen. Siden rustet kongen sig og fór op til Ljodhus med hele hæren. Som Sturla siger:

Saa var elven
al at skue
glimrende, som
paa guld de saa
landets folk,
da lovsæl konge
flaaten førte
frem til Ljodhus.

Gauterne undret sig over de mange store og vel rustede skibe, men de var rædde for, at kongen vilde gjøre stort hærverk i deres land, hvis kongerne ikke forliktes.

268. Kong Haakon la til ved Torskebakke[1] paa vestsiden av elven likeoverfor Ljodhus og bidde der, til jarlen kom. Siden fór det mænd mellem dem, og det blev da talt om kong Haakon den unges frieri og mange andre ting, om forliket mellem dem. Derefter sendte de gissler til hverandre og møttes selv, slik at jarlen fór over elven til kongen. Samtalen mellem dem gik i alle maater vel; de la over, at det skulde være fast fred mellem Norge og Sverige, og at uvenner til den ene ikke skulde trives i riket hos den anden; og kong Haakon unge fæstet jomfru Rikitsa, datter til jarlen; bryllupet skulde staa, naar det tyktes kongen og jarlen, at tiden var kommet. Derefter skiltes de med den største kjærlighet. Jarlen fór op i Gautland og kong Haakon til Konungahella; han fór om høsten nord til Tunsberg og derfra til Bergen og stelte istand til vintersæte for sig der. Denne høst kom biskop Heinrek til Norge fra Island. Han fortalte, at Tord Kakale brydde sig litet om kongens saker, og lastet meget hans fremfærd. Kong Haakon tok vel imot biskopen; han hadde alt om sommeren stevnet Tord til sig. Kongen sat denne vinter i Bergen; det var den 33te i hans kongedømme. [1249—1250]

269. Vaaren efter kom mænd østenfra Svia-vælde med de tidender, at Eirik sviakonge var død[2]. Folket var meget tvidraget om, hvem de skulde ta til konge. De fleste mente, at søn til Birge jarl og til kong Eiriks søster var nærmest til kongedømmet; ti hun hadde al arv efter sin bror Philippus, søn av kong Knut Lange, og han tykte sig ogsaa at ha ret til kongsnavnet; ti hans far hadde været konge. Knut, søn til Magnus Broke, tykte sig likeens at [1250]

[1] Paa Elvebakken ved gaarden Torske (nu Torsskog) likeoverfor Lödöse (Ljodhus) og paa den norske side av Götaelven. — [2] Kong Eirik døde 2 februar 1250.

staa nær; for han var dattersøn til kong Knut Eirikssøn, som længe hadde været konge i Sviavælde. Men straks Birge jarl kom til, holdt de fleste paa, at hans søn hadde bedst ret til at være konge. Valdemar, søn av Birge jarl, blev da tat til konge. Men de høvdinger, som tyktes de hadde like stor ret til riket, mislikte dette.

270. Denne sommer hændte det store tidender i Danmark; da fanget hertug Abel sin bror kong Eirik med svik og lot ham ta avdage Lavrans-vokaaften[1]. Siden lot hertugen sig ta til konge over Danmark og blev en mægtig høvding. Kong Haakon fór om sommeren nord til Trondheim og laget til vintersæte der. Denne høst kom biskop Sigvard[2] og Tord Kakale til Norge fra Island og møtte kongen i Trondheim. Der var da mange islandske mænd: biskop Heinrek, Gissur Torvaldssøn[3], Torgild Skarde[4], Jon Sturlassøn[5], Finnbjørn Helgessøn[6] og Sæmundssønnerne Philippus og Harald. Det var stor tvedragt mellem dem; ti enhver vilde tale sin sak for at faa lov til at fare ut. Biskop Heinrek raadde til, at Gissur skulde fare til Island; for han stod mest imot Tord og sa, at det var unyttig det, som Tord hadde syslet paa Island. Biskopen sa, at Tord i alle ting hadde fremmet sin egen sak, men ikke tænkt paa kongens hæder; og denne gang blev han des mere trodd. Denne vinter kom herr Knut, søn av Magnus Broke, kongens frænde, østenfra Sviavælde. Han klaget til kongen over, at Birge jarl ikke vilde la ham faa nogen hæder, som han tyktes at ha ret til.

[1250–1251] Kong Haakon sat denne vinter i Trondheim og hadde store tilstelninger til julen; ti han hadde mange folk. Ottende dag jul bar kongen sin krone og hadde da alle de bedste mænd, som var i byen, Sigurd erkebiskop, lydbiskopene og korsbrødrene av staden, i gjestebud hos sig. Der var ogsaa Knut jarl, herr Knut, kongens frænde, og alle de bedste mænd fra Trøndelagen. Dette var den 34te vinter i hans kongedømme. Denne vinter fór det utsendinger mellem kong Haakon og Abel danekonge. Kong Haakon sendte Bjarne Moisessøn sydover med brev; og Abel sendte andre mænd nordover med sine breve[7]. Det blev da avtalt, at kongerne skulde møtes ved landemæret og forlikes om de ting, som kong Haakon klaget paa danskerne over.

271. Denne vinter, da kong Haakon sat i Trondheim, kom det sende-

[1] 9 aug. 1250. — [2] Sigvard Thetmarssøn, forut abbed i Selja, blev indviet 1238, død 16 mars 1268. — [3] Av Haukdølaætten; Gissurs mor var av Odda-verjerne. — [4] Av Sturlungaætten, søn av Bodvar paa Stad. — [5] Søn av Sturla Sigvatssøn. — [6] En bror til Agmund Helgessøn paa Kirkebø. — [7] Bjarne Moisessøn var reist videre til Lübeck; derfor kunde kong Abel ikke sende svar med ham.

mænd østenfra Gardarike fra kong Aleksander av Holmgard[1]. Formand for dem var en ridder, som het Mikjal. De klaget over den strid, som var mellem kong Haakons sysselmænd nord i Finmarken og karelerne[2] østenfra, som var skatskyldige under Holmgardskongen. Ti de hadde jevnlig ufred med hverandre med ran og manddrap. Det blev holdt stevner om dette og avtalt, hvorledes denne ufred skulde bli stanset. Sendemændene hadde ogsaa det erende at se jomfru Kristin, kong Haakons datter. Ti Holmgardskongen hadde budt dem spørge, om kongen vilde gifte jomfruen med Aleksanders søn[3]. Kong Haakon tok det raad at sende mænd østover fra Trondheim om vaaren sammen med sendemændene fra kong Aleksander; formænd for denne [1251 færd var Vigleik provstesøn og Borgar. De fór til Bergen og videre østover, og kom om sommeren til Holmgard. Kongen tok vel mot dem; og de satte da fred mellem sine skatlande, slik at den ene ikke skulde herje paa den anden, hverken kareler eller finner; denne fred blev ikke holdt længe. Paa denne tid var det stor ufred i Holmgard; tartarene[4] gik paa i Holmgardskongens rike. For den saks skyld blev ikke det frieri ænset, som Holmgardskongen hadde sendt mænd om. Da sendemændene hadde baaret sit erende frem, fór de tilbake med sømmelige gaver, som Holmgardskongen sendte til kong Haakon. De kom østenfra om vinteren og fandt kong Haakon i Viken.

272. Kong Haakon fór om vaaren fra Trondheim syd til Bergen og sat der om sommeren. Det var da en stor mængde folk der. Herr Knut, søn av Magnus Broke, fór nordenfra med kongen; da kom ogsaa herr Philippus Peterssøn[5], og herr Philippus, søn av Knut Lange, til kongen øst fra Viken. De bad ham om hjælp til at vinde det rike, som de tyktes at ha ret til. Men kongen vilde ikke gi dem nogen støtte; ti det var avtalen mellem ham og Birge jarl, at den ene ikke skulde styrke den andens uvenner. Derefter fór herrerne bort og først syd til Vendland; der samlet de sig en hær baade av vender og tyskere og fór derfra til Svearike og reiste ufred mot Birge jarl.

273. Denne sommer var det mange islandske mænd hos kong Haakon, som før er skrevet, og det blev holdt mange stevner om, paa hvad maate

[1] D. e. Aleksander Nevsky («Seirherren», saa kaldt i senere tid paa grund av en seir over svenskerne i 1240), storfyrste i Nowgorod (Holmgard) ved Ilmensjøen. — [2] Karelerne, et finsk-ugrisk folk, bodde paa vestsiden av Hvitehavet. — [3] Sandsynligvis Aleksander Newsky's søn Vasilij. — [4] D. e. tartarene, de mongolske stammer, som kom til Rusland i midten av 13 aarh. — [5] Farsnavnet er tilføiet i oversættelsen; det mangler i sagaen. Han var brorsøn av Philippus Lavrantssøn (Laurentiussøn); denne sidste synes ikke at ha tat del i kampen ved Herrevadsbro ap. 274).

styret ute paa Island skulde ordnes. Tilslut blev det til, at biskop Heinrek, Gissur og Torgils Skarde blev sendt ut; de blev sat over de riker paa Island, som kongen hadde faat hjemmel paa; siden skulde de tale kongens sak for landsfolket. Sæmundssønnerne fór ut paa et andet skib; iforveien hadde de haandfæstet til kongen det herredømme, som de hadde. Biskop Sigvard, Tord og Jon Sturlassøn var da efter i Norge. Det skib, som Sæmundssønnerne var paa, gik under, og bare fire mænd berget sig. Men det skib, som biskopen, Gissur og Torgils var paa, blev drevet tilbake til Norge om høsten; de brøt skibet og var i Trondheim om vinteren.

[1251] Kong Haakon fór om høsten øst til Viken og vilde fare til møtet med Abel danekonge, som det var avtalt; ti det hadde faret mange ordsendinger mellem dem om denne sak. Det blev ogsaa talt om, at det skulde bli maagskap mellem Norges konge og danekongen, og at junker Magnus skulde faa datter til kong Abel. Kong Haakon fór helt øst til elven om høsten, men spurte der intet til kong Abel. Han seilte da videre øst til Mustresund [1]; der møtte han mange kugger, baade umlandsfarere og andre kjøbmænd; av dem fik han vite, at kong Abel ikke tænkte paa at komme til stevnet med ham. Han vendte da tilbake til sit rike og fór om høsten ind til Oslo og stelte istand til vintersæte der.

274. Denne høst var det stor ufred i Svitjod mellem Birge jarl og de herrer, som det før er talt om. Begge hadde de en stor hær og fór imot hinanden. Den tid var da kommet, da kong Haakon og Birge jarl hadde avtalt, at den unge konge skulde holde bryllup med jomfru Rikitsa; men da jarlen hadde saa stor ufred i Sviavælde, tyktes han ikke, at han selv kunde komme til bryllupsstevnet, som avtalen var. Han tok da det raad at sende sin datter østenfra med et hæderlig følge. Med hende var to biskoper, Lavrans av Skara og Magnus av Svearike [2], foruten Karl, søn av Ulv jarl, og mange andre gjæve herrer og høvdinger fra Svearike. Denne færd var den gildeste baade med stas og gjævt følge. De fandt kong Haakon i Oslo, og han tok imot dem med den største kjærlighet.

Det blev nu stelt til en stor veitsle i Oslo, og den unge konges bryllup med dronning Rikitsa blev holdt. Ved dette var det baade mange og gode gjester tilstede. Efter bryllupet fór svearne hjem, og kongen løste dem ut med sømmelige gaver. De fór sin vei og fandt Birge jarl. Men mens de var i Norge, hændte store tidender i Svearike. Herrerne, som vi før har talt om,

[1] Nordligst i Halland. — [2] Magnus var biskop i Vesterås.

begge Philippuser og Knut Magnussøn, hadde møttes med Birge jarl i Hervadsbro [1]; og var de alle kommet i Birge jarls vold. Birge jarl lot dem og mange andre halshugge, mest tyske mænd, men de fleste svensker gav han grid. Siden holdt ufreden op i Svitjod. Om denne gjerning dømte folk meget ulike, eftersom de var venner eller uvenner til jarlen.

275. Som før er sagt, var det det største venskap mellem kong Haakon og keiser Fridrek [2], og det fór jevnlig mænd mellem dem med kostelige sendinger. Det hadde da en tid været ufred mellem nordmændene og lybeksmændene, fordi nordmændene var blit ranet i den ufred, som var mellem danerne og lybeksmændene, som før er fortalt om [3]. Kong Haakon hadde skrevet til keiseren, at nordmændene ikke fik seile i fred til Lybek. Denne by stod under keiseren, og den sommer, da kong Eirik blev sveket i Danmark, kom det brev fra keiseren, at han hadde skrevet til Lybek med bud om, at nordmændene skulde ha den bedste fred der. Det stod ogsaa i keiserens breve, at han vilde gjøre større ære paa kong Haakon end paa nogen anden høvding i Norderlandene og gi staden op i hans vold, saa han frit skulde være herre og høvding over den. Han vilde gi sit brev og segl paa det, hvis kong Haakon vilde drive saken frem. Da kongen fik disse tidender og brev, sendte han mænd til keiseren og lybeksmændene for at handle om dette tilbud og gjøre fred med mændene i Lybek. Dit fór Bjarne Moisessøn, men til keiseren blev sira Askatin [4] og Aamunde, søn av Harald Stangarfylja, sendt. De fór fra Bergen om høsten, ved vinternatstid [5], syd til Danmark og kom trettende dag jul [6] til Fenedi [7]. Der spurte de den tidende, at keiseren før jul var død ute i Pul [8]. De snudde da om og vilde fare til herr Konrad, søn av keiser Fridrek, i Svaava [9]. Paa denne færd blev de tat og sat fast. De sat i fængsel, til herr Konrad spurte det og sendte mænd for at løse dem ut. Siden fór de til Konrad, og han tok vel imot dem. Men de fik ikke greid sit erende slik, som de vilde ha gjort, om keiseren hadde levd. Folk siger, at keiser Fridrek har været den gjæveste av Romaborgskeiserne i den senere tid. Han var keiser i 39 aar. Men efter ham faldt keiserdømmet ned [10], saa det ikke har været nogen keiser siden og til den tid, da denne bok blev sat sammen, og da hadde Magnus været konge i Norge i to aar, efter

[1] I Vestmannland i Sverige. — [2] Se ovenfor kap. 191. — [3] Se ovenfor kap. 256. — [4] Den senere kansler og biskop i Bergen. — [5] 14 oktober. — [6] 6 jan. 1251. — [7] Byen Venedig. — [8] Keiser Fredrik II døde i Firenzuola i Apulien 17 dec. 1250. — [9] D. e. Konrad av Schwaben. — [10] D. e. det saakaldte store interregnum fra Konrads død 1254 til Rudolf av Habsburgs valg i 1273.

at kong Haakon fór vester over havet[1]. Efter dette fór sira Askatin og Aamunde nord til Norge og fandt kong Haakon i Bergen ved jonsoktid og sa ham de tidender, som de hadde. Keiserens død tyktes kongen den største skade. Bjarne Moisessøn kom da ogsaa tilbake og hadde efter kongens raad gjort fred med lybeksmændene, saa at de og nordmændene skulde seile til hverandre med fred. Lybeksmændene var siden store venner av kong Haakon[2].

276. Kong Haakon sat i Oslo om vinteren efter bryllupet til kong Haakon den unge. Vaaren før var biskop Paal i Hamar død. Kongen holdt jul
[1251—1252] i Oslo; dette var den 35te vinter i hans kongedømme. Om vaaren i fasten hændte det store tidender i Trondheim; da døde erkebiskop Sigurd den 6te
[1252] dag i mars; i hans sted valgtes Sørle, som før hadde været korsbror i Hamar[3]. Han fór om sommeren fra landet til pave Innocentius og blev viet av ham. Erkebiskop Sørle vidde to biskoper i pavegaarden, den ene var Peter, som før hadde været prædikebroder; han blev viet til biskop i Hamar; den anden var Rikard, som blev viet til Suderøene[4].

Om vaaren i fasten fór kong Haakon fra Oslo øst til elven. Der møtte han Birge jarl og talte med ham om mange ting. Kongen klaget for jarlen over, hvor løs i sin tale kong Abel hadde været mot ham, siden han hadde brutt stevnelaget med ham. Jarlen sa, at danerne hadde gjort svearne den største skade i ran og manddrap og mest ved, at de hadde styrket herrerne til deres hærfærd op i Svearike. Da de nu begge tyktes at ha meget at klage paa danerne over, saa blev de enige om, at de om tolv maaneder skulde ruste ut en hær mot dem fra begge riker. Kong Haakon skulde ha en skibshær

---

[1] D. e. i 1265. — [2] Vi eier flere skrivelser om striden mellem kong Haakon og Lybek. I. Vinteren 1247—1248 skriver kongen til raad og borgerskap i Lybek, melder, at han har mottat deres undskyldningsbrev for, at norske kjøbmænd er ranet, og deres klage over at et skib, tilhørende deres medborger Bernhorn, som var strandet ved Tunsberg, er plyndret. Kongen oplyser, at varerne for størstedelen er git tilbake, og indbyder Lybeks mænd til sommeren at sende sine skibe til Norge med nyttige varer, særlig korn og malt; men Lybeks øl skal kjøbmændene ikke føre med sig. II. 1248 skriver kong Haakon paany; da han ikke har faat svar paa sin skrivelse, sender han sine kjøbmænd til Lybek og beder om, at de faar lov til at kjøpe korn og malt. III. 1249—1250 skriver kong Haakon igjen til raad og borgerskap i Lybek, at han har faat to undskyldningsskrivelser fra dem og mottar deres fredstilbud. IV. 6 oktober 1250 slutter kong Haakon i Bergen handelstraktat med sendemanden fra Lybek, Johannes de Bardewik. Ældre stridigheter skal være bilagt, og lybekere i Norge og nordmænd i Lybek skal ha samme rettigheter som før. — [3] Sørle var korsbror i Hamar og erkeprest i Oslo. Valget blev først paa grund av formfeil kassert av pave Innocentius IV; han blev dog providert og indviet av paven i Perugia 2 februar 1253, død 1 mai 1254. — [4] Biskop Rikard var engelskmand, kapellan hos kardinal Johannes til S. Laurentius in Lucina og kannik i St. Andrews i Skotland; død vinteren 1274—1275.

fra Norge, og jarlen fem tusen mand fra Svearike. De skulde næste vaar møtes ved Elven og saa fare syd i Danevælde. Kong Haakon skulde seile med flaaten til Øresund; men Birge jarl skulde ride syd gjennem Halland og Skaane og øve slikt hærverk, som han syntes. Siden skulde de møtes i Øresund og ta det raad, som tyktes dem at love mest fremgang, hvis ikke danerne vilde byde sømmelig forlik.

Efterat dette var avtalt, fór kong Haakon nord i Norge til Tunsberg, og Birge jarl op i Svearike. Kong Haakon drog om sommeren til Bergen og sat der. Denne sommer fór biskop Heinrek, Gissur, Torgils og Finnbjørn ut til Island og tok under sig de riker paa Island, som kongen hadde sat dem over. Det blev dog snart stor ufred paa Island mellem Gissur og de ombudsmænd, som Tord hadde sat i sine riker, og det varte ikke længe, før biskopen tyktes, at Gissur ikke holdt det, som han hadde lovet kongen. Det blev da snart til, at biskopen vendte sit venskap til de mænd, som var de største uvenner av Gissur; han sa, at ingen var værre end Gissur til at bryte alt det, som var til hæder for kongen, og som han hadde lovet. Gissur og Torgils kom heller ikke godt ut av det med hverandre; ti Torgils tyktes, at han holdt litet av den troskap, som kongen hadde bundet ham til. Den sommer, da Gissur og de andre fór til Island, gav kongen Tord syssel nord i Gauldalen, og han fór dit. Tord Kakale sendte da Kolbein Gran, sin frænde, til Island; han tyktes ingen stor forliks-mand, da han kom dit.

277. Denne sommer holdt kong Abel strid med friserne[1]; han vilde lægge større utredsler paa dem, end de før hadde været vant til. Friserne samlet sig og gjemte sig i skogene; og da kong Abel lette efter dem, blev han skutt med en pil og fik derav bane[2]. Efter hans død tok danerne Kristoffer[3], bror til kong Eirik og Abel, til konge.

Kong Haakon lot stelle istand til vintersæte i Bergen. Dette var den 36te [1252—1253]
vinter i hans kongedømme. Da det tok til at vaares, sendte han utbudsbreve [1253]
rundt i landet, bød ut meget folk med kost, skibe og vaaben, og lyste, at han med hele denne hær vilde fare syd til Danmark. Om sommeren samledes det da en stor hær i Norge. Kongen stevnte, straks han var færdig, øst til Viken. Hæren fór ikke meget samlet i førstningen; ti folk seilte, efterhvert som de var færdige. Kongen la ind til Tunsberg og lot dronning Margret og

[1] D. e. frisere, som bodde ved Vesterhavet i Sønderjylland og som stod under Danmark. — [2] Kong Abel blev dræpt paa Husum bro, ikke langt fra Mildeborg, 29 juli 1252. — [3] Sagaen kalder ham med latinsk navneform Kristoforus.

dronning Rikitsa bli efter der; saa seilte han øst over Folden. Det kom da meget folk til ham fra Viken og nordfra landet. Kong Haakon hadde Olavssuden og den unge konge Draken, Knut jarl Dragsmarken [1], herr Sigurd kongssøn Rygjabranden, Peter i Giske Borgund-baaten [2], Agmund Krøkedans Gunnars-baaten; Baard fra Hestbø hadde ogsaa et stort skib, og det var mange andre storskibe. Kong Haakon la til i Hermdarsund [3]; der kom den største del av hæren til ham. Derfra fór han til Ravnsholt [4]; der stod det store skib, som Gunnar kongsfrænde hadde latt gjøre efter kongens bud, og som er et av de største skibe, som har været bygget i Norge. Kong Haakon lot da skibet løpe av bakkestokkene, og det gik framifraa vel. Før skibet blev sat frem, holdt kongen en vakker tale, gav skibet navn og kaldte det Krossuden [5]. Da det var kommet paa vandet, satte kongen mænd efter til at ruste det ut. Selv fór han tilbake til hæren og seilte syd til Ekerøene [6] og lot størstedelen av hæren ligge der. Men begge kongerne og de fleste av lendermændene gik ombord paa lette skuter og la ind til elven og laa ved Lindisholmen [7]. Kong Haakon spurte da, at Birge jarl var kommet med sviahæren efter det, som de før hadde avtalt.

278. Kong Haakon sendte junker Magnus, sin søn, og Gaut paa Mel nordover efter Krossuden; de skulde seile med den til Ekerøene til de andre skibe. Da de kom dit nord, gjorde de færdig det, som stod igjen av utrustningen paa skibet. Før de fór fra Ravnsholt, holdt junker Magnus for første gang tale; folk undret sig meget over, hvor vel han talte og hvor litet barnslig. Derefter styrte de til Ekerøene. Da de kom ind i havnen og kastet anker, svaiet skibet slik, at det kom ild i gangspillet, da tauget løp ut. Folk trodde, at tauget vilde brænde, og vætet et tjald og vilde slukke ilden med det; men junker Magnus var mere snarraadd, han tok en bøtte fuld av drikkevand, slog den over gangspillet og kvalte paa den vis ilden. Da Krossuden kom i leie mellem de andre skibe, laa bordene paa den jevnhøit med tjaldaasene paa Olavssuden og ni alen over vandgangen. Dette skib var det aller største av dem, som var der, og dog var det gamle folks tale, at aldrig hadde de set saa mange storskibe i én leding. Av denne flaate gik det stor skræk syd om

---

[1] Mulig opkaldt efter Dragsmark kloster. — [2] Opkaldt efter Borgund, som var en liten by paa Sunnmøre. — [3] Ved Hermanø (Hermd) paa vestsiden av Orust i Bohuslen. — [4] Rimeligvis ved eller paa øen Orust. — [5] D. e. Korsskibet, opkaldt efter Kristi kors; «kors» heter paa gammelnorsk kross. — [6] Nu Ockerö paa vestsiden av Hisingen, ved utløpet av Götaelven. — [7] Nu Lindholmen ved Göteborg.

Halland og over hele danevælde; det tyktes folk, at imot denne hær kunde ingen reise skjold.

279. Kong Haakon hadde med sig mange gjæve mænd. Der var tre konger foruten ham selv: den unge konge, hans søn, og kong Jon og kong Duggal av Suderøene, og desuten Knut jarl, junker Magnus og herr Sigurd. Av lendermændene var Peter i Giske, Nikolas, hans søn, Gaut paa Mel og Brynjolv Jonssøn de gjæveste. Da kong Haakon laa ved Ekerøene, kom erkebiskop Sørle til landet fra paven; han var først kommet til Tunsberg, og der gav dronningen ham et let skib syd efter kongen. Ifølge med ham var biskop Peter; biskop Arne av Bergen, biskop Askell av Stavanger, biskop Haakon av Oslo og mange andre lærde mænd var i forveien hos kongen.

280. Da kong Haakon laa ved Lindisholmen, var Birge jarl østenfor aaen med sin hær ved Gullbergseid[1]. Jarlen hadde fem tusen mand[2]. Det var mange gjæve mænd med ham: herr Karl, bror til Ulv jarl, og herr Karl, Ulv jarls søn, herr Holmgeir, søn av Folke jarl, Karl Kveisa, søn av Jon Engel[3], og mange andre høvdinger fra Svitjod. Med jarlen var ogsaa kong Andres av Sursdaler[4], bror til kong Aleksander av Holmgard; han var flygtet østenfra for tartarene.

Kong Haakon den unge, Peter fra Giske og flere andre gjæve mænd fór fra Lindisholmen og var i gjestebud hos jarlen, og søndagen før jonsok[5] fór jarlen med kong Haakon den unge til møte med kong Haakon; de talte sammen om mange saker. Birge jarl sa kongen, at det var kommet sendemænd fra danekongen søndenfra, to biskoper, femten riddere og mange andre mænd, og at de laa oppe i elven ved Gullbergseid; de var sendt for at faa forlik i de saker, som nordmændene klaget over paa danerne. Jonsok-dag møttes de alle og talte sammen, og det tyktes nordmændene, at jarlene talte danernes sak mer end de hadde ventet. Men danerne tok det forlik, som kongen satte med raad av de forstandigste mænd. Danerne skulde utrede saa meget gods til nordmændene, som det blev provet, at de hadde ranet fra dem, saa at nordmændene ikke hadde nogen skade i den ufred, de hadde faat av danerne. Kong Haakon blev ogsaa dømt til at gi nogen penger for at gjøre godt de klager, som danerne hadde mot nordmændene. Disse penger skulde redes ut om høsten, og likesaa en del av dem, som danerne skulde ut med.

[1] Ved Göta-lejon like nord for Göteborg. — [2] D. e. 6000. — [3] Jon Engels søn var frænde til Karl, Ulv jarls søn, og andre Folkunger. — [4] D. e. storfyrst Andrej Jaroslavitsj av Susdal i Øst-Rusland. — [5] 22 juni.

Men for det, som stod igjen, skulde Halland ligge i pant. Hvis kong Kristoffer ikke vilde gaa med paa dette, skulde somme av ridderne fare med kong Haakon og somme til Svitjod med Birge jarl og sitte der, til de blev løst ut. Da dette forlik var stadfæstet, blev det gjort brev derom, og biskopenes og andre gode mænds segl fra begge riker blev sat under. Efterat dette var avtalt og stadfæstet, samraadde kong Haakon og Birge jarl om sine saker; siden løstes ledingen. Kong Haakon snudde nordover og kom til Tunsberg nær Petersmesse[1]. Han gav da hjemlov til alle sine mænd.

281. Kong Haakon fór fra Tunsberg nord til Bergen, saasnart han var færdig, og sat der om sommeren. Da det led ut paa sommeren, sendte kongen Aslak Guss øst til landsenden med de penger, han skulde ut med til danerne. Men da han kom til elven, var det ikke kommet nogen fra Danmark for at ta imot dem og utrede de penger, som var avtalt. Aslak fór da til Birge jarl, som sa, at danekongen ikke vilde ut med nogen penge-gjæld denne høst, men at kongerne selv skulde møtes næste sommer og forlikes om alle de saker, som var mellem dem. Jarlen raadde meget til dette. Derefter fór Aslak hjem. Kong Haakon gjorde sig rede til at fare nord i landet og sat i
[1253—1254] Trondheim om vinteren. Dette var den 37te vinter i hans kongedømme. Om
[1254] vaaren i fasten døde Peter bonde i Giske. Samme aar døde erkebiskop Sørle i Trondheim paa apostlene Philippus's og Jakobus's messedag[2]. Kong Haakon fór i fasten syd til Bergen og dvælte der en stund om vaaren.

Efter erkebiskopens død holdt korsbrødrene møte og forliktes om at vælge Einar Smørbak, søn av Gunnar Grjonbak[3] til erkebiskop; han var da utenlands i Paris. Mester Haakon og mester Ottar[4] fór da ut til ham med breve for at melde dette valg; men de hadde ikke spurt kong Haakon til raads om dette. Kongen fór om sommeren øst til Viken og helt til elven for at møte danekongen, som Birge jarl hadde bedt om. Han la da til ved Lindisholmen, men Birge jarl var ved Gullbergseid. Dit kom ogsaa Kristoffer danekonge, og hans trøst var meget hos jarlen. Men da det blev talt om forlik, kom det frem, at danekongen tyktes, at biskopene den forrige sommer hadde lovet meget mere, end de hadde faat fuldmagt til; og kongerne blev ikke samtykt. Birge jarl egget av al magt til, at de skulde forlikes; men det tyktes nordmændene, at han bare holdt med danerne. Møtet sluttet med, at danekongen red bort, uten at det var blit forlik. Han red syd gjennem Halland og lot rive alle broer, som han kom over. Kong Haakon fór tilbake til Viken og sat der om sommeren.

[1] 29 juni. — [2] 1 mai. — [3] Den tidligere lagmand i Trøndelagen. — [4] Ottar var erkeprest.

282. Denne vaar, som det nu er fortalt om, døde herr Sigurd, kongens søn, og biskop Askell av Stavanger[1]. Om sommeren sendte kong Haakon biskop Sigvard til Island for at tale hans sak paa tinget. Sigurd Silkeøie fór ogsaa ut for at passe paa, hvor støtt biskopen fremmet kongens saker. De hadde mange breve med til Island; i dem blev Gissur Torvaldssøn og flere andre mænd stevnt til Norge. Da de kom til Island, spurte de, at det høsten iforveien var hændt store tidender der; Øyjolv Torsteinssøn, Rane Kodranssøn og Kolbein Gran hadde brændt tre av Gissurs sønner og mange andre mænd inde paa Flugumyre[2]. Men om vaaren dræpte Odd Torarinssøn Rane og tre andre paa Grimsøy, og Gissur hadde om vinteren tat Kolbein avdage selv syvende. Det var da stor ufred paa Island. Biskop Sigvard fandt Gissur paa sørlandet; han var da sat i ban av biskop Heinrek. Da biskop Heinrek spurte, at skibet var kommet, red han syd over heien. Biskopene gik da haardt ind paa Gissur, saa han straks gjorde sig færdig til at fare til Norge. Han satte Odd Torarinssøn over Skagafjord og lot ham faa hele sin sak mot mordbrænderne; over sin farsarv satte han Tore Tott, for at han skulde hjælpe Odd mot Øyjolv og Rane. Da Gissur kom til Bergen, var Tord Kakale der; mellem dem var det intet vennemøte. Gissur fór straks øst til Viken og fandt kong Haakon der.

283. Denne høst lot kong Haakon stelle istand til vintersæte paa berget i Tunsberg. Det var den 38te vinter i hans kongedømme. Baade Tord og Gis- [1254—1255]
sur var der om vinteren; Tord var paa berget og Gissur i byen. Om vaaren [1255]
fór kong Haakon nord til Bergen paa Krossuden. Denne sommer kom erkebiskop Einar til landet[3]; han kom i land ute ved Alde[4] og fór straks nord til Trondheim. Det tyktes kongen underlig, at han ikke vilde finde ham. Om sommeren sendte han Ivar Engelssøn til Island for at tale kongens sak med biskopenes hjælp; ti kongen trodde dem begge vel. Men Gissur og Tord gav han sysler i Norge, Gissur nord i Trondheim og Tord øst i Skien. Da Ivar kom til Island, spurte han de tidender, at Ravn og Øyjolv vinteren i forveien hadde dræpt Odd Torarinssøn i Geldingaholt[5]; og sommeren, før Ivar kom ut, hadde de holdt slag paa Tveraaøene[6] med Torvald Torarinssøn;

[1] Askell efterfulgtes av Torgils, som blev indviet 1255 og døde 1276. — [2] Gaard i Skagafjordsbygden, nordlig paa Island. Mordbranden var 19 okt., da det holdtes et bryllup mellem Gissurs søn og Ingebjørg Sturlasdatter. Om alt dette fortælles utførligere i Sturlungasaga. — [3] Einar var blit indviet i Neapel av pave Aleksander V 1255 før 10 mars. — [4] Olden i Søndfjord. — [5] Gaard i Skagafjorden, nordlig paa Island. — [6] Tveraa er en gaard i Eyjafjordsbygden nordlig paa Island.

han fik hjælp av Torgils Bodvarssøn og Sturla Tordssøn. Øyjolv faldt i denne strid, men Ravn flygtet. Ivar var om vinteren i Skaalholt, og det tyktes ham, at biskop Sigvard la mindre hug paa kongens erender, end han hadde lovet. Om vaaren fór Ivar nord til Skagafjorden og fandt der biskop Heinrek og Torgils Skarde, som da styrte Skagafjorden, og bar kongens erende frem for dem. De tok det begge vel op og stevnte bønderne i Skagafjorden til almindelig ting og talte kongens sak sammen med Ivar. Enden blev, at alle skagafirdinger og øyfirdinger og den største del av bønderne i Nordlændinge-fjerdingen lovte at svare kongen slik skat, som de blev forlikt med Ivar om. Ivar fór til Norge om sommeren og tyktes, at han hadde faat gjort mindre, end han hadde ventet; skylden for det la han mest paa Gissurs venner og fostbrødre, men ogsaa paa somme av Tords frænder og venner.

284. Da erkebiskop Einar var kommet nord til Trondheim, spurte han, straks det kom skibe søndenfra, at kong Haakon hadde mislikt det meget, at han ikke var faret til ham, saasnart han kom iland, saa kort vei som det var mellem dem. Erkebiskopen fór da syd til Bergen og kom til kongen, som tok vel imot ham. De talte da om mangt og meget, og alle samtaler gik venskabeligst mellem dem. Erkebiskop Einar var den største hovedven til den unge konge; ti han hadde git ham kongsnavn og bar siden stor kjærlighet til ham. Erkebiskopen talte med kongen om, at han i levende live skulde skifte landet med sine sønner, slik at landsfolket kunde like sig vel ved det, og de begge lovte at holde delingen. Kong Haakon talte om dette med sine venner og raadgivere. Men de var av ulike meninger. Somme sa, at Magnus skulde ha en tredjedel av landet og hertugnavn. Somme sa, at landet skulde skiftes i to halvdeler, men slik, at bare kong Haakon skulde bære kongsnavn efter sin far. Somme sa, at de ikke vilde være med paa stevner, hvor det blev talt om at gjøre brødrenes lod ulik; de sa, at det vilde være det bedste, at alt blev skiftet likt mellem dem. Erkebiskop Einar og vennene til den unge konge bad kongen stadfæste denne sak med en fast ordning og gjøre et brev om det under sit eget og andre høvdingers segl. Kongen tok dette venlig op, men han sa, at det var bedst, at Gud skiftet mellem dem. Saaledes blev det ikke til noget med denne sak. Erkebiskopen fór nord til sin stol og skiltes fra kongen med venskap. Kong Haakon unge hadde denne sommer sendt mænd ut til Spania til kongen av Kastel[1]. Elis prest var formand for

[1] Riket Castilia, nu en del av Spanien. Konge i Castilia var siden 1252 den navngjetne Alfonso X med kjendenavnet den vise, som i 1257 ogsaa blev kaaret til tysk konge.

sendebudene. De hadde nogen høker og flere andre ting, som det var vanskelig at faa der, med til kongen. Da de kom ut i Spania, tok kongen vel imot dem og deres gaver. Sendemændene dvælte en stund der og blev vel hædret.

285. Den næste vinter sat kong Haakon i Bergen. Dette var den 39te i hans kongedømme. Om vaaren, nær paaske[1], sendte kongen Torlaug Bose og nogen andre mænd syd til Danmark til erkebiskop Jakob i Lund[2]. Kongen sendte brev til erkebiskopen og bad ham sende brev og mænd til kong Kristoffer for at faa vite, om han vilde holde noget av det forlik, som var gjort mellem danerne og nordmændene den sommer, da kong Haakon laa ved Ekerøene. Kongen bad om at faa sikkert svar. Da Torlaug kom syd til Lund, tok erkebiskopen vel mot ham, lot ham være hos sig, og sendte mænd til Roeskelda[3] paa Sjælland til danekongen. Da kongen fik vite deres erende, holdt han dem tilbake hos sig og sendte sine mænd op i Skaane for at ta sendemændene og flytte dem til sig. Da erkebiskopen fik nys om dette, varet han Torlaug ad og gav ham hester. Han red da op i Svearike, men nogen av hans kamerater var i løndom efter hos erkebiskopen. Torlaug og hans mænd stanset ikke, før de kom til Bergen hvitesøndag[4] og fandt kong Haakon. De fortalte ham om sin færd og erkebiskopens ord, at kongen ikke maatte tro, at det vilde bli nogen greie paa den gjæld, som danerne skulde svare nordmændene, eller paa de andre saker, som hadde været avtalt mellem dem. Kongen sa ikke stort til dette; men det varte ikke længe, før han lot sit skib Olavssuden sætte paa vandet. Han lot det ord komme ut, at han vilde nord til Trondheim. Men da skibet var lagt ut ved Fenring[5], sa han, at han vilde seile øst til Viken. Han sendte breve i forveien til sysselmændene i Viken og til de kjøbmænd, som brukte at seile til Danmark, og satte haard straf for, at noget skib av Øreflaaten[6] seilte længer sydover end til Ekerøene; der skulde de bie, til kongen hadde avgjort, om de skulde fare eller ikke. Kong Haakon seilte østover langs landet; da han kom til Viken, holdt han først til Tunsberg. Derfra sendte han utbuds-breve rundt i hele Viken og stevnte alle lendermænd og sysselmænd der til sig. Han drog sammen en stor hær og mange skibe og stevnte med hele denne hær sydover langs landet til Ekerøene. Der var da en stor mængde folk; efter folks skjøn var det ikke mindre end tre hun-

[1255—1256]
[1256]

[1] 16 april. — [2] D. e. Jakob Erlandssøn, erkebiskop fra 1254. — [3] D. e. Roskilde. — [4] Pinsedag, 4 juni. — [5] Askøen ved Bergen. — [6] Øreflaaten (Eyrarfloti), d. e. de skibe, som brukte at seile til Halør og Skanør i Skaane, hvor det store sildemarked var.

drede[1] skibe. Kongen sendte da en stor del av sin hær syd til Halland og bad dem herje paa landet og øde det baade med ild og vaaben. Nær to tredjedeler av dem sendte han helt syd til Glaumstein[2]. Formænd for dem var: Agmund Krøkedans, Arnbjørn Pose, Baard i Hestbø, Aslak Guss, Paal Gaas og Aamunde Haraldssøn. En tredjedel av hæren skulde gaa iland i Geitkjarr[3]; i spidsen for den var Jon Drotning, Jon Lodinssøn, Tord Kakale og end flere sysselmænd. De seilte sammen til Mustresund. Da de kom dit, var det nogen danske mænd der, og de fleste av dem blev dræpt.

286. Bartholomeusmessedag[4] var en torsdag. Da gjorde nordmændene sig færdige til at gaa op i Halland, som kong Haakon hadde budt dem. De gik iland ved Glaumstein; men begge Joner fór først ind i Bardafjord[5] og brændte et kirkesogn der. Siden stevnte de syd til Geitkjarr og gik op der. Der møtte de en samling av landsfolket; men den gjorde ikke lang motstand, og mange av danerne faldt. Siden tok nordmændene paa at herje, de gik vide over landet, dræpte folk og brændte bygder. Agmund Krøkedans og hans mænd gik iland ved Glaumstein Bartholomeusmessedag; de fik ingen motstand der, men dræpte mange av danerne. De brændte bygden om kvelden og fredagen og fór helt syd til en aa, som heter Eidre[6]; der brændte de en liten kjøpstad. Lørdagen vendte de tilbake og brændte alle de bygder, som de kom gjennem.

Nat til søndag laa nordmændene ombord paa skibene. Det blaaste da op en stor storm, saa nogen av skibene blev revet løs fra landtaugene og drev paa grund. Mandskapet fik dog først berget godset og gik saa ombord paa de skibe, som laa for anker.

Søndagen kom danerne ned med en stor hærsamling. De dræpte nogen av nordmændenes svender, som de fandt paa land, og nogen andre mænd, som var blit efter i bygden for at gjøre vold. Siden tok de de skibe, som var drevet paa land, og gjorde store baal paa dem og tænkte, at de skulde drive ut mot skibene til nordmændene, ti det var fralandsvind. Da nordmændene saa dette nye paahit, rodde de mot land, fik stavnljaaer fæstet i nogen av skibene og drog dem til sig; paa den vis fik de ikke mén av denne tilstelning. Derefter fór nordmændene bort fra Glaumstein; litt efter brændte de byen Aranes[7].

[1] D. e. 360. — [2] Nu Glumsten, nord for Falkenberg i Halland. — [3] En halv mil nord for byen Varberg i Halland, ved gaarden Lindhof paa den nordlige bred av Himlaån, hvor det av svenskerne under Syvaarskrigen ødelagte Ny-Varberg laa. — [4] 24 august. — [5] Nord for Varberg i Halland. — [6] Elven Ätran ved Falkenberg i Halland. — [7] Paa sydsiden av Klosterfjord i Halland, ved gaarden Årnäs.

Kong Haakon blev liggende ved Ekerøene, til hæren kom tilbake søndenfra. Han spurte da nøie efter de tidender, som var hændt paa deres færd; siden tok de hærfangst og skiftet det med kongens raad. Kong Haakon tænkte da paa, at nordmændene hadde øvet stor ufred i danekongens rike, og talte med sine mænd om, hvorledes han skulde vogte sit rike, før han spurte, hvad danekongen vilde gjøre. Det raad blev da tat at sende mænd til kong Kristoffer for at spørge, hvad han vilde gjøre, slik som sakerne nu stod, om han vilde gaa med paa forlik eller holde ufred med nordmændene. Med dette erende fór Simon prædikebroder og broder Sigurd[1]. Da de kom til danekongen, tok han deres sak tungt op og var meget harm over, at Norges konge hadde herjet i hans rike. De fik intet svar av danekongen, om han vilde forlikes eller holde strid med nordmændene. De fór da tilbake til kong Haakon og fortalte ham om alt det, som danekongen hadde sagt.

287. Kong Haakon fór fra Ekerøene, men satte sin søn Haakon efter ved Elven; han laa i Straumsund[2] med ti storskibe. Agmund Krøkedans, Vesete paa Helle, Simon Staur, Lodin Gunnessøn og presten Helge Raude blev igjen som skibsstyremænd sammen med den unge konge. Gjestene hadde to store skibe. Kong Haakon fór nord i Viken og stevnte først til Tunsberg; der dvælte han en liten stund, før han fór nord i landet. Da han kom til Øster-Agder, møtte han Elis prest, som den unge konge hadde sendt ut til Spania. Han fortalte kongen, at det var kommet sendemænd fra kongen av Spania til landet, formanden for dem het Sira Ferant[3]. Han sa, at de hadde mange erender til kongen, og at kongen av Spania vilde være hans ven og binde venskapet med de sterkeste skyldskapsbaand. Sendemændene laa, fortalte han, i Randarsund[4] og ventet paa kongen. Da kong Haakon kom dit, fandt sendemændene ham og sa ham sine erender. Kongen bad dem sitte i Tunsberg om vinteren og bie, til han kom nordenfra om vaaren; da skulde han med de bedste mænds raad gi det svar paa deres erende, som han syntes. Siden fór kongen nord i landet og kom om høsten til Bergen og stelte istand til vintersæte der. Denne høst kom Ivar Engelssøn fra Island og fortalte om de tidender, som var hændt paa hans færd.

[1] Begge sendemænd var prædikebrødre eller dominikanermunker. Sigurd Aamundessøn var i 1264 prior i Nidaros. — [2] Sandsynligvis nordligst i Halland. — [3] Ferant er spansk Ferrando (Ferdinand); titelen sira viser, at han var prest. Han maa ha kommet til Norge senhøstes. Kong Henrik III sendte 14 sept. 1256 bud til fogdene i Lynn, at de saa snart som mulig skulde skaffe kongen av Castiliens sendemand, klerken Ferrandus, som var paa vei til kongen av Norge, et godt og passende skib. — [4] Randøysund i Oddernes prestegjeld ved Kristiansand.

288. Kong Haakon den unge laa om høsten i Straumsund, som før er skrevet, og det stod stor skræk av ham hos danerne; ti de var blit meget rædde ved den ufred, som nordmændene hadde gjort i Halland om sommeren. Kongen sendte bud om høsten til de herreder, som ikke var brændt, la stor gjæld paa dem og sa, hvor mange hundrede naut hver av dem skulde svare. Ellers vilde han fare mot dem og la dem friste samme lod som de andre, hvis bygder før var brændt. Danerne fandt sig i alle paalæg, som kongen la paa dem, og utredet en stor mængde naut til ham; en del av gjælden svarte de i voks, lerret, sølv og anden god kjøpøre. Dette gods blev bragt til kong Haakon i Straumsund. Han laa der med skibene helt til Marteinsmesse[1]. Sjællændingene laa i hærsamling om vinteren og var meget rædde for, at kongen vilde herje paa dem. Kong Haakon den unge hadde latt stelle istand til juleveitsle for sig i Tunsberg og fór dit før jul, men satte Agmund Krøkedans og de mænd, som hadde sysler der øster, efter i Konungahella. Kongen sat om julen i Tunsberg, men han hadde ikke været længe der, før det kom bud fra Agmund Krøkedans, at han maatte komme og hjælpe ham; ti han hadde spurt, at danerne brukte mange store ord. Kong Haakon
[1257] gjorde sig straks rede og fór to nætter efter julen[2] fra Tunsberg. Han fik stort veir tvert imot sig, saa han maatte baute, før han naadde havn i Spjaar[3] østenfor Folden. Siden gik kongen paa en skute og lot sig flytte ind til fastlandet. Han fór siden landeveien paa veitsler, men lot skibene seile den ytre vei øst til Elven og kom til Konungahella før skibene. Han sat da i borgen paa holmen ved Konungahella[4] og var der til fasten. Da kom det brev fra hans far kong Haakon, at han skulde fare nord til Oslo til biskop Haakon og bie der, til han kom nordenfra, saa de kunde møtes og avtale, hvad de skulde gjøre med det vanskelige erende, som sira Ferant fór med; ti kongen av Spania bad kong Haakon om at gifte sin datter jomfru Kristin med en av hans brødre. Kong Haakon unge fór askeonsdag[5] fra Konungahella nord til Oslo. Da han hadde været der en stund, kom det brev til ham øst fra Gaut fra Birge jarl, hans maag, at han, saa snart han kunde, skulde komme østover og møte ham. Da hans far endda ikke var kommet nordenfra, fór han straks fra Oslo ut til Tunsberg; paa denne færd blev han syk, men Gud lot ham snart faa helsen igjen. I Tunsberg gik han ombord paa et skib og seilte

[1] 11 november. — [2] 8 januar. — [3] Øen Spjær, en av Hvaløene. — [4] Kastellet paa Ragnildarholmen (nu Rangleholmen), som her nævnes for første gang. — [5] 21 februar.

øst til Elven og kom til Konungahella i førstningen av dimbeldagene[1]. Derfra fór han til Ljodhus og møtte der sin maag Valdemar sviakonge, som tok imot ham med største blidhet. De red begge sammen op i Gautland. Da Birge jarl spurte, at kong Haakon, hans maag, var i Sviavælde, talte han til sine mænd og bad dem alle ta imot ham og hans mænd paa det sømmeligste; han sa, at hvis nogen møtte nordmændene med spot og kaldte dem «bagger»[2] eller gav dem andre klængenavn, skulde han være viss paa at miste halsbenet sit. Maagene var sammen i paasken paa en gaard, som heter Leinar[3]. Første paaskedag ved messen ledet kong Valdemar og Birge jarl kong Haakon til alteret. De viste ham den største hæder og lot ham sitte mellem sig. Alt gik paa det blideste mellem dem, og de skiltes med den største kjærlighet og venskap. Kong Haakon red siden ned til Konungahella og dvælte der en stund om vaaren og rustet sig til at fare nord i Viken. Han red jevnlig og skjemtet sig med høker og hunder. En dag fór han over paa østsiden av elven til Gulløen[4] for at skjemte sig. Da han kom derfra næste nat, blev han syk. Alt var da gjort rede til hans færd, og han gik ombord paa sit skib. Han fik god bør, men da han kom til Folden, tok sotten til. Han gik da i en skute, og lot sig ro over Folden til Tunsberg; saa lot han sig føre op til klostret og laa der. En læge, som var faret fra Spania med sira Ferant, kom da til og gav raad om hans sykdom. Men den blev likefuldt værre, og han døde ikke længe efter. Hans aartid er to nætter efter korsmesse[5]. Dette tyktes alle det største tap. Ti kong Haakon var meget vennesæl hos sine mænd og gavmild paa gods. Han var middels høi, velvokset, væn av ansigt og haar og med de fagreste øine, en kunde se; han var bra sterk, den snareste i vendingen og den bedste hestkar i Norge. Kong Haakons lik blev ført ind til Oslo og jordet i Hallvardskirken ved siden av kong Sigurd Jorsalafarer.

289. Kong Haakon sat denne vinter i Bergen, det var den 40de i hans kongedømme. Da de prædikebrødre, som han om høsten hadde sendt syd til Danmark, var kommet tilbake til ham, tyktes han av deres ord at vite, at danekongen hadde liten hug paa at forlikes med nordmændene. Han sendte da utbudsbrev over hele Norge. Det blev budt ut mindst mandskap fra Haalogaland; men flere og flere des længer syd fylkene laa. Han sendte bud til [1256—1257]

[1] D. e. dagene i dimmeluken, den stille uke før paaske, da det ikke blev ringet med kirkeklokkerne; i dette aar 1—7 april. — [2] «Bagge» brukes endda i norsk folkemaal og betyder «en klods, en plump person». — [3] Lena (nu Kungs-Lena) i Vartofta härad i Vestergötland i Sverige. — [4] I Götaelven likeoverfor Konungahella. — [5] 5 mai. I et haandskrift staar: 2 nætter efter Vitalismesse, d. e. 30 april.

erkebiskop Einar og alle lydbiskopene, at de skulde skynde sig til ham og følge ham i denne leding. Kong Haakon lot det skib, som han hadde latt gjøre i Bergen, sætte paa vandet, og kaldte det Mariasuden. Det var det fagreste av alle skibe. Det sprang ild fra lunnerne[1], da skibet gik frem.

290. Kong Haakon stevnte da først øst til Viken; og da han kom østenfor Agder, spurte han sin søns død. Dette tyktes ham en stor tidende og et tungt tap, som det og var. Han styrte da først til Tunsberg og stevnte dit erkebiskopen og alle de klokeste mænd i land, forat de skulde samraades om, hvad svar det skulde gives paa de erender, som sendemændene fra kongen av Spania hadde til kong Haakon og jomfru Kristin. Da erkebiskopen kom, og det blev talt om dette, tyktes de alle, at dette var et sømmelig gifte, om lykken vilde følge det, som var vón til. Kongen avgjorde da med sine venners raad, at han vilde love sendemændene at sende sin datter, jomfru Kristin, ut til Spania, efter det som kongen hadde sendt ord om; men jomfruen skulde selv vælge sig til mand den av hans brødre, som hun og de bedste mænd av hendes følge likte bedst. Derefter lot kongen stelle istand til færden og valgte mænd til at følge hende. Formænd for dem var biskop Peter i Hamar, Simon prædikemunk og endda flere lærde mænd og desuten Ivar Englessøn, Torlaug Bose, Lodin Lepp, Aamunde Haraldssøn og mange andre gjæve mænd. De hadde mere end hundrede mand; det var ogsaa mange kvinder av de bedste ætter i følge med kongsdatteren. Kong Haakon gav hende i hjemmefølge saa meget gods i guld og brændt sølv, hvit og graa skindvare og andre dyrebare ting, at ingen visste døme til, at saa meget gods før hadde været git med nogen kongsdatter fra Norge. Kong Haakon lot stelle istand en stor snekke til dem; i den var det gjort herberger, paa den ene side for jomfruen og paa den anden for sira Ferant; ti han kunde ikke være oppe for sjøsyke. Denne færd blev gjort med den største kostnad og høviskhet.

Straks jomfruen var færdig, seilte de tilhavs og kom iland ved Jarnamoda[2] i England.

291. Mens kong Haakon dvælte i Tunsberg, kom det meget og vakkert ledingsfolk til ham fra hele Norge. Han hadde stormeget folk og utbud over hele Viken.

Mens kong Haakon var i Tunsberg, kom Absalon, som var provinsial[3] for

---

[1] D. e. rullestokkene, som skibet løp ned i vandet over. — [2] Byen Great Yarmouth. — [3] Dominikanerordenen var delt i provinser; de nordiske lande utgjorde én provins, Dacia, som var oprettet i 1238; forstanderen for hver provins kaldtes provinsial eller provinsialminister (minister provincialis); forstanderen for det enkelte kloster kaldtes prior.

alle prædikeklostrene i den norrøne tunge, syd fra Danmark. Danekongen hadde sendt ham til kong Haakon, forat nordmændene ikke skulde herje paa hans rike. Han sa, at danekongen heller vilde ha stevne med Norges konge og forlikes med ham efter raad av gode mænd. Kong Haakon bar dette frem for sine venner; men de fandt, at en ikke kunde ta for alvor det, som danerne sa, ti de hadde ikke før holdt det, som var avtalt. Derfor gav kong Haakon det svar til broder Absalon, at han vilde seile til Danmark, som han hadde tænkt, men fare med fred, til det viste sig, om han og danekongen kunde bli forlikt, eller om hans ord ikke var andet end svik og løgn. Absalon fór med dette svar syd til Danmark; med ham var Sigurd prior, som hadde faret mellem dem om vinteren.

Efter dette gjorde kong Haakon sig reisefærdig og hadde selv Mariasuden. Det var en drake paa 30 rum og det fagreste av alle de skibe, som har været gjort i Norge. Hoderne og svirerne[1] var guldlagte. Seilet var saumet med fagre billeder. Kong Haakon hadde ogsaa mange andre store og herlig rustede skibe. Naar solen skinte, saa det ut, som brændte det ild av hoderne, veirfløiene og de gyldne skjolder ved stavnene.

Da kong Haakon var færdig, seilte han med hele hæren øst over Folden. Det søkte da en mængde folk til ham fra østsiden av fjorden. Da kongen drog ut fra Veggen[2], seilte haringene, Tore Gripssøn og Baard Grossøn, paa erkebiskop Einars skib, saa de tok av stavnen nede i baugen, og altsammen, baade stavnen og de skjolder, som var fæstet ved den, føk i sjøen. Men veirfløiene fæstet sig i seilet paa Tores skib, saa de seilte bort med dem. Erkebiskopen lot en baat ro ut efter stavnen og skjoldene; siden lot han paanyt stavnen sætte paa skibet og fæste forsvarlig og hængte skjolder ut; saa seilte han syd til Ekerøene og fandt der kongen. Da kongen fik vite, at erkebiskopens skib hadde faat skade, kunde en merke, at han ikke likte det; men somme sa, at skaden var mindre, end erkebiskopsmændene fortalte. Da erkebiskopen hørte dette, lot han stavnen ta fra, saa den laa og drev der paa stranden. Det var saa nogenlunde mellem kongen og erkebiskopen, men ikke mere. Mot junker Magnus var erkebiskopen rigtig venlig, men ikke mot mange andre.

Da kong Haakon laa ved Ekerøene, holdt han stevner med sine raadgivere og talte om det tap, som han og alle mænd i Norge hadde faat ved kong Haakon den unges frafald. «Men om end den almægtige Gud har tat

---

[1] D. e. halsene paa drakehoderne. — [2] Landingspladsen ved gaarden Wägga ytterst paa Sotenäs i Bohuslen.

ham fra denne verden, saa har vi likevel,» sa han, «et godt kongsemne, om I vil, at vi tar min søn, junker Magnus, til konge istedenfor ham, som er faldt fra.» Kongen talte længe og vel om dette; alle mænd samtykket i dette og sa, at det vilde de gjerne, og erkebiskopen fremst av alle. Da sa kongen: «Herre erkebiskop! Da vi før talte om landeskifte mellem mine sønner, egget I meget til, at kong Haakon alene skulde bære kongsnavn efter min dag, men at junker Magnus skulde være hertug. Det tyktes eder og flere andre underlig, at jeg ikke vilde gjøre noget aapenbart skifte mellem dem; men det tyktes mig vanskelig at gi ulike navner til mine sønner, som begge var baaret til like ret. Jeg skjøt da som jevnlig min sak til Gud, forat han skulde skifte mellem dem. Men nu er det gaat slik, at den er kaldt bort, som alle vilde ophøie, men at den lever efter, som I og flere andre av mine raadgivere vilde unde mindre hæder, end han var født til.» Erkebiskopen svarte: «Jeg vedgaar, herre, at jeg raadde til, at det bare skulde være én konge om gangen i Norge; og jeg undte ingen mand bedre at nyde kongedømmet end kong Haakon; ti han var den ældste av brødrene, og jeg hadde ogsaa git ham kongsnavn. Men siden han er kaldt bort, saa under jeg ingen kongsnavnet bedre end junker Magnus.» Til dette gjorde alle mænd gode tilrop og sa, at de samtykket. Det raad blev da tat, at kongen skulde holde et almindelig ting, og at Magnus der skulde faa kongsnavn. Ti om det end var mest vanlig, at kongen blev tat paa Øreting, saa tyktes det dog alle tryggere, at landet ikke var kongeløst, mens kong Haakon var borte fra riket.

292. Jonsokdag holdt kong Haakon almindelig ting paa Ekerøene. Der blev junker Magnus tat til konge. Einar erkebiskop gav ham kongsnavn. Derefter svor han ved *lignum domini*[1] at ville holde hele landsfolket ved lov og ret. Siden svor Knut jarl troskapsed til kong Magnus, og efter ham lendermænd, stallarer og skutilsveiner og tilslut tolv bønder fra hvert fylke. Messedagen holdt kong Haakon gjestebud for kong Magnus og alle biskopene. Erkebiskopen hadde skadd haanden, og derfor var han ikke i gjestebudet; men alle lendermænd og hirdstyrere var der. Næste dag gav kong Magnus store gaver, først og fremst til kong Haakon, sin far. Til erkebiskopen gav han et langskib paa mere end tyve rum, det største klenodie og end flere gaver. Han gav ogsaa sømmelige gaver til alle de bedste mænd, som var hans gjester. Av dette blev han straks storlig vennesæl. Kong Magnus

[1] D. e. en splint av Kristi kors, som vel erkebiskopen hadde hat med sig fra Nidaros.

tok sig da en stor sveit, de fleste hadde før tjent hans bror, kong Haakon. Han skulde da være efter i Norge og vogte landet.

293. Da disse saker var greid, la kong Haakon bort fra Ekerøene med hæren. Kong Magnus fór nord i Viken og sat i Tunsberg om sommeren. Kong Haakon hadde tre hundrede og femten[1] skibe med til Danmark. Denne flaate var framifraa gild at se paa.

Kong Haakon styrte syd til Øresund og Kaupmannahavn og la sig i Revshaledypet[2]. Danerne undret sig meget over denne hær; den tyktes dem baade stor og vel rustet. De sa, som sandt var, at ingen kunde mindes at ha set en slik utenlandsk hær komme til Danmark.

Kong Haakon kom til Kaupmannahavn tirsdag; fredagen efter kom danekongen til staden med en stor hær og mange gjæve herrer fra Danmark. Der var erkebiskop Jakob av Lund, tre lydbiskoper og herr Jarmar av Ræ[3] fra Vendland. Men da det fór mænd for at se at faa gjort forlik, var det langt mellem det, som kongerne krævde. Mange nordmænd egget kong Haakon til at herje i danekongens rike. Men han hadde git danerne grid i seks nætter, som han ikke vilde herje paa dem. Som Gissur Torvaldssøn, som dengang var med kongen, kvad:

Enevolds-kongen alle
ormlandets eiere[4] tilholdt
grid at overholde
og fred i seks nætter.

Erkebiskop Einar gjorde sig mest umak med at faa fred, og mange mænd med ham. Men det gik, som det jevnlig har været før mellem daner og nordmænd, at begge tyktes, at deres skade var størst, da de skulde til at regne efter, hvad hver av dem hadde tapt. Erkebiskopen spurte da med kongens raad, om de vilde, at hver av kongerne skulde dømme sin og sine mænds skade. Men da de var blit enige om det, vilde kong Kristoffer dømme først. Da dette blev sagt til kong Haakon, mente han, som sandt var, at den raadde for det hele, som dømte sidst, og derfor samtykket han i det. Men forut hadde kong Haakon ordnet hele sin hær og avtalt, hvor enhver skulde gaa op og herje, om de ikke blev forlikt. Danernes hug stod til forlik, ti kong Haakons styrke tyktes dem stor og hans hær vanskelig at vinde over.

---

[1] D. e. 375. — [2] Nu Kongedypet i Øresund ved Kjøbenhavn. — [3] D. e. Rügen ved kysten av Pommern, hvor Jarimar (Jarmar) var fyrste. — [4] D. e. guldets eiere, mændene.

Da kong Kristoffer tænkte efter denne sak med sine raadgivere, tyktes det ham næsten uraad at faa gjort noget forlik med nordmændene. Han tok da med sine venners raad et klokt raad og eftergav kong Haakon alt det, som nordmændene hadde gjort mot danerne. Derefter møttes kongerne selv. Da kong Haakon fik bud om dette, gjorde han paa sin kant det samme og eftergav danerne al den ufred og vold, som de hadde øvet mot nordmændene. Alle, som var nær, la et godt ord ind for denne sak, og alle blev glade over forliket, undtagen erkebiskop Jakob og herr Jarmar av Vendland. Efter forliket drak kong Haakon med kong Kristoffer i hans landtjald. Siden gik danekongen ombord paa kong Haakons skib og drak med ham. Ved dette forlik avtalte de fuldkomment venskap, slik at danekongen skulde være Norges konge i søns sted og kong Haakon ham i fars sted; den ene skulde hjælpe den anden med sin styrke, naar han tyktes at trænge det. Efter dette gav de hverandre gode gaver. Kong Haakon tilbød kong Kristoffer Maria-suden eller tre andre skibe, som han vilde vælge av flaaten. Kong Kristoffer tok imot gaven, men vilde sende bud til kong Haakon siden og sige, hvilke skibe han helst vilde ha. Efter dette gik alt paa det blideste mellem dem, og de skiltes med den største kjærlighet. Kong Haakon fór efter forliket nord i Norge til sit rike, og alle blev glade ved hans hjemkomst.

Kong Haakon styrte først til Tunsberg og fandt der kong Magnus og dronning Margret. Derefter fór de nord til Bergen, og kong Haakon gav da kong Magnus Rygjafylke. Han lyste ogsaa for sine mænd, at begge kongerne vilde nord til Trondheim og sitte der om vinteren. Siden fór de, og dronning Margret og fru Rikitsa var ombord paa kong Haakons skib.

294. Nu er at fortælle om jomfru Kristin og hendes følge, efterat de var kommet til England. Derfra fór de syd over sjøen til Normandie. Da de kom dit, vilde Ivar Englessøn fare den vestre vei tilsjøs; men sira Ferant og Torlaug Bose og de, som hadde erende til kongen av Frankrike, vilde først finde ham. De tok da veien op i landet og kjøpte mer end 70 hester, omframt dem, de før hadde. Torlaug Bose og sira Ferant fór til frankerkongen; han tok vel imot Norges-kongens erender. Da han spurte om jomfruens færd, raadde han dem til ikke at fare den vestre vei om Gaskun[1], men bad dem dra gjennem sit rike og gav dem en mand med sit brev og indsegl til at hjælpe dem med alt det, de trængte. Denne mand fór med dem helt ut til

[1] D. e. Gascogne i det sydvestlige Frankrike; Gascogne stod under den engelske konge, og det var ved denne tid ikke saa stort venskap mellem ham og kongen av Frankrike.

en stad, som heter Narbon[1], og som ligger ved Jorsalahavet. Straks herren i staden fik høre om jomfruens komme, bød han hende og alle hendes mænd til gjest hos sig den dag. Derfra fór de til Katalonia, som ligger i kongen av Araguns rike, og blev det tat overlag vel imot dem. Derfra fór de over store fjeld og haarde veier langsmed Jorsalahavet. Jomfruen taalte færden vel, og bedre, des længer de kom frem. De fór til en by, som heter Gerun[2]. Saasnart jarlen, som var i staden, spurte til jomfruen, red han og en biskop der hende imøte vel to mil med tre hundrede mand; da hun kom til byen, tok jarlen bisslet paa hesten og ledet hende ind i byen paa den ene haand og biskopen paa den anden, til hendes herberge. Med slik hæder blev hun tat imot, hvor de kom. Da jomfruen kom til Barzalon[3], red kongen av Aragun ut imot hende mer end tre mil med tre biskoper og en utallig hær, han hilste hende med stor hæder og tok selv hendes bissel og ledet hesten ind i staden under hende, og holdt hende og hendes mænd med kost sømmelig i to dage der og siden gjennem hele sit rike. Naar de kom til en stad, red riddere og baroner, efter kongen av Araguns bud, ut imot jomfruen og hendes følge. To nætter før jul kom jomfruen til Kastel til en by, som heter Sarri[4]. Der red Lovis[5], bror til kongen av Kastel, og biskopen av Avstorga[6] ut imot hende og tok vel imot dem. Julekvelden kom de til Burgs[7]; der fik de herberge i det munkekloster, hvor kongens søster, fru Beringer, var. De hørte messe der tredje dag jul, og jomfruen ofret et stort bordkar; det andet hadde hun før ofret i Rothemadum[8]. Av slike ting og andre lignende blev hun saa navngjeten i denne færd, at ingen visste døme til, at en utenlandsk jomfru hadde faat saa stor hæder; og folk mindes ikke, at hæderfuldere færd har været gjort fra Norge siden den, som kong Sigurd Jorsalafarer fór. Den fjerde dag jul red de fra staden Burgs med kongen av Kastels raad; ti han vilde, at jomfruen skulde komme til ham ottende dag jul. Den dag sendte fru Beringer, kongens søster, hende syv gilde kvindesadler og dermed et stykke baldakin[9], som hun selv skulde ha. Samme dag red kongen av Kastel jomfruen imøte

---

[1] Nu Narbonne. — [2] Byen Gerona, nordøstligst i Spanien. — [3] Byen Barcelona. — [4] Nær Burgos i Kastilien (Kastel), mulig den lille by Sarrasin. — [5] Lovis var i virkeligheten kongens søskendebarn, Don Lovis, søn av den i 1237 døde Johan av Brienne, konge av Jerusalem og keiser av Konstantinopel. — [6] Astorga i Leon i Spanien. — [7] Burgos i Gammel-Kastilien. — [8] D. e. Rouen i Normandie, som paa latin heter Rothomagum, og neppe, som andre mener, valfartsstedet Rocamadour nord for Cahors i Sydfrankrike; denne by ligger for langt vest, til at kongsdatteren har kunnet komme forbi den. — [9] Baldakin (b a l d i k i n) betyder i gammelnorsk ikke tronhimmel, men et kostbart indvævet tøi, som hadde navn efter byen Bagdad.

fra Palenz[1] med en stor hær og tok imot hende, som hadde det været hans egen datter; han tok selv hendes bissel og ledet hende med hæder ind i staden.
[1258] Tiende dag jul red kongen med hende til Valledelit[2]; da kom kongens søn ridende imot dem med en utallig hær av riddere og baroner, erkebiskoper, lydbiskoper og sendemænd, baade hedenske og kristne. Kongen lot jomfruen faa herberge der i staden og hædret hende i alle deler saa meget, at ingen utlænding, hverken mand eller kvinde, var blit saa vel mottat der. Hver gang kongen eller dronningen vilde se til hende, ledet de hende selv til sæte. Efter dette sendte kongen av Aragun[3] brev til kongen av Spania, sin maag, og til dronningen, sin datter, og bad om, at kongen skulde gifte ham med jomfruen. Kongen bar dette frem for jomfruen og nordmændene og lot hende vælge frit i dette tilbud. Han sa, at kongen av Aragun var en god dreng og en stor høvding. Men da nordmændene visste, at han var noget tilaars, saa fandt de det som grund mot giftermaalet; det blev da ikke talt videre om denne sak. Derefter talte kongen op alle sine brødre, og sa, hvordan enhver av dem var laget. Fridrek var den ældste av brødrene; han var en rask mand, sa han, en god ridder og en bra dommer i sit land; han var en stor veidemand, og derfor hadde han skaar i læben. Hans bror Heinrek var den bedste ridder av alle brødrene; men ikke nyttet det at tale om ham, sa han; ti han hadde sat sig op mot ham og sin far og stredet paa deres rike. Sancius, erkebiskopsemne av Tolet[4], var en dygtig mand og vel laget til klerk; men Philippus, erkebiskopsemne av Sibilia[5], var ikke skapt til prest, men heller til at fare med skjemten, høker og hunder; han sa, at ingen var djervere end han til at slaas med bjørner og vildsvin; han var stadig glad, kaat og venlig og den bedste kamerat. «Han er ogsaa den sterkeste av os brødre og en god ridder.» Men om hans vekst eller utseende talte han intet; ti det kunde nordmændene stadig selv se. De tyktes skjønne, at kongen syntes bedst om ham av brødrene sine, det samme syntes ogsaa jomfruen og nordmændene; derfor valgte hun med sine venners raad ham til mand.

Askeonsdag[6] fæstet herr Philippus jomfruen med Guds miskund, kongen av Kastels raad og hendes egen vilje. Den første bøn, som hun bad ham om, var, at han vilde bygge en kirke til den hellige kong Olav, og det lovte han hende straks med den største godvilje. Det trænges ikke at sige mange ord om dette;

[1] Palencia i Gammel-Kastilien. — [2] Valladolid i Gammel-Kastilien. — [3] Kong Jayme av Aragon var enkemand og 53 aar gammel. — [4] Byen Toledo. — [5] Byen Sevilla i Syd-Spanien. — [6] 6 februar.

alt det, som hun bad om, blev gjort. Det var avtalt, at bryllupet skulde være søndag efter paaskeuken[1]; da den tid kom, blev det holdt med al den stas, som kunde faaes i det land[2]. Onsdagen efter bryllupet kom kong Haakons svender, Toralde og Bjarne, til Spania og bragte tidender fra ham. Derefter gjorde nordmændene sig reisefærdige. Biskop Peter, Andres og Nikolas og Aamunde Haraldssønner fór hjem til Norge; men Ivar Englessøn og Torlaug Bose og nogen andre drog ut til Jorsalaheim. Ivar døde paa denne færd.

295. Vinteren efterat kong Haakon var faret til Danmark om sommeren, sat han i Trondheim, som før er sagt. Om vaaren gjorde han og kong Mag- [1258] nus sig færdige til at drage derfra op i landet og fór over Dovrefjeld. Da hadde kong Haakon raadd for Norge i 41 vintrer. Dronning Margret fór den ytre vei med et skib, som het Saudarvomben[3], til Bergen. Der tok hun Mariasuden og styrte med den øst til Viken og møtte kong Haakon i Tunsberg. Erkebiskop Einar fór ikke sydover; ti han og kongen hadde skiltes med noget litet venskap. Fra Tunsberg seilte kong Haakon og kong Magnus øst til Elven til møte med Birge jarl. Da hadde danekongen sendt bud baade til Norge og til Sviarike, at kong Haakon og Birge jarl skulde komme til hjælp til ham. Ti det var stor ufred i Danmark paa grund av den ufred, som Jarmar[4] gjorde paa Sjælland. Men grev Alvs[5] sønner, Jon og hans brødre, herjet paa Jylland.

296. Kong Haakon og kong Magnus og Birge jarl møttes ved Elven, og talte meget sammen om ordsendingene fra danekongen og de saker, som vedkom landenes tarv. De avtalte, at de næste aar skulde ruste en hær fra begge rikerne og fare, naar de var færdige, for at hjælpe kong Kristoffer mot hans uvenner. Hver av dem skulde ha 40 hundrede mand, hvis ikke nogen av dem vilde ha en større hær. Det gik da som jevnlig meget kjærlig mellem dem; ti deres venskap blev større, des oftere de møttes. Det raad blev da ogsaa tat, at fru Rikitsa fór op i Svearike med sin far; kong Haakon sendte hende fra sig med store og sømmelige gaver. Junker Sverre[6] var efter hos kong Haakon; han var det bedste mands-emne, og kongen var meget glad i ham. Kong Haakon sendte da Mariasuden syd til Danmark, og danekongen tok vel imot denne gave og de ordsendinger, som kom til ham om, at kong Haakon og Birge jarl vilde komme ham til hjælp, saasnart som han tyktes trænge det. Kong Haakon fór, straks han var færdig, fra Elven og nord i Viken; han blev en liten stund i Tunsberg, og fór derfra nord i landet og kom til

[1] 31 mars. — [2] Kristina døde i 1262, 28 aar gammel. — [3] D. e. sauevommen. — [4] D. e. Jarimar av Rygen. — [5] D. e. grev Adolf IV av Holsten. — [6] Søn av kong Haakon den unge og fru Rikitsa.

Bergen ved Kristi Himmelfartsdags[1] tid og var der om sommeren og ordnet mange saker. Vaaren forut var størstedelen av byen Tunsberg brændt, og mange mænd mistet der meget gods.

Denne høst kom de hjem, som hadde fulgt jomfru Kristin: broder Simon, Lodin Lepp og Aamunde Haraldssøn; de hadde faret tilsjøs fra Spania paa en kugg. Men biskop Peter fór landeveien til Flandern og kom noget senere. Andres Nikolassøn var efter i Frankrike et aar. Da biskop Peter og de andre fandt kong Haakon, kunde de fortælle ham mange tidender ute fra landene. De talte meget om, hvorledes kongen av Spania hadde tat imot jomfru Kristin, hans datter, og hele hendes følge, og hvor høvdinglig han hadde vist sig mot dem, da de skiltes. De sa, at han hadde git dem ikke mindre end otte hundrede mark rent sølv, omframt det, som de trængte til sit ophold. De talte ogsaa meget om, hvor stor ven han var av kong Haakon, og at han vilde hjælpe ham mot alle, som han hadde strid med, saa nær som mot kongen av Frankrike, kongen av Aragun, hans maag, og kongen av England. Kong Haakon lovte ogsaa at hjælpe kongen av Spania, naar det ikke var mot sviakongen, danekongen eller kongen av England. Kongen av Spania rustet ut en hær mot hedningene, og egget meget kong Haakon til at fare med sig og saaledes løse det kors, som han hadde tat[2]; ti paven gav lov til, at korset kunde løses der som ved en færd til Jorsaler. Biskop Peter kom denne sommer op til Hamar til sin stol og fik sømmelige gaver av kong Haakon; de skiltes med det største venskap.

297. Kong Haakon sat om sommeren i Bergen. Da var Gissur Torvaldssøn med ham. Kongen lot det da gaa bud til Island om, at han sendte Gissur ut, og gav ham jarlsnavn. Gissur lovte derimot at frede landet og la alle bønder gi skat til kongen, som han før hadde krævet. Gissur talte store ord om, at det skulde han let faa ført igjennem. Kongen gav ham med jarlsnavnet mange gaver og skiltes vel og sømmelig fra ham. Han sendte ogsaa sin hirdmand Torhalle Hvite ut med Gissur for at se, hvorledes jarlen holdt sin troskap; mange av kongens tro mænd fór denne sommer paa andre skibe ut til Island for at se efter, om jarlen passet kongens erender, som han hadde lovet.

Da Gissur kom til Island, holdt han, som det var hans skyldighet, det vel frem, at kongen hadde vist større ære mot ham end mot nogen anden mand paa Island, ved den navnbot, som han hadde git ham, og mangen anden

[1] 2 mai. — [2] Kong Haakon hadde i 1237 tat korset, d. e. gjort korstogsløfte.

hæder. Han lot ogsaa det følge, at kong Haakon hadde git ham denne navnbot slik, at den ikke skulde koste ham en penning, og at ingen skatter for den saks skyld skulde lægges paa landet. Han sa likeledes, at de mænd, som gik ham til haande som hirdmænd eller skutilsveiner, skulde ha de samme navnbøter i Norge hos kong Haakon. Dette fik mange gode mænd til at bli hans haandgangne mænd og sverge troskapsed til ham og kong Haakon. Siden fik folk vite, at det, han hadde sagt om kong Haakons ord, var løgn. Men endda holdt de sin troskap mot ham og kong Haakon. Det er mange frasagn om, hvorledes det gik mellem jarlen og islændingene, som det ikke tykkes os nødvendig at skrive her; dog vil nogen av dem siden bli nævnt. Vinteren før Gissur kom til Island, tok Torvard Torarinssøn Torgils Skarde avdage, fordi kong Haakon hadde sat Torgils over Eyjafjorden[1] og alle bygdelag nordenfor Øksnadalsheien[2], som kongen kaldte sin eiendom; men Torvard tyktes, han hadde ret til dem efter Steinvar, sin maagkone[3].

298. Kong Haakon sat denne vinter i Bergen; det var den 42de i hans [1258—1259]
kongedømme. Om vaaren kom det bud til ham fra danekongen, at kong [1259]
Haakon skulde komme ham til hjælp, som han og Birge jarl hadde lovet. Da dette bud kom til kong Haakon, stevnte han til sig sine lendermænd og sysselmænd, hadde det utbud, som han likte, satte skibene paa vandet og rustet sig til at fare. Da han var færdig, seilte han østover langs landet. Da han kom syd forbi Jæderen, kom det til ham to riddere fra Danmark, som sa de tidender, at kong Kristoffer var død[4], og at dronningen og de andre høvdinger sendte særskilt bud til kong Haakon om at komme dem til hjælp, som han hadde lovet kong Kristoffer. Kongen bar dette frem for sine venner og raadgivere. Men hvad end de andre sa, saa var det ikke kongens sed ikke at holde sit ord. Derfor holdt han frem og la først ind til Tunsberg. Det samlet sig da en stor hær i Viken, og med den stevnte kong Haakon om sommeren til Danmark; han hadde baade meget og vakkert folk. Han styrte til Kaupmannahavn og fandt der dronningen. Birge jarl kom ikke til Danmark denne sommer, men hadde dog leding ute; han kom ikke længer øst end til Bleking. Da kong Haakon kom til Kaupmannahavn, hadde dronningen og dane-høvdingene alt gjort forlik med sønnene til grev Alv, og tyktes ikke, de trængte hjælp fra kong Haakon og nordmændene. Men en kunde merke

[1] I Islands nordlige fjerding. — [2] Mellem Eyjafjord og Skagafjord paa Island. — [3] D. e. svigermor. — [4] Kong Kristoffer døde pludselig i Ribe 29 mai 1259; det het sig, at hans uvenner hadde forgiftet ham.

paa kong Haakons ord, at han ikke tyktes, at danerne hadde holdt alt det, som de hadde avtalt med ham. Kong Haakon gav dog sømmelige gaver til dronningen, og saa hun til ham. Da kong Haakon laa i Kaupmannahavn, lot han i Øresund over ved Malmhaugar[1] ta en kugg, som eides av herr Jon, bror til erkebiskop Jakob av Lund[2]. Ombord paa den var mænd, som hadde været med herr Jarmar. Men biskopen og hans bror hadde været de danehøvdinger, som mest hadde hjulpet herr Jarmar. Kong Haakon lot disse mænd lede frem paa et ting og bad danerne dra kjendsel paa dem, om de var kjøbmænd eller ransmænd. Men de sa straks, at de var de værste ransmænd. Somme av dem blev da halshugget og somme straffet paa anden vis. Kong Haakon beholdt kuggen; han hadde den siden til heste-kugg. Da Jarmar spurte, at kong Haakon var kommet til Danmark, flygtet han straks bort og syd under Vendland. Derefter fór kong Haakon bort fra Danmark og tilbake til sit rike. Danerne tok Eirik, søn av kong Kristoffer, til konge; han var da et barn av aar.

299. Kong Haakon kom om høsten tilbake til Norge og fór nord til Ber-
[1259—1260] gen og sat der om vinteren. Dette var den 43de vinter i hans kongedømme. Denne vinter døde biskop Peter i Hamar; det tyktes alle et stort tap. Efter hans død holdt korsbrødrene stevner og talte om, hvem de skulde vælge til biskop. Men de blev ikke forlikt, og fik ikke valgt nogen, før valgretten kom bort fra dem og til erkebiskopen. De sendte da mænd til erkebiskop Einar og bad ham avgjøre, hvem der skulde være biskop av dem, de hadde nævnt. Erkebiskopen skrev og gav dem valget tilbake. Dog nævnte han, at han syntes, de burde vælge en korsbror, som het Lodin. Men han var ingen stor ven av kong Haakon.

300. Kongen sat i Bergen om vinteren. Han hadde om sommeren spurt, at Gissur jarl hadde lagt liten hug paa at fremme hans saker hos islændingene, og tok da det raad tidlig paa aaret at sende et skib til Island med brev om, hvor stor skat han vilde ha av landet, og likeledes om, hvad jarlen skulde ha. Kongen bød, at disse breve skulde føres frem paa Altinget, og krævde svar av landets folk. Med disse breve fór Ivar Arnljotssøn og Paal Linsauma, kongens hirdmænd. De kom ut før Altinget og fór til tinget. Der var alt Gissur jarl og de fleste høvdinger. Kong Haakons brev blev da baaret frem, men det var stor skilnad paa, hvordan folk tok imot dem. Jarlen talte kongens sak, men likevel med andre grunder, end det

[1] Nu Malmø i Skaane. — [2] D. e. Jens Erlandssøn, høvedsmand paa Helsingborg.

stod i brevene. Men sørlændingene, som var de største venner av jarlen, talte mest imot skatten, og likesaa de, som var fra østenfor Tjorsaa [1]. Enden blev, at Ivar og Paal ikke fik noget svar paa sit erende. De fór tilbake til kongen samme sommer og talte om, at sørlændingene nok ikke vilde ha negtet skatten saa djervt, hvis de visste, at det var imot jarlens vilje.

301. Kong Haakon fór den samme sommer øst til Viken med sin søn, kong Magnus. De fór helt øst til Elven; der kom Birge jarl til møte med dem. Alt gik da paa det venskapeligste mellem dem. Jarlen, de unge sønnene hans og mange gjæve mænd med dem var i gjestebud hos kongen. De bandt da paany sit venskap saa fast, at intet skulde gjøre ende paa det, saalænge de begge levde. De avtalte ogsaa, at de skulde møtes næste vaar. Derefter skiltes de. Kong Haakon fór nord i Viken. Med ham var da biskop Heinrek av Holar paa Island, som længe hadde fulgt kongen. Da de kom vest over Folden, blev biskop Heinrek syk og døde, ikke længe efterat de var kommet til Tunsberg. Hans lik blev jordet i Olavskirken der. Kong Haakon takket selv for sangen paa gravbakken og talte mange fagre ord til biskopens lov, som fortjent var paa mange maater.

302. Efter dette fór kong Haakon og kong Magnus nord til Bergen og derfra til Trondheim, de agtet sig dit nord til olsok. Da de kom til Nidaros, var erkebiskop Einar og en stor mængde med høitids-folk i byen [2]. Der var ogsaa Lodin korsbror fra Hamar, som var valgt til biskop med erkebiskopens raad, men mot kongens vilje; og derfor var kongen meget vred paa erkebiskopen. Da kong Haakon la op i aaen, svinget han skibet ind paa øren bent imot Bakke og stod fast der. Erkebiskopen rodde til og bød alle de dugeligste mænd komme til og faa skibet av grunden. Men kongen vilde ikke ta imot hjælp av ham; siden lot han sætte støtter under skibet, for at det ikke skulde ta overhaling, naar det blev fjære. Men da det blev flo, kom skibet paa flot, og kongerne la ind til byen. Erkebiskopen tok da imot dem med en fager procession og kysset kong Haakon. Sira Lodin, som gik ved siden av erkebiskopen, kysset ogsaa kongen, men ikke meget hjertelig. Da kongerne hadde været en liten stund i byen, holdt de stevne med erkebiskopen om biskopsvalget i Hamar. Erkebiskopen vilde ikke andet, end at Lodin skulde være biskop, men kong Haakon sa tvert nei. Over dette kom de i den største trætte, og tilsidst appellerte kongen saken til

[1] Elv paa sørlandet paa Island mellem Aarnes og Rangaarvalla sysler. — [2] Miklegildet eller Krossgildet holdt ogsaa sin fest ved olsok.

paven; men derover blev erkebiskopen rent rasende. Kong Magnus og andre av deres venner gik da mellem dem og søkte at faa dem forlikt, og Lodin bad sig fri for at være biskop, da han skjønte, kongen slet ikke likte det. Tilslut fik kong Magnus istand et møte mellem kongen og erkebiskopen. Der var ogsaa kong Magnus, biskopen paa Suderøene [1] og Gillibert [2], som da var kong Haakons klerk og som hadde været erkedegn paa Hjaltland. Kong Haakon vilde ha ham til biskop i Hamar. Stevnet sluttet med, at erkebiskopen kaaret Gillibert og at Lodin gav op sin ret. Men da saken alt var skutt ind under paven, sendte de Gillibert ut til ham med breve om, at de begge ønsket dette. Derefter fór han til paven.

303. Siden paa sommeren fór kong Haakon ind til Frostating og greide med kongssakene der [3]. Derefter drog han og kong Magnus sydover, og kom om høsten til Bergen; der sat kong Haakon om vinteren, men kong Magnus fór syd til Stavanger og sat der. Denne høst kom Paal og Ivar fra Island og fortalte, hvorledes det var gaat med deres erende. Det tyktes kongen, at Gissur nok ikke hadde fremmet hans sak mer, end han hadde lovet
[1260—1261] eller faat løn for. Kong Haakon holdt jul i Bergen; dette var den 44de vinter
[1261] i hans kongedømme. Om vinteren efter jul blev junker Sverre syk og døde. Dette tyktes kongen og mange andre det største tap.

304. Kong Haakon og kong Magnus hadde om sommeren sendt broder Nikolas [4] syd til Danmark for at beile for kong Magnus til jomfru Ingebjørg, datter av kong Eirik den hellige [5]. Broder Nikolas skulde fare syd til Saksland til hertugen [6], hendes morfar, og høre, hvad han sa til dette; for han var den største høvding og en av de syv mænd, som skal kaare keiseren, og han skal være keiserens drottsete, hver gang han er nordenfor Fjeldet [7]. Da sendemændene kom til hertugen og bar sit erende frem for ham, svarte han ikke stort paa det; han sa, at hans datterdatter var dansk og at danerne raadde for hendes giftermaal. Siden lot han sine to døtre i fuld stas lede frem for dem og sa: «For disse mine døtre raar jeg, om nogen vil beile til dem.» Derefter fór sendemændene tilbake til Danmark og videre til kong Haakon og kong Magnus.

---

[1] Biskopen het Rikard (1253—1275). — [2] Gilbert var av skotsk æt; han døde 1287 og blev begravet i Karmeliterklostret i Norwich i England. — [3] Her blev bl. a. vedtat lov om, at kongens ældste egtefødte søn skulde være konge efter sin far og at det ikke skulde være flere konger paa én gang. — [4] Sandsynligvis en dominikanermunk. — [5] D. e. kong Eirik Valdemarssøn, som av mange blev regnet for hellig, fordi han var blit myrdet. — [6] D. e. hertug Albrekt av Sachsen—Lauenburg, som var en av de saakaldte kurfyrster og keiserlig riks-drottsete (Truchsess). Han døde i slutningen av samme aar. — [7] D. e. Alperne.

305. Efter junker Sverres død fór kongerne Haakon og Magnus nord i Sogn og derfra over Filefjeld til Oplandene. Da de kom op paa Hedemarken til Ringsaker, møtte erkebiskop Einar dem og fór med dem syd i Viken. De fór først til Tunsberg og fandt der broder Nikolas. Da han hadde fortalt, hvorledes det var gaat ham, sendte de som snarest Sira Askatin og broder Nikolas syd til Danmark; de skulde fare til dronningen, grev Ernst [1] og de andre, som var giftingsmænd for jomfruen, og høre, hvad avgjørelse det skulde bli paa denne sak. Mens de var paa denne færd, fór kongerne og erkebiskopen øst til Elven og tænkte at finde Birge jarl. De laa i Elven en stund og ventet, men jarlen kom ikke. De vendte da tilbake til Viken og sat i Tunsberg, til Askatin kom fra Danmark; Nikolas var efter der syd. Askatin hadde det svar fra dronningen og grev Ernst og jomfruen, at kongerne skulde sende et hæderlig følge efter hende; saa vilde jomfruens frænder gi hende et sømmelig hjemmefølge, saa godt som de kunde.

306. Siden tok kongerne det raad at sende biskop Haakon, Agmund Krøkedans, Borgar, hans søn, Paal Gaas og Lodin Staur til at hente jomfruen. De hadde syv skibe, de fleste store. Biskopen hadde en tyve-sesse, Agmund en stor drake og Paal Gaas en anden. De hadde vakkert og vel rustet folk. Da de var færdige, fór de syd til Danmark og kom til Rossanes [2] i Jylland til den stevnedag, som danerne hadde sat dem; det var en halv maaned før olsok [3]. Men da de kom dit, fandt de ingen hverken fra dronningen eller fra greven, som kunde skaffe dem greie paa deres erende. De sendte da mænd op til klostret, hvor jomfruen var, og lot spørge, om det var gjort noget raad for hendes færd til Norge. Hun sa, at det slet ikke var gjort noget raad, det hun visste. Derefter sendte hun sin svend til dronningen og spurte, om hun vilde gjøre noget raad for hendes færd. Men dronningen svarte, at det kunde hun ikke gjøre saa straks for den strids skyld, som hun hadde med hertugen [4]. Dette lot jomfruen sige til nordmændene. Da biskop Haakon og de mænd, som var valgt til denne færd sammen med ham, fik vite, at dronningen og de andre, som skulde ruste ut hendes færd til Norge, ikke vilde gjøre noget, fór de selv op til klostret og talte med jomfruen. De bad hende og talte for hende til, at hun skulde lægge sin sak i Guds og kong Haakons vold og selv ta et raad. Jomfruen talte meget imot det i førstningen, og mest

[1] D. e. grev Ernst av Gleichen, som i kongens mindreaarighet var riksstyrer sammen med enkedronningen. — [2] Byen Horsens paa østkysten av Jylland. — [3] 15 juli. — [4] D. e. hertug Erik av Sønder-Jylland. Danskerne tapte 28 juli samme aar slaget ved Lohede mot hertugen og de holstenske grever.

hadde hun det at sige paa det, at hun tykte sig at ha alt for litet hjemmefølge til at fare bort i slik skynding. Men de svarte, at de hadde ved haanden alt det, hun trængte. Det endte da med, at biskop Haakon fæstet jomfru Ingebjørg paa kong Magnus's vegne. Derefter satte de en stevnedag, da nordmændene skulde komme og hente hende og hun skulde følge dem ombord, hvis det ikke i forveien var kommet nogen avgjørelse fra dronningen om jomfruens færd. Paa denne tid laa Birge jarl i Øresund med sviahæren. Da han spurte til nordmændene, sendte han bud til biskop Haakon, at de skulde bie paa ham og at han vilde finde dem, om det blev tid til det. Men nordmændene skyndte like fuldt paa færden, ti de visste, at jarlen hadde beilet til jomfruen for sin søn kong Valdemar, og derfor vilde de ikke tro ham altfor vel i denne sak. Da stevnedagen kom, gjorde nordmændene sig færdige til at gaa i land og satte mænd efter til at passe paa skibene. Biskopen og sveitehøvdingene og de bedste av mandskapet væbnet sig som til strid; ti de var rædde for, hvad danerne vilde gjøre, naar de visste, at de hadde saa liten styrke i et saa folksomt land. Da de kom til klostret, var det ikke gjort nogen utvei til færden mer end før. De fandt da jomfruen og bad hende holde sit ord og følge dem ombord, og hun holdt vel alt det, hun hadde lovet dem. Hun gjorde sig da færdig, og med hende to riddere, hendes svender og otte kvinder. Derefter fór de til skibene. Prioren i klostret sa ikke stort, ti han var svært ræd for nordmændene; og altsammen gik saa fort, at ingen av danerne visste om det, før jomfruen alt var paa veien, ikke engang de riddere, som fulgte hende; de hadde ikke andre klær end dem, de gik i. Nordmændene skyndte sig at lægge ut og seilte bort fra Danmark og tok ikke land før i Tunsberg. Det var olsokaften[1] sent paa kvelden, da de kom dit.

307. Efterat biskop Haakon og hans følge hadde faret til Danmark og kongerne var drat nordover, kom det sendemænd vestenfra fra kong Aleksander av Skotland, en erkedjakn og en ridder, som het Missel[2]. De fór, tyktes det kongen, mer med fagre ord end med troskap. De fór bort, uten at nogen visste av det, før de var under seil. Kongen sendte da Brynjolv Jonssøn efter dem, og han hadde dem tilbake med sig. Kongen sa, at de skulde bli denne vinter i Norge, fordi de vilde ta bort uten orlov anderledes end andre sendemænd[3].

---

[1] 28 juli. — [2] D. e. Mikael. — [3] Kong Aleksander klaget over dette til sin svigerfar, kong Henrik III av England. Denne skrev 23 mars 1262 tilbake, at han hadde sendt brev til kong Haakon om at sende sendemændene hjem. 15 nov. 1262 takker Henrik III for kong Haakons brev, hvori fortaltes, at de skotske sendemænd var hjemsendt og at de ikke, som paastaat, hadde været mishandlet.

308. Biskop Haakon sendte mænd med breve til kong Haakon og fortalte alt om deres færd; han sa ogsaa, at jomfru Ingebjørg var kommet til Norge og at hun satte sin lit til Gud og kongen; men hun kom med saa litet følge, fordi de ikke hadde nogen tro paa danerne, saa de vilde bie, til jomfruen fik gjort sig færdig, som hun helst vilde og det høvet hendes værdighet; men ikke skortet det hende paa gods i Danmark. Dette brev kom til kong Haakon i Bergen, og han blev vel fornøiet med det, biskopen hadde gjort, da han hørte, at jomfruen var i følge med ham og at hun hadde faret fra Danmark med sin fri vilje. Kongen lot da stelle istand til hendes og biskopens komme. Han stevnte til sig alle de bedste mænd, som var i landet, først Knut jarl og alle biskopene. Erkebiskop Einar var da i Bergen. Han hadde faret østenfra om sommeren paa kong Magnus's skib og ind til Stavanger med ham; de var sammen hele sommeren og holdt begge ett bord sammen. Kong Haakon sendte mænd østover til biskop Haakon, forat han skulde skynde paa sin færd det meste, han kunde; ti kong Magnus vilde helst, at bryllupet skulde staa, saasnart det var raad. Biskopen og jomfruen fik sent bør, og var næsten tre uker paa veien. De kom til Bergen nogen nætter før den senere Mariamesse [1] og la først til i Laksevaag.

Kong Haakon og kong Magnus var i byen og gik straks til sine skibe i følge med erkebiskopen og alle de bedste mænd og vilde ro jomfruen imøte. Men veiret var saa hvast, at de ikke fik rodd. Dagen efter rodde kongen med erkebiskopen, lydbiskopene og alle de bedste mænd i byen ut til jomfruen og tok vel imot hende og hendes følge. Det blev avtalt, at jomfruen ikke skulde komme til kongsgaarden før bryllupet. Hun og biskop Haakon fór da op til Mikalskirken [2] og var der omkring syv nætter. Kong Haakon sa, da han kom hjem og hadde set jomfruen: «Jeg hadde tænkt at ta vel imot denne jomfru, naar hun kom til Norge; men det ser ut til at følge saa megen lykke med hende, at jeg nu skal bry mig meget mere om hende, end jeg hadde trodd.» Kong Haakon sa, at kong Magnus skulde vælge, enten han vilde la bryllupsveitslen holde i det store nøstet, som blev brukt, da han blev kronet, eller i de herberger, som var i kongsgaarden. Kong Magnus svarte, at der nu i kongsgaarden var saa gode haller, som ikke fandtes, dengang den forrige veitslen holdtes, at en ikke kunde ha noget at utsætte paa dem. Derefter lot kongen stelle istand tre haller i kongsgaarden, som han tænkte at ha gjestebudet i. De blev prydet med den største kostnad og de bedste ting, som var til at faa.

[1] 5 september. — [2] I Vaagsbotnen.

309. Søndagen efter Mariamesse den senere[1] blev jomfruen viet til kong Magnus med stor høitidelighet. Siden holdtes bryllupet. Begge kongerne, erkebiskopen, alle lydbiskopene, Knut jarl, lendermændene, hirdmændene og alle de bedste mænd var i stenhallen[2]. Dronning Margrete, jomfru Ingebjørg og hele hendes følge, kvinder, klosterfolk og mange andre gode mænd var i træhallen. I julehallen var Agmund Krøkedans, Erling Alvssøn, kjøbmænd, utenlandske mænd og byfolk. Det blev sagt, at det ikke var mindre end seksten hundrede mennesker der, foruten tjenestesvendene. Dette gjestebud blev holdt med den største kostnad og de bedste ting, som var at faa. Folk siger, at det aldrig før har været holdt et slikt gjestebud i Norge. Kong Haakon sa, at i den hal, hvor han selv var vert, skulde enhver selv vælge, hvad han vilde drikke; ikke skortet det mere paa vin end paa anden drik. Kong Haakon talte da med sine venner og raadgivere og spurte dem til raads, om Magnus skulde vies under kronen eller ikke. Det var ymse meninger om dette. Somme sa, at kong Magnus vilde bli stor paa det, naar han fik kronen, og kræve sin egen hird, og at det da ventelig vilde bli ugreier mellem kongerne. Men biskop Haakon og de, som hadde faret med jomfruen, sa, at kongen hadde lovet, at begge skulde krones, og bad ham føre til ende det, han hadde lovet, til hæder for dem begge. Mange av kong Magnus's venner raadde ogsaa til dette. Dog var det en stund, at folk ikke visste, hvorledes det vilde gaa. Kong Magnus gik da selv til kongen og talte sin egen sak og sa: «Ikke har I nødig, herre, at tro de mænds ord, som siger, at jeg vil bli overmodig mot eder, om I viser mig større hæder, end nogen konge i Norge før har vist sin søn; ti I vet selv, min herre, at jeg har været lydig og ydmyk mot eder i alle ting, og ikke mindre nu, da jeg er konge, end før, som det sømmer sig baade for eder og for mig, og jeg venter, at det fremdeles vil være saa, selv om I under mig den hæder og værdighet, som I har lovet mig.» Kong Haakon svarer: «Sandt er det, kong Magnus, at I har tjent mig med kjærlighet; derfor er det ogsaa rimelig, at jeg under eder den største hæder, som I med Guds vilje og miskund kan faa.» Siden skiltes kongerne; men bryllupet stod i tre dage.

310. Korsmessedag var en onsdag[3]. Da lot kong Haakon paany stelle istand i kongsgaarden; ti han vilde, at kong Magnus denne dag skulde vies under kronen efter det, som Gud hadde bestemt. Det blev aarle sunget messer i byen. Da de var slut, søkte alle folk ut i kongsgaarden. Der var alt

[1] 11 september. — [2] D. e. Haakonshallen. — [3] 14 september.

gjort like ens, som da kong Haakon blev viet. Den største del av hirden klædde sig i fulde hærklær baade for at gaa til kongsgaarden og for at rydde veien til kirken. Først gik hirden, som ryddet vei, dernæst de, som bar merkerne, saa sysselmændene og skutilsveinene og efter dem lendermændene. Derefter gik fire lendermænd, som bar et stort tavlbord over hodet paa sig; paa det laa kongsskrudet og vigselsklærne. Derefter gik Erling Alvssøn[1] og Brynjolv Jonssøn, som bar to guldprydede riksstaver av sølv. Dernæst gik Knut jarl, som bar kronen; to stallarer ledet ham; ti han var meget syk. Ved siden av ham gik Gaut Jonssøn og bar vigselssverdet. Derefter kom kongerne og blev ledet. Ved gaardsledet i kongsgaarden kom biskoper, abbeder og lærde mænd dem i møte i procession, stemte i en sang og gik saa til kirken. Der blev kongerne ledet op til alteret. Derefter blev messen sunget og vigselen fór frem, saaledes som den hellige kirke byder. Ridder Missel, som kongen av Skotland hadde sendt til kong Haakon, stod oppe i koret og undret sig meget over vigsels-skikkene; for i Skotland er det ikke sed at krone kongerne. Det gik saa ind paa ham, at han brast i graat. Da kong Magnus var klædd og kong Haakon, erkebiskop Einar og tre andre biskoper la vigselssverdet om ham, tok den skotske ridder til orde og sa: «Det blev mig sagt, at ingen ridder blev dubbet her i landet; men aldrig saa jeg nogen ridder bli dubbet saa høitidelig, som da fem av de gjæveste høvdinger her i landet la vigselssverdet om ham[2].» Da kong Magnus var iført sit skrud, ledet erkebiskopen ham ned til hans sæte. Derefter vidde de dronningen. Kong Haakon gik da til stolen, hvor kong Magnus sat. Kong Magnus vilde staa op imot ham. Men kong Haakon la haanden paa hans aksel og sa: «Ikke skal du staa op for mig, frænde, men holde dig saa høit, du kan, og ikke bøie dig for nogen mand paa denne dag. Nu er den dag kommet, som jeg gjerne har villet leve til, da jeg ser mit eget kjøt og blod slik hædret. Det er langt fra mig at misunde dig denne hæder; men jeg søkte raad om det, fordi jeg vilde vite, hvad andre sa; og de, som raadde fra dette, var de samme, som før ikke søkte at gjøre det godt mellem mig og eders forrige frænder, det Gud forlate dem.» Da messen var endt, fulgte erkebiskopen og de andre biskoper kongen hjem til hans herberge, syngende Guds lov like ens som før. Kongen tok da av sig vig-

[1] Søn av Alv Erlingssøn av Thornberg, som var gift med Skules søster. — [2] «At dubbe» (oldn. dubba, av angelsaksisk dubban) vil sige «at slaa til ridder». Dette foregik i England og Skotland ved, at vedkommende blev omgjordet med ridderbeltet. Ridder Missel maatte derfor tro, at kong Magnus blev slaat til ridder, da han blev omgjordet med sverdet.

selsklærne, og erkebiskopen ydet ham al den tjeneste, som hørte til vigselen. Derefter tok han hele kongsskrudet paa og bar kronen den dag. Siden gik kongerne tilbords, og det var den dag det fagreste gjestebud med stor glæde og fryd til hæder for kong Magnus og dronning Ingebjørg og alle deres venner.

Ved denne veitsle gav kongerne mange sømmelige gaver, først og fremst til erkebiskopen og de andre høvdinger. Kong Magnus delte ut gaver til alle sine mænd og til mange andre. Derefter hadde han alle de danske mænd, som hadde fulgt fru Ingebjørg søndenfra, til gjest hos sig og sendte dem vel og høvdinglig fra sig med gode gaver. De fór siden syd til Danmark og var vel fornøiet med sin færd. Men dronningen lot de kvinder og svender, som hun vilde, bli hos sig.

311. Knut jarl var meget syk, mens veitslen stod, som før er nævnt. Ikke længe efter la han sig tilsengs og laa længe om høsten, før han døde. Kong Haakon gjorde hans likfærd med stor hæder, som det høvet hans værdighet og byrd. Knut jarl blev jordet i Kristkirken ved siden av Haakon, sin far. Han var den mest høviske mand i alle deler, en god klerk og overlag gavmild, høi av vekst og vakker at se paa, men en altfor stor ven av drik; og derav fik han vanhelse.

[1261] Denne høst kom Oddar Sjoltar[1], Paal Magnussøn og Knarrar-Leiv[2] fra Grønland; de hadde været ute i fire vintrer. De fortalte, at grønlændingene hadde gaat med paa at svare skat til kongen, slik at det skulde bøtes til kongen for alle manddrap, hvad enten de dræpte var nordmænd eller grønlændinger, og like ens enten de blev dræpt i bygden eller i Norder-sæterne[3]; ja om de end sat helt nord under Lede-stjernen[4], saa skulde kongen allikevel ta thegngilde efter dem. Som Sturla kvad:

Nord I liker det at øke
eders vælde over kolde heimen
(gode mænd med fryd det hører)
milding[5] op under Lede-stjernen.

Der har ingen anden konge
end du endda hat et rike.
Din lov, konge, du lar brede
længere, end solen skinner.

Samme sommer sendte kongen Hallvard Gullsko[6] til Island for at minde jarlen om at holde sit løfte. Hallvard kom i landet i Hvitaa[7] i Borgarfjorden

[1] Gaarden Sjøholt i Ørskog paa Sunnmøre. — [2] Saa kaldt, fordi han eide en knarr, som han brukte at seile med til Grønland. — [3] Nordersæterne (Norðrsetur) kaldtes de ubebodde strøk længst nord ved vestkysten av Grønland, hvorhen folk seilte om sommeren for at jage. — [4] D. e. Polarstjernen. — [5] D. e. konge. — [6] Efter ham har gaarden Gullskoen i Bergen sit navn. — [7] Paa vestkysten av Island, mellem Mýrasýsla og Borgarfjarðarsýsla.

og fór straks til jarlen og bar djervelig kongens erende frem for ham. Jarlen tok det vel op og sa, at han skulde lægge al sin hug paa det, som kongen hadde sendt bud om. Derefter fór Hallvard til Reykjaholt[1] og sat der om vinteren. Han og jarlen møttes i førstningen av vinteren, og nogen bønder svor da troskapsed til kongen; somme av dem hadde før staat meget imot. Jarlen sat om vinteren nord i landet og spurte bønderne til raads om, hvad de skulde gjøre ved de krav, som han visste, at kongsmændene fór med, og som han hadde lovet kongen. Da kom hele sandheten op om det, han hadde gaat med paa til kongen. Bønderne tok da det raad at byde jarlen store penger for at løse sig fra den gjæld, som blev krævet. Nogen bønder lovte to hundreder, nogen hundrede[2], nogen tolv ører eller ti ører og nogen mindre. Da Hallvard spurte dette, sa han, at kongen ikke vilde, at bønderne skulde tvinges til saa store pengeutredsler, men at han vilde ha lydighet av bønderne og en rimelig skat av almuen; til gjengjæld lovte han dem retterbøter. Hallvard talte ogsaa kongens sak hos vestfirdingene, og det blev til, at de lovte at komme til Torsnestinget[3] om vaaren og der at sverge land og tegner til kong Haakon. Dette blev da skrevet nord til jarlen, og alle de paalæg, som han var blit enig om med bønderne der nord, blev negtet. Da jarlen fik vite dette, stevnte han bønderne til Hegranesting[4] og lot nogen mænd der sverge land og tegner til kongen. Ravn Oddssøn kom ikke til Torsnestinget, og derfor [1262]
fór ikke Hallvard heller dit. Saken blev da skutt til Altinget. Da det led mot ting-tiden, drog alle de største mænd i Vestfjordene storflokker sammen. De sendte ogsaa mænd til Steinvarssønnene og Andressønnene[5] østenfor Tjorsaa, at de skulde ride til tinget med hele sin styrke. Torvard Torarinssøn hadde ogsaa lovet at komme med austfirdingene. Gissur jarl kom til Altinget med et stort følge. Hallvard kom da vestenfra og sa, at det var drat sammen store flokker vestenfor heiene og at de alle hadde lovet at gaa med paa skat og at visse saker skulde bringes indfor kongen selv; de var ment paa at ride til tinget og fremme kongens erende, hvis det ikke gik paa anden vis. Da jarlen spurte dette, talte han med sine venner og raadgivere, og det endte med, at jarlen talte for kongens sak baade hos nordlændingene og sørlændingene; han bad dem med gode ord og sa, at de stod ham efter livet, hvis de ikke gav

[1] Gaard i Borgarfjorden. — [2] Et hundred i sølv (hundrað silfrs) svarte til 20 ører ($2^1/_2$ mark). — [3] Tingsted paa sydsiden av Breidafjorden i vestfjerdingen paa Island. — [4] Tingsted i Skagefjorden i nordfjerdingen paa Island. — [5] Begge var av Odde-ætten. Steinvarssønnenes far var Halvdan, søn av Sæmund paa Odde.

sig. Derefter blev lagretten sat, og de fleste av de bedste mænd fra Nordlændinge-fjerdingen og av sørlændingene utenfor [1] Tjorsaa svor land og tegner til kong Haakon og skat til evig tid, som det brev vidner, som blev sat op derom [2]. Siden red jarlen fra tinget og syd i Laugardal [3] og holdt der flokken samlet en stund. Biskop Sigvard og Hallvard red vest til Borgarfjorden og møtte vestfirdingene paa Tveraating; de gik da ogsaa med paa de samme eder som de andre. Først svor høvdingene, Ravn, Sigvat Bodvarssøn, Sturla Tordssøn, Einar Torvaldssøn og Vigfus Gunnsteinssøn og tre bønder med hver av dem. Tre bønder svor ogsaa for Borgfirdingene. Efter disse møter hadde alle islændinger gaat under skat til kong Haakon, saa nær som sørlændingene østenfor Tjorsaa og østfirdingene [4].

312. Vinteren efterat kong Magnus hadde holdt bryllup og var blit kronet, sat kong Haakon i Bergen; men kong Magnus fór om høsten syd til Stavanger. Erkebiskop Einar fulgte kong Magnus til skibet og sa: «Før tyktes det mig altid tungt at skilles fra eder, men ikke nu; ti nu glæder jeg mig ved at ha ydet eder al den tjeneste, jeg har kunnet til hæder for eder. Først gav jeg eder kongsnavn, saa giftet jeg eder med dronningen, og tilslut har jeg viet eder og dronningen under kronen. Nu staar bare ett tilbake, som jeg beder Gud om ikke at la mig faa se, og det er at staa over eders grav.» Kong Magnus takket erkebiskopen baade for hans ord og hans tjeneste. Siden blev han en stund i Stavanger, men fór tilbake før jul, og han og kong Haa-
[1261—1262] kon sat begge i julen i Bergen. Dette var den 45de vinter i kong Haakons
[1262] kongedømme. Tidlig om vaaren fór kongerne øst til Viken og agtet sig helt til Elven for at møte Birge jarl efter de ord, som forut var faret mellem dem. De skulde raadslaa om de eiendommer, som døtrene til kong Eirik hadde i Danmark; ti baade kong Magnus og Valdemar sviakonge hadde noget at kræve der; kong Valdemar var blit gift med kong Eiriks datter Sofia, søster til fru Ingebjørg. Da kongerne fór fra Bergen, var dronning Margret efter sammen med dronning Ingebjørg; ti hun var da med barn. Da de kom til Tunsberg, var sendemænd fra Birge jarl der og sa, at jarlen ikke tyktes, han kunde komme til møte med kongerne, fordi han hadde saa meget at gjøre;

---

[1] D. e. vestenfor. — [2] D. e. det saakaldte «Gamli sáttmáli», som endnu danner grundlaget for Islands statsretslige stilling og som er trykt i Norges gamle love I, 461 f. — [3] I det sydvestlige Island. — [4] Et andet haandskrift (Flatøyboken) har: «undtagen østfirdingene fra Helkunduheien og til Tjorsaa i Sørlændingefjerdingen». Helkunduheien kaldes et fjeldstrøk med heier, som danner grænsen mellem Nordlændinge- og Østfirdingefjerdingen.

men om de eiendommer, som dronningene hadde i Danmark, gav han det raad, at de skulde sende mænd fra dem begge til dronning Margret og faa vite, hvordan hun vilde gjøre greie for sig; og siden, naar de visste, hvad hver av søstrene, Ingebjørg og Sofia, og de to, som var ugifte, eide, skulde eiendommene skiftes.

313. Kong Haakon og kong Magnus sendte da Paal Gaas, Andres Plytt og Torlaug Bose syd til Danmark for at ha tilsyn med dette skifte paa kong Magnus og dronning Ingebjørgs vegne. Da de kom til Danmark, var hertug Adalbrikt av Brunsvik[1] der og raadde for alt med dronningen. De var hos hertugen om sommeren, men fik ingen avgjørelse paa sit erende. Kong Haakon fór fra Tunsberg til Oslo, og kong Magnus fór øst til Borg for at se til de len, som kong Haakon hadde git dronning Ingebjørg ved hendes bryllup. I denne færd blev kong Magnus syk; det kom mest av, at han hadde redet saa sterkt paa til Borg og tilbake igjen. Da han kom ned til skibet, var han meget syk, derfor snudde han ind til Oslo; ti han vilde ikke være hos kongen, hvis sykdommen skulde ta sterkt paa ham. Da han kom dit, var han et litet grand bedre. Han gik da op til kirken, og biskopen møtte ham med procession. Fra den tid av blev det bedre med ham; men han var dog meget daarlig om vaaren. Da kong Haakon hadde endt sine erender i Viken, fór begge kongerne nord til Bergen og kom dit ved Kristi Himmelfartsdag[2] og var der om sommeren. Denne sommer sendte kong Haakon Lodin Lepp og Haakon Øysil[3] ut til sultanen av Tunis med mange falker og andre ting, som der var vanskelige at faa. Sultanen tok vel imot dem, og de var der længe om vintren.

Denne sommer kom Hallvard Gullsko fra Island og fortalte de tidender, at islændingene hadde svoret skat til kong Haakon. Med ham kom Sigvat Bodvarssøn og Sturla Ravnssøn. Da kom ogsaa abbed Brand Jonssøn[4] efter erkebiskopens ordsending og fór til ham. Kong Haakons sendemænd var i Danmark hos hertugen av Brunsvik; de tyktes finde, at hertugen opholdt dem, men at det ikke blev til noget med deres erender. De tok da det raad, at Torlaug Bose fór tilbake til kongen, men Paal Gaas og Andres blev efter. Torlaug fandt kong Haakon i Bergen. Denne sommer blev Olav, søn av kong Magnus og dronning Ingebjørg, født i Bergen. Om høsten fór kongerne nord

[1] D. e. hertug Albrecht av Braunschweig, som under dronning Margrets og kong Eiriks fangenskap var riksforstander i Danmark. — [2] Sagaen har «ved vokerne (eller festdagenes) tid» (u m v a k n a s k e i ð); den nærmere tidsangivelse er en gjetning av Oluf Rygh. — [3] Tilnavnet Øysil (e y s i l l) betyder øseslev. — [4] Abbed i Ver kloster.

til Trondheim; dronningene var med dem, men junker Olav var efter paa Nonnesæter[1]. Da de kom til Nidaros, tok erkebiskopen mot dem med en fager procession. Kongerne sat denne vinter i Trondheim. Før jul kom Andres Plyt sønden fra Danmark til kongerne i Trondheim og sa, at hertugen og dronningen ikke hadde latt dem faa nogen av de eiendommer, som tilkom dronning Ingebjørg, og at det ikke var gjort noget skifte mellem kong Eiriks døtre; men de visste, hvor store eiendommene var og hvor de laa.

Kong Haakon sat i julen i Trondheim med mange folk og stor kostnad. Brand abbed var hos ham, og kongerne var meget venlige mot ham. Erkebiskop Einar var syk om vinteren, og derfor gik han litet til kongerne; dog taltes de ved nogen ganger, og alt gik godt mellem dem. Kong Magnus gjorde alt for at styrke venskapet mellem dem; for han og erkebiskopen var de bedste venner.

314. Sommeren forut var det kommet brev vestenfra Suderøene fra kongerne der; de klaget meget over den ufred, som jarlen av Ross[2] og Kjarnak[3], søn av Machamal, og andre skotter hadde gjort paa Suderøene. De hadde faret ut til Skid, brændt gaarder og kirker og dræpt mange, baade mænd og kvinder. Sendemændene sa ogsaa, at skotterne hadde tat smaabarn, lagt dem paa spydsodder og skaket dem, til de faldt ned paa hænderne av dem, og saa kastet dem fra sig døde. De fortalte ogsaa mange store ord av skottekongen og sa, at han tilvisse var ment paa at lægge alle Suderøene under sig, om han fik leve saa længe. Da disse tidender kom til kong Haakon, fik han stor hugsott. Han bar denne sak for sine venner og raadgivere. Hver la sit
[1263] til; men kongen sendte om vinteren efter jul breve rundt hele landet og bød ut leding baade med folk og kost, saa meget som landet tyktes ham at kunne orke. Han stevnte hele denne hær til at møte sig tidlig om sommeren i Bergen.

315. Erkebiskop Einar holdt om vaaren i fasten møte med korsbrødrene i Kristkirken og talte med dem om biskopsvalget paa Island. De blev forlikt om at vælge abbed Brand til biskop, og samme dag blev han valgt av erkebiskopen og korsbrødrene med kong Haakons og kong Magnus's raad. Da var ogsaa sira Gillibert og de mænd, som hadde faret med ham, kommet tilbake fra kurien med brev fra paven om, at han gav biskopsvalget i Hamar i erkebiskopens vold; dog skulde han ikke vælge nogen anden end Gillibert,
[1263] siden det var kongens vilje. Den 4de dag i mars vidde da erkebiskop Einar

[1] Nonneklostret ved Bergen (nu Lungegaarden). — [2] Jarledømme i Nord-Skotland; jarlens navn var William. — [3] Det gæliske navn Cernach.

begge til biskoper, Gillibert til Hamar og Brand til Holar paa Island. Biskop Peter av Bergen og biskop Torgils av Stavanger var tilstede ved dette.

316. Kong Haakon fór nær midfaste[1] fra Nidaros ut til Orkedalen og derfra syd over fjeldet og landeveien øst til Viken og ut til Oslo; derfra fór han til Tunsberg og videre helt øst til Elven efter avtalen med Birge jarl om, at de skulde møtes i Ljodhus i paaskeuken. Men da kong Haakon kom til Ljodhus, var jarlen borte, og det blev ikke noget møte mellem dem. Kongen fór da nord i Viken og hadde stort utbud fra østlandet. Kong Magnus fór fra Trondheim litt efter kong Haakon og hadde det skib, som denne hadde hat om høsten. Med ham var begge dronningene; de fik sent bør. Paaskedag[2] hørte han messe i Frekøysund[3] og seilte om dagen syd til Herøy. Efter paaske kom han til Bergen; der blev han en liten stund, før han fór syd til Stavanger. Da kong Haakon hadde endt sine erender i Viken, fór han nord i landet og kom korsmessedag til Bergen[4]. Der var han om vaaren og drev paa med at ruste sig saa raskt, han kunde. Da kong Magnus hadde endt sine erender og set efter utrustningen i Rygjafylke, fór han nordover til sin far. Efter dette samlet det sig hver dag folk i byen, baade lendermænd og sysselmænd, de fleste haandgangne mænd i landet og en mængde ledingsfolk. Det kom da en stor hær sammen i Bergen.

317. Da det led mot slutten av krigstilstelningen, holdt kong Haakon almindelig ting oppe paa bakkerne i Bergen. Der lyste han, at han vilde fare til Skotland med denne hær og hevne den ufred, som skotterne hadde gjort paa hans rike. Han lyste ogsaa, at kong Magnus bød sig til at fare denne færd og at han skulde være efter. Han takket ham for dette med mange fagre og kjærlige ord, men sa likevel, at eftersom han var ældre og længere tid hadde hørt om Vesterlandene, saa vilde han selv fare. Men han gav hele landsstyrelsen i hænderne paa kong Magnus, og tilstod bønderne, at sysselmændene, mens han var borte, ikke skulde søke nogen saker mot dem, saa nær som de største og de, som ikke kunde greies paa anden vis. Han gav ogsaa hjemlov til meget folk østenfra landet; ti de tyktes ham at kunne trænges der for landevernets skyld. Til denne færd hadde kong Haakon i Bergen latt bygge et stort skib, som han vilde ha til utfærdsskib. Det var paa 37 rum og stort i forhold dertil og bygget bare av ek. Det hadde gilde drakehoder, sóm alle var guldlagt; likesaa var svirerne[5]. Han hadde ogsaa mange andre store og vel rustede

[1] 11 mars. — [2] 1 april. — [3] Sundet mellem Frekøy (Frøk) og fastlandet i Bud i Romsdalen. — [4] 3 mai. — [5] D. e nakkerne, som drakehodene hvilte paa.

skibe. Om vaaren hadde kong Haakon sendt Jon Langlivssøn[1] og Heinrek Skot vester over havet for at faa lodser. De fór til Suderøene og fortalte kong Duggal, at hæren var ventendes østenfra. Det gik det ord, at skotterne vilde herje paa øene om sommeren. Men kong Duggal satte ut det rygte, at det var kommet 40 skibe fra Norge, og da holdt skotterne sig i ro.

318. Nogen tid før kong Haakon var færdig, sendte han otte skibe iforveien vesterut. Formænd for dem var Ragnvald Urka[2], Erling Ivarssøn[3], Andres Nikolassøn[4], Hallvard Raud[5] og flere andre. De laa en tid ute ved havkanten og fik ikke bør. Da kong Haakon hadde faat sit skib færdig, la han ut til Eidsvaag[6] med den største del av hæren. Siden fór han selv ind til byen og blev der nogen dage, og fór saa til sit skib og seilte ut til Herdlevær[7]. Der kom hele hæren sammen baade nord og syd fra landet. Det var stormeget folk. Som det heter i «Ravnsmaal», som Sturla digtet:

Søkte striddjerve
skarer den høie
øker av spyd-stormens
støi[8] fra Finn-bygder.

Alt fra Gaut-elven
østen jordbeltets[9]
bølger bar seir-sælt
skib for kongen.

Og fremdeles:

Ingen ormleiets
øder[10] saa samlet
flere flugt-økende
fleinens kamp-skarer[11].

List og sviks uven
landets utstrander
stængte med stormens
stridsskir[12] og skjolder.

Kong Haakon laa da med hele hæren i Herdlevær. Det var stormeget og vakkert folk. Kongen hadde ogsaa mange og vel rustede hærskibe. Nogen nætter efterat kong Haakon var kommet til Herdlevær, seilte Ragnvald og Erling til havs med de skibe, de hadde; men de skiltes i havet. Ragnvald kom til Orknøene med nogen av skibene; men Erling, Andres og Hallvard seilte søndenom Hjaltland og vest forbi Barrøyfjorden[13] og saa ikke land før Sulnasker[14] vestenfor Orknøene. Siden seilte de ind under Skotland og kom til

[1] Rimeligvis søn av Harald Maddadhssøns datter Langliv. — [2] Lendermand. — [3] Av Bjarkøy, lendermand. — [4] Lendermand, sønnesøn av Paal Vaagaskalm. — [5] Lendermand. — [6] Straks nordenfor Bergen. — [7] Ø med uthavn i prestegjeldet av samme navn i Nordhordland. — [8] D. e. krigeren, kong Haakon. — [9] D. e. havets. — [10] D. e. guldets øder, den gavmilde mand. — [11] D. e. de krigerske skarer, som øker fleinens (pilens) flugt, krigerne. — [12] D. e. de av stormen fremdrevne hærskibe. — [13] Den store vik sydvestligst paa øen Mainland blandt Shetlandsøene; har navn efter øen Barrøy (Burra), som ligger midt i den. — [14] Utø vest for Orknøene, nu Sule-Skerry.

Dyrnes[1] og gik iland og brøt et kastel, som var der; men de mænd, som var i det, flygtet. De brændte mer end tyve gaarder. Saa seilte de til Suderøene og fandt kong Magnus av Man.

319. Tre nætter før seljemændenes messe[2] seilte kong Haakon med hele hæren ut i Solundarhavet. Han hadde da været konge i Norge i 46 vintrer. Det var da god bør og fagert veir, og flaaten var storgild at se paa.

Kong Haakon hadde meget utvalgt folk paa sit skib. I forrummet var abbed Torleiv av Holm, sira Askatin[3], fire prester og andre av kongens klerker, foruten disse lægmænd: Aslak Guss, kongens stallare[4], Andres av Tyssisøy[5], Andres Haavardssøn, Guttorm Gillessøn og Torstein, hans bror, Eirek Skota Gautssøn og endda flere. I krapperummet[6] var: Aslak Dagssøn, Steinar Herka, Klemet Lange, Andres Gums, Eirek, søn av kong Duggal, Einar Lungbard[7], Arnbjørn Svæla, Sigvat Bodvarssøn[8], Hoskuld Odssøn, Jon Hoglive[9] og Andres Slyng. I tredjerummet var: Sigurd, søn til Ivar Rova[10], Helge, søn til Ivar av Lovlo[11], Erlend Skolbein[12], Dag av Suderheim, Brynjolv Jonssøn, Gudleik Sneis[13] og end fler av kongens herbergsmænd. Andres Plytt[14] var kongens fehirde. I stavnen var: Eirik Kiva, Torfinn Sigvaldessøn, Kaare Eindridessøn, Gudmund Jonssøn og endda flere skutilsveiner. I de fleste halvrum var det fire mand. Med kong Haakon fór fra Bergen Magnus jarl av Orknøene, og kongen gav ham et godt langskib. Disse lendermænd fulgte med kong Haakon: Brynjolv Jonssøn, Finn Gautssøn[15], Erling Alvssøn, Erlend Raude, Baard i Hestbø[16], Eiliv i Naustdal[17], Andres Pott[18], Agmund Krøkedans. Ragnvald Urka og Erling Ivarssøn var seilet i forveien. Jon Drotning og endda flere skibsstyremænd var efter i Bergen; for de var ikke færdige. Gaut av Mel og Nikolas av Giske var igjen hos kong Magnus. Med kong Haakon var ogsaa mange andre gjæve skibsstyremænd, som siden vil bli nævnt. Kong

---

[1] Litt østenfor nordvestspidsen av Skotland, nu Durness. — [2] 5 juli. Et andet haandskrift har: «tre nætter efter Seljemændenes messe», d. e. 11 juli. — [3] Kongens kansler. — [4] Senere lendermand. — [5] Tøssøy i Fjeld prestegjeld i det sydlige indløp til Bergen. — [6] Det andet rum i skibet, foran dets løfting (egtl. «det trange rum»). — [7] Han hadde vistnok faat sit tilnavn, fordi han hadde været i Lombardiet (Lungbarðaland). — [8] Islænding, bror av Torgils Skarde. — [9] D. e. som gjerne vil leve makelig. — [10] Ivar Rova (d. e. busket hale) var sandsynligvis lendermand og i slegt med baronen Agmund Sigurdssøn til Hestbø (død omkring 1311), hvis søn kaldes Ivar Rova. — [11] D. e. gaarden Lauvlo i Leinstranden søndenfor Trondhjem? — [12] D. e. skjævbeint. — [13] Tilnavnet betyder en pinde. — [14] Senere lendermand, gift med datter av Ragnvald Urka. — [15] Søn av Gaut Jonssøn paa Mel. — [16] Tidligere vaarbelg og sysselmand i Ryfylke 1239, se ovenfor. — [17] Gaard i Eid prestegjeld i Nordfjord. — [18] Søn av herr Gregorius Andressøn av Stovreim.

Haakon fik medbør, og var to nætter i havet; han tok med en stor del av hæren land ved Breidøysund paa Hjaltland[1].

Kong Haakon laa i Breidøysund nær en halv maaned og seilte derfra til Orknøene og laa en stund i Ellidarvik[2]; det er nær Kirkevaag[3]. Der talte han med sine raadgivere og lyste for dem, at han vilde dele hæren og sende en del av den syd til Breidafjord[4] for at herje der; men selv vilde han bie med orknøyingene, storskibene og størstedelen av hæren. Men bønderne og ledingsfolket negtet like ut at fare nogen steder uten med kongen selv. Og derfor blev det ikke noget av denne færd. Olsok var paa en søndag. Kong Haakon lot da synge høitidelig messe i sit landtjald og holdt siden gilde for folket ombord paa sit skib.

Efter olsok seilte kong Haakon fra Ellidarvik syd forbi Mulen[5] til Ragnvaldsøy[6] med hele hæren. Ragnvald var da kommet til kongen fra de ytre Orknøer med de skibe, som hadde fulgt ham. Kong Haakon la ind til Ragnvaldsvaag[7] og laa der en stund. Han sendte da mænd over paa Katanes og la gjald paa folket der, men lovte dem fred, hvis de gik med paa det; ellers vilde det gaa dem ilde. Katnesingene lovte at utrede gjalden, og kong Haakon satte mænd til at ta imot den.

Da kong Haakon laa i Ragnvaldsvaag, drog et stort mørke over solen, saa det bare var en liten ring utenom, som var lysende; det holdt sig en stund paa dagen[8]. Kong Haakon hadde spurt leie tidender fra Suderøene; ti Jon Langlivssøn var kommet til ham paa Hjaltland, og hadde sagt, at kong Jon paa Suderøene ikke længer var ham tro, men hadde vendt sig til skottekongen. Kong Haakon vilde dog ikke tro dette, før han fik vite det for visst. Lavransvoka[9] seilte kongen over paa Petlandsfjorden[10]. Han bad orknøyingene seile efter, straks de var færdige. Magnus jarl blev ogsaa igjen. Kong Haakon hadde da spurt, at Jon Drotning og Kolbein Aslakssøn og de andre skibe, som var blit efter østenfra, var kommet til øene. Han seilte Lavrans-vokadag med hele hæren forbi Hvarv[11] og la til i en havn, som heter Aasleivsvik[12]. Der-

---

[1] Paa østsiden av Hjaltland, ved byen Lerwick, mellem Mainland og Bressa (Breidøy). — [2] Nu Elwick, havn paa Hjalpandisøy (Shapinsay), Orknøene. — [3] Nu Kirkwall, by paa Mainland, Orknøene. — [4] Fjord i det nordøstlige Skotland (Firth of Murray). — [5] Det østligste nes paa Rossøy (Mainland), Orknøene. — [6] South Ronaldsay, sydligst paa Orknøene. — [7] Havn nordvestlig paa denne ø. — [8] Solformørkelsen 5 august 1263, omkr. kl. 1,24 em. — [9] Laurentius messedag, 10 august. — [10] Pentland-Firth, mellem Orknøene og Skotlands fastland. — [11] Nu Kap Wrath paa Caithness, nordvestspidsen av Skotland. — [12] Kaldes ogsaa Halsøy-vik, og maa ha været en havn i Caithness, syd for Kap Wrath.

fra seilte han til Ljodhus og siden til Raunøene[1] og derfra til Skidsund[2] og laa ved Kerlingarstein[3]. Der kom kong Magnus av Man til ham i følge med Erling Ivarssøn og hans maag Andres Nikolassøn, Hallvard og Nikolas Tart. De hadde alle seilet ut sammen med Jon Drotning, men var kommet fra hverandre i havet. Nikolas hadde ikke været ved land før i Ljodhus, siden han seilte fra Norge. Den dag kong Haakon seilte fra Skidsund, kom kong Duggal til ham paa en lette-skute og bad ham skynde sig efter ham, saa meget han kunde. Kongen seilte derfra til Mylar-sund[4] og videre under Kjarbarøy. Der kom hele hæren sammen, og likesaa kong Duggal og suderøyingene. Kong Haakon hadde da paa det andet hundrede av skibe, de fleste store og alle vel rustet baade med mænd og vaaben.

320. Da kong Haakon laa ved Kjarbarøy, delte han hæren og sendte femti skibe syd til Satires-eid[5] for at herje der. Formænd for denne færd var: kong Duggal, kong Magnus av Man, Brynjolv Jonssøn, Ragnvald Urka, Andres Pott, Agmund Krøkedans og Vigleik prestsøn. Han sendte ogsaa femten skibe til Bot[6] under Erlend Raud, Andres Nikolassøn, Simon Stutt, Ivar Unge og suderøyingene Øyfare og Guttorm; de var hver paa sit skib. Siden seilte kong Haakon sydover og laa ved Gudøy[7] utenfor Satire. Der kom kong Jon til ham og gik ombord paa biskop Torgils's skib. Kong Haakon bad ham følge sig, som det var hans skyldighet. Men kong Jon bad om at faa slippe og sa, at han hadde svoret ed til skottekongen og at han holdt et større rike under ham end under Norges konge; han bad kong Haakon selv avgjøre om det rike, som han hadde git ham. Kongen hadde ham med sig en stund og tænkte at mykne hans sind til troskap mot sig. Mange la ondt ind mot hans sak.

Da kong Haakon laa ved Gudøy, kom det til ham en abbed fra graamunke-klosteret[8] og bad om fred for sit sted og dem, som hørte til den hellige kirke der. Det lovte kongen ham og gav sit brev paa det. Da kom mænd fra kong Duggal og sa, at de høvdinger, som raadde for Satire, Murgad og Engus, som ogsaa hadde øen Il[9], vilde gi op de lande, som de hadde, og følge kongen. Han svarte, at hvis de kom til ham næste dag før middagstid, saa vilde han ikke herje der. «Men er de ikke kommet da, lar jeg mine mænd

[1] Rona (og Raasay) i sundet mellem øen Skye og vestkysten av Skotlands fastland. — [2] Sundet mellem Skye og fastlandet. — [3] Holme i Skidsund. — [4] Sundet mellem Mull og fastlandet. — [5] Eidet, som forbinder halvøen Cantire sammen med fastlandet. — [6] Øen Bute. — [7] Nu Gigha ved vestkysten av Cantire (Satiri). — [8] Sandal Cistercienserkloster paa østsiden av Cantire. — [9] D. e. Murchad og Angus Macdonald; begges sønner var 1263 gissler hos den skotske konge.

gaa op og herje.» Med dette svar fór sendemændene tilbake. Murgad kom morgenen efter og la alt sit i kongens hænder. Litt senere kom ogsaa Engus og gav sin sak i kongens vold. Kong Haakon lovte dem begge, at han skulde faa dem forlikt med skottekongen, hvis det blev fred mellem kongerne. De gav da kongen gissler og svor eder; kong Haakon sendte brev til de mænd, som han hadde sat til at herje neset[1], at de skulde høre op med det, og la gjald paa neset, ti hundrede naut omframt det, som alt var herjet. Engus gav Il op til kong Haakon, men kongen gav øen tilbake til ham paa samme vilkaar, som suderøyingenes høvdinger holdt sine len under ham.

Syd paa Satire er et kastel[2]; der sat det en ridder. Han fór til kong Haakon og gav borgen i hans vold. Kongen satte Guttorm Bakkakolv til at verge den, og gav ham mænd med. Broder Simon hadde ligget syk en tid og døde, da kong Haakon laa ved Gudøy. Hans lik blev flyttet ind paa Satire; der tok graamunkene det, jordet det i sin kirke, bredte et baareklæde over og kaldte ham en hellig mand.

321. Nu er at fortælle om den del av hæren, som kong Haakon hadde sendt til Satires-eid for at herje. De gik op, brændte de bygder, som de kom til, og tok det gods, som de fik tak i; de dræpte ogsaa nogen mænd. Men alt folket flygtet unda med alt det, som de kunde faa med sig. De hadde meget stræv og slet vondt paa færden. Men da de kom til storbygden, hvor det var nok baade av gods og folk, fik de brev fra kong Haakon, som forbød dem at herje videre; det likte de storlig ilde. De fór dog til skibene med det hærfang, som de hadde faat, og seilte ut under Gudøy og fandt der kong Haakon.

Kong Haakon fik sent bør fra Gudøy. Han sendte da Andres Pott med nogen letteskibe syd til Bot til de mænd, som var sendt dit. Da Andres kom, hadde disse gaat mot et kastel[3] der og vundet det paa den vis, at de, som sat i det, gav det op og tok sig grid av nordmændene. Med nordmændene der var ogsaa en skibsstyremand, som het Rudri[4]. Han tykte sig ætbaaren til Bot; men da han ikke fik øen av skotterne, gjorde han stor ufred mot dem og dræpte mange; derfor blev han lyst utlæg av skottekongen. Han kom da til kong Haakon paa Suderøene, svor eder til ham og blev hans mand sammen med sine to brødre. Da de, som hadde git borgen op, var kommet bort fra nordmændene, fór Rudri straks efter dem og dræpte ni mand av dem; ti han tykte sig ikke at ha lovet dem nogen grid. Efter dette gav øen Bot

[1] D. e. Cantire. — [2] Sandsynligvis Donoverty Castle sydligst paa Cantire. — [3] Borgen Rothsay paa Bute. — [4] Det gæliske navn Ruaidhri.

sig under kongen. Alle de nordmænd, som var paa Bot, fór siden ind til Skotland og brændte nogen torp og gaarder. Rudri fór vide om med manddrap og ran og gjorde det vonde, som han kunde.

322. Da kong Haakon kom til Suderøene, kom det ordsendinger til ham fra Irland om, at irerne bød sig til at gaa under ham; de trængte, at han kom og fridde dem fra den ufridom, som englænderne hadde lagt paa dem; ti disse hadde da alle de bedste stæder langs sjøen i sin vold[1]. Da kong Haakon kom til Gudøy, sendte han Sigurd suderøying med nogen mænd paa en letteskute for at faa vite, hvad irerne vilde byde ham for at komme dit.

Efter dette seilte kong Haakon syd forbi Satiresmulen med hele den hær, som da var med ham, og la til i sundet mellem Herrøy[2] og Malasøy[3]. Paa denne tid kom det jevnlig prædike- eller barfotbrødre som sendemænd fra skottekongen til kong Haakon og søkte at faa istand forlik mellem kongerne. Kong Haakon gav da kong Jon fri og bad ham fare i fred, hvor han vilde, og gav ham mange gode gaver. Jon lovte at gjøre alt for at faa forlik mellem ham og skottekongen og at komme til kong Haakon, hvis han sendte bud til ham.

Paa grund av disse sendefærder og prøver paa at faa forlik istand tok kong Haakon det raad at sende biskop Gillibert av Hamar, biskop Heinrek av Orknøene, Andres Nikolassøn, Andres Plytt og Paal Sure til skottekongen. De fandt ham i kjøpstaden Nofar[4]. Han tok noksaa venlig mot dem, og da de talte om forlik, hørtes kongen ikke uvillig til det. Han sa, at han vilde ta sit raad og siden sende mænd til Norges konge med de forlikstilbud, som han og hans raadgivere samtykte om. Derefter fór sendemændene bort, men mændene fra skottekongen kom dagen efter. Da de fandt kongen, blev det talt om forlik. Kong Haakon hadde latt skrive op alle de øer vestenfor Skotland, som han gjorde krav paa. Skottekongen hadde ogsaa nævnt de øer, som han ikke vilde gi fra sig; det var Bot, Herrøy og Kumrøyene[5]. Ellers var det bare litet, som det stod mellem kongerne; men dog kom dette forlik ikke istand. Skotterne tok da det raad at skyte saken i langdrag, slik at freden[6]

---

[1] De irer, som sendte bud til kong Haakon, har sikkerlig været de mænd av norrøn æt («austmændene»), som netop bodde i byene ,ved sjøen Dublin, Waterford, Cork og Limerick, disse byer, som i 1263 i snart hundrede aar hadde staat under engelskmændene. — [2] D. e. øen Arran. — [3] Øen Lamlash (St. Malise's ø) nær Arran. — [4] Sammendraget av Novum Ayr eller New Ayr, d. e. byen Ayr, som i daglig tale kaldtes «den nye borg ved Ayr», Newton of Ayr? Byen ligger i Ayrshire ved utløpet av elven Ayr i Clyde-viken. — [5] Store og lille Cumbray i Clydefjorden. — [6] D. e. den vaabenstilstand, som var sluttet under fredsforhandlingene.

ikke helt blev opsagt; ti det led ut paa sommeren, og veiret begyndte at værsne. Slik stod sakene, da de fór tilbake til skottekongen.

Siden seilte kong Haakon med hele hæren ind under Kumrøyene. Det fór da paany folk mellem dem, og skotterne lot stadig, som om de gjerne vilde ha fred. Det blev da avtalt et nyt forliksstevne i Skotland. Til dette sendte kongen biskoper, klerker og lendermænd; fra skotterne kom det nogen riddere og klostermænd. De talte da meget om forlik og kom paa lag saa langt som forrige gangen. Men da det led ut paa dagen, tyktes nordmændene, at skotterne ikke blev til at lite paa; ti det samlet sig mange folk ovenfra landet. De fór da til sine skibe, fandt kong Haakon og fortalte ham om den samtale, som hadde været med skotterne. De fleste raadde da til, at freden skulde siges op, og at det skulde herjes; ti hæren var næsten matløs.

323. Kong Haakon sendte da en av sine hirdmænd, som het Kolbein ridder, til skottekongen. Han fór med det fredsbrev, som skottekongen hadde sendt til kong Haakon, og skulde ha igjen det, som kong Haakon hadde sendt skottekongen. Han skulde ogsaa sige til denne, at kong Haakon bød ham, at de selv skulde møtes med hele sin hær og tales ved, saa deres bedste mænd var nærværende. Blev de da med Guds miskund forlikt, saa var det godt. Men hvis ikke, skulde de strides med hele sin hær og den faa seir, som Gud vilde. Da Kolbein bar denne sak frem for kongen, lot han ikke uvillig til at holde slag med kong Haakon. Dog fik han ikke noget sikkert svar paa dette erende. Kolbein tok kong Haakons brev og lot skottekongens brev bli efter; saa fór han tilbake til kong Haakon og fortalte, hvorledes det var gaat. Det tyktes kongen, at han ikke hadde faat gjort noget stort erende.

Det var da helt slut med freden. Kong Haakon skiftet da hæren og sendte seksti skibe ind i Skipafjord[1]. Kong Magnus av Man, kong Duggal, Alein, hans bror, Murgad og Engus var høvdinger for suderøyingene; formænd for nordmændene var Vigleik prestsøn og Ivar Holm. Da de kom ind i fjorden, tok de sine baater og drog dem op i et stort vand, som heter Lokulomni[2]; omkring vandet laa et jarlsrike, som het Lovnath[3]. Det var ogsaa en stor mængde vel byggede øer i dette vand. Disse øer ødet nordmændene med ild og vaaben. De brændte ogsaa hele bygden rundt omkring vandet og gjorde det største hærverk. Alein, kong Duggals bror, gik tvers over Skotland, dræpte

[1] D. e. Loch Long, en arm av Clyde-fjorden. Skipafjord er en oversættelse av det gæliske navn (loch betyder «sjø, fjord», long betyder «skib»). — [2] Sjøen Loch Lommon i Vest-Skotland. — [3] Landskapet Lennox sammesteds.

mange og tok mange hundrede naut og gjorde stort hærverk. Siden fór nordmændene til skibene sine; der fik de svær storm, saa paa lag ti skibe blev brutt sønder for dem i Skipafjord. Da fik Ivar Holm en sykdom, som braat blev hans bane.

324. Kong Haakon laa da ved Kumrøyene. Mikjalsmesse[1] var en lørdag. Nat til mandag[2] kom et stort uveir med hagl og storm. Før dag ropte de, som hadde vagt ved ankertaugene paa kongsskibet, og sa, at det drev en kugg ind paa taugene. Folk skyndte sig da og løp op, slog tjaldene ned og klædde sig. Imens haket staget paa kuggen sig fast i hodet paa kongsskibet og tok næsen av det. Siden drev kuggen agterover langs skibssiden, like til ankeret paa den tok fat i ankertauget paa kongsskibet. Da tok ankerne til at løsne fra bunden. Kongen bad dem da hugge over ankerstrengen paa kuggen; de gjorde saa, og den drev ut til øen. Kongsskibet holdt sig, men de laa uten tjalder, til det blev dag. Om morgenen, da det blev flo, fløt kuggen og drev ind paa det skotske land. Et langskib og en vistebyrding tok samme vei. Imens vokste vinden, saa folk maatte nytte alle de ankere, som de hadde. Det femte ankeret paa kongsskibet blev da kastet ut, og kongen fór selv i en baat og rodde ut til øen og lot synge messe for sig. Men skibet drev ind paa sundet. De lot da storankeret falde, men det drev like fuldt. Fem skibe drev ind paa land. Ankerne paa alle skibene grep da i bunden, og like ens paa kongsskibet. Det hadde syv ankere ute foruten det, som hadde været paa kuggen. De fleste sa, at denne storm visst var troldomsverk. Folk hadde der det største stræv.

325. Da skotterne saa, at skibene drev mot land, fór de ned mot nordmændene og skjøt paa dem. Men de verget sig og lot kuggen ta av for skuddene. Skotterne løp snart til og snart fra. Det faldt faa, men mange blev saaret. Kong Haakon sendte da folk iland i nogen baater; ti veiret la sig litt. Siden fór han selv ut paa kjertesveinenes skute i følge med Torlaug Bose. Straks kongsmændene kom iland, flygtet skotterne. Nordmændene var iland om kvelden og utover natten, til det led mot dag. Da fór de alle ombord i bussen[3]. Straks det blev dag, klædde mændene paa kongsskibet og de andre fartøiene sig og rodde til land. Skotterne hadde faat tak i kuggen og tat saa meget av godset, som de kunde. Litt efter kom kong Haakon iland med nogen lendermænd og meget folk. Han lot da kuggen rydde og godset bære i baater og flytte ut til skibene.

[1] 29 september. — [2] Natten mellem 1 og 2 oktober. — [3] Den før nævnte vistebyrding (proviantskuten)?

326. Da de var færdige dermed, fik de se skotternes hær; de fleste trodde, at skottekongen selv var med; ti hæren saa stor ut. Agmund Krøkedans stod paa en haug med en sveit; de skotter, som fór først, søkte paa skrømt mot dem. Da nordmændene saa, at hovedhæren nærmet sig, bad de kongen ro ut til skibene og sende dem meget mere folk. Kongen bød sig til at bli paa land hos dem, men de vaaget ikke at sætte ham i saa stor fare; han fór da i en baat og rodde ut under øen til sin flaate. Disse lendermænd var da iland: Agmund Krøkedans, Erling Alvssøn, Andres Pott, Erlend Raud, Andres Nikolassøn, Torlaug Bose og Paal Sure. Nær seksti mand var iland fra kongsskibet; høvding for dem var Andres Plytt. Efter de flestes skjøn var det henved otte eller ni hundrede mand paa land av nordmændene. Nær to hundrede var oppe paa haugen hos Agmund; de andre stod nede paa fjæren. Skotternes hær drog sig da saa smaat ned mot dem; det var en overlag stor hær. Somme mente, at det vel var fem hundrede riddere, somme, at det var noget mindre. De var alle vel rustet, med brynjeklædde hester og mange spanske ridedyr; alle hadde de harnisk. Skotterne hadde ogsaa en stor hær av fotfolk; den var for det meste væbnet med buer og sparder[1]. Andres Nikolassøn kom op paa haugen og spurte Agmund, om det ikke tyktes ham raadeligere at fare ned paa mælen til den hær, som var der, saa skotterne ikke fik kringsat dem; dette raad blev fulgt. Andres bad da sine mænd fare ned fra haugen; men de skulde ikke gaa i flokker slik som flygtende. Skotterne søkte da haardt mot dem med skud og stenkast; nordmændene trak sig baklængs nedover og dækket sig med skjoldene. Men efterhvert som de kom længer frem paa bakken, som gaar fra haugen, blev kampen haardere. Da de, som var nede paa mælen, saa dette, trodde de, at kameratene deres vilde flygte, og løp til baatene. Somme kom sig paa denne maate fra land og ut til skibene. Men de fleste baater sank, og nogen mænd druknet. Andres Pott løp over to baater ned i en tredje og fór saaledes fra land. Mange nordmænd løp ind under kuggen og somme op i den. Da nordmændene kom ned i dalen mellem haugen og mælen, tok de fleste til at løpe. Det blev da ropt, at de skulde snu. Nogen mænd gjorde saa, men ikke mange. Der faldt en av kongens hirdmænd, Haakon av Stein. Nordmændene søkte da fremdeles at komme unda. Da de kom ned paa mælen, blev det paany ropt, at de skulde snu. Nogen, men ikke mange, lystret budet. Det var syd paa mælen, ovenfor det langskib, som var drevet iland. Der faldt to nordmænd. De mænd, som var snudd om, hadde

[1] Irske huggspyd.

da intet vern og aket baklængs nedover, til de kom nord om langskibet. Der fandt de en sveit nordmænd og snudde alle klørne imot. Høvdinger for dem var Agmund Krøkedans, Andres Nikolassøn, Torlaug Bose og Paal Sure. Det blev en haard kamp, men meget ulik; ti det kunde vel være ti skotter om én nordmand. Av skotterne faldt en ung mand, som het Perus[1]. Han var kommet av de bedste ætter og søn av en mægtig ridder. Han hadde en gylden hjelm, prydet med dyrebare stener, og hele hans harnisk var derefter. Han red djervere mot nordmændene end nogen anden ridder. Han red gjennem deres fylking og derefter tilbake til sine mænd. Da var Andres Nikolassøn kommet ind i skotternes fylking. Han møtte denne gjæve ridder og hug til ham i laaret med sit sverd, saa det skar sønder brynjen og stod fast i salen. Nordmændene tok der et gildt belte fra ham. Kampen var da paa det haardeste; det faldt mænd paa begge sider, men dog flest av skotterne.

Mens denne kamp stod paa, var det saa stor storm, at kong Haakon ikke saa nogen raad for at faa folk iland. Men Ragnvald og Eiliv i Naustdal rodde paa en skute ind mot land. Eiliv fór iland i en baat, men Ragnvald vek tilbake til sit skib. Eiliv kom til kampen med nogen mænd og fór djervt frem; det samme gjorde ogsaa de mænd, som var gaat i baatene og nu var kommet op paa mælen. Det tok da til at samle sig folk om nordmændene, og skotterne søkte unda op paa haugen. De kjæmpet nu en stund paa skrømt med hinanden med skud og stenkast. Da det led ut paa dagen, gik nordmændene mot skotterne paa haugen og søkte frem paa det djerveste. Skotterne flygtet da, som de bedst kunde, bort i fjeldene. Da nordmændene saa det, gik de i baatene og rodde ut til skibene og kom sig saavidt ut for stormen. Morgenen efter rodde de iland efter likene av de mænd, som var faldt. Mellem de faldne var Haakon av Stein og Torgils Gloppa, kong Haakons hirdmænd. Det faldt ogsaa en god bonde fra Trondheim, som het Karlshoved, og en anden bonde fra Fjordene, som het Hallkell. Tre kjertesveiner mistet livet: Torstein Baat, Jon Ballhoved og Hallvard Bunjard. Nordmændene kunde ikke nøie vite, hvormange det faldt av skotterne; ti de tok enhver, som faldt, og førte ham til skogs. Kong Haakon lot likene av sine mænd føre til kirke[2]. Torsdagen efter[3] lot kongen ankeret ta op og flyttet sit skib ut under øen. Samme dag kom den hær til ham, som han hadde sendt til Skipafjord. Fredagen var det godt veir, og kongen sendte da sine gjester ind for at brænde

[1] Skotske krønikeskrivere kalder ham Peter av Curry. — [2] Dette er den navngjetne kamp ved Largs. — [3] 4 oktober.

de skibe, som var drevet paa land. Samme dag seilte kongen fra Kumrøy til Malasøy og laa nogen nætter der. Da kom de mænd, som han hadde sendt til Irland, til ham og sa, at irerne vilde holde hele hæren om vinteren, til han hadde frelst dem fra engelskmændenes vælde. Kong Haakon hadde stor hug paa at seile til Irland, men ledingsfolket var meget imot det. Desuten var det ikke god bør den vei; kongen holdt da ting med sine mænd og lyste, at han vilde gi alle lov til at seile til Suderøyene, saasnart de fik bør; ti hæren var næsten matløs. Kongen lot saa Ivar Holms lik flytte ind til Bot og jorde der; derefter seilte han fra Malasøy og laa om natten under Herrøy; derfra seilte han under Sandøy[1] og til Satiresmulen og kom om natten nord til Gudøy[2]. Derfra seilte han ut til Ilar-sund og laa der to nætter[3]; han la gjald paa øen, tre hundrede naut, hvorav endel skulde utredes i mel og ost, og satte mænd efter til at ta imot den. Kong Haakon seilte derfra søndagen i vinternætterne[4] og fik slik storm og mørkskodde, at bare faa skibe hadde hele seil; men paa mange blev de revet helt bort. Kongen tok da havn i Kjarbarøy, og det fór mænd mellem ham og kong Jon; men det blev ikke til noget møte mellem dem. Der spurte kongen, at Jons mænd hadde gjort et stort strandhugg paa Myl[5], og at nogen av mylverjerne og to eller tre av nordmændene var blit dræpt. Derfra seilte kong Haakon ind til Mylkalven[6] og laa der nogen nætter. Der skiltes kong Duggal og hans bror Alein fra ham, og kongen satte dem over det rike, som kong Jon før hadde hat. — Kong Magnus og de andre suderøyinger hadde før skiltes fra ham. — Kong Haakon gav Bot til Rudri og Herrøy til Murgad. Duggal fik det kastel paa Satire, som Gottorm Bakkakolv hadde sittet i om sommeren. I denne færd hadde kong Haakon vundet igjen de riker, som kong Magnus Barfot hadde vundet i Skotland og Suderøyene.

327. Kong Haakon seilte fra Mylkalven til Raunøyene med den hær, som da var hos ham og som ikke var seilet bort. Der fandt han Balte bonde fra Hjaltland og de mænd, som han hadde sendt til Orknøene. Der var ogsaa de mænd, som han hadde git orlov til at seile til Norge. Fra Raunøyene seilte kongen sin vei og stevnte nordover; men veiret gik mot ham, saa han seilte ind i Vestrefjorden paa Skid; der laa han en stund og tok mot gjald av øen. Derfra seilte han forbi Hvarv; men da han kom til Dyrnes, blev det

[1] Nu Sanda ved sydspidsen av Cantire. — [2] Kong Haakon laa tirsdag 9de oktober ved Arran, onsdag 10de ved Sanda og torsdag 11te ved Gigha. — [3] 12—14 oktober. — [4] Vinternætterne d. e. første vinterdag, 14 oktober. — [5] Øen Mull. — [6] En liten ø like ved Mull.

blikstilt. Han lot da ro ind under land og la til i en fjord, som heter Goafjord[1]. Det var dagen før messedagen til apostlene Simon og Judas; men selve messedagen[2] var en søndag. Kongen laa der om natten. Dagen efter, da messen var sunget, kom det til ham nogen skotske mænd, som nordmændene hadde fanget. Kong Haakon gav dem grid og sendte dem op i bygden; de lovte at komme ned til ham med naut; men en av dem blev igjen som gissel.

Det hændte om dagen, at elleve mænd fra Andres Kussas[3] skib rodde iland for at hente vand. Litt efter hørte folk ombord, at de skrek, og rodde til; to av dem blev tat op av sjøen haardt saaret, men ni blev fundet dræpt paa land. Skotterne var kommet over dem, og de hadde løpet til baaten, men den var fjæret op; de var alle vaabenløse, og derfor fik de ikke verget sig. Straks skotterne saa, at det rodde folk til, løp de tilskogs; men nordmændene tok likene med sig.

Mandagen seilte kong Haakon fra Goafjord og lot den skotske mand sætte iland og gav ham grid. I førstningen av natten kom kongen til Orknøene og laa i et sund nord for Aasmundsvaag. Derfra seilte han til Ragnvaldsvaag. Der samlet størstedelen av den hær sig, som var seilet i forveien. Da de seilte over Pentlandsfjorden, var det stor strømhvirvel i fjorden; der gik et skib fra Rygjafylke under med alle, som var ombord. Jon av Hestbø blev drevet øst over fjorden og var nær kommet i Svælgen[4]; men med Guds miskund drev skibet østover ut i havet; da han fik øene ut av syne, seilte han til Norge.

328. Da kong Haakon kom til Ragnvaldsvaag, var en stor del av hæren seilet til Norge, somme med hans lov; men somme hadde git sig selv hjemlov. Kong Haakon hadde latt falde ord om, at han vilde seile til Norge, saasnart han kom til øene; men veiret blev haardere, og han fik ikke bør; derfor tok han det raad at sitte paa Orknøene om vinteren. Han tok da ut nær tyve skibe, som skulde bli efter, men gav de andre orlov til at seile hjem; han sendte ogsaa brev til Norge med sine mænd om styrelsen av riket og andre saker. Alle lendermændene blev efter hos kong Haakon, saa nær som Eiliv i Naustdal, som var seilet østover; de fleste andre av de bedste mænd var ogsaa efter hos kongen.

Efter allehelgensmesse[5] lot kongen sit skib seile ut til Medallandshavn[6];

[1] Fjord paa vestkysten av Skotland, nu Loch Eribol? — [2] 28 oktober. — [3] Tilnavnet betyder «ko». — [4] Nu Swelchie, strøm i Pentlandsfjorden mellem Orknøene og Skotland. — [5] 1 november. — [6] Paa sydsiden av Mainland (nu Midland Harbour).

selv var han om dagen paa Ragnvaldsøy og fór derfra ind til Kirkjuvaag.[1] Enhver skibsstyremand saa da efter sit skib. Nogen blev sat op i Medallandshavn og nogen inde ved Skaalpeid[2]. Lørdag, dagen før Marteinsmesse[3], red kongen ut til Medallandshavn. Han var da meget daarlig. Han var ombord om natten, men om morgenen lot han synge messe for sig paa land. Siden sa han, hvor hans skib skulde sættes op, og bad sine mænd se godt efter det. Derefter fór han ind til Skaalpeid og videre til Kirkjuvaag. Han tok ind i biskopsgaarden med de av sine mænd, som han selv holdt bord for. Baade biskopen og kongen holdt da bord i hallen, hver med sine mænd. Men kongen var ovenpaa i herberget og spiste jevnlig der. Kong Haakon lot da gaardene paa øene skrive op og hver av lendermændene og sveitehøvdingene faa sig tildelt øresland[4] til at underholde de sveiter, som var med dem. Andres Plytt skulde staa for kongens bord og gi kost til hirden, gjestene og kjertesveinene foruten til sine egne mænd. Da skibene var sat op, fór hver til det sted, som var blit tildelt ham. Disse lendermænd var i Kirkjuvaag: Brynjolv Jonssøn, Erling Alvssøn, Ragnvald Urka, Erling i Bjarkøy, Jon Drotning, Erlend Raud og mange andre skibsstyremænd og sveitehøvdinger. Men de andre var i bygdene paa de øreslande, som de var vist til.

329. Kongen hadde om sommeren hat meget nattevaak og hugsott; hans mænd kaldte ofte paa ham og gav ham litet fred. Snart efterat han fór fra sit skib i Medallandshavn, som før er sagt, la han sig tilsengs. I førstningen var sykdommen ikke meget haard; men da kongen hadde ligget bortimot tre uker, blev han litt bedre og var oppe i tre dage. Første dag var han inde i herberget, den anden dag var han i biskopens kapel og hørte messe der, den tredje dag gik han til Magnuskirken og rundt skrinet til den hellige Magnus. Den dag tok han karbad og lot sig rake. Natten efter blev han meget daarligere og la sig paany tilsengs, og folk tyktes, at sykdommen tok mere paa ham. Mens han var syk, lot han først læse for sig av bibelen og latinske bøker. Men han tyktes, det mødet ham at skjønne meningen av ordene. Han lot da læse for sig norrøne bøker, dag og nat, først sagaer om hellige mænd, og da de var slut, lot han læse kongesagaene fra Halvdan Svarte og siden om alle Norges konger, den ene efter den anden. Da kong Haakon merket, at det blev værre med ham, gjorde han utvei til løn for hirden og sa, at det

[1] Kirkwall. — [2] Straks østenfor Kirkevaag. — [3] 10 november. — [4] D. e. jord, som gir en øre i landskyld?

skulde gives en mark brændt til hver hirdmand og en halv mark til gjestene og skutilsveinene og hans andre tjenestemænd. Han lot da veie alt det av bordstellet, som ikke var forgyldt, og sa, at hvis det ikke var nok rent sølv, skulde det gives av bordstellet, saa hver fik det, han skulde ha. Det blev ogsaa skrevet brev til kong Magnus om, hvorledes de saker skulde greies, som tyktes ham de største. Kong Haakon fik den sidste olje dagen før Luciamesse[1], i nærvær av biskop Torgils av Stavanger, biskop Gillibert av Hamar, biskop Heinrek av Orknøene, abbed Torleiv og mange andre lærde mænd. Før han blev salvet, kysset de mænd ham, som var nær. Kongen hadde da endda sit mæle. Under sykdommen spurte hans nære venner ham, om han hadde nogen anden søn, hvis det skulde gaa saa ilde, at de mistet ham eller kong Magnus, eller om de skulde søke noget andet sted efter hans avkom. Men han forsikret dyrt, at han ikke hadde nogen søn efter sig uten kong Magnus, og ingen datter, som folk ikke visste om. Da kongesagaene var læst ned til Sverre, lot han ta til at læse Sverres saga. Den blev stadig læst nat og dag, naar han var vaaken

330. Messedagen til Lucia mø var en torsdag. Lørdagen efter[2] sent paa kvelden blev kongen saa daarlig, at han mistet mælet. Nær midnat var Sverres saga læst ut. Men da midnat var ledet, kaldte Gud den almægtige kong Haakon fra denne verdens liv. Det var den største sorg for alle mænd, som var tilstede der, og for mange andre, som siden spurte det. Disse lendermænd var hos kongen, da han døde: Brynjolv Jonssøn, Erling Alvssøn, Jon Drotning og Ragnvald Urka foruten nogen tjenestemænd, som hadde været om ham under sykdommen. Like efter kongens død blev det sendt bud efter biskopene og de lærde mænd, og straks de kom, sang de sjælemesser. Derefter gik alle mænd fra herberget undtagen biskop Torgils, Brynjolv Jonssøn og to andre mænd. De tvættet liket og raket det og gjorde det al anden tjeneste, som det høvet en saa gjæv konge, som kong Haakon hadde været. Om søndagen[3] blev liket baaret op i lofthallen; der blev det gjort istand en baare med herlige prydnader. Liket blev klædt i kongsklær med garland[4] paa hodet og i alle maater stelt om, som det tilkom en saa gjæv høvding og en kronet konge. Da liket var lagt paa baare, gik alle biskoper og prester, som var i byen, og alle de haandgangne mænd til. Kjertesveinene holdt

---

[1] Luciamesse var 13 december. — [2] 15 december. — [3] 16 december. — [4] D. e. en mindre krone i form av en krans.

kjerter, saa det var lyst i hele hallen. Saa gik folket til for at se liket, og det syntes alle kjært og tækkelig; det var fager rødme i hans aasyn som paa en levende mand. Det var til stor trøst for folk i den haarde sorg, som de hadde faat, at se en død mands og deres herres legeme saa fagert. Siden blev det sunget høitidelige sjælemesser, og hirden vaaket over liket om natten. Mandagen blev kong Haakons lik baaret til Magnuskirken og sat der den anden nat. Tirsdagen blev det lagt i kiste og prydet slik, som det er skik med en kronet konge. Han blev jordet i koret i Magnuskirken i forhøiningen foran skrinet til den hellige Magnus jarl. Siden blev stenen lagt ned igjen som før, og der blev bredt et klæde over. Saa blev det holdt hirdstevne og avtalt, at hele vinteren skulde der holdes hovedvagt over kongens grav. I julen holdt biskopen og Andres Plytt veitsle, slik som kongen hadde sagt, og alle mænd fik god løn.

[1264] 331. Kong Haakon hadde i sin sykdom ordnet det slik, at hans lik skulde flyttes til Norge og at han skulde jordes i Bergen ved siden av sin far og sine andre frænder. Saa snart høivinteren var ledet og sjøen blev roligere, blev det store skib, som kongen hadde hat vestover, sat frem og gjort istand, saa snart det kunde gjøres. Askeonsdag blev kong Haakons lik tat op av jorden. Det var den 5te dag i mars. Hele hirden gik da med det ut til Skaalpeid, og der blev det i en baat flyttet ut til skibet. De, som raadde mest paa skibet, var biskop Torgils, Erling Alvssøn og Andres Plytt; de av kongens hird, som hadde faret vesterut, var ogsaa ombord. Første lørdag i fasten[1] seilte de ut og fik haardt veir og motvind; de tok land syd i Silavaag[2] og sendte straks brev til kong Magnus og sa ham de store tidender, som hadde hændt sig paa deres færd. Saasnart de fik bør, seilte de nord til Bergen og kom til Laksevaag dagen før Benediktusvoka[3]. Selve messedagen rodde kong Magnus og biskop Peter ut mot dem. Skibet blev da lagt til byen ved kongsgaarden, og liket blev baaret op i sommerhallen. Morgenen efter blev det baaret ut til Kristkirken, fulgt av kong Magnus, begge dronningene, biskopene, prestene, de haandgangne mænd og hele byalmuen. Det blev da sunget sjælemesser. Derefter blev kong Haakons lik jordet i koret i Kristkirken. Kong Magnus takket for likfærden med mange fagre ord og holdt en vakker tale over graven. Kong Haakon blev jordet tre nætter før Mari-

---

[1] 8 mars. — [2] Selvaag nordlig i Haa prestegjeld paa Jæderen? — [3] 20 mars.

messe[1]. Da var det ledet 1263 aar mindre end tre nætter fra vor Herres Jesu Kristi fødsel[2].

332. Kong Haakon var middelshøi av vekst, heller lav, men vel vokset, bred over herderne og smal om midjen, høi i sætet, men ikke langbent; han skjævet litt utover. Han var bred i andletet, hadde god let, vakkert haar og store og fagre øine. Alle likte ham, naar han var god i hugen; men han var grum og skræmmelig, naar han var vred. Han var mere gladlyndt, raskere og livligere end nogen anden og blid mot fattige og trængende, saa han altid svarte dem venlig, om han end var aldrig saa tung i hugen. Han var, som det sømmer sig for en konge, høvisk, naar han sat med andre høvdinger, venlig og værdig, ordsnild og veltalende paa tinge. Han var den lovkyndigste og klokeste i raadslagning. Kloke mænd, som var sendt til ham fra andre høvdinger, sa, at de aldrig hadde set nogen høvding, som mere tyktes dem at være baade konge, herre og kamerat. Kong Haakon lot i mange stykker bøte lov og landsret i Norge. Han lot det sætte i lovboken, som nu kaldes den nye lov. Han tok av alle manddrap og avhugning av hænder eller føtter indenlands. Ingen skulde faa lov til at være i landet, som tok en anden mands egtehustru. Han lot ogsaa ta av alle ætte-drap, saa at ingen skulde undgjælde for en andens gjerninger uten med de bøter, som loven sa.

333. Kong Haakon la mere hug paa at styrke kristendommen i Norge end nogen konge før ham, siden den hellige kong Olav. Han lot gjøre en kirke nord i Trums[3] og kristnet hele det kirkesogn. Det kom mange bjarmer til ham, som var flygtet østenfra for tartarenes ufred; han kristnet dem og gav dem en fjord, som heter Malang[4]. Han lot gjøre en kirke i Ofoten og et virke og bryggekar ved Agdenes. Han lot ogsaa bygge træhallen i kongsgaarden i Nidaros og et kapel ovenfor kongens herberger. Han lot gjøre en kirke i Guløy[5], nord for Bergen, og ofret en guldring til den. Kong Haakon lot gjøre Apostelkirken av sten i kongsgaarden i Bergen og bygget en Olavskirke med kloster[6] for sine egne penger. Han lot ogsaa gjøre to gode stenhaller i kongsgaarden der, og en stenmur omkring den og kasteller over begge portene. Han lot gjøre Katrinekirken ved Sandbru og hospitalet der[7]

---

[1] 22 mars 1264. — [2] Aaret er her efter en i Norge sjelden, men paa de britiske øer vanlig regnemaate regnet fra 25 mars (Marimesse). — [3] Tromsøy. — [4] Malangen i Senjen. — [5] Ved Eivindvik kirke. — [6] D. e. Olavskirken i Vaagsbotnen med et franciskanerkloster. — [7] Katrinekirken og Allehelgenskirken hadde begge et hospital, det første for kvinder, det andet for mænd.

og gav dertil to hundrede maanedmats-bol[1]. I borgen i Bergen lot han alle husene bygge op paany, efterat den var brændt, og førte op to tredjedeler av muren, forsynte den med skyteaapninger og bygget den ytre borg. Da blev ogsaa Allehelgenskirken i Vaagsbotnen reist fra grunden med kongens raad, og dertil gav han hundrede maanedmats-bol i sin sykdom. Paa Agvaldsnes lot han gjøre en stenkirke, som er den fjerde største landskirke i Norge. I Tunsberg lot han gjøre en stenmur rundt berget med kasteller over portene og bygget Gautakastellet over Danakleiven. Han lot ogsaa reise de huser, som trængtes paa berget, og en kongsgaard ved Lavranskirken. Syd for Olavskirken lot han gjøre et hospital og gav dertil tredive markebol[2]. Han lot dypet ved Skeljastein grave ut, saa en nu kan fare med kugger, hvor en før neppe kunde fare med smaafærger. Han lot bygge barfotbrødrenes kirke i Tunsberg; den blev siden flyttet syd til Dragsmark[3], hvor han lot gjøre en Mariakirke av sten, som han gav femti markebol for. I Oslo lot han gjøre en borg paa Vaalkaberg[4] og lot den siden flytte til Nikolaskirken i Oslo; han gav Olavskirken til prædikebrødrene[5] og bygget nye huser paa kongsgaarden ute paa Ørene. Paa Valdisholm førte han ogsaa op nye huser, og i Konungahella lot han gjøre en borg paa Ragnhildarholmen, og nye huser i kongsgaarden i byen; han lot ogsaa bygge paa Gulløen. Han lot Ekerøene rydde og bygget huser og en trækirke der. Han lot bygge Maastrander og mange andre øde øer i Viken. Han lot gjøre en stenborg i Mjøsen paa holmen ved Ringsaker og forsynte den med huser. Han lot gjøre en veitslehal paa Husabø i Skaun[6] og en i Ringsaker paa Hedemarken og reise en gaard paa Vidheim[7] i Øyer. Han lot bygge en veitslehal paa Steig[8] og sætte istand kirken der; ti den holdt næsten paa at falde. Han lot ogsaa bygge en veitslehal paa Hov i Breiden[9] og la gods til den. Paa Tofte[10] lot han ogsaa reise et kapel, hvor det ikke før var noget, og en veitslehal og mange andre gode huser. Kong Haakon kjøpte

---

[1] D. e. jordbruk, av hvilket det i aarlig landskyld betales en maanedsmat (mánaðarmatr), egtl. saa meget mat, som trænges for en maaned, siden brukt om en viss mængde levnetsmidler, især smør og mel; én maanedsmat smør var lik et løp smør. Ordet bruktes mest i Gulatingslagen. — [2] D. e. jordegods, av hvilket der betales en mark i aarlig landskyld; bruktes især i Viken. — [3] Præmonstratenserkloster i Lane herred i Bohuslen. — [4] Aakeberg ved Oslo. Haakon har opgit det begyndte borganlæg paa Aakeberg og brukt stenen til et nyt anlæg ved broen over Oslo-elven (Geitabru). — [5] Den nuværende bispegaard i Oslo. — [6] Huseby i Stange. — [7] Nu Veum. — [8] Steig i søndre Fron i Gudbrandsdalen. — [9] Breidebygden sydligst i Sel i Gudbrandsdalen. — [10] Tofte i Dovre prestegjeld i Gudbrandsdalen.

Lo i Opdal, lot der bygge gaard, veitslehal og kapel. Han lot ogsaa gjøre muren om Sverresborg paa Steinbergene og bygge huser, efterat baglerne hadde brutt borgen ned.

Jesus Kristus, Fader, Søn og Hellig Aand, gjemme og vogte, signe og hædre i alle tider slik en herres sjæl, som har latt efter sig saa mange nyttige ting! Her slutter sagaen.

Det kom om vaaren mænd tilbake av[1] den hær, som hadde faret vester med kong Haakon, og de sa, at det saa meget ufredlig ut i Vesterlandene. Denne sommer fór abbed Birge av Tautra ut til pavegaarden; korsbrødrene i Nidaros hadde valgt ham til erkebiskopsemne efter Einar erkebiskop, som da var død om høsten. Men de kunde ikke kaare ham; ti han var prestesøn og klostermand. Han fandt kong Magnus i Bergen, men de taltes ikke stort ved. Abbeden var i pavegaarden om vinteren[2].

[1264] 2. Om vaaren efterat kong Haakon var død, sendte de baroner[3] og kongsmænd, som var paa Orknøene, biskop Heinrek og sira Askatin kansler op i Skotland til kong Alexander for at faa vite, om det kunde bli fred mellem landene. Men dette blev ikke tat venlig op, og skotterne lovte paa, at de skulde dræpe de nordmænd, som var kommet der, eller kaste dem i fængsel. Skotterne klaget over, at nordmændene hadde brændt og herjet mere end en tredjedel av Skotland, og sendemændene maatte fare hjem erendsløse. Sira Askatin

[1] De første ord mangler i sagahaandskriftet, men er tilføiet i oversættelsen. — [2] Erkebiskop Einar Smørbak døde høsten 1263. Paven godkjendte ikke Birges valg; isteden blev biskop Haakon i Oslo postulert og klædd med pallium 14 april 1267; han døde 18 aug. 1267. — [3] Sagaen bruker alt her baroner, værdighetsnavnet «baron» istedenfor «lendermand», endda det først blev indført mot slutten av Magnus Lagabøters regjering, i 1277.

fór da øster til Norge til kong Magnus og sa ham, hvor uvenlig hans erende var blit tat op i Skotland. Kong Magnus tok da det raad, at han sendte Agmund Krøkedans til Orknøene og gav ham magt derover til landevern. Men til Suderøene sendte han Eirik Duggalssøn. Han hadde en attensesse med hirdmænd, gjester og kjertesveiner. Med ham skulde Jon Tjore og Eirik Bose fare fra Orknøene og ha hver sit skib. Men da Agmund kom til Orknøene, spurte han, at skottekongen hadde sendt en hær til Katanes, og at de tok meget gods av Katnesingene, fordi at kong Haakon hadde lagt gjald paa dem[1]. Det gik da meget ord om, at det vilde bli herjet paa Orknøene, og derfor vilde Agmund ikke, at hæren skulde fare fra Orknøene. Eirik og hans fæller blev der om vinteren. Da sira Askatin kom til Norge, som før er skrevet, var Agmund alt faret bort; men Hoskuld Odssøn rustet sig til at fare vester til Orknøene. Kong Magnus lot da broder Mauricius[2] og en anden barfot-bror, som het Sigurd, fare med ham. Heinrek Skot og end flere svender lot han følge med til tjeneste for dem. De fór, saa snart de kunde, op i Skotland og fandt skottekongen; han tok noget likeligere mot dem, end han hadde tat imot biskopen og hans fæller. Skottekongen bad dem fare tilbake til Norge og sige kong Magnus, at han sommeren efter skulde sende gode sendebud til Skotland, om han hadde hug paa at gjøre fred mellem landene. Sendemændene fór den samme høst tilbake til Norge.

3. Kong Magnus sat om sommeren i Bergen. Denne sommer kom Hallvard Gullsko fra Island. Han sa de tidender, at alle islændinger hadde tilsagt kong Magnus lydighet; kong Haakons død var blit spurt paa Island, da han fór derfra. Torvard Torarinssøn var da med ham og gik i kong Magnus's vold og gav hele sit rike i hans hænder for det, som han hadde forbrutt mot kongedømmet ved at ta avdage Torgils Skarde og Berg, hirdmænd til kong Haakon[3]. Siden har islændingene aldrig talt imot at lyde kong Magnus's bud og ban. De var og villigere til at gaa under ham end under kong Haakon, far hans. Kong Magnus vilde om høsten til at fare nord til Trondheim, men blev sent færdig. Han laa allehelgens-messe[4] i Leirgula og fór derfra til Sild. Derfra fór han til Selja og saa nord til Eidet. Men dronning Margret fór den ytre vei med skibene, og de møttes i Steinavaag. Da kong Magnus laa der, saa folk ild brænde tilhavs. Kongen sa, at gaarden paa Giske brandt og at

---

[1] Se Haakon Haakonssøns saga, kap. 319. — [2] Broder Mauritius var franciskanermunk. — [3] Se Haakon Haakonssøns saga, kap. 297. — [4] 1 november.

hans mænd skulde fare til; han vilde ikke taale, sa han, at de laa der og ikke fór til og berget gaard og folk, om det trængtes. Jon Tviskaven, som var fehirde paa kongsskibet, fór da og to mænd fra de fleste halvrum; de hadde haardt veir. De fik berget den nye gaarden, som Nikolas hadde latt gjøre; men den gamle brandt. Jon fór da tilbake med sine mænd og hadde været til stor hjælp for giskemændene. Kong Magnus fór saa nord til Trondheim og gik der ombord paa skuten til kjertesveinene. Han fór til Rein, og dronning Margret med ham. Men kongsskibet fór ind under Holmen og hadde der et farlig leie om natten. Kong Magnus fór fra Rein om morgenen, men kunde ikke lægge til ved Holmen. Han styrte da ind i elveosen ut fra Bakke og fik skade paa skibet; men mændene ombord fór iland og berget alt godset. Denne høst døde Nikolas i Giske. Han var den sidste av giskemændenes æt, som var kommet fra Arne Arnmodssøn. Dog hadde Nikolas efter sig en datter, som het Margreta. Hendes mor var . . . .[1] Hun tyktes det aller bedste gifte, som var i landet, baade for sin æts og rikdoms skyld og fordi hun var saa ven. Kong Magnus sat denne vinter i
[1264—1265] Trondheim; dette var den anden vinter i hans kongedømme. Om vinteren
[1265] efter jul kom broder Mauricius og de, som hadde faret til Skotland med ham, til Trondheim og sa kong Magnus, hvorledes det var gaat med deres erender.

4. Kong Magnus fór om vaaren syd til Bergen og kom dit efter paaske[2]. Da sendte han biskop Gilbert[3] og sira Askatin til Skotland, efter det som skottekongen hadde bedt om. De fór først til England, syd til Linn[4]. Da var det stor strid i England. Den sommer blev Simon av Montfort fældet[5]. Biskopen og hans følge fór da nord til York og var der en tid. Den høst, da Agmund Krøkedans kom til Orknøene og skotterne hadde faret for at ta gjald av Katnesingene, kom herr Duvgall[6] over dem, da de fór tilbake, og dræpte meget folk av dem, og tok stormeget gods, som de fór med. Han dræpte der en av skotternes lagmænd. Denne sommer fór skotterne med en hær ut til Suderøene. Engus i Il gik da under dem, og mange andre,

[1] Det er et aapent rum i haandskriftet, hvor navnet paa moren skulde staa. — [2] 5 april. — [3] Biskop av Hamar. — [4] Nu Kings Lynn i Norfolk, den by i England, som nordmændene mest handlet paa. — [5] Simon av Montfort hadde siden slaget ved Luves 14 mai 1264 styret i England, men blev selv slaat og faldt ved Evesham 4 august 1265. — [6] Den samme, som ellers kaldes Duggall, søn av Rudri, konge paa Suderøene. Duvgall (Dufgall) er en rigtigere skrivemaate. Paa gælisk heter det Dubhgall (egtl. «en sort fremmed, en dansker»).

som hadde fulgt kong Haakon, da han var paa Suderøene. Skotterne fór helt syd til Man og kuet Magnus, Manverjernes herre, til at sverge sig eder. Men herr Duvgall holdt sig paa skibene, og de fik ikke tak i ham. Vaaren efter kom han til Orknøene og bad om hjælp. Eirik, hans søn, Eirik Bose og Jon Tjore fór da med ham. De hadde tre skibe. De fór da . . . .

5. . . . . . . vinteren efter jul. Denne vinter i julen satte kong Magnus [1271—1272] med biskop Askatins raad prost og korsbrødre ved Apostelkirken i Bergen og la præbender og meget gods til den. Efter julen blev kong Magnus saa syk, [Jan. 1272] at han lot sig gi den sidste olje. I dette aar blev Gregorius viet til pave[1] og mange gjæve høvdinger døde, Heinrek, konge av England[2], kong Rikard av Alemannia, hans bror[3], og Eirik, hertug søndenfor Aaen[4]. Sommeren efter fór kong Magnus fra Bergen øst til Elven for at møte Valdemar sviakonge, som de hadde avtalt. Han kom til Konungahella nær Mariamesse den senere[5] og dvælte der fremover Matheusmesse[6]. Men kong Valdemar kom ikke til møtet med ham; han fór og moret sig oppe i Sviavælde. Kong Magnus gad da ikke bie paa ham og fór nord til Tunsberg og laget til vintersæte der.

Ved denne tid gik det meget tilbake med den vennesælhet, som kong Valdemar hadde hat i Svearike, mens Birge jarl levde. De var da fire egtefødte brødre i live: kong Valdemar, hertug Magnus, junker Eirik og Benedikt; han var klerk og hadde faat løfte om, at han skulde bli erkebiskop. Men junker Eirik tyktes ikke, at han hadde faat noget, og kaldte sig Eirik «Slet ikke noget». Han hadde faret ut til Danmark og var en stund med danekongen. Ved denne tid var han kommet tilbake, og kongen, bror hans, hadde nogen mistro til ham. Kong Valdemar hadde og latt ta Jon Philippussøn[7] i kirken og hadde ham i forvar.

Kong Valdemar sendte da bud nord til Tunsberg til kong Magnus, at han for al del vilde træffe ham, dersom han vilde komme til møte med ham. Men kong Magnus vilde ikke fare længer end til Borg, og der blev møtet sat. En dag, før kong Valdemar fór til stevnet, bad junker Eirik om, at han vilde gi ham lov til at ride ut og skjemte sig. Da kongen lot ham faa lov til det, red

---

[1] Gregorius X (Theobaldus Visconti) blev valgt til pave 1 sept. 1271 og viet 27 mars 1272. — [2] Henrik III av England døde 15 nov. 1272. — [3] Rikard, jarl av Cornwall, romersk konge (valgt 1257), døde 2 april 1272. — [4] Eirik Abelssøn, hertug i Sønderjylland (i Jylland, søndenfor Skodborg-aa), døde 27 mai 1272. — [5] 8 september — [6] 21 september. — [7] Jon Philippussøn av Rumby var søn av den før nævnte Philippus Lavrantssøn.

han med nogen faa svender nord til Norge. Han fandt kong Magnus øster paa Varna, da han fór til møtet i Borg[1]. Kong Magnus tok vel mot ham, og junker Eirik fulgte ham til møtet. Kong Magnus fik da brødrene forlikt, og han fik ogsaa Jon Philippussøn i forlik med kongen. De skulde møtes i Skara, og tolv mænd skulde sverge eder ved forliket deres Da blev og Bo Galen, som hadde været hos kong Magnus en tid, tat i fred. Kong Magnus tok mot kong Valdemar med største blidskap og sendte biskop Arne av Skaalholt og flere gode mænd for at møte ham. Kong Valdemar var med kong Magnus hele den tid, de var sammen, og det var den gildeste veitsle. Alt gik paa det blideste mellem dem og det blev talt om mange merkelige saker, som vi ikke her skriver om. Kong Magnus gav kong Valdemar herlige gaver, da de skiltes, og sendte Olav av Stein og flere gode mænd med kong Valdemar øst til Skara for at ha tilsyn med de eder, som skulde sverges ved det forlik mellem brødrene og med Jon Philippussøn, som kong Magnus hadde faat istand med samtykke av kong Valdemar. Men ederne blev ikke avlagt slik, som de vilde, som skulde ha tilsyn med det, og det drog da paanyt sammen til usamtykke mellem svearne.

Kong Magnus fór fra møtet i Borg til Tunsberg og sat der den tid, som
[1272—1273] var efter av vinteren. Dette var den tiende vinter i hans enekongedømme. Denne vinter var det stor ufred i Danmark mellem Eirik danekonge og de tyske mænd. Danekongen sendte da mænd til kong Magnus for at søke fast venskap med ham. Kong Magnus tok dette vel op og sendte sendemænd imot. Alt fór vel i disse ordsendinger mellem kongerne. Eirik danekonge
[1273] blev da ovenpaa i sin strid med tyskerne den vinter. Kong Magnus fór om vaaren fra Tunsberg, da han var færdig med sine erender der. . . . . . . (Da han var kommet forbi) Lidandesnes, kom Jon Philippussøn efter ham med endel folk og sa, at kong Valdemar hadde jaget ham ut av landet og at han ikke holdt noget av det, som han hadde lovet kong Magnus i Borg. Han fór da til Bergen med kongen.

6. Kong Magnus sat i Bergen om sommeren. Han lot da fuldføre det raad, som han hadde gjort i Tunsberg om vinteren i forveien. Han hadde da stevnet alle sysselmændene i Viken til sig til Paalsmesse[2] og hadde samtale med dem. Han fastsatte da, hvor meget hver av dem skulde skaffe tilveie av sin syssel, naar . . . ., og like ens de mænd, som holdt len av ham.

[1] Møtet holdtes 19 mars. — [2] I haandskriftet staar Petersmesse. Men av Hirdskraa kap. 36 ser vi, at stevnet holdtes Paalsmesse, 25 januar 1273, og at alle lendermænd, stallarer, lagmænd og sysselmænd fra Viken og Oplandene møtte til det.

Erkebiskop Jon og alle lydbiskoper, som var i landet, var da kommet til Bergen. Der var og de aller fleste baroner og lendermænd kommet. To nætter efter Petersmesse[1] hadde kong Magnus hirdstevne i sommerhallen og lyste da det raad, som han hadde tat om sine sønners høvdingenavn. Han greide da ogsaa ut for sine mænd om den sed, han vilde, at de skulde ha i vaabenbyrd og andre saker[2]. Morgenen efter var det kirkemesse i kongsgaarden ved Apostelkirken[3], og kong Magnus hørte messe der tidlig om morgenen, men junkerne[4] hørte eftermiddagsmesse om den Hellig Aand i Kristkirken. Derefter blev det sat ting paa Kristkirkegaarden og alt ordnet slik, som kongen hadde sagt paa hirdstevnet. . . . . og hilste kongen. Siden talte Vigleik stallare paa hirdens vegne. Derefter talte erkebiskopen. Han begyndte med den sorg, som alle mænd i Norge bar, da junker Olav, søn til kong Magnus, døde, og lyste saa den glæde, som den almægtige Gud nu hadde undt hele Norges folk, og . . . . den eiendom, som han hadde arvet . . . . Han talte længe og snildt om dette. Derefter holdt kongen en fager tale og sluttet med det, at han gav sin søn kong Eirik kongsnavn og Haakon hertugsnavn. De gik da til den hellige Sunnivas skrin og la sine hænder . . . . . .

7[5]. Kong Magnus fór fra Bergen til Nidaros, og med ham dronning Ingebjørg og sønnene deres. Han var paa Frostating og fór siden ind til Levanger[6]. Han kom før Petersmesse til Nidaros; paa Sviptuns-voka[7] hadde han Øreting og lot der lyse sine sønners tignar-navn. Olavsvoka den senere[8] fór kong Magnus fra Nidaros og sat i Bergen om vinteren. Laurentius messedag[9] kom det saa stort hagl i Skaun[10] mellem Orkedalen og Guldalen, at somme haglstener veide 15 ører. Dette haglveir kom vide om i Trøndelagen. I dette aar ved midsommerstid stredes hertug Magnus og junker Eirik paa sin bror, Valdemar sveakonge, og hadde nogen hjælp fra Eirik danekonge. Men da kong Valdemar var blit slaat av brødrene sine[11], flygtet han til Norge med junker Eirik, sin søn, som var tre vintrer gammel, og kom til Erling Alvssøn [1275]

---

[1] 1 juli. — [2] Nemlig ved den forestaaende hyldningsceremoni. — [3] 2 juli var kirkens indvielsesdag. — [4] Kongens sønner Eirik og Haakon. — [5] De følgende kapitler er tat fra de saakaldte Gottskalks Annaler, et islandsk haandskrift fra omkr. 1570, og gjengir neppe sagaen i dens oprindelige form. — [6] Haandskriftet har til Liðangrs istedenfor til Lifangrs; Lifangr er den gammelnorske form av navnet Levanger. — [7] Det er den hellige Svitun, biskop av Winchesters dag, 2 juli. — [8] 3 august. — [9] 10 august. — [10] Børseskogns sogn i Søndre Trondhjems amt? — [11] Kong Valdemar blev 4 juli 1275 slaat ved Hova paa Tiveden.

i Borgarsyssel; litt efter fór han øster til Svearike og lot junker Eirik efter hos Erling. Kong Valdemar og dronning Sofia blev da fanget, og Svearike gik under brødrene hans, hertug Magnus og junker Eirik. Noget senere døde junker Eirik Birgessøn. Men kong Valdemar og dronning Sofia kom sig unda og flygtet fra Svearike til Ragnhildarholmen[1] ved Konungahella . . . .

[1276] 8. Denne sommer fór kong Magnus fra Norge øster til landsenden og hadde da for første gang, siden han blev enevoldskonge, budt ut ledingsfolk. Han gjorde det for den saks skyld, at han vilde se til at faa kong Valdemar og hertug Magnus, bror hans, forlikt. Det var ogsaa en grund til dette utbud, at kong Magnus vilde verne sit rike, saa det ikke fra uenigheten mellem svearnes høvdinger skulde flyve nogen ufredsgnister, som fik gjort skade paa hans rike.

Denne samme sommer seilte kong Magnus med sin hær til Konungahella. Han kom dit paa Albanus martyrs messedag[2]. Der var i forveien kong Valdemar og dronning Sofia og junker Eirik, deres søn, som var fem vintrer gammel, i Ragnhildarholmen. Kong Magnus sat der tre nætter. Dronning Ingebjørg sat efter i Tunsberg med kong Eirik og hertug Haakon. Torsdagen efter Jonsvoka[3] seilte kong Magnus med sin hær til Horsaberg[4] og hadde nær 120 (140) skibe. I hans følge var da Jon erkebiskop, Andres biskop av Oslo[5] og Askatin biskop av Bergen[6], og disse lendermænd: Erling Alvssøn og hans sønner Alv og Finn[7], Eiliv av Naustdal, Andres Paalssøn Plytt, Bjarne i Giske[8], Gaute i Tolga og Tore kansler, og disse stallarer: Olav av Stein, Vigleik Audunssøn og Audun Hugleikssøn, Aake, provinsialprior av prædikebrødrenes hus[9], Orm merkesmand og mange andre gjæve mænd, lærde og ulærde. Kong Valdemar seilte op med kong Magnus og hans følge. Sendemændene fra Eirik danekonge fulgte ogsaa op med kong Magnus; de var Jon, biskop av Børglum, Toke, biskop av Aarhus, Heinrek, prior av Andvordskog, Jon Litle av Skaane[10], søn til Jon Reginmodssøn, og Uffe drottsete. Paa denne tid kom greven av Ravensborg[11] og junker Jakob, søn av grev Nikolas av Halland, søn av Valdemar danekonge, til kong Magnus. Det skib,

---

[1] Ragnhildarholmen, nu Rangleholmen paa en holme i elven. — [2] 21 juni. — [3] 25 juni. — [4] Ved Götaelven, nær Ljodhus eller Torskebakke. — [5] Biskop i Oslo 1267—1287. — [6] Biskop i Bergen 1270—1277. — [7] Rimeligvis feil for Finn Gautssøn; herr Finn var søn av Gaut paa Mel. — [8] Søn av Erling Ivarssøn av Bjarkøy, gift med Margret Nikolasdatter av Giske. — [9] Rimeligvis en dansk mand. — [10] Høvedsmand i Lund. — [11] Grev Johan av Ravensburg.

som kong Magnus kaldte Krists-suden og som kong Haakon, hans far, hadde hat vester over havet, laa efter i Konungahella ved Ragnhildarholmen; ti det tyktes farlig at styre den gjennem Baaga-straumen[1], fordi skibet var saa stort. Fredagen kom hertug Magnus til Horsaberg til møte med kong Magnus; med ham var Folke erkebiskop av Uppsaler, Heinrek biskop av Lyngkaupang[2], Eirik biskop av Skara, Anund biskop av Nerike[3] og mange andre stormænd av svearnes høvdinger. Det blev da talt om forlik mellem brødrene i kong Valdemars og hertug Magnus's landtjalder. Svearne kaldte nu denne hertug Magnus for sin konge, og erkebiskop Folke hadde kronet ham Hvitesøndag[4].

Petersmesse-dag[5] fór kong Magnus og junker Eirik, søn til kong Valdemar, over elven til Hnydingaberg[6]; ti hertug Magnus vilde ikke komme til «parlament», hvis ikke junker Eirik var med. Det blev da paany sat stevne; til det kom kong Valdemar og møttes med hertugen, sin bror, og det saa med kong Magnus's hjælp ut til forlik mellem dem. De opnævnte da mænd til dommere for at gjøre forlik og fast ordning. Først nævnte de begge kong Magnus til at jevne og øve retvishet. Siden opnævnte hver av dem otte mand til at hjælpe kong Magnus med at ransake og prøve deres sak, saa at det som snarest kunde komme ret dom i den og bli stadfæstet forlik mellem brødrene. Kong Valdemar opnævnte disse mænd til dommere paa sine vegne: Jon erkebiskop, Askatin biskop, Jon biskop av Børglum, prior Heinrek av Andvordskog, herr Jon Litle, Erling Avlssøn, Alv, hans søn, og Olav av Stein. Hertug Magnus opnævnte disse mænd paa sine vegne: Folke erkebiskop, Heinrek biskop av Lyngkaupang, Eirik biskop av Skara, Anund biskop av Nerike, herr Jon Philippussøn, Algaute lagmand[7], Ulv Karlssøn, brorsøn til Ulv Fase, og Karl marskalk. Da nu disse formænd og høvdinger var opnævnt til dommere, tok de til at tale om disse store og vanskelige saker. Det blev da krævet fra kong Valdemars side, at han skulde bli tat sømmelig tilbake i sit rike, fordi han var drevet fra det med uret og uten at nogen saker mot ham var prøvet. Han skulde og, naar han kom tilbake i sit rike, svare for det, om noget blev prøvet paa ham, og begge skulde gjøre ret mot hverandre. Men de andre tilbød, at kong Valdemar skulde ha Helsingland og Vermeland og alt det, som sveakongen eier vestenfor Væneren, Stikkaborg[8] og desuten

---

[1] Strømmen ved Baagaholmen eller Elvebakken. — [2] Linköping i Östergötland. — [3] Biskop i Strängnes. — [4] 24 mai 1276. — [5] 29 juni. — [6] Ved mundingen av Götaelven. — [7] Algot Brynjolvssøn, lagmand i Vestergötland. — [8] Stækeborg i Östergötland.

300 mark til indtægt hvert aar. Men det syntes Magnus, Norges konge, at de paa kong Valdemars vegne paa ingen maate kunde samtykke i, at de ikke gav ham tilbake alt hans rike og alle hans skatter; ti de hadde med uretvishet, strid og manddrap drevet ham fra hans rike, uten at noget var prøvet mot ham og uten at han hadde gjort noget til det, saa meget des mer som de ikke hadde noget med at dømme eller byde over ham, da han var deres herre og høvding. De hadde fanget ham og hans dronning og tat riket fra dem begge og røvet ham for al kongelig hæder og værdighet med stor tvang og trusler, og gjort dem mangen anden vanhæder og prøvelse i ord og gjerninger. Ovenpaa alt det hadde svearne tat sig en anden konge og kronet ham, som før nævnt; og nu bød de ham ikke større hæder og bøter for alt dette ran og den makesløse vanhæder, som de hadde gjort mot sin kronede konge, som før er sagt. Alle de, som var opnævnt til dommere paa kong Valdemars vegne, samtykket i, at dette mere var spot og uhørt uretvishet end sømmelig forlik og skyldige bøter, det som svearne bød sin overkonge. Derfor blev det ikke gjort noget forlik mellem dem denne gang, og dermed skiltes de. Torsdag[1] fór kong Valdemar og kong Magnus med sit følge ned til Ragnhildarholmen. Søndagen hadde kong Magnus ting i Konungahella. Tirsdagen fór kongerne ut til Ekerøyene.

Noget efter seilte kong Magnus med sin hær nord til Tunsberg, og med ham Sofia, dronning til kong Valdemar, junker Eirik, deres søn, og deres døtre, Ingebjørg, som var gift med Geirard, søn av grev Geirard av Hollsetaland[2], og jomfru Katrin. Kong Valdemar seilte litt efter til Danmark. Olavsmessedag[3] gav kong Magnus jarlsnavn og jarledømme til Magnus, søn av Magnus jarl[4]. Klarasmessedag[5] seilte kong Magnus til Oslo og var der Mariamesse fyrre[6]. Siden fór han over Ringerike, Hadeland og Toten til Ringsaker; derfra fór han til Hamar og siden til Husabø og derfra ut efter Mjøsen og videre ut efter aaen Verma til Eidsvold og hadde lagting der. Fra Eidsvold fór han ut efter Raumarike til Oslo. Mariamesse-aften[7] kom han til Tunsberg. Mikalsmesse-aften[8] fór han øst over fjorden og kom til Borg og hadde lagting der. Søndagen efter var sira Tore kanslers bryllup der. Allehelgens-messe[9] kom kongen tilbake til Tunsberg og satte sig der. Litt før hadde dronning

[1] 2 juli. — [2] D. e. grev Gerhard II av Holstein. — [3] 29 juli. — [4] D. e. Magnus, søn av Magnus Gilbertssøn, jarl paa Orknøene. — [5] 12 august. — [6] 15 august. — [7] Mariamesse senere var 8 september. — [8] Mikalsmesse var 29 september. — [9] 1 november.

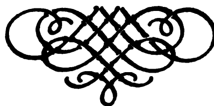
Sofia og junker Eirik, hendes søn, seilet fra Tunsberg til Danmark; med dem var Audun Hugleikssøn stallare og Guttorm Gydassøn[1] som sendemænd fra kong Magnus. Men døtrene til dronning Sofia var efter med dronning Ingebjørg paa berget ved Tunsberg. Tidligere samme aar var Tegl-kastellet søndenfor Breide-stuen i Tunsberg bygget færdig. Om høsten efter og om vinteren var det ufred mellem svearne og danerne. Ved denne tid døde Gregorius, frillesøn til Birge jarl. Markus blev i Tunsberg viet til biskop paa Suderøene.

[1] Var barn i 1277; hans mor var sandsynligvis en datter av kong Inge Baardssøns søn Guttorm og hans far lendermanden Brynjolv av Hvaal.

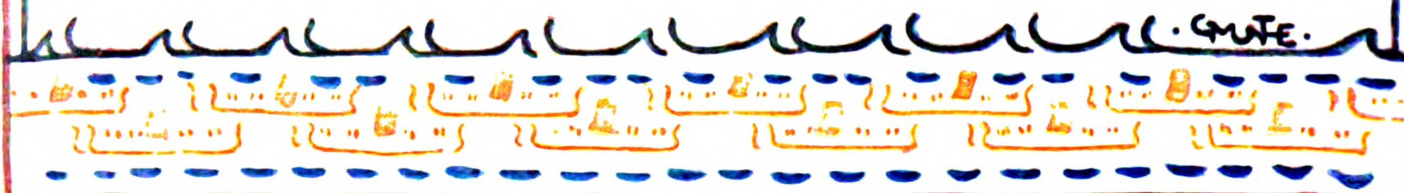

NAVNEREGISTER

I betegner Sverres saga, II Haakons, Guttorms, Inges saga; Haakon Haakonssøns saga og Magnus Haakonssøns saga. f = den følgende side. Kursiverte tal henviser til navne utenfor teksten.

DET MALLINGSKE BOGTRYKKERI

